

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

V.S.

NAIPAUL

Taklitçiler

Çeviri: SELMA YEŞİLBAĞ

♥ can
roman

V.S. NAIPAUL
TAKLİTÇİLER

The Mimic Men, V.S. Naipaul

© 1967, V.S. Naipaul

© 2014, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu kitabın Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: İletişim Yayınları, 1998

Can Yayınları'nda 1. basım: Nisan 2014, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Berrak Göçer

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3

Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2158-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

V.S. NAIPAUL
TAKLİTÇİLER

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Selma Yeşilbağ

V.S. Naipaul'un Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

***Gelişin Bilmecesi*, 2013**

SIR VIDIADHAR SURAJPRASAD "VS" NAIPAUL, 1932'de Trinidad'da doğdu. Britanya İmparatorluğu sömürgecilğini irdeleyen romanlarıyla tanınan yazar, 1950'de burslu olarak İngiltere'ye gitti. Oxford Üniversitesi'nde geçirdiği dört yılın ardından yazmaya başladı ve o günden sonra başka bir işle uğraşmadı. Naipaul'un *Mistik Masör* (2001'de İsmail Mechant yönetiminde sinemaya uyarlandı), *Miguel Sokağı*, *Gerillalar*, *Nehrin Dönemeci*, *Taklitçiler*, *Yarım Hayat*, *A House for Mr. Biswas* (Mr. Biswas'a Bir Ev), *A Flag on the Island* (Adada Bir Bayrak), *In a Free State* (Özgür Bir Devlette), *Büyülü Tohumlar* gibi romanları ve *The Middle Passage: Impressions of Five Societies* (Ara Geçit: Beş Toplumdan İzlenimler), *An Area of Darkness* (Karanlık Alan), *The Loss of El Dorado* (El Dorado'nun Yitimi), *India: A Wounded Civilization* (Hindistan: Yaralı Bir Uygarlık), *The Return of Eva Perón and the Killings in Trinidad* (Eva Perón'un Dönüşü ve Trinidad'daki Katliam), *The Masque of Africa: Glimpses of African Belief* (Afrika Maskesi: Afrika İnancından Görüntüler) gibi belgesel kitapları da var. J.M. Coetzee'nin "modern İngiliz edebiyatının ustası" diye tanımladığı Naipaul, John Llewellyn Rhys, Somerset Maugham, Hawthornden, W.H Smith Edebiyat, Booker, Kudüs ve İngiliz edebiyatındaki yaşam boyu başarısından dolayı David Cohen ödüllerinin yanı sıra 2001 Nobel Edebiyat Ödülü'nü de kazandı.

SELMA YEŞİLBAĞ, 1959 yılında Kırklareli, Babaeski'de doğdu. 1976 yılında TRT Ankara Televizyonu Film Seslendirme Bölümü'nde seslendirme sanatçısı olarak çalışmaya başladı. Bu görevinin yanı sıra çeşitli televizyon programlarında sunuculuk, metin yazarlığı ve oyunculuk yaptı. 1983'te ODTÜ Kimya Mühendisliği'ni bitirdi. V.S. Naipaul'un *Taklitçiler* romanının yanı sıra tiyatro oyunları ve seslendirme amaçlı sayısız film çevirileri vardır. Halen TRT ve özel kuruluşlar adına metin yazarlığı, eğitimlik, seslendirme sanatçılığı, sunuculuk, yönetmenlik ve çeviri faaliyetlerini sürdürmektedir.

BİR

Savaşın bitiminden kısa bir süre sonra, Londra'ya ilk gelişimde kendimi Kensington'da, High Sokağı yakınında, özel otel diye adlandırılan bir pansiyonda buldum. Pansiyon Mr. Shylock'a aitti. Kendisi orada yaşamıyordu ama tavan arası ona ayrılmıştı ve Maltalı kâhya Lienî, bana, Mr. Shylock'un arada bir genç bir kızla geceyi orada geçirdiğini söylemişti. "Ah şu İngiliz kızları!" demişti Lienî. O da, savaş sonrası bir maceranın ürünü gayrimeşru çocuğuyla birlikte, bodrum katında yaşıyordu. Tavan arasıyla bodrum, yani zevk ve cezası arasında da, sıkış tıkkış, biz pansiyonerler yaşıyorduk.

Mr. Shylock'a bol aynalı, uzun, kitap biçimli, gardrob tabuta benzeyen bir oda için haftada üç gine ödü-yordum. Ona, yani her hafta on beş çarpı üç gine alan, bir metrese sahip, yenilebilirmiş hissi verecek kadar kaliteli kumaştan elbiseleri olan bu adama karşı, sadece hayranlık duyabilirdim. Londra'nın sosyal yaşam tarzına da, kuzeyin farklı dış görünüşüne ve rengine de alışık değildim ve Mr. Shylock'un tıpkı bir avukat, bir işadamı ya da bir politikacı gibi seçkin göründüğünü düşünüyordum. Birini dinlerken kulak memesini hafifçe ovuşturup başını yana doğru eğiyordu. Bu hareketin çok etkileyici olduğunu düşündüğüm için hemen taklit ettim. Avru-

pa'da yakın zamanda yaşanan olayları biliyordum; bunlar bana azap veriyordu ve haftada yedi sterlinle geçinmeme rağmen, Mr. Shylock'a katıksız ve sessiz bir sevecenlikle yaklaştım.

Kış geldiğinde Mr. Shylock öldü. Lieni'den cesedinin yakıldığını duyana kadar bundan haberim olmadı. Lieni de hem kocasının ölümünü kendisine bildirmediği için Mrs. Shylock'a biraz kırgındı hem de gelecek korkusuna kapılmıştı. Bu Londra ölümünün hızı ve gizliliği benim de huzurumu kaçırmıştı. Aynı zamanda da, Londra'ya gelişimden bu yana, ölümün farkında olmadığımı, Karayipler'deki Isabella Adası'nda, bütün öğleden sonralarımıza hareket getiren cenaze törenlerine benzer bir şey görmediğimi hatırlatmıştı. Her neyse, sonuç olarak Mr. Shylock ölmüştü. Ama Lieni'nin korkularının aksine, pansiyonun düzeninde bir değişiklik olmadı. Mrs. Shylock ortaya çıkmadı. Lieni bodrumda yaşamaya devam etti. On beş gün sonra da beni bebeğinin vaftiz törenine çağırdı.

Saat tam üçte kilisede olmamız gerekiyordu. Öğle yemeğinden sonra daracık odama çıkıp beklemeye başladım. Hava çok soğuktu. Odaya karanlık çökmüştü, dışarıdaki ışıktaki bir tuhaflık fark ettim. Ölgündü ama içinde gizli bir canlılık vardı sanki. Sonra yağmur çiselemeye başladı. Alışılmadık bir çiselemeydi bu: Damlacıkları görebiliyor, pencerenin camına çarptıklarını duyabiliyordum.

Merdivenden telaşlı kadın ayak sesleri geliyordu. Kapım hızla itilip açıldı ve Lieni, yüzünün yarısı yıkanmış, beyaz ve temiz, elinde makyaj malzemesine bulanmış bir parça pamuk, nefes nefese, "Bilmek istersiniz, diye düşündüm. Kar yağıyor!" dedi.

Kar!

Pamukla gözlerini ovuşturuyor, onu dudaklarına bastırıyor, hafifçe yanaklarına dokunduruyordu -iri bir el,

iri parmaklar, küçücük bir pamuk parçası— sonra koşarak dışarı çıktı.

Kar. Nihayet “benim havam.” Ve kar tanecikleri; hava kadar hafif, sıkışmış buz parçacıkları. Sıkışmıştan da öte; parçalanmış. Ama en büyüleyici olan, ışıktı. Karanlık koridora çıkıp pencerenin önünde durdum. Sonra yukarı, çatıdaki pencereye doğru tırmanmaya başladım. Her katta durup sokağa bakıyordum. Derken halı bitti, merdiven dar bir koridorun başında sona erdi. Üstümde çatı penceresi, altımda da derinleştikçe karanlıklaşan merdiven boşluğu vardı. Tavan arasının kapısı aralıktı. İçeri girdim ve kendimi, suniymiş hissi veren ölgün bir ışıkla aydınlanan boş bir odada buldum. Oda soğuk, korunmasız ve terk edilmiş hissi uyandırıyor. Tahta döşemeler çıplaktı ve üzerine kum dökülmüş gibiydi. İçeride tozlu gazete kâğıtlarının üzerindeki bir şilteden, yırtık pırtık mavi pazen bir örtüden ve düşecek gibi duran sarsak bir yazı masasından başka bir şey yoktu.

Pencerenin önünde dururken —çerçevesi eğriydi, boyaları soyulmuştu, buradaki her şey öyle derme çatmaydı ki, aşağısı çok sağlam görünüyordu— ölgün ışığı yüzümde hissettim. Kar taneleri havada yalnızca süzülüyor, aynı zamanda fırıl fırıl dönüyorlardı. Cama dokunduklarında da, eriyen bir buz şeridine dönüşüyorlardı. Kurşuni gökyüzünün altında çatılar, beyaz ve parlak siyah yamalar gibi görünüyordu. Savaşta bombalanan alan bembeyazdı; bütün çalılar, atılmış bütün şişeler, kutular, tenekeerler, ayırt edilebiliyordu. Bu kusursuz güzellikle ne yapacaktım? O odadan, çirkin bacalardan çıkan incecik kahverengi dumanları, bombalanmış alanın yanındaki evin kocaman payandalarla desteklenmiş boyalı duvarını seyrederken, döşemesinde bir şilte bulunan o boş odadan dışarı bakarken, şehrin bütün büyüünün uzaklaşıp gittiğini ve hem şehrin hem de içinde yaşayan insanların kimsesizliğini hissediyordum.

Bir şilte, bir yazı masası. Mr. Shylock hayattayken daha fazlası var mıydı acaba? Onun gibi seçkin, onun gibi özenli giyinen bir adam ve bu oda; onun zevk mekânı. Yazı masasının çekmecesini açtım. Kenarları eprimiş bir kimlik kartı. Mr. Shylock'un kartı; onun düzgün imzası. Yün bir etek ve kazak giymiş tombulca bir kızın buruşmuş fotoğrafı. Belli ki, fotoğrafı çeken kişinin eli biraz titremişti, bu yüzden de dergilerdeki, önemli olaylarla ilgili haber fotoğraflarını hatırlatıyordu; az rastlanan türden, bir daha çekilmesi mümkün olmayacak fotoğrafları. Kızın masum, dikkat çekmeyen bir yüzü vardı. "Metres" sözcüğünün ve ayıbın yaratması gereken şaşkın ifade yansınamıştı bu yüze. Kız, bir arka bahçede duruyordu. Arkasında görünen, komşularının evi olmalıydı. Onun için tanıdık bir evdi. Hayalimde oraya girmeye, o ânı, yani fotoğrafın çekildiği ânı yeniden yaratmaya çalıştım. Muhtemelen yaz başında bir pazar günüydü, öğle yemeğinden hemen önce. Herhalde bu fotoğrafı çeken, Mr. Shylock değildi. Peki erkek kardeşi mi, babası mı, kız kardeşi mi? Her neyse, burada sona ermişti. O an, o muhabbet ânı, bacaların arkasındaki bu metruk odada, arka bahçedeki kıza herhalde yabancı bir ülke gibi görünmüş olan bu odada son bulmuştu.

Fotoğrafı saklamam gerektiğini düşündüm ama sonra bulduğum yere bıraktım. Ve, bu bana olmasın, diye düşündüm. Ölüm? Bu herkesin başına gelir. Madem öyle, hiç değilse arkamda daha çok şey bırakabileyim. Hatıralarıma saygı gösterilsin. Kimse beni küçük görmesin. Ama hislerimi kelimelere dökmeye çalışırken, güçlkle başlamış kendi yolculuğumun, hayatım boyunca kaçınmaya çalıştığım bir gemi kazasıyla sona erdiğinin farkındaydım.

Kasvetli bir başlangıç. Başka türlü olamazdı zaten. Bunlar, siyasi yaşamım süresince akşamları köşeme çekilip yazdıklarımın ibaret anılarım değil. Otobiyografik bir çalışmadan öte, dönemimizin hastalıklarının, ancak iktidara yakın olmakla edinilebilecek kişisel tecrübelerle ifşa edilmesi. Ama bu, sadece bana hitap eden bir kitap da değil. Evet, doğru; sükûnetle yazıyorum ama elimde olsa, seçeceğim sükûnet bu olmazdı. Çünkü hayatımın akşamına çok uzağım daha, henüz kırk yaşındayım ve artık siyasi bir kariyerim yok.

Adama ve siyasi hayatıma dönmenin imkânsız olduğunu biliyorum. Sömürgelerde olaylar çok hızlı gelişir, liderler çok hızlı devrilir. Ben de çoktan unutuldum. Ayağımı kaydırıp yerime geçenlerin de aynı akıbete uğramak üzere olduklarını biliyorum. Meslek hayatım kesinlikle “alışılmadık” nitelenmesini hak etmiyor. Şablonlara son derece uygun. Bir sömürge politikacısının meslek hayatı kısadır ve vahşetle sona erer. Bizde düzen yoktur. Her şeyden öte, güç yoktur ve biz bu iktidar eksikliğini anlamayız. Kelimeleri çarpıtır ve güç kazanmak için kullanırız ama blöfümüz görülür görülmez de kaybederiz. Bizim için politika, yap ya da öl demektir. İlk ve son kez taarruz demektir. Kendimizi bu işe adadık mı, siyasi çatışmalarla yetinmez, çoğu zaman gerçek anlamıyla hayatımızı ortaya koyarak savaşıyoruz. Değişken ve kaypak toplumlarımız da bize destek olmaz. Savaşın sıcağından sonra bizi içine alacak, tazeleyecek, yeniden canlandıracak üniversiteler ve şehir meclisleri yoktur. Kaybedenler için –ki sonunda hemen herkes kaybeder– sadece bir tek yol vardır; kaçmak. Daha büyük bir düzensizliğe, son boşluğa; Londra’ya kaçmak.

Pek çoğumuz, ortak duvarlı küçük banliyö evlerimizde, gözden uzakta, mütevazı hayatlar sürdürürüz. Cumartesi sabahları alışveriş için Sainsbury’e gider, kala-

balığın arasına sıkışırız. Komşularımızın futbol-bilardo hayallerinin ötesinde bir görkemin varlığından haberdarızdır, yine de mahkûm edildiğimiz alt-orta sınıf çevrelerde, göçmen yaftasıyla yaşarız. Pasifik toplumunun kendine özgü gaddarlıkları vardır. Unvanları elinden alınmış birinden beklenen, ölmesi ya da kaçması değil, seviyesini bulmasıdır. Zaman zaman *The Times*'da, mütevazı bir adresten yollanmış, önemli bir konuda görüş bildiren bir mektubu okurken, tanıdık bir ada rastlar ve zincire vurulmuş, mutsuz bir ruhun karmaşasına, aynı duygularla tanık olurum. Daha geçen gün Batı Yakası'nda büyük bir mağazanın zemin katındaydım. Satış görevlilerinin, göğüslerinde isimleri yazılı küçük plastik rozetler taşıdıkları mağazalardan biriydi bu. Boyasız mutfak eşyalarının arasında dolaşıyordum. Giysilerimi havalandırmak için ahşap, katlanabilir bir askıya ihtiyacım vardı. Şu anda kaldığım otelde, geceleri banyoya kurabilirim, diye düşünüyordum. Satış görevlisinin arkası bana dönüktü. Yanına gittim. Döndü. Yüzü yabancı gelmiyordu; bluzunun göğsüne iliştirdiği rozete göz atınca hiç kuşum kalmadı. Onunla en son, Bağlantısız Ülkeler Konferansı'nda karşılaşmıştık; kocası oradaki ateşli konuşmacılardan biriydi. Birbirimizi parti ve yemek kalabalıklarında çok görmüştük. O zamanlar "ulusal kostümünü" giyerdi. İpekli giysilerinin renkleri Asyalı tenini iyice vurgular, bu da ona baştan çıkarıcı bir görüntü verirdi. Oysa şimdi, mağazanın üniforma tipli etek bluzu göğüslerini ve kalçalarını biçimsiz yığınlara çevirmiş. Havaalanında birbirimize veda ederken, elçiliğinin üçüncü kâtibinin son dakikada protokol düzenini altüst ederek bir demet çiçekle koşup gelişini ve ona, diplomatik kariyerini koruma kaygısı ve geçmişinin kasvetli karanlığına düşme korkusuyla, özel bir armağan olarak sunuşunu hatırlıyorum. Ve şimdi o kadın, boyasız mutfak eşyasının arasında du-

ruyordu. Yüzüne bakamadım. Alışveriş yapmaktan vazgeçtim, beni tanımadığını umarak oradan uzaklaştım.

Daha sonra, trende oturmuş, kurum kaplı yüksek binaların, yıkılmak üzere gibi görünen barakaların, uzun süredir bakımsız bırakılmış bahçeleri Karayipler'deki arka bahçeleri hatırlatan, Victoria Çağı tarzı, işçi sınıfı apartmanların önünden geçerken, ateşli hatip kocasını merak ettim. Acaba bir büroda uysalca çalışmaktan bitkin mi düşüyordu? Yoksa iş bulmaktan ümidini kesmiş, bir banliyö evinde, yetersiz bir gelirle aylaklık mı ediyordu? Bunu söylemek zorundayım; pek çoğumuz yok-suluz. Hikâyelerimiz, bir gazetenin ekonomi sayfasındaki küçük bir paragrafta, az tanınan bir İsviçre bankasının batışıyla ilgili bir haberde gizli. Ama bundan da fazla bir şey çıkarmamak gerek. Çünkü çoğumuz servet edinemeyecek kadar çekingen ya da cahildik: Fırsat ve ihtiyaçlarımızı, eski yokluk hayallerimize göre değerlendirmiştik.

* * *

Gençlerin kötümserliğinden, ateizm ve başkaldırı gibi, büyüdükçe aşılacak bir şeymiş gibi söz ederler. Buna rağmen, Mr. Shylock'un ölümünün üzerinden neredeyse yirmi yıl sonra, bu son –ve belki de en son– Londra ziyaretimde, şu andaki ruh halim, tecrübemi ve tüm faaliyetlerimi onaylarcasına, aradan geçen yılların, ara sıra buraya yaptığım ziyaretlerin –Humber arabaların, otellerin, yardımsever görevlilerin, Malborough Malikânesi'ndeki III. George'un portresinin, evliliğimin ve yaptığım işlerin– üzerinden atlayıp Mr. Shylock'un tavan arasında içimi dolduran o ilk hisle birleşti; o günle bugün arasındaki her şey, parantez içinde yaşanmıştı sanki. Gerçek hangisi? İçinde bulunulan ruh hali mi, yoksa o ruh

halinin sonucu olarak yaşanan ve insanı tekrar o ruh haline götüren olaylar mı?

Mr. Shylock'un pansiyonunu en son birkaç yıl önce gördüm. Aslında orayı aramıyordum, birlikte yemek yiyeceğim bakan, pansiyonun yakınında oturuyordu. İri başlı çivilerle süslü, camları boyalı iki kanatlı tahta kapının yerini, leylak renkli düz bir kapı almıştı, elyazısıyla yazılmış görüntüsü veren kapı numarasıyla da birleşince kadin çamaşırı satan bir dükkânın girişine benzemişti. Fazla heyecanlanmadım; hayatımın o dönemi sona ermiş ve gereken yere konmuştu. Bugün de o kadar soğukkanlı olabilir miydim, merak ediyorum. Kensington, şehrin yaşadığım ya da ziyaret etmekten hoşlandığım bir bölümü değil aslında. Eskiye oranla epey kalabalıklaşmış ve sanırım oldukça da pahalı bir yer olmuş. Ayrıca ırkçı bir çalkalanışın da merkezi haline gelmiş ve ben, artık beni ilgilendirmeyen savaflara karışmak istemiyorum. Artık kederi paylaşmak istemiyorum; buna yetecek gücüm yok. Bu yazdıklarımın dışında, kendime uygun sözcükler bulamıyorum, bulduklarım da politikacıyı, dava tacirini mümkün olduğunca uzağa iteceğim. Bu fazla zor olmayacak. Siyasi yazılarıma doydum artık. Şu anda beni yönlendiren tek dürtü, bana zorla kabul ettirilen bu hareket-sizlik içinde, son boşluğu sağlama alabilme dürtüsü.

Pek çok kez kar gördüm. Hâlâ, her görüşümde beni büyülüyor ama artık onun "benim havam" olduğunu düşünmüyorum. Artık ne ideal manzaraları hayal ediyorum ne de kendimi onlara bağlayacak arayışlara giriyorum. Sonunda bütün manzaralar toprağa, hayalimdeki bütün altınlar katı gerçeğe dönüşüyor. Sürgündeki pek çok vatandaşımın aksine ben, dört duvarlı bir banliyö evinde yaşayamadım. Kendime karşı bile, bir toplumun üyesi ya da köklerini inkâr eden biri rolünü oynayamadım. Uzak banliyö otelimın sunduğu özgürlüğü, sorum-

luluktan yoksun olmayı tercih ediyorum. Geçicilik duygusu hoşuma gidiyor. Çevrem, Mr. Shylock'un tavan arasında incelediğim fotoğraftakine benzer evlerle çevrili ve duygularıma kapılmış olmak beni utandırıyor. Artık o evleri çok az görüyorum, içlerinde yaşayan insanları hiç düşünmüyorum. Kötülerin ve zulme uğramışların yaşamlarında güzellik aramaya çalışmıyorum. Zulümden de, zulme uğrama korkusundan da nefret ediyorum.

* * *

Vaftiz töreni saat üçteydi. Üç beş kala, Lieni'nin odasına indim. Oda, her zamankinden daha dağınıktı; şöminenin üzerinde faturalar, takvimler ve sigara paketleri, çeşit çeşit şapkalar, yatağın üzerinde giysiler, bir parça muşamba, bebek arabası, eski gazeteler; kumaş havlalarıyla kaplanmış bir dikiş makinesi. Demirli bodrum penceresinin ardındaki, genellikle siyah görünen küçük bahçe bembeyazdı, kar otların üzerini, çıplak ve düz gövdeli ağacı, yüksek tuğla duvarı tamamen örtmüştü. Bu görüntü içerideki rutubete ekleniyor ve adeta karmaşayı büyütüyordu. Ama bebek hazırды. Lieni de süslü şömine aynası önünde tırnaklarını gözden geçirirken tertemiz, pırıl pırıl ve neredeyse hazır görünüyordu. Bu her zaman ilgimi çeken bir dönüşüm olmuştu. Lieni'de "havalı İngiliz kızlarından" söz etme alışkanlığı vardı. Bu sözleri ondan ilk kez, bir İngiliz kızının Afrikalı bir kabile reisiyle evlenmesi üzerine, bir faşistle ve ötekilerle yaptığı bir tartışmada pek de onaylamaz bir tonda kullandığında duymuştum. Lieni kendini de havalı bir İngiliz kızı kabul ediyordu ve ne zaman birlikte dışarı çıksak ya da ne zaman, ilişki kurduğu genç Hintli mühendisle buluşacak olsa, havalı İngiliz kızını yaratmak için dünyanın vaktini harcıyordu. Gidilecek yer, ister köşedeki ucuz İtalyan

restoranı ister pek de uzak olmayan sinema olsun, fark etmiyordu. Bu, kendinden çok, şehre borçlu olduğu bir görevdi sanki.

Vaftiz törenine katılacaklar ön taraftaki odada toplanmışlardı. Saat üçü geçtiği için bazıları yatak odasına girip sorular sormaya ve Lieni'ye zamanı hatırlatmaya başladılar. Lieni hepsini yatıştırdı, onlar da konuşmak için yatak odasında kaldılar. Konuklardan ikisi taşradan gelmiş bir çiftti. Onlarla daha önce tanışmıştım. Kadın İtalyan'dı; savaşa ilişkin, özellikle de rahiplerin açgözlülüğüne ilişkin acı anıları vardı. Adam, hayatımda gördüğüm en ufak tefek İngiliz'di. Bu savaş dönemi aşkı ve onunla birlikte gelen çocuklar ona epey güven vermişti ama gözlerindeki karanlık kaybolmamıştı. Bu gözler hâlâ çektiği acıların izlerini taşıyordu. Yeni güvenlik bölgesinde Lieni'ye "göz kulak olma" görevini üstlenmişti, bebeğin vaftiz babası o olacaktı. Konuklardan bir başkası da, daha önce hiç görmediğim zayıf, orta yaşlı bir İtalyan hanımdı. Köşeli bir çenesi, çok yorgun gözleri vardı, bütün hareketleri çok ağırdı. Lieni onun Napoli sosyetesine dahil bir kontes olduğunu, bir keresinde Malta'da, Prenses Elizabeth'in de katıldığı bir baloda bulunduğunu söyledi. "Kontes bu köhne evi satın almayı düşünüyor," dedi; köhne sözcüğü İtalyan aksanına uyuyordu. Kontese gülümsedim, o da canından bezmiş bir gülümsemeyle karşılık verdi.

Sonunda hazırlanmayı başardık. Ufak tefek İngiliz, bir taksi bulmaya gitti. Bir süre sonra, artık sabırsızlanmaya başlayan Lieni, hepimizi kapının önüne çıkardı. Sokak kahverengi ve ıslaktı. Ama kar, otelin adını da gözlerden gizleyerek, kapı önündeki direkleri beyaza boyamıştı. Taksi geldi, ufak tefek İngiliz, arabanın ön koltuğuna oturdu ve paltosuyla huzursuzluğu arasında büzülüp iyice küçüldü. Kilise fazla uzak değildi. Saat üçü yir-

mi geçe oradaydık. Zamanlamamız iyi sayılırdı. Kimse bizim için hazırlanmamıştı. Kilise bombalanmış olduğu için vaftiz töreni ek binada yapılacaktı. Diğer anneler ve çocuklarıyla birlikte bekleme odasında oturup bekleme-ye başladık. Bu arada Lieni, şapkasının altında sürekli gülümsüyordu. Havalı bir Londralı kız gibi. Bir bebek ciyakladı. İki küçük kız, üzerinde "Mumlar iki peni" yazan kutuya yaklaştılar, paralarını attılar, mumlarını yakıp bir ayaklığın üzerine yerleştirdiler. Kızların annesi bakışlarını bize çevirdi, adeta onay beklercesine gülümsedi.

Saat üç buçukta kirli yakalı, tıraşsız bir adam telaşla odaya girip, "Vaftiz mi?" diye sordu. "Evet, evet," dedi anneler. Adam dışarı çıktı ve bir saniye sonra tekrar göründü. "Kaç bebek? Kaç bebek?" Bebekleri kendi saydı ve cevabı da kendi verdi: "." Bir kez daha yok oldu, önceki kadar büyük bir hızla tekrar döndü, kapıyı açtı ve kendisini takip etmemizi istedi. Peşinden merdivenleri çıktık. Her yanda mumluklar vardı, duvarları aşıboyalı büyük bir odaya girdik. Adam askıdan beyaz bir cüppe aldı ve zar zor üzerine geçirdi. Sonra, sessizce, gülümseyerek bir rahip geldi. Bir rafa yöneldi, üzerinde altın renkli haçlar bulunan mor bir omuz atkısı aldı ve dikkatle omuzlarına yerleştirdi. Tıraşsız adam seyirtti ve üç vaftiz babasına parlak şeffaf zarflı küçük kartlar dağıttı. Vaftiz töreni başlamıştı. Sonunda sıra, Lieni'nin bebeğine geldi.

"John Cedric, kiliseden ne istiyorsun? İman, diyeceksin."

Vaftiz babamız bu yönlendirmeden hoşlanmamıştı. Kendisine verilen karta bir göz attı ve sonunda söyledi: "İman."

"Peki iman sana ne verir? Ebedi hayat, diyeceksin."

"Biliyorum, peder. Ebedi hayat."

Rahip bebeği tkrğyle, başparmağı ve diğer parmaklarıyla takdis etti. Burnuyla bebeğin vücudu zerin-

de istavroz çıkardı. Yanılmıyorsam –bu törene ilişkin anılarım giderek bulanıklaşıyor– bir ara da bebeğin ağzına bir tutam tuz koydu. John Cedric yüzünü buruşturup dilini büzdü. Vaftiz babası aracılığıyla şeytanı ve onun yaptıklarını reddetti. Tanrı'yı kabul etti ve sonunda tören bitti. Lieni sona doğru iyice hüzünlenmişti. Rahibin yanına gidip ona para teklif ederken gözyaşlarına boğulmak üzereydi –yanılmıyorsam rahip bu teklifi reddetti. Artık havalı bir Londra kızı değildi; ilk kez o öğleden sonra onun evlenmemiş bir anne olduğunu hatırladım. Takside ruhlarımızı yeniden canlandırmak ufak tefek vaftiz babasına düştü, rahiplere şiddetle karşı olan karısı Elsa bile, çok güzel bir tören olduğunu kabul etti.

Törenden sonra bir parti verilecekti. Lieni bütün dostlarını davet etmişti. Saat altı civarında gelmeye başladılar, bazıları doğrudan işlerinden çıkıp gelmişti. Lieni mutfaktaydı, kilisedeki özenli hali kirli mutfak önlüğüyle kısmen bozulmuştu. Ufak tefek vaftiz babası, bodrum katın ön odasında, ev sahibi gibi davranıyordu. Birkaç ıslak yağmurluklu Maltalı hep birlikte içeri girdiler ve asık suratlarla hem İngilizce hem kendi dillerinde konuşmaya başladılar. Edindiğim izlenime göre, işlerden, paradan ve Londra'da bütün Maltalıları birer beyaz köleye çeviren önyargıdan söz ediyorlardı. Kontes herkese gülümsüyor ve çok az konuşuyordu. Faşist Johnny karısıyla birlikte geldi. Siyah bir gömlek giymişti, bu, bir bölgede "çalıştığının" işaretiydi. Karısı da, her zamanki gibi sarhoştı. Bütün Maltalılar onu sıcak bir tavırla selamladılar. "Merhaba, Johnny, aslanım! Bu gece nerede faaliyet gösterdin Johnny?" "Notting Hill Gate'de," dedi aslanım-Johnny. "Pek kalabalık değildi." "Havandandır," dedi Maltalılarından biri. "Hanımefendi de, Araba ve Atları adlı *pub*'da kafayı buldu," dedi aslanım-Johnny, daha iyi bir açıklama bulmuş gibi. Her zamanki sabırlı dargınlığını

takınmıştı. Hanımefendi kendinden bahsedildiğini duyunca göz kırptı ve sandalyesinde doğru oturmaya çalıştı. Diğer pansiyonerler de aşağı inmişti. Kenyalı kız, erkek arkadaşı, bir sarışın, uzun konuşmalarda başarısız olduğu için, bu eksikliğini sabit bir gülümseme ve aşırı nazik hareketlerle telafi etmeye çalışan işsiz, alkolik, güler yüzlü, sessiz Burmalı öğrenci, uğursuz kehanetlerde bulunan uzun boylu Yahudi genç, iki İtalyan metresiyle ve Lieni'ye göre polisle de başı sürekli dertte gözlüklü genç Cockney ve Fas'tan gelmiş, bir gazyağı ocağıyla Fas'ın sıcaklığını korumaya çalıştığı odasında ayda bir-iki ucuz Amerikan kitabı çeviren Fransız. Şehrin bütün bilinmezliği içinde onların tanıdık yüzlerini görmek hep hoşuma giderdi. Ama her zaman, iki boyutlu ve basit bir görüntü sergilerlerdi. Maltalı grubun yönlendirdiği konuşmalar dışında, sohbet pek kolay değildi. Oturduk ve mutfaktan, çıkardığı sesleri duyduğumuz Lieni'yi bekledik.

Lieni'nin erkek kardeşi geldi. Batı Yakası'nda garson olarak çalıştığı restorandan izin almıştı. Solgun, yakışıklı ve yorgundu. Çok az İngilizce konuştu. Lieni bir kömür kovasıyla içeri girdi. Akşamüstü soğuk olan oda, şimdi biraz fazla ısınmıştı. Yanmamış kömürleri korların üzerine dökerek ısıyı biraz azaltmaya çalışan Lieni, kardeşine, "Rudolfo, gidip kâğıt almanı istediğim zaman olanları anlatsana onlara," dedi. Rudolfo dişlerini sıkıp bu öyküyü anlatılması istendiğinde hep yaptığı gibi bir sabırsızlık tepkisi verdi. Tek başına bu hareket bile, gülüşmelere yol açtı. Ardından da hikâye geldi. Rudolfo, Londra'ya yeni gelmişken ve hemen hiç İngilizce bilmezken, kız kardeşi tarafından, çok önemli bir mektup için bir blok yazı kâğıdı almaya gönderilmişti. W.H. Smith Kitabevi'ne gidip "bir bok kâğıdı" isteyince de, ağırbaşlı bir tezgâhtar tarafından Boots Eczanesi'ne yollanmış ve eve, öfkeden yanarak, bir tuvalet kâğıdı rulosuyla dönmüştü.

Hanımefendi sandalyesinde şöyle bir sallandı ve hiç ses çıkarmadan öne doğru düşüverdi. Aslanım-Johnny bu tür olaylara alışık bir tavırla, karısının üstüne başına çekidüzen verdi ve sonra onu ayağa kaldırıp odadan dışarı çıkardı.

“Merhaba, aslanım-Johnny!”

Bu ses, aslanım-Johnny ve hanımefendisi odadan çıkarken içeri girmek üzere olan Paul’e aitti. Ayakkabılarının bodrum merdivenlerindeki buzları ve külleri ezerken çıkardığı sesleri duymuştuk. Paul, kısa boylu, tıknaz ve kel diye tanımlanabilirdi, gözlük takıyordu. Çok nazikti, zengin bir aksanla konuşurdu ve eşcinseldi. Lieni’nin bodrum katı odalarında onun “karakteri” buydu. Önlük takıp ev işi yapmaktan hoşlanıyordu. Tozları süpürüp bir köşede toplamaktan, atmadan önce de miktarına bakmaktan tuhaf bir zevk duyardı. Masa ve yatak örtülerini düzeltmeye bayılır, sık sık ütü yaparken görülürdü. Ne zaman Lieni’nin evine gelse yaptığı ilk şey, evin düzensizliği yüzünden kapıldığı dehşeti belirtip yerleri süpürmeye seyirtmek olurdu. Şimdi de aynı şeyi yapıyordu işte. Hemen dışarı çıkıp bir süpürgeyle önlük aldı. Lieni onunla birlikte içeri girdi, artık dayanılmayacak kadar büyük bir sıcaklık yayan ateş için bir kova daha kömür getirmişti.

“Zavallı aslanım-Johnny,” dedi Paul.

“Anlatsana onlara Paulo,” dedi Lieni.

Paul yüzünü buruşturdu.

“Haydi Paulo, anlat. Bir meme ucu şu tarafta, biri...”

Suratsız Maltalı güldü.

Paul, “Bir gün, Johnny’yi görmeye gitmiştim,” diye, onun aksanını taklit ederek anlatmaya başladı. “Uyuyorlardı. Hanımefendi çıplaktı. Hepsi bu kadar.”

“Saçmalama,” dedi Lieni. “Haydi, anlat onlara.”

“Kadın uyuyordu, tamam mı? Ve cırlıçıplaktı. Bir me-

me ucu şu tarafı gösteriyordu, öbür meme ucu da şu tarafı." Burnunu kırıştırdı ve iğrenmiş bir yüz ifadesi takındı.

Ateş, çoğumuzu uyuşturmuştu. Genç alkolik mekanik hareketlerle hepimize sigara tuttu. Fransız şaşkın şaşkın oturuyordu, üzerinde hâlâ pansiyonda üniforma gibi giydiği Amerikan asker gömleği vardı. Elsa'yla kocası mutfağa girip çıkıyorlardı. Kontes oturuyor ve gülümsüyordu. Lieni'nin bizim için ne hazırladığını bilmiyordum ama iştahımızı kaçırarak hiçbir şey yapmamamız gerektiği konusunda kararlıydı. Bize anlatacak başka hikâyesi kalmamıştı, ne var ki ne zaman bir kova kömürle içeri girse, durup şarkı söylememizi, dans etmemizi ya da oyun oynamamızı sağlamaya çalışıyordu. Sonuçta hepimiz nemli duvarları kucaklar hale geldik.

Bodrum katın zili çaldı. Lieni koridora fırladı. Konuşmalar duyduk. Bir erkek sesi, giderek hafifledi; Lieni'nin mühendisi olduğunu tahmin ettik. Onu içeri getirmesini bekledik. Utangaç bir adamdı ve fazla İngilizce bilmiyordu ama kutladığımız olay, kısmen ona aitti. Epey bekledik. Yatak odasının kapısının çarpıldığını ve kilitlendiğini duyduk. Koridorda ayak sesleri vardı, bodrum katının kapısı yavaşça açıldı, dikkatle kapandı, ayak sesleri, külleri ve donmuş karları kuru yapraklar gibi ezeerek, merdivenlerden yukarı çıktı. Lieni geri dönmedi.

Elsa bize olup bitenleri anlattı. Mühendis, âdeti olduğu üzere, yıkanacak çamaşırlarını getirmişti. Bir kere sinde Lieni'nin doğum gününde, beyaz ceketinin cebine bir armağan, küçük bir mücevher bırakmış ve ona hiçbir şey söylememiş. Şimdi de Lieni, çamaşırları alınca, önce ceketin ceplerini karıştırmış ve bir mektup bulmuş. Mektup, mühendisin Hindistan'daki evinden geliyormuş. Adam evliymiş, çocukları da varmış. Bu, kasıtlı bir zulüm eylemi ya da cesaret gösterisi olabileceği gibi, tamamen rastlantı da olabilirdi. Mühendis hiçbir şeyi inkâr etmemiş,

kendini savunmak ya da Lienî'yi inandırmak için hiçbir çaba göstermemişti. Lienî kendisini yatak odasına kilitledikten sonra da, çamaşırlarını alıp gitmişti.

Bu olay, partinin sonu oldu. Maltalılar ve pansiyonerler birer birer, ikişer ikişer ayrıldılar. Rudolfo restoranına geri döndü. Aslanım-Johnny mutfakta, karısını kendine getirmeye çalışıyordu; başarılı da oluyordu, kadın huysuzlanmaya başlamıştı çünkü. Elsa ve kocası, taşraya dönen son treni yakalamak için hazırlanıyordu. Lienî kapısını kilitleyip odasına kapanmış, birkaç saat önce kendisinin, havalı Londra kızının yarattığı kaostan uzaklaşmıştı. Kontes oturmuş, öyle önüne bakıyordu. Paul, önlüğü hâlâ üstünde, ortalığı temizlemiş ve yiyecek ikramını tamamlamıştı.

Davies Sokağı'na, British Council binasındaki dansa gittim. Aylak bir Fransız kıızıyla flörtümsü, nükteli, zeki-ce bir sohbeta daldım. Fransız kadınlarıyla sohbetlerim beni hep yorardı. Yine de sona doğru benden bekleneni yapmaya hazırlandım. "Dans eder misiniz?" dedim. Hem men ayağa kalktı. İşte tam o anda içimi, nereden geldiyse, bir zalimlik güdüsü doldurdu. "Ben etmem," dedim. Ve oradan ayrıldım. Parkın içinden geçtim. Ayaklarımın altında kar tertemizdi; soğuğa rağmen susadığımı fark etmek beni şaşırttı.

O gece kapının dışından gelen ağlama sesini duyduğumda, yatağımdaydım. Ağlayan Lienî'ydi. Soğuk kordorda, kızarmış gözleriyle öylece duruyordu. Onu içeri aldım. Ben yatağın kenarına oturdum, o da benim kucağıma oturdu. Ufak tefek bir kadın değildi ve mutsuzluğunun ötesinde ağırlığını ve kemiklerinin etime uyguladığı baskıyı da hissedebiliyordum. Bu gözyaşlarının sonunda ne olacağını tahmin edebiliyordum. Ama isteksizdim. Kramp girmiş bacaklarımı salladım; boynuma sarıldı. Ayağa kalktım, o da yere kaydı. Sandalyeye otur-

du ve ağladı; iri parmaklarını yumuşak hareketlerle, sandalyenin kollarına vurup duruyordu. Ona sessiz olmasını söyledim, daha yüksek sesle ağlamaya başladı. Gitmesini istedim. Beni şaşırttı, ayağa kalktı ve tek kelime bile etmeden gitti. Kendimi aptal ve rahatsız hissediyordum. Bir keresinde bana, Lieni'nin, Helen adının Malta dilindeki karşılığı olduğunu söylemiş ve eklemişti: "Hiç bu kadar şişman bir Helen görmüş müydün?" Ama o şişman değildi. Günün olaylarını gözden geçirdim; hepsi çok uzak geliyordu. Ona gitmeyi düşündüm. Karanlık merdivenleri indim, zemin katın, kimsenin kullanmadığı ortak odalarından gelen donmuş küflü kokusunu geçtim, bodrum katın, yemek, bebek ve yanmış kömür kokularına yöneldim. Lieni'nin odasından, buzlu camın ardından, kapıya asılmış giysileri göstermeye yetecek bir gece lambası ışığı sızıyordu. Kapının kolunu çevirdim; açıldı. Zayıf ışıqla, derin gölgelerin, giysilerin, kâğıtların, kutuların, leğenin, çocuk karyolasının, dikiş makinesinin ve gardırobun yarattığı karmaşanın ortasında, Lieni yatağında, uykuya dalmıştı.

Bu benim ilk kar'ımdı.

2

Ari atalarımız tanrılar yaratmakta ne kadar haklıymış. Seks peşinde koşuyor, sonuçta lekeli bir yatakta, iki ayrı beden olarak kalıyoruz. Erotik hayallerimiz büyüdükçe, tanrı bizden kaçınır oldu. Ne zaman kendimizden dışarı çıkmaya, kendi sınırlarımızı genişletmeye kalksak aynı şey oluyor. Sekste söz konusu olan, şehirler için de geçerli. Fiziksel şehri arıyoruz ama bulabildiğimiz sadece, bir ayrı hücreler yığını. Bireyler, birimler olduğumuz, her yerden daha çok, şehirlerde hatırlatılıyor bize. Yine de, şehir fikri bizi terk etmiyor, boş bir gururla şehir tanrısının izini sürüyoruz.

Bu yüzden Londra benim için tadını hızla yitirmişti. Dünyanın merkezinde, düzensizliğe koşan bu büyük şehirde, düzenin başlangıcını bulmayı ummuştum. Fiziksel görünümü pek çok şey vaat etmişti bana. O mucizevi ışık; o yumuşak, gölgesiz, daima koruyucu ışık. Tropik kuşağın ve güney İspanya'nın ışığından söz edip dururlar ama ılıman bölgenin ışığı gibisi yoktur. Her şeye kuvvet veren ve cisimlerin yüreklerindeki rengi çekip çıkaran bir ışıktı bu. Gecenin, günü birdenbire örttüğü tropik kuşaktan gelen biri olarak benim için, alacakaranlık yeni ve büyüleyici bir şeydi. O gürültü patırtı içinde, Lieni'nin bodrum odasında oturur, değişimin hiçbir aşamasını ka-

çırma tehlikesini göze alamayarak ışığı incelerdim. Yavaş yavaş çekilir, geride bıraktığı mavilik giderek koyulaşır, elektrik lambaları faaliyete geçmeden önce dünya tamamen sudan oluşmuş bir görüntüye bürünür, kendimi okyanusun dibindeymişim gibi hissederdim. Gece olduğunda gökyüzü alçalırdı, şehrin ışıklarıyla, yapay ışıklarla ıslıl ıslıl parıldayan süslü bir kubbenin altında yürür gibi olurdunuz; bazen de ıslak sokaklar kendi parıltılarını saçardı.

Burası şehirdi, dünyaydı. İçimde bir şeylerin çiçeklenmesini beklerdim. Nehrin kıyısından geçen tramvaylar mavi kıvılcımlar saçardı. Nehir suları, ışığın, mavinin, kırmızının ve sarının yansımalarıyla çalkalanırdı. Heyecan! Kalbi mutlaka bir yerlerde olmalıydı ama şehir tanrısını bulmak çok zordu. Tramvay, her biri kendi hücre sine dönen insanlarla doluydu. Dış ışıklarıyla nehri süsleyen fabrikalar ve depolar boş ve sahteydi. Issız sokaklarda yürür, köprülerin üzerinde dururken, ünlü isimlerle oyunlar oynardım. Ama çok geçmeden isimlerin büyüğü yok olurdu. Burada nehir vardı, burada köprü, şurada da şu ünlü bina. Ama tanrı maskeliydi. Andığım isimler bana karşılık vermezdi. Işıkları bu kadar keskin ve kesintisiz –bana göre, çürüyen tahta parmaklıklar ve yeni ondüle demir çatılar kadar renksizdi– sıvasız betona bile renk veren bu büyük şehirde hayat, iki boyutluydu.

Konferans salonunda kendi güvenliği için bana, bir yabancıya bağlanmış, genç bir İngiliz öğrenci vardı. Boyuna kolejinin atkısını dolamıştı, gelecekte bir hiç olmaya mahkûmdu ama onu dinledim. Hevesi sürekli değişiyordu. Bir hafta, şiire heveslenmişti. Doğayla ve İngiliz kırlarıyla ilgili, benim anlamamı ummadığı bir şey yazdığından söz etti. “Otların yeşili büyümedi” dizesinin ona ait olduğunu hatırlıyorum. Ertesi hafta felsefeye saplandı. “Söyler misiniz, görüntüm Hristiyan’a benziyor mu?”

Benziyor mu? A-ha! Hepsi böyle düşünüyor.” Bir sonraki hafta da, “Bana bakın. Ne dersiniz, başbakan olacak mıyım ben?” Tıpkı bana benziyordu; başkalarının gözlerinin rehberliğine ihtiyacı vardı.

Okulun konferans salonlarıyla kafeteryasından, Fransız’ın hiç durmadan daktilo yazdığı, Lieni’nin bodrum odasında durmadan çene çaldığı ve yine bir Maltalı olan Duminicu’nun kaçmaktan söz ettiği pansiyona. Duminicu, kısa boylu ve şişmandı. Büyük bir mağazada çalışıyor, para biriktiriyordu. Haftada bir sinemaya gider, diğer zamanlarda odasına kapanır, iç çamaşırlarına kadar soyunmuş bir halde, gazete, dergi okur ya da bulmaca çözerdi. Akşam yemeklerinde çoğu zaman konserve et ya da balık yedi, hem de bir bıçakla, konserve kutusunun içinden. Malta’daki ailesinin itibarından söz eder, sosyal seviyesini kendisinininkinden aşağı bulduğu Lieni’yle pek geçinemezdi. Londra’da onun kontrolünde olmaktan hoşlanmıyordu ama gitmeye de kalkmıyordu. Kırılmış gururuna, kleptomaniyle tepki veriyordu. Sürekli olarak mağazalardan bir şeyler çalışıyordu. Her zaman gösterecek ucuz ve yeni bir şeyi oluyordu. Ve hep şöyle diyordu: “Ben, beş şiline aldığı bir şeye, beş yüz şilin ödedim, diyenlere benzemem. Size karşı dürüst olacağım. Bunu çaldım.”

Ve pansiyondan British Council’in salonlarına. Fransızcamı ilerletmeye çalışıyor, kendimi, heveslerini her zaman algılayamadığım, belki de gerçekten iddia ettikleri gibi iyi ailelerden gelen genç kız ve kadınlarla, bana güç gelen hafif sohbetler etmeye adanmış buluyordum. Neşe içinde, Norveçli kızlarla Norveççenin birleşik “o”larını ya da İsveçlilerle İsveççenin “j”lerini çalışıyordum. Bütün bunlar bir sinema davetine, kitap biçimli odada, giysilerin arasında beceriksizce göğüs sıkıştırmaya, önce öte yana çevrilen, sonra sunulan dudaklara, yani, kendi-

sine kur yapılmasına hazırlanan genç bir kızın en yoğun ifade biçimine bir ön hazırlıktı.

Londra'da rehbersizdim. Geçmişimle şu ânım arasında bağlantı kuracak, uyumumu, uyumsuzluğumu tespit edecek kimsem yoktu. Karakterimi seçmek tamamen bana kalmıştı, ben de en kolay ve en cazip karakteri seçtim. Züppe, müsrif, burslara kayıtsız bakan bir kolonyal oldum. Gerçekte gelirim çok azdı, kendime ayırdığım tahsisatsa onun yarısı kadardı; kazanmadığım parayı harcamakla mutlu olabileceğime inanıyordum. Ama ailemin, adamızda Coca-Cola şişelemekle uğraştığını ilan ettim. Umduğumdan daha az kişiyi etkiledi bu, buna karşılık benim adamdan gelen ve bunu çok önemli bulan çocuklardan gördüğüm saygı işe yaradı, tıpkı Lienî'nin oyunuma katılmakta gösterdiği heves gibi. Hiç rehberim yoktu demiştim; o zamanlar gerçekten de öyle görünüyordu. Ama bodrum katında Lienî vardı. Onu her gün görüyordum. Karakterimi olduğu gibi kabul ettiğini ve abartmaya çalışmayacağını sanıyordum. Ama —artık açıkça belli olduğu üzere— imaları ve övgüleriyle zengin kolonyal karakterini asıl yaratan oydu. Birbirimizin gözünde kendimizi nasıl görüyorsak, o olmuştuk. O bana, söylediğimden daha zenginmişim gibi davranıyordu. Görüntümün farkına varmamı sağlamıştı. O âna kadar buna hiç dikkat etmemiştim, sadece canavar olmadığımı bilmekten dolayı memnundum, o kadar. Gözlerimin karşımdakini altüst edebileceğini de, koyu, parlak ve yumuşak saçlarımın bu konuda başka bir kaynak olabileceğini de bana Lienî söylemişti. Beni mağazalara sürükleyip giysilerimi seçen ve kırmızı kuşağı öneren oydu. Geçmişinde savaş vardı; parıltısı barış devam ettikçe solan, giderek, İtalya'da bir Hint subayıyla yaşadığı ilişkinin anısında yoğunlaşan savaş. Bana gösterdiği ilgiyi böyle açıklamıştı. Birinin yerine konmak huzursuzluk

yaratan ama aynı zamanda da gurur okşayan bir şeydi, bir yükümlülük de getirmiyordu. Onun eğittiği bir öğrenci olmuşum.

British Council'daki gecelere hazırlanmak benim için bir zevk haline geldi. Kollarımı rahat hareket ettirebilmek için kuşağımı gevşek bağlıyordum. Orada bir seyirci bulursam –örneğin, adamdan gelen ve arkadaş arayan yoksul bir öğrenci– dans hareketlerini iyice abartıyordum; ama bana şikâyetlerini anlattığında umursamazlığım yüzünden mutsuzluğa kapılmaya başladığını da görebiliyordum. Haftada iki-üç kez, yolun büyük kısmını toplu taşıma araçlarıyla kat ettikten sonra, fazladan birkaç şiline kıyıp okula bir taksiyle gitmemi söyleyen, Lieni'ydi. Beni giydiren, üstüme çekidüzen verdikten sonra fetihlere gönderen Lieni'ydi. Oynadığım oyundan zevk alıyordum ve büyük bir memnuniyetle görüyordum ki, Isabella Adası'ndan gelen gençlerin, modaya uygun olana ve saçma buldukları şeylere karşı taşıdıkları ve eğer iyi yönlendirilirse, hayranlığa dönüşmeye hazır hoşgörülerini, beni kabullenmelerini sağlamıştı. Hayranlık duydukları rolü iyice abarttım. Boynunda kolejinin atkısıyla, ünlü bir mağazalar zincirinin halkası olan bir çayevinden çıkarken gördüğüm bir delikanlıya, "Sevgili dostum," dedim. "Sevgili dostum, bir daha sakın, sakın, sakın seni bu kapıdan çıkarken görmeyeyim. Şunu da unutma, o boynundaki kolej atkısının tek kullanım amacı, ayak-kabıllarını parlatmaktır." Tabii şu anda hafızamda canlanan şekli bu değil, büyük ihtimalle daha düşüncesiz bir tavırla azarlamıştım onu. Size, birkaç yıl sonra Isabella'da halkın diline düşen ve bana yerel bir ün kazandıran şekliyle aktarıyorum. Şunu da itiraf etmeliyim ki, Lieni'nin yarattığı karakterin, küçük çapta da olsa, kendince bir efsaneye dönüşmesi beni çok memnun etmişti.

Ne var ki Lieni, kadınlara özgü sınırlı dünya görü-

şüyle beni fetihlere gönderiyordu. Zaferlerimi paylaşmak ya da herhangi bir boyutta tanığı olmak istediğı için de pansiyonuna kadınlar getirmemi bekliyordu. O benden bunu beklediğı için ben de yapıyordum. Pek zor olmuyordu. British Council'in salonlarında her zaman seçilecek kadınlar bulunurdu. Bu salonlar sert aksanlı, kollalı beyaz yakalı, altın çerçeveveli gözlüklü, ırklarına ilişkin acıları bir erdem gibi taşıyan ve masumlardan cinsel bir ödöl beklemeyi hak sayan Afrikalılar yüzünden tatsız da olabiliyordu ama ben, British Council'in salonlarını okulun salonlarına tercih ediyordum. Çünkü o dürüst ve içten bursiyer kızları, kendilerine acılarını ve hırslarını aktaran ailelerinden ayırmak zordu. Onların dilini çok iyi biliyordum ve benim için, dilini konuşmadığım biriyle ilişki kurmak daha uygundu. British Council'in salonlarından zaman zaman sanat galerilerine uzanırdım. Birbirine bağı kocaman odalarıyla geriye, ileriye ve yanlara doğru hareketi mümkün kıldığı için, galeriler bence mükemmel birer av sahasıydı. Bu imkânları gören ilk kişı olmadığını fark etmek canımı sıkıymıştı ama böbürlenecek söyleyebilirim ki, taşradaki kültür merkezlerine giden gezi trenleri, tamamen benim keşfidir.

Örneğın çarşambaları Oxford kasabasına giden bir gezi treni vardı. Paddington İstasyonu'ndan on ikiye çeyrek kala kalkar, bire üç kala Oxford'a varırdı. Gidiş dönüş bilet ücreti yedi şilin altı peniydi. Avrupalı kızları tavlama çok kolaydı. Hatırladığım kadarıyla, kırklı yılların sonlarında bu kızlar kanları çekilmiş gibi solgundular, düz topuklu kahverengi ayakkabılar, açık kahverengi yağmurluklar giyerlerdi. Kompartmanımı büyük bir hassasiyetle seçmeye çalışır ama sonunda kendimi içgüdülerime ve şansa teslim ederdim, bu gibi konularda onlardan iyi rehber bulunmazdı. Hemen bir sohbet başlatma çabasına girişmez, kontrolörün gelmesini beklerdim. Ge-

zi bileti, yeşil renkli normal biletle tezat teşkil ederdi; açık kahverengiydi. Bu renkte bir bilet gösterirse, kızın, benim gibi bir turist olduğunu anlardım. Yanıma dergiler almış olurdum, özellikle de çarşamba günleri çıkan *Punch* dergisini. Sonra kıza uzatırdım, çoğu zaman kabul edilirdi. Böylelikle bir sohbetin başlangıcı için ilk adımlar atılmış olurdu. Ağır ağır konuşulan Fransızcanın, Norveççenin birleşik "o"ları ya da İsveççenin "j"leriyle ilgili bir sorunun ardından, kültür merkezini birlikte keşfetme önerisi gelirdi. Bu üç-dört aşamanın herhangi birinde tanışıklık, anlamsızca tıkanabilirdi. Ama Fransızların dediği gibi, kanınıza işlemişse kararlılık ve istek son haddindeyse, hata pek söz konusu olmazdı. Oxford treninde dört başarılı çarşamba geçirdiğimi söylesem bana inanır mısınız? Bir Norveçli. (Norveç ne ülkedir ama! Ne yazık ki ünü, kaba komşusu İsveç'in şişirilmiş adı yüzünden biraz donuklaşmıştır.) Bir Fransız kız, bir Fransız kadın ve bir İsviçreli Alman. Bu son maceranın yarattığı rahatsızlık yüzünden, dikkatimi başka yönlere çevirdim.

Gerçekten de çok rahatsız ediciydi. Ne tatildeki kolejlerin döner tahta merdivenlerini tırmanmış ne öğrencilerin geniş oturma odalarıyla, tıksık yatakhanelerini keşfetmiştik. Sadece yürümüş, yürümüş, ara sıra da bir şeyler içmek için mola vermiştik. Gün, sayısız küçük dükkânda içtiğimiz sıcak çaylardan sonra sabahın birinde, yine yürüyerek Londra'ya, St. John's Wood'a dönüşümüzle sona ermişti. Londra'da daha önce hiç tatmadığım türdeki bu heyecan, bana enerji vermeye yetmişti. Terk edilmiş sokaklarda –bu tür bir ayrıntı, değişimin boyutlarını anlamamızı sağlıyor çünkü günümüzde sokaklar, sabahın ikisinde bile, gündüz olduğu kadar kalabalık– bana bir karar bildirilmişti ve ben, kendimi tutamayarak, bundan etkilenmiştim. Beatrice, arkadaşı olmama karar vermişti. Bu kelimenin anlamını açıkladı-

ğında, kitap biçimli odama davet edilmeyi beklediği korkusuna kapıldım. Ama hayır; St. John's Wood'da, oturduğ evin çevresinde dolaştık, dolaştık, sonunda evin önüne gelip durduk. Ayrılık ânı gelmişti, benden hiçbir şey beklenmediğini görünce rahatladım. Beni dudaklarımdan hafifçe öptü –nasıl teslim olduğuma dikkat edin– ve şeklini öğrenmek istermiş gibi elini yanağıma hafifçe dokundurdu. Bunun iyi bir başlangıç olduğunu söyledi.

Altüst olmuş bir halde pansiyona döndüm. Nasıl biri olduğunu doğru hatırladığımdan bile emin değildim. Kendimi tümüyle onun havasına bırakmışım. O yol göstermişti, ben de izlemiştim. Kararını bildirdiğinde, bir cevap vermem gerektiği hissine kapılmışım. Kendime yalancı tanıklık etmeme konusunda çok dikkatli davranırdım –bu tür ilişkilerde bu yöntemi hiç kullanmadım– ama ona, cüzdanımda sakladığım ve bana geçmişte, örneğin İsveççenin “j”sinin tadı kaçtığında, işe yarar bir sohbet konusu olarak hizmet vermiş bir Isabella doları vermişim. O zaman, bu bir doları teslim etmek önemli görünmüştü bana –duygular bizi esir aldığında nasıl da debeleniyoruz. Şimdiyse o duygulardan geriye, sadece rahatsızlık ve bir de tehdit kaldı. “İyi bir başlangıç” tehdidi, sık sık tekrarlanan. Basle'dan on beş gün sonra gelecek, pek çok ortak noktamız olduğu için beni tanıştırmaya can attığı, “kültür adamı” baba tehdidi.

Şans devreye girdi. Gün, olduğu gibi, kirlenmeden kaldı. Gerçekten şans mıydı acaba? Aradığım düzeni bulmuş olamaz mıydım? Peşinden gitseydim, beni çok uzaklara götürecek bu ani kopuş, hep beklediğim düzeni getirmiş olamaz mıydı? Yine de kuşkularım vardı: O gün boyunca, olmamı istediği gibi birine dönüşüp dönüşmediğimi bilmiyordum. Yine de merak ediyorum: Acaba, babasıyla, o “kültür adamı”yla –şu Avrupa deyimleri yok mu; İngilizceye çevrildiklerinde ne kadar tuhaflaşıyor-

lar- tanışsaydım ve o kızla uzaklara gidip dağlar ve karlar arasında ineklerimizi sağıp peynirlerimizi yamaçlardan yuvarlasaydık daha iyi ya da bir bakıma daha mı eğlen-
celi olurdu?

Ama şansım -bu kelime kalsın- devreye girdi. Ertesi gün, öğleden sonra, küçük bir zarf içinde bir mektup geldi. "Sana dolarını geri vermek istiyorum. Lütfen kabul et." O kadar. Ne "sevgili" ne "sevgiler". Açık görüşlü İsviçreli! Bu esrar ona o kadar fazla gelmişti ki, kaçınmayı tercih etmişti. İlişkimizde, tuhaflıktan daha öte bir şey, bir yanlışlık sezmişti, belki de erdemın eksikliğini fark etmişti.

İzninizle açıklayayım. *Virtus*:¹ Isabella İmparatorluk Okulu'na gidip de Major Grant'tan Latince dersleri almış biri, bu kelimenin anlamını nasıl bilmez? Sizi kitap biçimli odaya götürüyüm; dikkat edin de kapıyı kapatırken dekor yok olmasın. Kızın, giderek ciddileşen ve boş bir ifadeye bürünen yüzü hâlâ durgun ve başka yöne çevrilmiş. Bir mantık ânyıdı bu. Ama beni korkutan, endişelendiren bir an. İkimiz de Londra'da, bu büyük şehirde savrulup durmuştuk. Ben geçmişimle, kendi karanlığımle, o da hiç kuşkusuz, kendisinininkiyle. Bu sohbet anlarında, hep, geçmişlerini, ülkelerindeki manzaraları, aile yapılarını tanımlamalarını diler ama duymaktan da korkardım. Hayalimde bile onların Normandiya tipi çiftlik evlerine, Nassjo yazılıp Neshway diye telaffuz edilen yerdeki apartman dairelerine ya da coğrafya kitaplarında anlatılan kayalık fiyordların üzerine kurulmuş evlerine girmek istemezdim. Hiçbir zaman onları oralara bağlayan ilişkileri, çoktan mahkûmu oldukları küçük kaygıları dinlemek istemedim, karanlıklarımızın, halelerimizin ka-

1. (Lat.) Erdem. (Ç.N.)

rışmasını arzu etmedim. Kullandığım dili anlıyor musunuz? Bir başarısızlığı, bir eksikliği tanımlıyorum; bu tür şeyler çok özel olabiliyor. Bütün hayatımı kadınların arasında geçirdiğim için, onlardan ya da onların etkisinden uzak bir varoluş biçimi düşünemiyorum. Belki Lieni'yle girdiğim ilişki yeterliydi; belki öbürlerinin hepsi sapıklıktı. Mahremiyet; içinde dehşeti barındıran kelime. Dolgunlarsa ve desteğe ihtiyaç duyan bir ağırlığa ilişkin bir ipucu veriyorlarsa, sonsuza dek bir kadının göğüsleri arasında kalabilirdim. Ama ten vardı, tenin kokusu vardı. Tümsekler, çizikler, beni kesinlikle öfkeliendiren düzinelerce küçük şey vardı. Bekleneni yapma kapasitesine sahiptim ama bu yeteneğim sık sık, sarhoş olmaya ya da iki kez akşam yemeği yemeye benzer bir tat bırakıyordu. Yakınlaşmak başkasının mahremiyetine ya da kendi mahremiyetime tecavüz etmektir. Kitap biçimli odada olaylar her zaman iyi bitmiyor, gözyaşlarıyla, bazen öfkeyle, ucuyla oynanarak büyütülmüş ama işe yaramayan bir göğüsle ya da derhal temizlenmesi gerekiyormuş gibi görünen bir odanın üzerine kapanan bir kapıyla sona erebiliyordu.

Ama "karakterim" böyleydi işte. Kitap biçimli odaya gelen kızlardan zafer anıları topluyordum. Çoraplar, değişik küçük giysiler; hatta bir keresinde, geceyi yanımda geçirmeyi düşünen bir kızdan bir çift ayakkabı almıştım. Ama fetişist nedenlerle değil, yemin ederim! Şimdi bile bu davranışlarımın nedenini anlayamıyorum. Herhalde üzerlerinde bazı giysi parçaları olmadan evlerine dönen ya da metroyla yolculuk eden kızları düşünmenin, bazı erkekleri tahrik ettiğini bir yerde okumuş veya duymuştum. Bir seks günlüğü tutmaya neden başladığımı da anlayamıyorum. Galiba önce, sıkıntı ve aylaklık yüzünden başlamıştım ama çok geçmeden bir "oto-erotik teşebbüs" halini alıverdi. Analiz etmeye çalıştığım bendim;

benim anlık tepkilerimdi. Maskaralık! Rezillik! O zaman bile benim için böyleydi. Ama sapıklığımı sürdürdüm, ta ki, beni yeni fetihler için dışarıdaki dünyaya gönderen Lieni'nin, günlüğümü, yazdığım düzende okuduğunu fark edinceye kadar. Bu canımı sıkmamıştı. Onunla ilişkimizin bir yanı da buydu; olmadık saatlerde odama gelmesi ya da mektuplarımı okuması bana mahremiyetime tecavüz gibi gelmiyordu. Hatta bu tür bir katılımı hoş karşıladığımı bile söyleyebilirim. Ama günlük tutmayı bıraktım. Lieni bir akşam bodrum katının ön odasında, bazı pansiyonerlere bu konudan söz etti, onlar da bunu benim "karakterime" uygun, büyük bir şaka olarak değerlendirdi. Fransız, "Fransa'ya gidip bir Fransız kızıyla evlenmelisin," dedi. Ama düşünceleri başka bir yerde olmalıydı, muhtemelen Lieni'nin hazırladığı ve kendisinin de az önce mideye indirdiği yemekte; çünkü sözlerine şöyle devam etti: "Bir Fransız kızı, bir parça ekmek ve biraz peynirle sana dünyanın en güzel sofralarını hazırlayabilir." Bu olaydan sonra Lieni kendini iyice özgür hissetmeye başladı. Günlüğümden ezberlediği bölümleri, benim ağzımdan, diğerlerinin önünde tekrarlıyor, oyunbaz Maltalı tavrıyla, elini önüme atıp "onu" ısırp koparma tehditleri savuruyordu. Özellikle neşeli olduğu bir gün, düğmelerimi çözmeye bile kalkıştı. Böylece pansiyon karakterime, bu mizahi boyut da eklenmiş oldu.

Uyarı işaretleri çok belirgindi. Ama o zamanlar, zafer anıları toplayarak, var olmayan bir yanıma yazma deneyimlerine girişerek, sadece bir oyun oynadığımı sanıyordum. Sanki hep oyun oynarmışsınız gibi. Sanki, bütün tutarsızlık göstergelerine, karanlık yollarına ve isteyerek yoldan çıkmalara rağmen, kişilik, bir bütün oluşturmamış gibi. Stres dönemlerinde, farkında olmadan içine gömüldüğümüz bazı özel durumlar vardır. Bütünlüğümüzün ve bilincimizin sürekliliğine rağmen, ne ölçüde bo-

zulduğumuzu ancak tekrar yukarı tırmanma sürecinde görebiliriz. Londra'ya, bu büyük şehre düzen, olgunlaşma ve ancak böyle mucizevi bir ışığı olan bir şehirde mümkün olabilecek bir ufuk genişlemesi umarak gelmiş, imkânsız görünen bir işlemi hızlandırmaya çalışmıştım. Bu, daha önce de defalarca denediğim ve başkalarının gözünde nasıl değerlendirileceğini merak ettiğim bir şeydi. Ama artık ne olduğumu bilmiyordum; hırs önce karmaşaya dönüşmüş, sonra yok olmuştu; ben de kendimi Isabella Adası'ndaki hayatımın, bir zamanlar bir gemi enkazı gibi terk ettiğim kesinliklerini özler buluverdim.

Gemi enkazı: Bu sözcükleri daha önce de kullandım. Adadaki geçmişim yüzünden, sürekli aklıma gelen sözcüklerdi bunlar. Büyük şehirde de aynı duygu sık sık karşıma çıktı; aynı sürüklenme duygusu. Herhangi bir karşılaşmayla ânında değişiverecek bir algı hücrelerine sahiptim sanki. Lienî'nin yanında çocuk-sevgili-ağabey; halka açık salonlarda özel oyunların oyuncusu; Beatrice gibi bir kızın yanında hassas bir genç adam; oldukça çirkin sırtını gördükten sonra gösterdiğim tiksintiye göz yaşlarıyla karşılık veren ve –insanlar uç noktalarda, yerli yersiz nasıl da salınabiliyorlar– bana Normandiya tarzı çiftlik evinin resmini gösteren bir kızın yanında da bir hayvan olabiliyordum. Bu sonuncusu bir süre, içimde bir utanç anısı olarak kaldı; çünkü kıza bağırıyordum. Hayatım boyunca en fazla üç dört kez, tümüyle zalimce davranma suçu işledim. Ama şimdi, bir stres döneminde yakın aralıklarla iki sabıkam olmuştu işte.

Bu kadar üç boyutlu, kökleriyle toprağına bu kadar sıkı sarılmış, rengini o denli derinliklerden çekip giyinen büyük şehirde gerçek olan, sadece şehirdi. Bütünlüğünün bir kısmını yitirmek için ona gelen bizlerse sabit ve donuk bedenlere hapsolmuştuk. İçinde yürüdüğümüz şehirle aramızdaki, giderek büyüyen bu kişilik parçalan-

ması içinde, farklı buluşmaların sonuçlarını kişiliklerimizde yansıtmayı bile beceremiyorduk, en fazla, algılayıcı konumundaydık. Karşılıklı olarak herkes, bu tür buluşmalar katarına takılmış, önce deneyim, ardından da kişilikler kompartımanlara ayrılmıştı. Herkes, kendi karanlığına bürünmüştü. Lieni, atkısını boynuna dolamış İngiliz öğrenci, Duminici –hayalimde sonsuza dek dar yatağının, mor renkli, meni lekeli örtüsünün üzerine don fanila uzanmış, bir konserve kutusundan et tırtıklayıp bıyıklarını oynata oynata yer, bir yandan da yakında kaçacağından söz eder haliyle kalacaktı– ve ben. Hafif panik sancıları başlamıştı bile. Kaybolma ya da yalnız kalma paniği değil; kendimi tam bir insan gibi hissedeme- me paniği. Başka insan hayatlarının yarattığı tehdit, hatırlanan özel manzaralar, ilişkiler, bana ait olmayan bir düzen. Genişliği özlüyordum. Ama şehirde, genişlik, bana nasıl ulaşabilirdi ki? Birbiriyle ilintisiz macera ve tanışıklıklara, kendim hiç aynı kalamazken, bütün bunların asıldığı ip bile olamazken, nasıl çekidüzen verebilirdim? Hiç durmadan, karanlıklar arasından çıkıp geliyorlar ve hiçbir yere yerleştiremiyor, oturtulamıyorlardı. Ve geceler daima, dar ve uzun pencere- li, kitap biçimli odada, ışığa ya da aynaya dönük oturmamla sona eriyordu.

Bütün işaretler mevcuttu. Kaza ânı yaklaşıyordu ama ben bunu ancak, geldiği ve düzen arayışı çok daha acil ve daha güven verici bir şey için terk edildiği zaman görebildim. Güven ihtiyacı sürekliydi. İşe sık sık fahişeleri ziyaret ederek başladım. Bunu sadece içgüdülerim önermiyordu, okuduklarımdan da etkilenmiştim. Bu kadınların sundukları şeylerin müptelası olmuşum; az ya da çok zevk, korkunun yarattığı o ani tahrik ve ardından da bunun çabucak harcanışı. Ama bu grotesk bir işti; en az grotesk yanı da sözlük anlamıydı. Kişisel hizmet, ceza-

landırma, hükmetme, giyinik otuz şilin, soyunuk iki gine. İlk deneme tam bir başarısızlık örneği idi; korkunun dışı vurulmasına yol açan bir durum oldu. Oldukça sıcak bekleme odasını, gaz sobasını, köy evleri ve çiçek desenleriyle bezeli duvar kâğıdını ve solgun bir avizenin ışığı altında, koltuğunda sigara içerek akşam gazetesini okuyan yaşlıca hizmetçiyi hatırlıyorum. Arkadaki odada, para ve hizmetçiye verilecek bahşışın pazarlığından sonra, o büyük aşağılanma geldi. Bir süre sonra "beden" beni üzerinden atıp kötü kokulu, dimdik saçlarını düzeltti. Ne var ki daha sonra keşfettiğim gibi, zalimlik ve kandırmaca, az rastlanır türdendi; bu tür bir deneyimi bir daha yaşamadım. Daha sonrakiler oldukça bulanık; hepsi de, özel bedenlerden çok, adeta kimliği belirsiz etlerle birer buluşmaydı. Her seferinde boşluğun derinliklerine daha çok itildiğimi hissediyor, her gün, her dakika, uğradığım şokun sürgit etkisini yenmeye çalışıyordum. O günlerdeki tek kahramanlığım, belimde taşımayı ihmal etmediğim kuşak ve hâlâ düzgün taradığım saçlarımdı.

Sanki bir anlamda Lieni'yi suçluyormuş gibi yazıyorum. Niyetim bu değil aslında. Lieni beni kurtarmış bile olabilir. "Kaza" geldiğinde, onunla birlikte değildim. Pansiyondan ayrılmıştım ve bu taşınma rahatsızlığının doruk noktası olmuştu. Ev kontese satılmıştı ve Lieni dahil hepimizden evi boşaltmamız istenmişti. Böylece dağıldık. Lieni'yi aramak için bir girişimde bulunmadım. Kendi özel savaşımı veriyordum ve onunla yüz yüze gelebileceğimi sanmıyordum. Onu, on iki yıl sonra bir taksinin içinde gördüm. Aynı bölgede, güneşli bir pazar öğleden sonra, kâğıt parçalarıyla dolu bir sokakta. Pardösülü bir Maltalılar ordusunun ortasındaydı, belki de daha önce gördüğüm adamlardı bunlar: Ufak tefek, solgun ve endişeliydiler, yüzleri ve bedenleri mahrumiyet içinde geçmiş çocukluklarının izlerini taşıyordu. Lieni'nin tarzı da

pek değişmemişti. Ayakkabıları hâlâ yüksek topukluydu, geniş ağzındaki ruj hâlâ biraz fazla parlaktı; havalı bir Londralı kıزدan çok ilk bakışta Maltalı, İtalyan ya da Kıbrışlı bir gôçmen olduğu izlenimi veren, dolgun vücutlu bir kadın görüntüsündeydi.

* * *

Taşındıktan altı ay sonra kontesin ve pansiyonun adını *Dünya Haberleri* gazetesinde gördüm. Pansiyon bir geneleve çevrilmişti. Yazıyı okuduğumda bir zamanlar bildiğim bir adresi görmekten duyduğum keyifle, ev sahibim Mrs. Mural'a seslendim. Gazete Mural'larındı ve bu yazı da onların hoşlandıkları türdendi. Ama aradaki bağlantıyı fazla önemsemediler. Mural'lar savaş sonrası dirilişlerini yaşıyor, erkek izcilere pansiyonculuk yapıyorlardı, aęgôzlölükleri arttıkça daha da temkinli davranır olmuşlardı. Bir keresinde Mr. Mural pek çok şubesi olan bir firmaya ısmarlama elbise yaptırmış ama elbisesinin hazır olduğunu bildiren kart tam bir hafta boyunca, holdeki mektup tepsisinin içinde yatmıştı. Faturalarını büyük bir titizlikle hazırlardı. Önemsiz bir hastalık süresince beni yatağımda beslemek zorunda kalmışlardı; ardından bana verdikleri fatura şöyle başlıyordu: "Doktora telefon: üç peni." Hiç yorum yapmadan ödedim. Verdiğim çeki katladı ama bir yere koymadı, yüzü gülmeye başlamıştı; savaş sırasında İmparator Haile Selasiye'yi gördüğünü söyledi. "Tek başına Swindon İstasyonu'nda duruyordu." Zavallı imparator! Mrs. Mural ailesini özenle besliyordu, benim yiyecek vesikam bu konuda epey işe yaradı. Bu arada bana da küçük bir miktar düşüyordu. Vesikalı minik bir parça tereyağı ve yine vesikalı küçük bir kap şekerden oluşan kahvaltım, her sabah Mrs. Mural, beş ve yedi yaşlarındaki iki kız ve

köpeklerinden oluşan bir grup tarafından, törenle odama çıkarılıyordu.

Bir sabah büyük kız odamdan çıkmadı, çekingen bir tavırla dolaşmaya başladı. Bana bir şey söylemek istediği belliydi. Ve söyledi. "Sana terbiyesiz resimlerimi göstereyim mi?" İlgimi çekmişti. Sonra, çizdiklerini gösterdi. Çocuk gözünden, giydirilmemiş bebekler. Oldukça etkilendim. "Terbiyesiz resimlerimi beğendin mi?" "Çok beğendim Yvonne." "Yarın, başkalarını da gösteririm. Bunlar sende kalsın ister misin?" "Sende kalmasını tercih ederim Yvonne." "Yo, istersen senin olabilir. Ben kendim için yenilerini çizebilirim." Onun yılmadan, yorulmadan ürettiği eserlerinin sürekli müşterisi olmuştum. Daha doğrusu sırrımız açığa çıkınca beni bu sıfatla büyüklerine takdim etti. Bu durumda da Mural'lar, şimdiki deyimle, Britanya'nın hep beyaz kalmasını dilediklerinden ötürü suçlanamazlardı.

O odadan bu odaya, o bölgeden bu bölgeye, her seferinde şehrin kalbinden biraz daha uzağa taşındım. O evler! O geçici, kırılgan kırmızılığın, o perişan tarlalara üstünkörü kondurulmuş evlerin yarattığı etki! O dükkânlar! O gazete bayileri! En küçük arazi parçası bile hızla yapılaşıyordu. Yaz aylarında bir pazar gününün sıkıntısını dün gibi hatırlıyorum –hayalimde genç bir kızın böyle bir günde çekilmiş bir fotoğrafı var; duygusallığın insan bedeninde şekillenmiş en saf hali– o gün boyunca, penceremden görebildiğim kadarıyla, bütün evlerin arka yüzlerini hafızama yerleştirmiştım. Huzursuzdum. Hareket etmekten başka hiçbir gerekçem olmadan, trenlere binip inerek taşra şehirlerine gittim. Avrupa'yı gezdim. Biriktirdiğim parayı harcadım. Dikkatimi çeken her şey ya da her güzellik bana içimdeki huzursuzluğu hatırlatıyor, bu da hem o ânı hem de o nesneyi mahvediyordu. Dünyam çürümeye başlamıştı! Bunu görmek istemiyor-

dum. Ama huzursuzluğum geçmedi. Beni, perdeleri çekilmiş, yatak örtüleri başka sıcak bedenlerle tanışıklığını gizlemeyen, sayısız günah odasına götürdü. Bir keresinde her şeyden çok kendimden iğrenerek, bir arka odanın çıplak masası üzerinde, bir fahişenin akşam yemeğine, bir köylü aşına göz attım.

Lieni'yle Mr. Shylock'un pansiyonunda düzenin bozulduğuna dair ilk işaretler gelmişti. Düzen bir kez bozuldu mu, bir daha düzelmez. Beni kimse tanımıyordu. Gökyüzündeki bir kamera hareketlerimi izlemiyordu. Hafızamdaki bütün manzaraları sildim. Güneşli bir sabah, bir taşra kentini, ağır bir kaşıkla sabitlenmiş yemekli vagon fincanını, kar fırtınası altındaki kahverengi bir kuzey İspanya platosunu, Alpler'de, penceremin dışındaki siyah-beyaz dünyaya karşı silkinerek uyanışımı. Kendimle bağlantısını kuramadığım bütün manzaraları kafamdan attım, sadece bildiklerimi özler oldum. Kaçmayı düşünüyordum ve bu, yakın zamana kadar kendisinden kaçmaya çalıştığım şeye doğru bir kaçıştı.

Ama hemen ayrılamadım. Okul henüz bitmemiştir. Henüz okuldan derecemi almamıştım: Ayrıca geldiğim kadar bütün bir halde geri dönmek istiyordum. Kendimi yeterince güçlü hissedebilmem için iki yıl gerekti. Vakit geldiğinde de yalnız ayrılmadım.

Avonmouth'dan, gri-yeşil çorak topraklar üzerine kurulmuş limandan ayrıldık. Ağustos ayıydı ama rüzgâr ürpertiyordu. Martılar, limanın çöpleri arasında yiyecek bulma telaşındaydı. Güneye doğru tam on üç gün yol aldık. Bir akşam şiddetli bir rüzgâr çıktı. Kazak giyme ihtiyacı duyduk ama aslında buna gerek yoktu çünkü sıcak bir rüzgârdı bu. Tereyağları kaplarda eriyor, tuzlar kolay akmıyor, görevliler siyah giysilerini beyazlarıyla değiştiriyordu. Kamarotlar sabahları güvertede çay yerine dondurma servisi yapıyordu. Rüzgâr dalgaların tepe-

lerini adeta kırbalıyor, oluşan su zerrecikleri gökkuşağının renklerine bölünüyordu. Derken bir sabah dinginliğe uyandık, dışarı baktığımızda, adayı gördük. Her lumbosda bir tablo vardı. Soluk mavi bir gökyüzü, yeşil tepeler, parlak renkli evler, hindistancevizi ağaçları ve yeşil deniz.

Böylece deniz ve kar manzaralarım arasında ifte yolculuk yapmış oluyordum. Her birinden ilk ayrılışımda, temelli veda etmiş olduğumu düşünmüştüm çünkü her birini kendimce tanı mıştım. şu anda karşımda duran ada *Siyah Kuğu* filmindeki adanın renklendirilmiş halini hatırlatıyordu; sinemanın ünlü kalyonunu, içindeki savaşıları, dalgalanan yelkenlerini ve Max Steiner'in müziğini. Ama doğrusunu söylemek gerekirse sevincim tam değildi. Zorlamaydı, korkuyla karışıktı; tıpkı bir turistin, ziyaret ettiği kutsal bir yerde, istediği duyguya bir türlü ulaşamayıp sonunda buz kesilmesine benziyordu. Daha sonra Londra için de aynı şey söz konusu olacaktı, merkezinde gecesi altı gine olan otellerde, yardımsever otel kapıcılarının, şoförlü Humber arabaların karşısında, Lord Stockwell'in çalışma odasında, Lady Stella'nın yatak odasında, daha yeni terk ettiğim Londra, usumda hep bir tehdit olarak kalacaktı. Bildiğiniz gibi, tehdit edilen şahıs, her iki yerden birden geliyordu.

3

Hayatımın daha sonraki bölümünde, hayat için hazırlanışım ile ondan geri çekilişim arasındaki o parantez içindeki bölümde, o en faal olduğum ve dışarıdan gözleyen birine alın yazımı gerçekleştirdiğim hissi verebileceğim zaman diliminde ulaşamadığım tek şey, duygu yoğunluğuydu. Kendimi, çifte başarısızlıkla karşılaşmış ve onların çifte tehdidi arasında yaşamaya devam eder gibi hissediyordum. Daha önce de söylediğim gibi, işte bu dönemde yazmayı düşünmeye başladım. Huzursuzluğumu bu şekilde ifade edebilmeyi umuyordum. O derin düzensizliği, büyük keşifleri, üç kıtadaki kurulu düzenlerin yıkılışını, ancak kendi toplumları ve atalarının kut-sadığı manzaraların sağladığı güvenli ortamda huzur bulabilecek insanların doğal olmayan birlikteliğini, bu büyük kargaşanın doğurduğu huzursuzluğu kısmen de olsa açıklayabilmek tek umudumdu. Zamanımızın imparatorlukları kısa ömürlüydü ama dünyayı ebedi bir değişikliğe sürüklediler; en az belirgin özellikleri de, yok olup gitmeleri idi. Ben de, bundan elli yıl sonra, büyük bir tarihçinin izini sürebileceği bir taslak hazırlayabilmeyi ümit ediyordum. Çünkü günümüzde tarih diye bir şey yok artık. Sadece bazı manifestolar ve eskiye meraklıların araştırmaları var. İmparatorluk üzerine de acınacak

kitapçıklar. Ama artık böyle bir çalışma benim tarafımdan yapılmayacak; çünkü konu olarak seçtiğim huzursuzluğun fena halde kurbanı oldum. Şunu da itiraf etmek gerekir ki, yazma hayalinde beni asıl cezpt eden, yapılan iş ve harcanan emek değil, işin sonunda ulaşılabilecek dinginlik ve düzen duygusuydu.

Hayatımın sonbaharını böyle geçirmeliydim. Yaşanacak günler yaşanmış, çabalar gösterilmiş, bütün kartlar oynanmış. Emeklilik mekânım, eski bir kakao çiftliği; kölelik günlerindeki plantasyonlardan arta kalmış, kocakarı soğuklarıyla perişan olmuş, açgözlü sahiplerinin bolluk günlerini yeniden canlandıracak geliri bir türlü getiremeyen bir yer. Keresteden yapılmış, gri, yer yer çürümüş tavanı, artık solmaya yüz tutmuş, kırmızı beyaz renklere bezenmiş, alçak saçaklı ve her yanından eğreltiotları sarkan geniş bir verandası, koyu renkli, parlak ve yıpranmış döşemeleri olan bir eve yerleşmişim. Her yere kereste ve cila kokusu hâkim ve her yerde göz zevkini okşayan biçimlendirilmiş tahtalar var; kapıların üstündeki beyaza boyanmış arabesk motiflerde, oturma odasıyla yemek odası arasındaki katlanıp açılabilen paravanda, oymalı yüksek kapılarda. Adalardaki eski bir çiftlik evinden daha iyisi yoktur. Ama çok azı hâlâ ayakta, şu anda Isabella'da dört tane bile kaldığından emin değilim.

Ve kakao; benim en gözde ürünü. Dağlarımızın arasındaki vadilerde yetişir. Oralarda hava öyle serindir ki, bazı sabahlar nefesiniz buharlaşır. Yosunlu kayaların üzerinden akarken minyatür şelaleler oluşturan temiz su kaynakları, daha sonra beyaz kumun içinde açtıkları kanallarda, tertemiz, soğuk ve sık yolculuklarını sürdürürler. Kakao ormanlarının zemini, geniş yüzeyli, kahverengi ve altın rengi kakao yapraklarıyla kaplıdır ve kakao ağaçlarının arasında bodur kalmış, kara kabuklu, meşeyi andıran, heyecanla dal budak salmış kırmızı meyveli,

parlak yeşil kahve çalıları görülür, hepsi de dev *immortelle*¹ ağaçlarının gölgesinde kalmışlardır. Bu ağaçlar, mevsimi geldiğinde bütün yapraklarını döküp sarı ve portakal renkli, kuş biçimli çiçekleriyle yamaçlara alev alev yanar bir görüntü verirler. Daha sonra çiçekler, günlerce ormanın içine savrulur durur. Her yerde akarsu şırıltıları duyarsınız, yağmurlardan sonra dağlardan akan sular sıra da alçak yerleri basan sellere dönüşür. Saat beşte, ormanda yürüyüşe çıkın. Bu gezi, mağaradan mağaraya dolaşmak gibidir, yerdeki sel suları çamur rengindedir, toprak tarafından emilir, höpürdetilir, kasvetle çalkalanır; bu suyun içinden, kakao ağaçlarının azap çeken siyah kütükleri ve kısa saplarla bu kütüklere bağlı, limon yeşilinden kırmızıya, mora kadar bin bir renkte, parlak, yapraksız kakao tohumu zarfları yükselir.

Kakao ormanlarının bulunduğu derin vadilerde güneş geç doğar. Ben sabahları erkenden, atla oraya gidiyorum. İşçiler, ya ortaçağ şövalyelerinin silahlarını andıran ve gulet denen el yapımı bıçaklarla tohum zarflarını keşiyor ya da bir gölgede sakın sakın oturmuş, önlerine yığıdıkları bin bir renkli zarfları açıyorlar. Arada birbirleriyle işleri, aileleri, çocuklarının okulda ne kadar ilerlediği konusunda sohbet ediyorlar. “Eski zaman işçileri” onlar. Henüz “halk” olamamışlar. Sonra kahvaltı için, taze sabah kakaosu kokusunun eski tahtaların kokusuna karıştığı çiftlik evine dönüyorum. Gerçek kakao, Montezuma ve sarayındakilerin içtiği gibi, bütün ruhu kaçmış tozdan değil, fırınlanmış taneleri ezildikten sonra, baharatlarla çeşnilendirilip güneşte kurutulmuş macundan yapılır, bu da kaynayan süte, bütün tatlarını bırakır. Kakao, papaya, kızarmış muz, taze ekmek ve avokadolar, lekesiz beyazlıkta, ütü izleri hâlâ belli bir masa örtüsünün üze-

1. Birleşikgillerden, kurutulduktan sonra rengini ve biçimini koruyan çiçek. (Ç.N.)

rinde servise sunulur. Parlak tabağın üzerinde temiz bir peçete olur, bardaklar, eğreltiotlarının ve tropik haşerelerin içeri girmesini engelleyen, zor görülür incelikteki pencere tellerinin arasından süzülen ışıktaki parlar. Sabahın kalan kısmı, masamda, mürekkeplerin en siyahıyla beyaz kâğıt üzerine bir şeyler çiziktirmeyle geçiyor; akşamın geç saatleri, yani büyümekte olan bitkilerin ya da lambanın mırıltısından başka seslerin duyulmadığı saatler de öyle. Böylece günler geçip gidiyor. Yazın işçiliği, tarım işçiliğiyle bütünleşiyor, tarım kavramı, klasik çağrışımlar yüklenip keskin adalı özelliğini yitiriyor.

Hayal gücüm şu anda, görüntüyü böyle oluşturuyor. Bu görüntüde biraz fazla oyalandım çünkü çok farklı şartlarda yazıyorum. Otel mobilyasına dahil olmadığı için biraz zor ele geçirilmiş sert ve dar bir masada çalışıyorum. Odam otelin yeni kanadında. Standart boy ve biçimde metal çerçeveli bir penceresi, yine standart boy ve biçimde, çok hafif bir metal alaşımından yapıldığı için çoktan eğilip bükülmüş ve sürgüsü çekilmediğinde ağır ağır öne arkaya salınan düz bir kapısı var. Duvar kenarındaki süpürgeliklerin tahtaları tamamen çatlamış. Buradaki hiçbir şey sevgiyle ya da beceriyle şekillendirilmemiş; bu yüzden de göz zevkine hitap edebilecek hiçbir şey yok. Pencerem, otelin arkasındaki yeşil alana bakıyor. Güneşli günlerde burada orta yaşlı hanımlarımız, barınenimizin deyimiyle “kuzu kılığına girmiş koyunlar” bronzlaşmaya çalışırlar. Yeşilliğin ötesinde soluk kırmızı bir tuğla yığını, onun öbür yanında da –odamın antika araba resimli duvar kâğıdına nazire yapar gibi– bitmek bilmez bir trafik uğultusu var; kirlenmiş hava bu uğultuyla titreşiyor. Kakao ağaçları yok! Sarı ve portakal renkli *immortelle* çiçekleri yok! İçine gömülmüş altın renkli ölü yapraklar ve kırmızı taze çiçeklerle, beyaz kumun üzerinde akan orman dereleri yok! Atla sabah gezintileri yok!

Her öğle vakti, birkaç yüz metre ilerideki birahaneye

gitmek üzere otelden çıkıyorum. Hafta içi otelde öğle yemeği servisi yok ve berbat bir restoranı olmasının yanı sıra, bu birahane iki millik bir mesafe içinde yiyecek bulabileceğimiz tek yer; işte böyle bir bölgede bulunuyoruz. Birahaneye geniş park yerinden geçerek ulaşılıyor: Yerini asfalta bırakmış eski bahçeye ait hatıra fotoğrafları içeride, her türlü komik ilanının arasında asılı. Burada yalnızca peynirli bir sandviçle bir bardak elma şarabı ısmarlamayı âdet edindim; daha fazla riske girebileceğimi sanmıyorum. Bardaki kadın, jambonu ya da sığır etini olduğundan lezzetli gösterecek biçimde keserken ellerini hiç durmadan önlüğüne siliyor, bu arada sivilceli bir oğlan da kirli bardakları kirli bir suya daldırıyor. Sohbetlerin konusu kalabalık yollar ve yurtdışı tatilleri. Bar taburesine tünemiş kaba bir adam, uçağın "bir beyefendiye uygun bir seyahat aracı olmadığını" iddia ediyor; söylediklerinden çok etkilenmiş olacak ki, tekrar ediyor. Herkes her şeyi ya çok göze sokarak ya da çok gürültülü yapıyor. Bardaklar masalara çok sert konuyor, bıçaklar tabaklarda fazla gıcırıyor, konuşmalar fazla yüksek tonda, kahkahalar fazla içten, giysiler fazla kaba. Ben dostluk gösterilerine fazla inanmam, bu insanlar arasında bir iletişim olduğuna da, etraflarını çevreleyen reklamlardaki neşeye inandığım kadar inanıyorum; üzerlerinde rahatsız edici çizimlerle resmedilmiş, komik sözler söylerken ağızlarını sonuna kadar açmış adamların bulunduğu, yazılarını artık ezberlediğim bardak altlıklarına inandığım kadar. "Kim gelmiş? Bir Asker. Ne istiyor? Bir kupa bira." Ve Charles Dickens'e atfedilen bir başkası: "Ah, ölüyorum! Yeniden hayata dönmek için biramı bile verirdim."

Bunlardan sıyrılıp otele dönmek beni rahatlatıyor. Burada hiç değilse edep ve sükûnet var, burada kimse kimseyi imkânsız bir sohbeta zorlamıyor. Yöneticiler insana zorla sokulup sıkıntı vermiyorlar ama hep tetikteler. Göze hoş gelen bir şey olmasa da her şey çalışıyor, her

şeyde, her gün kullanılmaktan ve temizlenmekten kaynaklanan bir parıltı ve sıcaklık var. Kişiliksizlik küçük dokunuşlarla yumuşatılmış; tıpkı yemek odasındaki masamda bulunan taze çiçekler gibi. Bu oda büyük bir salonu andırıyor. Duvarları tahtalarla süslenmiş, karanlık, mermer rafı epeyce yüksek, dekoratif amaçlı bir şöminesi var. Hanımefendimizle beyefendimizin yağlıboya tabloları altında yiyoruz yemeklerimizi. Otel çalışanları da aynı yerde yiyor; ama bizden, masalarının yüksekliğiyle değil, bu teknoloji çağında herkese ortak gözlem yaparken aralarındaki saygılı mesafeyi koruma olanağı veren, sürgülü cam bir paravanla ayrılıyorlar. Bu ayrımın uygunsuz olduğunu düşünmüyoruz; onların bize sunduklarına minnettarız ve bu düzenin devamı için onlara güveniyoruz.

Burada özel bir düzen var ama bu benim düzenim değil. Hayallerimin ötesinde bir şey. Şehirde çoktan kişisel hücrelere indirgenmiş düzen, burada daha da basitleşmiş. Köklerini hiçbir şeyden almıyor, hiçbir şeyle bağlantısı yok. Hep daha basit bir hayata kaçmaktan söz ederiz ama bunu içtenlikle söylemeyiz. Aslında, daha temel bir karmaşaya dönebilmek için bu tür bir basitlikten kaçmak isteriz.

* * *

Harap kakao çiftliğiyle ilgili kurgudaki çelişkilere dikkatinizi çekmek isterim. Bu geçmişin hayaliydi ve dram ve güvensizlik yaratarak geçmişi yok ettiğimiz bir zamanda çıkageldi. Tarımcılar Derneği ve Ticaret Odası bizim dostumuz değildi. Siyasi hırsın en yaygın türü, geri dönme ve başarılı olma arzusudur. Ama bir sömürge politikacısının ulaşabildiği düzen, kendi düzeni değildir. Yok etmeye zorlandığı bir şeydir. Düşüş, yükselmeye birlikte gelir ve güç sahibi olmanın koşullarından biridir. Böylece, başarı için duyulan mantıklı arzu nötralize olur,

dram ortaya çıkar. Ben dramdan korkuyordum. Kakao çiftliğiyle ilgili hayalim, bir yeniden doğuş hayali değildi ve bir düzen hayalinden öte bir şeydi. Gücün zirvesindeyken, geri çekilmek için duyulan arzu, olanları olmamış saymak için duyulan yoğun bir istektir. Bu bir siyasetçi de ender görülür. Ama ben hiçbir zaman siyasetçi olmadım. Hiçbir zaman o coşkuya, o görev duygusuna, o pek gerekli kedere sahip değildim.

Siyasetçiler gerçekten de hiç yoktan bir şeyler yaratan insanlardır. Sunabilecekleri pek az somut yetenekleri vardır. Mühendis, sanatçı ya da üretici değildirler. Onlar yönlendiricidir, kendilerini yönlendirici olarak sunarlar. Pek fazla yetenekleri olmadığından da, neyin peşine düşeceklerini nadiren bilirler. İktidar peşinde koştuklarını söyleyebilirler. Ama onların iktidar tanımları da bulanık ve güvenilmezdir. İktidar, koltukları ince beyaz keten kaplı, şoförlü bir limuzin midir? Kapıların önünde bekleyen özel şube görevlileri mi, yoksa becerikli ve sadık hizmetkârlar mı? Ama bunlar sadece iptiladır, birinci sınıf bir otelde, her an satın alınabilecek şeylerdir. İktidar, zorbalık etmek, göz korkutmak, intikam almak mıdır yoksa? Ama bu da, iktidarın en kısa türüdür, geldiği gibi çabucak gidiverir ve gerçek siyasetçi doğası gereği, bu oyunu bütün hayatı boyunca oynamak isteyen biridir. Siyasetçi bu amaç yalnız kendi ilerlemesiyle sınırlı olsa bile, bir amaç sahibinden öte biridir. Biraz incinmişlik, biraz tamamlanmamışlık yönlendirir onu. Kendisine bile bir mühendisi kadar somut gelmeyen bir yeteneği değerlendirme arayışındadır; uygulamaya geçinceye kadar bu yeteneğin gerçek değerinin farkına varmaz. Ne sık görmüşüzdür; yıllarca süren mücadele ve yönlendirme sonucu hayal ettikleri konuma yaklaşan, bazen gerçekten de oraya ulaşabilenler, sonra başarısız olurlar. Acınmayı hak etmezler çünkü iktidar heveslileri için bu insanlar kusursuz kişilerdir, başarıyı ve tatmini başka yerlerde aramış, başka yerde

ulaşmışlardır. Churchill'i politik başarısızlıktan kurtarmak için bir dünya savaşı gerekmiştir. Oysa gerçek politikacı, yetenek ve kusursuzluğu yalnızca başarıda bulur. Yetenekleri ona aniden gelir. Başka zaman kötü, denge-siz ve güçsüz olan o, artık cömertliğin, uzlaşmacılığın ve ılımlılığın kuşku götürmez niteliklerini sergilemektedir. Bir politikacıyı yalnızca güç tanımlar, beklenmedik bir başarısızlığı ya da başarıyı hayretle karşılamak gerçek bir hünerdir.

Ama gerçek politikacıyı daha çok çürürken görürüz. İfade edilemeyen hüneler, keşfedilmemiş yetenekler, içinde ekşir ve iyi bir amaç uğruna bilge, cömert ve savaşçı biri olmaya başlamış politikacı, güçsüz ve kararsız biri olur çıkar. İlkelerini bir yana atar, her yenilgide biraz daha umutsuzluğa kapılır, zamanlama güdüsünü kaybeder, fazla erken ya da fazla geç değişir, hatta itibar duygusunu bile yitirir. İçkiye, iyi yiyeceklere, kabaca veya aşırı nezaketle kadınlara yönelir, bir soytarıya dönüşür, kendine bile aşağılık gelir; yalnızca gecenin geç saatlerinde, onun gerçek yüzünü bilen ve bu yüzden sadakatini koruyan karısından başka seyircinin kalmadığı anlarda bu duygudan kurtulur. Ama her şeye rağmen asla pes etmez. İşte lideriniz. İşte gerçek politikacınız; yetenekleri bulanık bir adam. Ona iktidar sunun. Bu onu yeniden canlandıracak, eski haline döndürecektir.

Kendimi tanımlama peşinde değilim. Benim için politika, bir oyundan, daha canlı bir yaşamdan, adama dönerken içimde taşıdığım kutlama hissinin süregitmesinden farklı bir şey değildi. Daha donanımlı, iktidar kaynaklarına daha çok dikkat eden ve içgüdüleri daha güçlü biri ayakta kalabilirdi. Kutlama; Londra'dan sonra elde etmeyi dilediğim şey buydu. Güç kolayca gelmiş, beni gafil avlamıştı. İçime bir titreme gelmişti, her şeyden çok bu halim, üstlenmemi istedikleri görev için uygunsuz olduğumun kanıtıydı. Çok iyi hatırlıyorum –şimdi bu duygu bana çok

uzak gelse de, yeniden güce kavuşursam geri döneceğini biliyorum— her koşuldaki bütün insanlara acıdığımı çok iyi hatırlıyorum. Hepsi benden çok aşağıdaydı ve açıklaması olmayan şansım beni ürkütücü biri yapmıştı.

Sekreterimin bir çağrısıyla berber, küçük dükkânını bırakıyor, koşarak evime geliyordu. Bu evin içindeki neşesiye, benimkini aşıyordu. Evimi birkaç yıl önce, evliliğim bitmek üzereyken yaptırmıştım. Pompei'deki Vetii malikânesi örnek alınmış ama *impluvium*'un¹ yerine yüzme havuzu konmuştu. Mutlu berber ellerini saçlarımın arasından geçirirken, "Saçlarınız ne kadar yumuşak efendim. Ne kullanıyorsunuz? Özel bir şey mi?" derdi. Bu, Lieni'nin söyleyeceği türden bir şeydi ve adam için üzüntü duydım. Saçımın doğal bir kalitesi olduğu doğrudu, Lord Stockwell de ilk karşılaşmamızda bana bu konuda iltifat etmişti: "Asla kel kalmayacağınız kesin." Ama münasebetsiz bir zamanda olmuştu bu, küçük millileştirme krizimiz sürüyordu ve Stockwell'in mülkü de gündemdeydi. Lord Stockwell bu cümlesiyle sadece gerilimi ortadan kaldırmakla kalmamış, hayranlıkla fark etmekten kendimi alamadığım bir şekilde, saçımdan fazlasını görmemesine yol açan o iri ve hantal cüssesini de safdışı bırakıvermişti. Lord Stockwell'in bir gerekçesi vardı, Lieni'nin de; ama berber için bir bahane yoktu ve şöyle düşünmüştüm: "Bu adam bütün bunlara nasıl katlanıyor? Her gün ellerini insanların saçlarında dolaştırarak yaşamaya nasıl devam edebiliyor?" Yalnızca berber ve ayakkabı boyacıları, kendilerini kadınsı bir gayret ve merakla ayakkabılarımdaki son toz zerreciğini de yok etmeye adanmış ve yaptıkları işi bana beğendirmeye çalışan o komik ayakkabı boyacıları da değil. Beni "havaalanında karşıladıkları" yolundaki cüm-

1. (Lat.) Roma evlerinde atriyumun ortasında bulunan ve çatıdan gelen yağmur sularını toplayan kare biçimli havuz. (Ç.N.)

leleri zevkle kâğıt üzerine döken gazeteciler bütün bunlara nasıl katlanıyordu? Hepsi de, berberin kız çırağı gibi işini büyük bir dikkatle yapıyor, beni karşılamaya istekle koşuyorlardı. Olayların gelişiminde kendi yerlerini bile bilmezken, özsayıgılarını nasıl koruyorlardı?

Herkese, gizlice ve iktidarın bana sağladığı bakış açısından, anlayış göstermeye ve daha da önemlisi hayranlığımı iletmeye çalıştım; onların cesaretine hiçbir zaman sahip olamayacaktım. Gücümün tam ortasında, kendi içimde bir dinginlik, bir tarafsızlık merkezine ulaşmıştım. Davranışlarımla bu merkezi hiç açık etmedim; Mr. Schylock'un evindeki küstah, kendinden emin züppe karakterini oynuyordum ve bunu yaparken hiç zorlanmıyordum. Her koşuldaki, her tür insanla görüşmelerimde çok şey veriyordum; beni çok yoruyorlardı, sempati gösterme çabası çok büyüktü. Yine de, zamanı geldiğinde, küstahlıkla ve mesafeli olmakla itham edildim.

Bir röportaj hatırlıyorum. Boksit madenlerimize ilişkin pay hakları konusu yeniden görüşülmeye açılmıştı. Bu kişisel bir zaferdi ve ben de, tabiri caizse günün adamıydım. Konuşma sırasında salt sevecenlikle gazetecinin giysilerini, parlak ayakkabılarını, endişeden yorgun düşmüş telaşlı yüzünü, narin zayıf ellerini inceliyordum. Görüşmenin sonunda not defterini bir yana koyarken bir an ilgisi dağıldı, kendi sorunları olan biri haline dönüştü. Kendinden söz edeceğini düşündüm. Bunun, görevi başkalarının görüşlerini yansıtmak olan kişiler için zorlayıcı bir ihtiyaç olduğunu keşfetmiştim ve böylelerinin cesaretini hiç kırmazdım. Aniden, hiçbir kötülük tasarlamadan, adeta kişisel bir teselli arar gibi, "Bütün bunlar yarın sona erseydi ne yapardınız efendim?" diye sorması beni irkiltti. Benim tekniğim, herhangi bir soruya ânında cevap vermektir. Ama şimdi tereddüt ediyordum. Gözümün önüne saçmasapan görüntüler geliyordu. Ra-

hatlama; ilk tepkim buydu ve önümde duran adama bir tepkiydi. Kaba bir tepki değildi; çünkü bu sözlerle, kafamda kendimi ormanın ortasındaki bir boşlukta, bir şövalye, münzevi giysileri içinde dizleri üzerinde tapınağa doğru ilerleyen bir tövbekâr olarak canlandırmıştım. Ağlıyor ve önümdeki adam, kendim, bütün insanlar, sonunda kendileri için hiçbir şey yapılamayacak hale gelmiş herkes için özel bir ceza ödüyordum sanki. Rahatlama, yalnızlık; ceza, huzur. Kelimeler ve görüntüler karmakarışık bir hal alıyordu. Bir an içime yayılan bir keyif hissettim, herkes için acı çekmenin verdiği keyifti bu. Yanlış anlamayın, beni haddimi aşmakla suçlamayın. Sadece o dinginlik merkezini, o geri çekilişi, gerçekte korku olan o şefkati anlayın. Kendim için yarattığım, politikacı, züppe, ünlü kişi rolüne uygunsuzluğumu anlayın. Ama bu rolün sahibi olarak hemen kendimi toparlayıp cevap verdim; elbette, kendi işlerime ve daha önce sürdürdüğüm yaşama, evlilik günlerimde beni yeterince mutlu etmiş hayatıma geri dönerdim.

Gayet içten konuşmuştum. Yarattığımız oyun içinde, sahneden aşağı inip geçmişin düzenine geri dönebilmek mümkünmüş gibi! Gazetecinin sorusunun amacını anlamamışım gibi. Ona bunu sorduran neydi, merak ediyorum. Belki de kişisel güvensizlik, zayıf bir adamın alay etme isteği. Her neyse, intikamını almıştı. Bir işi yapanlar gelir gider, teypler kayda devam eder. Benim gazetecim de, hiç kuşkusuz şimdi de başkalarıyla görüşmek için koşturuyor, bu arada benim görüşlerim dünyanın umurunda bile değil. Bir söz vardır, yukarı çıkarken rastladığınız kimselere iyi davranın çünkü aşağı inerken onlarla yine karşılaşacaksınız, diye. Önemsiz gelebilir ama çok emin ve şık bir söz. Ama benimki gibi bir gücün trajedisi, iniş yolu olmamasında. Benim için yalnızca yok oluş var. Tozlar tozlara, paçavralar paçavralara, korku korkuya.

Hayatımın parantez içi dönemi olarak tanımladığım faal döneminde evlilik de vardı ve bu evlilik sona erer ermez politikaya girmiş olmam tamamen rastlantıydı. Çoklarına sebep-sonuç ilişkisi gibi gelmişti ama açık ve makul görünen şeyler çoğu kez yanlıştır. Evliliğim ve onu sona erdiren şartlar bana o zaman büyük sempati kazandırmıştı, daha sonra aynı şeyler kötüye kullanılacaktı. Tedbirsizce yapılan melez evliliklere tipik bir örnek oluşturacaktık. Ben kurban konumundaydım, kendi ülkesinde bu tür şeyleri bulamamış bir kadına rahatlık ve statü sunan ve istismar edilen biriydim. Bunda gerçeklik payı vardı ama bütün hikâyeye bundan ibaret değildi. Kendimi hiçbir zaman kurban olarak görmedim, şimdi bile ona karşı tek rahatsızlığım adı; Sandra. İlk sesli harfi kısa da söylense, uzun da, bu ad beni sürekli sinirlendiriyordu. Düşmanca bir yoruma göre, gösterişli bir kadın olduğu için onun peşine düşmüştüm. Dostça yorumlara göreyse, o benim peşime düşmüştü. Aslında evlilik, onun fikriydi.

Evliliğimizin çöküşü ve ruhsal baskı döneminde, daha önce de belirttiğim gibi, amaçsız, hatta zevk almayı bile hedeflemeden, İngiltere'yi ve kıta Avrupa'sını dolaştım. Bu yolculukların her birinden, bir öncekinden daha

yorgun dönüyordum; içimdeki kayıp ve çaresizlik hissi büyüyordu. Tatilimin son haftasında, bir öğleden sonra, yapacak hiçbir şey yokken kendimi aynı ruh haliyle okulda buluverdim ve orada da yapılacak hiçbir şey olmadığını keşfederek, not panosunun önünde durup sıkıntıyla, geçen dönemden kalma son notları okumaya başladım. Şu öğrenci dernekleri yok mu! Öğrenci rolü oynuyorlar, sorgulayıcı ve geleneklere karşı çıkan birey rolü oynuyorlar, genç ve yetkin rolü oynuyorlar, dünya için hazırlık yapıyormuş rolü oynuyorlar! Gençlerin sahtekârlığı! Onların derneklerinden hiçbirine ait değilim. Biliyorum, bu itiraf mesleğimde geldiğim noktayı bu ünlü okulun bir mensubu olmamla bağdaştırmaya çalışanları şaşırtacak. Bu okulun ünü, o zamandan beri tanık olduğum gibi, özellikle, o saygın topluluk içine iz bırakmadan gömülüverenlerin sayesinde artıyordu.

Kötü bir daktiloyla yazılmış bir notta, Türk Birliği ya da Türk Cemiyeti diye bir şey okudum. Yıllık genel toplantıları belirsiz bir süre için ve anlaşılan keyfi olarak ertelenmişti. Bu notun altına, kâğıdın sağ köşesine canlı mavi renkte bir mürekkeple, "Not: Bu durumdan dolayı üzgünüm!" diye yazılmıştı. Ünlem işaretinin altında kocaman, gösterişli bir imza vardı. Coşkulu, ihmalkâr Türk! Onu hatırlamak için bir nedenim var; çünkü başka saçmalıklar bulmak için onun notunu incelerken, koridorun ucundan Sandra'nın bana doğru geldiğini fark ettim. Şöyle bir bakıştık ama nedense konuşmadık. Doğrudan gelip benim yanımda durdu. Türk'ün notuna baktı ve onunla benim kadar ilgileniyormuş gibi davrandı. Selamlanmayı bekliyor, kendisi konuşmuyordu. Birkaç saniye sonra, sessizliği bozan ben oldum.

Kötü bir ruh hali içinde görünüyordu. Belki de benim için biraz abartılı bir davranış içindeydi; inanıyorum ki, ailesindekiler dışında onun ruh halindeki değişikliklerle

ri fark eden ve değerlendiren tek kişi bendim. Tatille ilgili soruma karşılık olarak, babasıyla sürekli tartıştıklarından söz etti. Sonuncu vaka daha o sabah gerçekleşmişti, öyle hırslanmıştı ki, bütün sabah evde oturmuş, öğleden sonra da dayanamayıp evden dışarı atmıştı kendini. "Bir baba," demişti ilk buluşmamızda, "doğanın engellerinden biridir." Yine o gün, bir rahibe ya da bir kralın metresi olmak istediğini söylemişti. Bundan çok etkilendim ve kendimi biraz yetersiz hissettim; ama aynı cümleye Bernard Shaw'un bir oyununda rastladığımda, bu duygum sempatiye ve sevgiye benzer bir şeye dönüştü. Babalarla ilgili sözünü benzer bir kaynağa daha bağlamıştım ama izini bulmayı bir türlü başaramadım. Türk'ün notunun önünde dururken, bir şey daha söyledi. "Bu sabah ona ne dedim biliyor musun? Bir yengeç gibi tartıştığını söyledim. Hoşuna gitti mi? Bir yengeç gibi tartışmak." Hoşuma gittiğini söyledim. Panodan uzaklaşırken, "Bu lanet olası yerin umumi tuvalet kokusuna dayanamıyorum," dedi. Ben de bu kokunun, kullanılan dezenfektanla ilgisi olduğunu duyduğumu söyledim. Ona çay vermemi istedi. Huysuzca ve daldan dala atlayarak konuşuyordu; onun iki ilginç yönünü öğrenmiştim. Ama bu bile, o kasvetli sınırını def edememişti. Okuldan çıkıp Aldwych'e, oradan da Bush House'a doğru yürüdük, BBC Avrupa Servisi'nin kafeteryasına girdik. Burayı o kadar sık kullanmıştım ki artık kimse beni durdurumuyordu.

Görebildiğim kadarıyla, Sandra herkesin güzellik anlayışına uyacak biri değildi; çok az kadın uyar zaten. Ama o zaman beni etkilemişti, şimdi de etkilerdi, biliyorum. Görüntüsü, güçle ve olgunlukla anlam kazanacak türdendi. Uzun boyluydu, kemikli yüzü de uzuncaydı ve çenesiyle altdudağının çıkıklığı beni özellikle etkiledi. Dar alnından ve huysuz bakışlı gözlerinden hoşlanmıştım – belki de gözlüğe ihtiyacı vardı. Teninde de, beni

büyüleyen bir kabalık hissediliyordu. Bu iri damarlı dokunun kalitesini beğenmiştim, benim için kurnazca gizlenmiş bir şehvetin belirtisiydi. Hareketlerinde kararlılık ve kesinlik, konuşmasında da hafif bir keskinlik vardı. Kadınlar, onun tavırlarına sürekli olarak sinirleniyordu çünkü hiç niyeti olmasa da, alaycı biri izlenimi yaratıyordu. Haki renkli, çok eski ve kirli bir yağmurluğu vardı, onu çıkarmasına yardım etmek her zaman büyük bir zevkti çünkü altından beni hep şaşırtan, yumuşak, serin renkler ve taptaze, bakımlı bir vücut çıkardı. Yağmurluk bile göğüslerinin, bir süredir hakkını teslim ettiğim dolgunluğunu gizleyemiyordu. Hoşgörüsüz Fransızların ideal ölçülerinde, yani kendi kendine dimdik duran, yarım elma büyüklüğünde göğüsler değildi bunlar, kavisli ve yuvarlaktılar, aşırı sarkma tehditleri savuran bir ağırlık sergiliyorlardı, onları gören biri, içgüdüsel bir şekilde elini uzatmak ve edepsiz bir kavrama hareketiyle onları desteklemek isteyebilirdi. Sahibinin her duruş değişikliğinde biçimlerini ve hatlarını değiştiren, böyle bir güzellik bütünleşmesiyle karşılaştığı için ne yapacağını bilemeyen seyircisini sonunda kızdıran göğüslerdi bunlar. Kimse göğüslerini Sandra'nın kendisinden fazla sevemezdi. Dalgınlık anlarında onları okşardı; işte bu törensel, neredeyse firavunlara yakışır davranış –sağ el sol göğsü destekler ve okşarken, sol el de sağ göğsü destekler– bir sabah, kasvetli kütüphanede şaşkın ve hoşnut bir şekilde onu fark etmemi ve ödünç kitap formlarından birine, birlikte kahve içme teklifimi yazıp paylaştığımız parlak masanın üzerinde ona doğru kaydırma cesaretini bulmamı sağladı. Sonrası çok hoştu, onun da yardımıyla açığa çıkardığım göğüs uçlarını boyadığını keşfetmem yani. Öylesine saçma, gülünç ve cazipti ki. Elimle ve yanağımla onlara dokunur, okşar, öperken, dudaklarımdan yetersiz sözcükler döküldü. “Çok güzel, çok güzel,” de-

dim. Sandra da cevap verdi: "Teşekkür ederim." Göğüslerinin arasında yatarken beni serinleten bir cevaptı bu, başım ve ellerim bir an hareketsiz kaldı. Ama aynı zamanda bütün kuruluğu ve özgüveniyle, çok şeyi açığa vuran bir sözdü. Kimsenin hayranlığı, Sandra'nın kendine duyduğu hayranlığa eşit olamazdı; daha o ilk görüşmede Sandra'daki kendi mahremiyetine tecavüz duygusunu hissedebilmişim. Bir an kendine sahip görünüyor, hemen ardından bu sahipliği sona erdirmek için huzursuzlukla kıvranıyordu.

Dil çok önemlidir. Bu zamana kadar, hep az İngilizce bilen ya da benim dillerini hiç bilmediğim kadınlarla ilişkim olmuştu. Bu ilişkiler bir tür *pidgin*¹ diliyle yaşanmıştı, biraz zorlayıcıydı, bu yüzden seksüel basitliklerden sonra vardığımız karmaşanın derecesini asla tayin edemiyordum. Bir zamanlar bu bana uygun ve cazip geliyordu ama şimdi kusurlu bir dünyaya, acayip bir aşk tüneline girmek gibiydi; orada, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, insan kritik bir anda kollarını, bacaklarını kullanamaz ve bağırarak ister. Sandra'yla bu tür bir korku yaşamıyordum, iletişim kurabiliyor oluşumuz bile başlı başına bir zevkti, bu açıdan değişmişim. Odama tekrar tekrar yapılan ziyaretlerle ilişkimiz gelişti. Onun şehirdeki durumunun da benimkine benzediğini şaşırarak keşfettim. Bir cemaate ya da bir gruba dahil değildi, ailesini de reddetmişti. Kendini dünyada yapayalnız görüyordu ve yükselmek için savaşmakta kararlıydı. Avamdan nefret ediyordu –kendi sözcükleriydi bunlar– yine de onun içinden çıktığını açıkça kabul ediyor ve bu yüzden de bir yetkili olarak bu konuda söz sahibi olduğunu iddia ediyordu; kimse "onları" onun kadar iyi tanıyamazdı. So-

1. Birkaç dilden bozma karışık dil. (Ç.N.)

nuçta avama zalimce bakıyordu ve hem bu sözcüğü hem de onu değerlendirme yeteneğini bana aktarmayı başardı. Ailesi ve artık dağılmış iki-üç okul arkadaşından başka kimsesi olmayan bu kızın, kendini hapsolmuş gibi hissetmesini, korkularını ve etrafını saran sıradanlık tehlikesinden uzak kalabilmenin onun için ne kadar önemli olduğunu görebilmek çok kolaydı. Kralın metresi! Hırslının boyutlarını ve mücadelesinin zorluklarını görüyor ve anlayışla karşılıyordum ama çok yakında bu sorunların çözümü için bana verilecek rolden haberim yoktu.

Savaş da kendi izini bırakmıştı. Kimse lüksün tadını taşıyan bir şeye karşı ondan daha duyarlı değildi, kimse de ondakinden daha büyük, daha önemli bir sosyalleşme kapasitesi yoktu. Bir şişe şarap, bir restoranda yemek yemek, tiyatrodaki protokol bölümünde yer bulmak önemli şeylerdi. Hiçbir şeyi olmuş bitmiş kabul etmezdi. Sömürülüyor muydum? Onun ilgisini hiçbir zaman yanlış anlamadım ama kimse kendini benden daha kolay sunamazdı herhalde. Yırtıcı ve açgözlüydü. Sosyal hırslarında da, benimsenmiş çağdaş yazarların kitaplarını ders çalışır gibi okumasında da, kültürün izini sürüşünde de garip diye nitelendirilmenin küskünlüğünü seve seve, hatta belki şükran duyarak taşıyordu; yürüyüşünde, konuşmalarındaki ısırgan tonda, pahalı diye tanımladığı yiyecekleri yiyiş tarzında, en başta da kendi bedenine duyduğu hayranlıkta, tüketilen bir özsevgi vardı. Ama onun o anlık hazlarına nasıl karşı koyabilirdim? Yırtıcılığı beni baştan çıkarmıştı. Benim için, beni bir yok oluşa indirgemiş bu büyük şehirde savrulup duran benim için o, olumlu olan her şeydi. Bana, şehirden ne çok şeyin kolaylıkla çıkarılıp alınabileceğini, fırsatların ne kadar kolay elde edilebileceğini göstermişti. Onun aldığı haz beni güçlendiriyordu. Toplum içinde sık sık, onu, o birbirine yakın, miyop, sabırsız gözleri, o çıkık altdudağı ilk kez görüyor-

muş gibi davranıyordum. Londra'da, her sabah giyinmek için, güne başlamak için bile karar vermemin gerektiği o günlerde, aklımda ancak Luger'ın¹ teselli edici düşüncesi ya da ertesi gün okulu ve elde edeceğim dereceyi boş verip iç dünyama çekilme fikri varken uykuya dalabildiğim, sayısını unuttuğum o gecelerde, en karanlık anlarımda Sandra'yı düşünerek güç kazanıyordum. Kendi kendime, "Yarın onu göreceğim," diyordum. "Kararımı erteleyip o zamana kadar dayanayım." Bir gün gelecekti ve o gün biz, ikimizi de kuşatan kasvetin içinden özel bir fırsat yaratacaktık. Bir ilişki için mükemmel bir temeldi bu.

O öğleden sonra çay içmek için bodrum katındaki kafeteryaya indiğimizde morali çok bozuktu. Buruşuk yağmurluğunu beline bağlayıvermişti. Son birkaç haftadır evde zorluklar yaşamış, alaylı sözlerle katlanmak zorunda kalmıştı. Yeterlilik sınavında ikinci kez başarısız olmuştu. Bu da devletten aldığı para yardımının kesilmesi ve okulun sonu demekti. Artık bir diploması olmayacaktı, o yoldan kaçması mümkün değildi. O havasız bodrum katında otururken, parıltıdan ve amaçtan yoksun bir hayatı özetleyiverdi; başarısız bir sınavdan sonra, ne belirsiz hırsların ne de kültür avcılığının zenginleştirilebileceği bir hayattı bu ve böylece benim huzursuzluğumu da bileylemiş oldu. Tam anlamıyla benim ruh halimi yansıtıyordu. Ümitsizliği bana da tesir etmişti; birbirimizi etkiliyor, sonra da bu etkilere tepki gösteriyorduk orada, bir radyonun kafeteryasında uzak ülkelerden dinlenirken akla sinemaları, dergileri, beton, tuğla ve cam vadilerini, otomobil ırmaklarını, ışık çizgilerini, meşguliyetin, kalabalık tiyatro fuayelerinin, her şeyin mümkün olduğu bir dünyanın görüntülerini getiren, metropolün

1. Parabellum da denilen, daha çok 7.65 ve 9 mm. çapında bir silah. (Y.N.)

hâkimiyetinin ve romantizminin sesi olan ve metropolün kalbindeki radyonun kafeteryasında, plastik kaplama bir masada oturuyor, önümüzdeki kalın fincanlarda soğuyan çaylarımız ve içinde sarı kırıntılar bulunan tabaklarımızla birbirimizin öfkesini seslendiriyorduk. Onu neler bekliyordu? Sekreterlik kursu, kütüphanecilik kursu, memuriyet. Kendini korumasız hissederek toplumuna ve patronlara sövüp saymaya devam etti. Bankada bir iş, daktilo memureliği, Woolworth'te tezgâhtarlık. Bir isteri krizine doğru sürükleniyordu. Gözleri öfkeli yaşlarla doldu. Sonra birden, o buğulu gözlerini üzerime dikti, nefret dolu bir bakışla sordu, daha doğrusu emretti: "Neden bana evlenme teklif etmiyorsun *budala*?"

Bu ânı kafamdan defalarca geçirmiştim, onun için, hatırladıklarımın yanlış olduğunu sanmıyorum. Sandra'nın talebini aksettirirken kullandığı ton, birden fazla nedenden kaynaklanmıştı gibi geliyor bana. Hislerim, bu fikrin o anda aklına gelmiş olduğunu söylüyor; paniğin karanlığında çakıveren parlak bir şimşek gibi. Daha önce düşünmemiş olduğu için sinirliydi, hemen gerçekleşmesini istediği için sabırsızdı, çözümlüverip güçsüzlüğünü gösterdiği için tahammülsüzdü. Ve herhalde, bu fikir benim önüme bir emir değil de bir rica gibi getirilseydi, kararlılık ve sağduyudan çok, belirsizlikten kaynaklandığını gösteren en küçük bir işaret söz konusu olsaydı, başka türlü davranabilirdim. Ama benim ruh halim her zaman aklıma dayanmak zorunda olduğu için, onun yırtıcılığına güven duyduğum için, onu asla başına zarar gelmeyecek biriymiş gibi görüp güvendiğim için –ona batıl inanca benzer bir güven duyuyordum ve bu ondan çekip aldığım gücün bir parçasıydı– o anda, kendimi ona bağlarsam, önerdiği korumayla tanışabilecekmişim, bir zamanlar bende de olan ama şu an onun tekelinde bulunan, çekici bir toplumsal yaratık olma niteliğinin bir

kısmını paylaşabilecekmişim gibi geldi. Ve istediğini yaptım; hatta, şimdi düşününce garip geliyor ama bunu daha önce yapmadığım için özürlerimi de ekledim. Öfkesi yatıştı, yalnızca bir an biraz utanmış ve endişeli göründü. Gürültülü kafeteryada sessizce oturduk. Bir-iki saniye sonra, konuşmamızın başlangıcından beri ilk kez, onun boyalı göğüslerini düşündüm.

Daha sakin ve huzurlu anlarımız da oldu tabii. Ama Sandra bana pek az zaman tanıdı. Tam iki gün sonra da yanıma taşındı, Mrs Ellis'in, abartılı nezaket gösterilerimle avucumun içine aldığım yaşlı kadının evine. Sandra'nın ona birkaç gün önce evlendiğimizi söylediğini keşfettim. Mrs Ellis için ve daha sonra karşılaştığımız başkaları için bu evlilik, karanlık ve karmaşık bir aşkın ögelerini taşıyordu. Benim için biraz kaygılandığını da göstermekle birlikte, gözünde yaşlarla, düğün hediyesi olarak seçtiği porselen köpek biblosunu verirken, doğru seçim yaptığımı umduğunu söyledi. Bu sözler, o şartlar altında bana biraz garip gelmişti. Öte yandan Sandra, bir yengeç gibi tartışan babasıyla yaşadığı sorunlardan söz edip duruyordu. Bilmiyordu ama bir an ben de babasının tarafındaydım. Belli ki, babasına da evlendiğimiz söylenmişti. Karşı çıktım ama gerektiği kadar açık bir şekilde değil. Henüz hiçbir şey olmadığı halde, neden ona evlendiğimizi söylemiş olduğunu merak ediyor ama fazla da umursamıyordum. O son aşamada bile hâlâ, zayıf itirazlarla zaman kazanmaya uğraşıyordum. Sandra bana, "Ona her konuda hesap vermeye ya da yalan söylemeye yetecek sabrım yok," dedi. Bu sözlerle de beni yeniden kazandı, en uygun cümleleri kurabilmek gibi bir yeteneği vardı. Örneğin, Mrs Ellis söz konusu olduğunda, çok yakında "durumu usulüne uyduracağımızı" söyledi. Konuşma tarzının bir özelliği de buydu. İşçilerden "proje aktörleri" diye söz ediyor, bağlantısız cümle-

leri sık sık "bunun net sonucu olarak" diye bağılıyordu. Benim iki odalı dairem bir "kurulu düzen" olmuştu, bu yüzden de "yiyecek tedariki" şarttı. Belki de okulun etkisiydi bu.

Artık yatak odamdaki parlak kahverengi gardıropta buruşuk bir yağmurluk boy gösteriyor, pembe ve mavi saten kaplı askılarda, bir zamanlar nefesimi kesen yumuşak, serin renkli elbiseler, bluzlar asılı duruyordu. Bir anda bu durum bana bütünüyle trajik göründü. Hislerimi fark eden Sandra, o akşam bana boyalı göğüslerini sundu. Daha önce bitmek bilmeyen bir edilgenlikle, okşayışlarımı ve öpücüklerimi boyun eğer gibi kabullenirken, bu kez dizginleri ele geçirme çabası gösterdi. Beni sırtüstü yatırdı ve göğüslerini göğsüme, karnıma, kasıklarına bastırdı. Göğüslerini tutarak üzerime abanıyor, meme uçlarıyla vücudumda çizgiler çiziyor, göğüslerini her yanıma sürüyor, yumuşak teni tenimi ürpertiyordu. Bütün bu hareketlerde bir kararlılık ve görev duygusu seziyordum ama yine de ona minnettardım. Beni çok şaşırtan başka şeyler de yaptı. Benim göğüslerimin uçlarını da boyadı ve sonra onları sertçe ısırdı. Ardından da tırnaklarıyla, koparılması gereken şeylermiş gibi tuttu onları. O acının içindeyken bile -esefle söylüyorum, o öldürücü şehvetin içinde bile ilk düşündüğüm şey, beni gerçekten yaralayıp yaralamadığını ve ruj gibi görünen kırmızılığın aslında kan olup olmadığını kontrol etmekti- bu ilginin deneysel ve değer biçici tabiatını sezebildiğimi düşündüm ve bütün bunları, bir zamanlar Sandra'nın bir sözünü Bernard Shaw'a atfettiğim gibi aceleyle karıştırılmış bir seks elkitabına mal ediverdim. Gururunu incitmek de istemiyordum, onu bu çalışmalarından uzaklaştırmak da. Bu yüzden doğal olduklarını varsaydım ve bu tür yaklaşımları garip bulmayan biri gibi davrandım. Çıglık atmak ve elini uzaklaştırmak isteğimi bas-

tırdım. Sonuçta –anlaşılabacağı gibi, benim için bir zorunluluktuk bu– bir tür başarıya ulaştık. Yorgun ama memnun görünüyordu.

O zamandan sonra, fiziksel aşk sanatının kadınların himayesinde ve bir noktaya kadar, kadının toplumdaki konumuna bağlı olduğunu fark ettim. Bu konum geliştikçe, aşk sanatında düşüş eğilimi görülüyor. Kadın hizmet eden ya da edilen olmaktan çıkıyor ve çekincelerin ortadan kalkmasıyla erotizm korkusunun, korku korkusunun yeniden tanımlanması gerekiyor. Seksin ne ayıp ne de sır olduğuna ilişkin tuhaf bir görüş sürekli gündemde tutuluyor. Böylece kollu kumar makinesi seksine ya da köylü seksine ulaşıyoruz. Bayağı aşka düzülen övgüler, hamilelikleri ve nekahat günlerini konu alan çiftlik avlusu lirizmine yol veriyor. Ama bu kadarı yeter. Seks konusunda söylemeye niyetlendiğim tek şey, Sandra'yla benim uyum içinde olduğumuzu açıklamak, bir de şu kusurlu dünyamızda, her türlü rastlantısallığa ve keyfiliğe karşın, aynı meşrepten olanların birbirini bulması karşısındaki hayretimi vurgulamaktı.

Willesden Evlendirme Dairesi'nde evlendik. Oraya tanıklığımızı yapacak iki öğrenci arkadaşımızla birlikte, sekiz numaralı otobüsle gittik. Tuhaf törenin ayrıntıları, burada söz konusu edilmeyecek kadar sıradan. Hatırlıyorum da, nikâh memuru Sandra için endişelenmişti. Onu, bazı ülkelerde erkeklerin kolayca boşanabildiği konusunda uyarıp ona kendi elleriyle, yurtdışındaki İngiliz kadınlarına bilgi vermeyi ve onları korumayı öneren bir derneğin adresini yazdı. Banaysa ne bir tavsiyede bulundu ne de beni teselli etti, hatta davranışı aslında kontrolü bir paylama içeriyordu ve boş, katlanabilir iskemlelerle dolu o büyük odada, o korkunç iş bitirildi. Tam anlamıyla dehşete düşmüştüm. Refleks olarak hemen oradan uzaklaşmak, yalnız kalmak istiyordum. Ama tanıklarımız-

dan biri tarafından alıkondum. Şair, filozof, politikacı ve bugünlerde, o zamanki kuşkularımı doğrulayıp yönetmek için deli olduğu toplumun içinde iz bırakmadan kaybolmuş biri olan bu adam, kaçınılmaz sonu olan okul müdürlüğüne yakışır tüvit ceket ve kısa sakalıyla yanıma yaklaşıp, "Tebrikler dostum. Düğün gününde damada böyle bir şey söylemek zor, biliyorum ama bana bir beşlik verebilir misin?" dedi. Hem kullandığı dilin hem de sözünü ettiği miktarın edebî bir kaynaktan çıktığını ve ikisinin de onun ihtiyaçlarını aştığını düşündüm. Ona on şilin verdim. Memnuniyetini bildiren sözlerini kısa kestim ve Sandra'ya, belirsiz bir tonla, şehir merkezinde yapmam gereken bir iş olduğu yolunda bir şeyler mırıldandım. Sekiz numaralı otobüsün peşinden koşup yakladım ve Holborn'e kadar kafamda bir aptallık halesiyle seyahat ettim. Holborn'e gelince, alışkanlık kendini gösterdi, indim ve bir *pub*'a gittim. Sadece birkaç dakikalık bir koca olmama rağmen kendimi, evlilik görevlerini ihmal ettiği için, kafasının üzerinde fırtınalar kopacağını bilen bir çizgi roman kahramanı gibi hissediyordum.

Karma evliliğin karanlık romantizmi! Halimi düşünabiliyor musunuz? Bir Holborn birahanesinde oturmuş, güç kazanmak için Guinness birası içiyor, elimde, sırf yansıttığı sıradanlık için bir akşam gazetesi tutuyor ve gerçekten çok korkuyordum. Bu süre içinde kendimi düşündüm. Kendime uzaktan baktım ve yaşadığım bu son, bu korkunç macerayı değerlendirmeye çalıştım. *Quantum mutatus ab illo!*¹ Kelimeler anlamlarını yitirinceye, sadece bir kayıp, keder, hoşluk ve anlayış duygusuna dönüşünceye kadar beynimin içinde koşuşturup durdu. Çıtkırıldım züppe, Londra yarattığı, British Council salonla-

1. (Lat.) Ne kadar değişti! (Ç.N.)

rının, sanat galerilerinin ve gezi trenlerinin hayaleti sonunda hak ettiği cezayı bulmuştı işte. *Quantum mutatus ab illo!*

* * *

Londra'dan ayrılırken içimde taşıdığım, sonraki on yıl içinde hep yeniden yakalamaya çalıştığım, tek bir gün bile aklımdaki keyifli tadını yitirmedığım o kutlama duygusundan söz etmiştim. Ayrıca, adaya vardığımızda her lombozdan görünen mavi, yeşil ve altın renkli tablonun bende uyandırdığı huzursuzluktan da. Çok saf ve çok tazeydi! Ve ben, dehşet içinde, bu adanın insan yapısı olduğunu, tükenmeye mahkûm ve zalim olduğunu ve her şeyin ötesinde, benim olmadığını biliyordum. Yine de benimmiş gibi davrandım ve sürekli resim çeken, berak sulara bozuk para atıp onları bulmak için suya dalan zenci çocukların parlak yüzgeçleri andıran pembe ayak tabanlarını seyreden ziyaretçilerle birlikte güverte parmaklıklarına dayandım. Çocuklar portakallar, elmalar, suya atılan her şey için dalıyorlardı. Gri-yeşil koy durgun ve gölgeliydi, uzaklarda erken sabah saatlerinin pusu içindeki küçük balıkçı tekneleri, görevlerine doğru yol alıyordu. Aşağıda sallarının üzerinde sallanırken kıkırdayıp gülen, yüzleri neredeyse tamamen dışten ibaret, suya daldıklarında kuru görünen kafaları birden parlayıveren zenci çocuklar bizleri, başka şeyler atmaya davet ediyordu. Biri çürük bir portakal attı, çocuklar daldı. Bu bana dayanılmaz geldi; ileride son vereceğim şeylerden biriydi. Tabii kısa bir süre için; çünkü keder sadece bir noktaya kadar paylaşılabılır, o noktadan öteye ancak beklentiyle geçilebilir. Isabella'ya turist çekmek için yapılan son reklam kampanyalarında, dalgıç çocukların yine öne sürüldüğünü görüyorum.

Bu satırları yazarken varış ânını o zamankinden daha fazla uzatıyorum. Hayatımdan ebediyen çıkardığımı sandığım bir manzaraya bu kadar çabuk dönmem kesin bir başarısızlık ve aşağılanmaydı benim için. Yine de bu duyguyu bütün huzursuzluğumla birlikte içime gömdüm. Adaletle fazla inanan biri değilim ama insana ilişkin her tür olayda ahlaki bir denge olduğunu, zamanla bizi ele geçiren, gerçeği biraz da olsa bastırmamıza, biraz da olsa yozlaşmamıza yol açan talihsizliklerin başlangıcını görebileceğimizi düşünüyorum. O ilk sabah şöyle demeliydim: "Bu çürümüş ada bana göre değil. Yıllar önce bu manzaranın benim olmadığına karar vermiştim. Haydi buradan gidelim. Gemide kalıp başka bir yere gidelim."

Aklımda, çok yeni ve tahrip edici başarısızlığımın ardından gelen kutlama arzusu gibi bir bahane vardı. Sandra'yla evliliğimin sonucu olarak, hayatımın yönetimini ona değilse bile olaylara bırakmış olmam da bir gerekçeydi belki. Böylece sahtekârlık sahtekârlığa, huzursuzluk huzursuzluğa bağlandı; tepkilerimi daha yakından incelemek, kendimi yeniden o savrulmuşluk ve çaresizlik duygusuna, kafamda Luger'ın düşüncesiyle geceler boyu boğuştuğum o kâbusa açmak anlamına gelecekti. Galiba bu, daha sonraki yıllardaki davranışlarım için de öne sürmem gereken bir bahane. Bunu ancak şu anda, yazarken görüyor olmam garip geliyor; tıpkı bir devrimin tarihini yazarken, bazı küçük ve önemsenmemiş hareketlerin bir felaketin tohumu olduğunu fark eden bir tarihçi gibi, ben de ancak şimdi, bunca yıl içindeki bütün faaliyetlerin, parantez içinde var olduğunu belirttiğim her şeyin, bir tür geri çekilişi temsil ettiğini ve kendimi içinde hep hayalî, dağılmış, amaçsız ve akışkan hissettiğim üç boyutlu şehrin bende yarattığı tahribatın bir parçası olduğunu görebiliyorum. Şehir, insan tarafından kurulmuş ama onun kontrolünün dışına çık-

mıştı; çözölme olumsuz tepki, etkinlik olumlu tepkiydi; bu zıt ama eşit güçler, tıpkı bellek gibi, yoğunlaştıkça bir acı kaynağı haline geliyordu.

Ama o sıralar Sandra'nın şansına güveniyordum. Çok geçmeden de haklılığım kanıtlandı. Adanın rıhtımına yaklaştıkça, seyahat afişi yok oldu, sabahın griliği içindeki tepeler, palmiyeler ve balıkçı tekneleri yerlerini bir rıhtımın uluslararası görüntüsüne bıraktı. Büyük ambarların çevresinde ve üzerinde vinçlerin, asfaltın ve eski küçük lokomotifin gölgelerini seçer olduk. Az ileride, paçavraya dönmüş haki şortuyla neredeyse tamamen çıplak bir zenci park edilmiş bir kamyonun içinde tembelce yatıyordu. Görüntü meraklısı bir ziyaretçi için hoş bir tropik manzara sergiliyor olabilirdi ama ben, üzerindeki ne sözde iş giysisi dendiğini, onun da işi yavaşlatarak, bilinçli bir verimsizlik sergileyerek sayısız ve sonuçsuz pek çok soruşturmaya konu olmuş, geçimsiz bir sendikaya mensup bir liman işçisi olduğunu biliyordum.

Yine de, o âna kadar karşımızda huzur veren bir manzara vardı. Vinçler durmuş, asi liman işçileri dinlenmeye çekilmişti, her şey hızla yaklaşan iş gününün sıcaklığını ve tozunu bekliyordu. Ama daha gün başlamadan korkunç bir yaygara koptu.

İtiraf etmeliyim ki, anneme evliliğim hakkında bilgi vermemiştim. Ne zaman o mektubu yazmak için otursam, sinirliliğim yerini yorgunluğa bırakmıştı. Sandra'ysa annemin bildiğini sanıyordu, iki kadının ortak dehşeti –bu dehşet benim Sandra'ya sakın sakın söylediğim sözlerle yoğunlaşmıştı: “Aa, işte annem.”– kolaylıkla tahmin edilebilir. Ama bizler melodrama eğilimli bir ırk olduğumuz için bazı durumların toplum içinde yansımalarına hiç aldırmayız. Sandra'nın özenle seçilmiş karaya çıkış giysisi içinde, geleneksel kıyafetli bir Hindu duluyla yüz yüze gelişini kafanızda canlandırın. Açılmış kolları ve ilk fer-

yadı karşılama töreninin bir parçası olarak algılayışını, garip ve eski geleneklerle karşılaşacağını düşündüğü için hissetmiş olabileceğı her tür şaşkınlığı gizlemeye çalışmasını, sonra, koparılan feryadın iyice yükselişiyle birlikte hoşnutsuzluk jestinin açıkça reddetme jestine dönüşünü, Sandra'nın bu karşılamanın gerçek boyutunu kavrayışını, dehşete kapılmış anneme deneme kabilinden gösterdiği yaklaşma çabasını sürdürmekteki tereddüdünü, sonuçta da orada hareketsiz kalakalmışken, yerlerinden doğrulan liman işçilerinin, yolcuların, ziyaretçilerin, resmî görevlilerin, değışik ülkelerden gelmiş gemi mürettebatının ilgi odağı oluşunu hayal etmeye çalışın.

Bense son derece sakindim. Annemin, sanki onu boğazlıyormuşum gibi attığı çığlıklara aldırıyor, valizlerimize göz kulak olmakla, hatırladığım gümrük memurlarına selam vermekle, adaya geri dönen her öğrenciyle görüşmeye çalışan gazetecilerle sohbet etmekle meşgul oluyordum. Isabella İmparatorluk Koleji'nden tanıdığım zavallı Eden, *Inquirer*'ın adamı olmuştu. (Doğrusu bana adil davrandı; yazısında yalnızca, eşimle benim, rıhtımda annem tarafından karşılandığımız belirtiliyordu.) Sakindim çünkü bu durumun o denli önemli olmadığını hissediyordum. Daha sonra doğrulanacak olan bir kuşku Londra'yla Isabella arasındaki yolculuk sırasında içime yerleşmişti. Annemin evliliğimden haberdar olduğı ve şu anda başarıyla sergilediğı gösteri için hazırlandığı kuşkusuydu bu. Çok büyük bir gösteriydi, belki de şimdiye kadar gerçekleştirdiklerinin en büyüğüydü ve onu maruz bıraktığım bazı şakaların, özellikle de evlenme çağında kızları olan ve benim yokluğumda nabızlarını yokladığından emin olduğum ailelerle ilgili şakaların karşılığıydı. Böyle diyorum ama gerçek bir avdım ben! Sadece Bella Bella şişeleme Fabrikası'nın vârislerinden biri olduğum için değıl, işadamlarımızda

pek rastlanmayan özellikler taşıdığım için de. Tahsilliydim, derecem vardı ve çok seyahat etmiştim. O şartlar altında annem kendini yumruk yemiş gibi hissediyordu. Ama ondan gelebilecek asıl tehlike işaretlerinin sessizlik ve edilgenlik olduğunu da biliyordum. Bunlar uzadıkça uzayan bir kırgınlığa delalet eder ve zamanla, saklanan bir açlığın yol açtığı bir intihar şekline girebilirdi. Öte yandan, bu rıhtım gösterisi tamamen kendisini düşüncesinden kaynaklanıyordu ve önceden tahmin edilebilir bir şeydi.

Karmaşık bir durum: Sandra'dan benim bu hızlı değerlendirmemi yapması beklenemezdi ya da bu durum ona birkaç sözcük fısıldayarak açıklanamazdı. Gelip bir araya toplanmış valizlerin yanında durdu. Çok hiddetli görünüyordu, ben de bunun, kendini ve durumu kontrol edebildiği anlamına geldiğini düşündüm; ondan da bunu beklerdim zaten. Annemin evine gitmeyi pek de akıllıca bulmadığımı söyledim. Huysuz huysuz, üniversite ağzıyla cevap verdi: "Konuya çok ilginç bir yaklaşım doğrusu. Bu lanet olası adada otele benzer bir şey yok mu?" Ruh halini yanlış yorumlamıştım, ben onun kararlı davrandığını sanıyordum. Daha sonra, pişmanlıklar değerini yitirdiği zaman, benim sakinliğimin Sandra'yı o gün, annemin davranışlarından daha fazla etkilediğini gördüm. Onun açıksözlülüğüne ve "vizyon"u sandığım şeye güveniyordum ama o bu güveni, kendini en güvensiz hissettiği bir anda, yalnız bırakılmışlık, terk edilmişlik şeklinde değerlendirmiş olmalıydı. Beni ya da adayı hiç affetmedi sanıyorum. Yine de ben, ona karşı davranışımda en iyi hislerimle hareket ettim! Onu Isabella'mızın sıcağıyla yorgunluğu iyice artmış, otel odasındaki yatağın üzerine temiz beyaz sutyeni, lekesiz beyaz pamuklu küloduyla, elektrikli tavan vantilatörünün altında uzanmış halde seyrederken içimde uyanan şefkati bile hâlâ hatırlıyo-

rum. Azor Adaları'ndan aldığı, ucuz, beyaz çerçeveli, ben-
ce zararlı güneş gözlüğünü takmıştı. Bir fabrika kızı gibi
sigara içiyordu, ağzının ortasına yerleştirdiği sigarayı ıslak
dudaklarıyla kavramıştı, dumanı, acilen ihtiyacı var-
mış gibi, derin nefeslerle içine çekiyordu. Bu, bir ay ge-
çirdiği ve sigara içmeyi öğrendiği Dorset'teki devlet tar-
ım kampında edindiği bir davranıştı ve beni çok etkili-
yordu. Duman inceliyor, girdap gibi döne döne, tavanda-
ki elektrikli vantilatörün yarattığı hava akımıyla yukarı
yükseliyordu. Ben de bitkin düşmüştüm, kendime acı-
manın eşiğindeydim. Yatağın üzerindeki komik, yoğun,
güneş gözlüklü, teni nemlenmeye başlamış kadın figürü-
nü incelerken, hiç tanımadığı bir hayat için bu kadar
uzaklara gelmesinin büyük cesaret olduğunu düşünü-
yordum. Bundan önce ne seyahat etmiş ne de bir otelde
kalmıştı; ben de, Isabella Adası'nda bir av sayılmama rağ-
men buraya Sandra'yla evlenerek dönmekten daha iyi
bir dönüş yapamayacağımı hissediyordum.

On beş gün kadar sonra –adanın orasında burasında,
değişik konuk odalarında geçen on beş gün– evli kız kar-
deşlerim aracılığıyla annemle beklenen buluşmamız
ayarlandı. Otelin sıcak, yetersiz gölgelendirilmiş veran-
dasında, dövme demirden yapılmış bir masada oturup
birlikte çay içtik. Ayaklarımızın altında kahverengi ve
yeşil-kahverengi badem yaprakları vardı, barışma kararı
aldık. Ama yara açılmıştı bir kere. Sandra rıhtımdaki ola-
yı abarttığı gibi, şimdi de zaferini abartıyordu. Bu tavrı
onun karakterini biraz daha açığa çıkarmış, ardından ge-
leceklerin de işaretini vermişti.

Annemin rıhtımdaki davranışları önemli değildi. Biz rasgele yaşayan, düzensiz ve karma bir toplumduk, böyle bir toplumda dışlama söz konusu olamazdı. İlk iki hafta sona ermeden kendimizi, gelecek beş altı yılı birlikte geçireceğimiz nötr ve akışkan bir gruba bağlanmış bulduk. Erkekler profesyoneldi, gençti, çoğu Hintliydi, aralarında birkaç yerli beyaz ve zenci de vardı. Hepsi dışarıda okumuş ve dışarıda evlenmişti. Isabella'da onları bir araya getiren, geçmişleri ve mesleki konumları değil, dışarıdan getirdikleri ve şaşırtıcı bir kozmopolit mozayici oluşturan eşleri ve sevgilileriydi. Amerikalılar, bekâr ve çiftler halinde, ek unsurlarımızdı. Bu grup için ada, yaşanan ortamdı; içindeki faaliyetler ve ilginç şeyler de görüldüğünden fazla değildi. Karmaşık bağılıklar ve derinlikler yoktu; herkes geçmişini kesip atmıştı. O iki hafta içinde, bu grupla ilgili öğrenilebilecek ne varsa öğrendik. Ardından gelen her şey tekrardan ibaretti. Ama başlangıçta çok şaşırmıştık. Ada hayatının zor koşullarını ve yeknesaklığını göze alarak gelmişken, herkesin, davranışlarıyla gün ışığı kadar doğal bir şekilde yansıttığı özgürlük bizde hayranlık uyandırmıştı. Bir de giysiler! Çok hafif, çok yeni, dahice buluşlarla zenginleştirilmiş giysilerdi bunlar! Zenginlerin arasında olmaktan, onların bir

parçası sayılmaktan, böyle bir ortamda, yakında bizim de bu varlıktan pay alacağımız düşüncesinden etkilenmiştik. Parasızlıktan dolayı masraftan kaçınmak, tutumlu olmak unutulmuştu. O iki hafta içinde ne çok masraf ettik! Aldığımız kadarını verdik. Bol miktarda havyar ve şampanya tükettik. Grubumuzun sade zevklerinden biriydi bu; havyarla şampanyayı sadece adlarının hatırına seviyorduk. Londra'daki şiddetli sıkıntıdan, kötü odalardan, kapalı kapıdan, sıkıca örtülmüş pencereden, vernikli tavandan, çok kullanılmış perdelerden, deliğine para atılınca çalışan elektrik ve gaz sayaçlarından, tuğla yığınları arasındaki kasvetli yolculuklardan, sönük ve durgun bir hayattan sonra, kendimi yeniden dirilmiş gibi hissediyordum. Daha o iki hafta sona ermeden önce Sandra yukarıdan bakan tavırlarını bir yana bırakıp Mercier'yi diğerlerinden farklı gördüğünü belirten sözler söylemişti. Ne harika kızdı o! Sıradanlığının ve avamlığının içinden içtenlikle fırlayıvermişti sanki! En mutlu on beş günümüzdü: Sandra'yı hiç o denli arzulu ve değerbilir görmemiştim. Beklenmedik özgürlüğümüzü kutladık; adayı ve uzağımızdaki dünya hakkında şimdiden bulanıklaşmaya başlayan bilgimizi kutladık; burada, British Council'in salonlarındakinden daha fazla anlam taşıyan kozmopolitliğimizi kutladık.

Kutlama; ve onunla birlikte gelen bir uysallık, yumuşaklık. Bir zamanlar dünyayı özlemiş, adaya ebediyen veda edebilmeyi dilemiştim. Şimdiyse, üzerinde mor çiçeklerin yetiştiği körpe asmaların ağ gibi sardığı sıcak bir sahildeki piknikte ya da aydınlatılmış bir havuzun etrafındaki mangal partisinde, grubumuzdan birine, korku, özlem ya da dünyayı reddetme duygusu olmadan, Mississippi'nin batısındaki bir eyalette bulunan şehrinin civarındaki kızıl tepelerde günbatımını seyretmek için tozlu yollarda yaptığı gizli bisiklet yolculuklarını anlattırabil-

mek, bir başkasından, Prag'daki Almanların ve karın gri-beyaz bir resmini çizmesini, ötekinden, İngiltere'nin ortasında bir alacakaranlık manzarasını, bir nehir kıyısındaki papatyalar arasında, kuğularla geceye doğru bir yürüyüşü aktarmasını istemek mümkündü. Bütün bunlar bu adada, artık tümüyle anlaşılabilir bir dünyanın, bundan böyle bir parçası olamayacağını hissettiğim ve hepimizin bir biçimde elimizi çektiğimiz bir dünyanın fotoğrafları halini alıyordu. Parçalarını tekrar bir araya getirdiğimiz bu bölünmüş dünyayı seyretmek hoşuma gidiyordu ve bunu, yakında yok olacağım hissiyle yapıyordum. Dünyanın, kötü bir sona mahkûm bu bölgesinde lanetli, küçük bir topluluğa aittim. Bir ara ırttık biz, genlerimiz pasifti, iki kuşak sonra üç ırktan herhangi birine karışıp kaybolma kabiliyetine sahipti; belki bir gün bizim genlerimizin etkisi sadece bir göz biçimi ya da ince bir bileğin esnekliğiyle anılacaktı. Annemin kırgınlığı hiç kuşkusuz sahte bir davranıştı ama aynı zamanda da geçmişe, başka bir kıtada kalan, bilinmeyen eskilere bir bağlılık gösterisiydi. Benim de paylaştığım bir bağlılıktı bu. Bir zincirin son halkası olmak, bu ne büyük rahatlıktı! Bunu derinlerde salınan bir ruh hali olarak düşünün, bir alkol bulutunun ardındayken, bir orkestranın çaldığı ya da bir plaktan duyulan müzik uzaklaşmaya başladığında, ilk kez Sandra'yla kendimi de içine katarak küçük grubumuzu düşündüğümde ortaya çıkıveren bir ruh hali. Bu noktanın ötesine hiç geçmeyen, hiçbir zaman açığa vurulmamış bir ruh haliydi bu. Uysallığımın, yumuşaklığımın, yeni hayatımın yansıttığı bir ruh hali. İçimde bu yumuşaklıkla, Londra'dan ayrılışım ve bana hazır sunulan bu yeni yaşam tarzını tamamen kabullenişimle, değiştiğimi hissediyordum. Bu değişimin istemdişi olduğunu fark etmiştim; öyle ki, sonunda "karakterim" başkalarının kabul edildiği şekle değil, özel ve Tanrı vergisi bir şekle dönüş-

müştü. Kutlamaların ortasında, bu yumuşaklığı kendi gücüm olarak hissediyor, onu gözümde, duvarlarla çevrili, zapt edilemez bir alanda canlandırıyordum. Tarafsızdım, yaptıklarım gerçekti ama hepsi yüzeydeydi, bana bir daha zarar verilmesine asla izin vermeyeceğimi hissediyordum.

* * *

Daha sonraları benim “çok çalıştığımı ve sert oynadığımı” söyleyeceklerdi. Ah şu şablon cümleler! Mesleğim ve işim yoktu. Paraya ihtiyacım vardı. Kaynaklarımı yokladım ve bir çıkış yolu aradım. İş dünyası ve tarım dışında sadece komisyon acentaları aracılığıyla para kazanılabilen bir adada herhalde fazlaca maceracı görünmüş olmalıyım. Ama en azından okul, geçirdiğim yılların boşa harcadığını ileri süremez. Bella Bella’nın kârının küçük bir bölümü bana akmış, bu bölüm beş yıl içinde çoğalıp ana paradan fazla olmuştu. Savaş sonrasında şehirlerin büyüyeceğini ve yerleşim birimleri arasındaki boş alanların yağmalanacağını ilk öngörenlerden biri idim. Kendime övgü payı çıkarmak gibi bir niyetim yok. Kaynaklarım göz önüne alınırsa, yaptığım şey çok açıktı. Şehrin hemen dışında yaklaşık altmış dönümlük çorak bir arazi bana miras kalmıştı. Yanmış bir limon tarlasının bir bölümü olan bu arazi, ekonomik buhran döneminde kaderine terk edilmiş, daha sonra yarış atları yetiştirmek isteyip de başarısız olan bir adama satılmıştı. Ardından, sadece ucuz bir arazi olduğu için büyükbabam tarafından satın alınmıştı. Arazi büyükbabama para getirmemişti, bekçinin ücretiyle, katırının masrafını bile karşıladığından emin değilim. Büyükbabam, ara sıra pazar günleri arazisine gider, birkaç avokado ve greyfurt seçer ve bunlar bedavaya gelmiş gibi bir havaya girerdi.

Yani öyle değerli bir miras değildi. Terk edilmiş bir limon tarlası tropik doğanın en yoksul köşelerinden biridir. Toprağı zengin değildir, ağaçların kabukları yosun ve küf bağlamıştır, gri dallar inceciiktir, çıplaktır ve kırılıverecek gibi görünür. Yapraklar sarıdır, meyveler olgunlaşmadan çürür, yumuşak ve ağarmış halleriyle berbat kokular saçarak hastalık gibi, dallardan sarkarlar. Bu arazi bana geçtiğinde, ilk düşüncem, orayı satmaktı. Ama 1945'te bile alıcı bulamadım.

Şehrin şehir, taşranın taşra olduğu duygusu hâlâ vardı, savaş sırasında daha da kötüleşmiş zavallı bir taşımacılık sistemi de bu duyguyu destekliyordu. Bizim şehrimiz o kadar uzun zaman aynı kalmıştı ki, sınırları hakkında neredeyse ortaçağa yakışır batıl fikirlere saplanmıştık. Şehir diye kabul edilen yerin içindeki son telgraf direği, afiş kalabalığından görünmüyordu. Sadece iki yüz metre ötesindeki, taşradakiyse çırılçıplaktı.

İşte şimdi kalkındırmayı düşündüğüm arazi buydu. Büyük oranda, çukur ve tepeciklerle doluydu, cazip bir manzara sergiliyordu. Şehre yeterince yakın olduğumuzdan, su ve elektriğe ulaşmak zor değildi. Araziyi yarım dönümlük parsellere ayırdım; yollar yaptım, altyapı hizmetlerini tamamladım ve parselleri satışa çıkardım. Bir parselin satış bedeli 2000 dolar, yirmi beş yıllık kira şartıyla, kirası da yılda 500 dolardı. Hatırlatmalıyım, söz konusu olan, Isabella dolarıydı ve o zamanlar 5 Isabella doları, 3 Amerikan doları değerindeydi. Yani önerdiğim rakamlar abartılı değildi. Şehrimiz kısa kira kontratlarıyla kurulmuştu ve en çirkin bölgesinde bile, ayda beş dolar kira ödeyerek yarım parseli sahip olunabiliyordu. Aslında önerdiğim şartlar makulden de öteydi, tek ağır koşulum, her evin benim onayımdan geçmesi ve maliyetinin 15.000 dolardan aşağı olmamasıydı. Bugün için hiçbir şey sayılmaz, öğretmenler ve memurlar artık 20.000 dolara ev

alabiliyor ama ellili yılların başında bu büyük bir rakam-
dı ve Kripalville'de -kalkınma alanına bu adı vermiştim
ama daha cazip bulunduğu için olsa gerek, Cripple-
ville'e'çevrilmişti- oturacaklar, birer ikişer sıraya girme-
ye başladılar. Proje sadece yöntem, kesinlik ve zaman
istiyordu. Üzerinde sakın sakın iki yıl çalıştım. Başarılı
olacağıma inancım tamdı, aksini aklıma bile getirmedim,
hatta bankaya 150.000 dolar borçlandığımda bile. İnsan-
ları da, parayı yönettiğim gibi, içgüdülerimle yönetiyor-
dum. Birini işe almak gerektiğinde tavsiye ve referansları
bir yana itiyor, ırksal özelliklerinin beni etkilemesine izin
vermiyordum. Birini surveyan, kâtip ya da işçi olarak işe
almam için ilk bakışta ondan hoşlanmam şarttı ve kimse-
ye ikinci bir şans vermiyordum. Sizi bir kere hayal kırık-
lığına uğratan biri, bunu tekrar yapacaktır; bu özellikle,
uzun bir süre tatmin edici bir hizmette bulunduktan
sonra ihmali görülenler için doğrudur. Böyle birinin ih-
mali, görevine ve işverenine karşı sergilediği olumlu yak-
laşımın tümüyle değiştiği anlamına gelir; bu bir ilişkinin
başarısızlığıdır ve iki tarafı da suçlamak yararsızdır. O
adamın yeni bir işverene, yeni bir ilişkiye ihtiyacı vardır
ve bir an önce gitmesine izin vermek en iyisidir.

Crippleville projesi gerçekleşti. Kayda geçecek çar-
pıcılıkta olaylar olmadı. Bir yıl içinde parsellerin büyük
kısmı satıldı. Satın alanların hepsi arsalarını olduğu gibi
bıraktılar ve iki yıl içinde bu arsalar beş-altı bin dolara el
değiştirdi. Şu anda gayet basit ve açık görünen, benim
için o zaman da basit ve açıktı. Ama iş bittiğinde, bir an
heyecandan nefesimi tuttum. Göze aldığım riskleri dü-
şünerek değil, kendi beynimin, projemi başarıya ulaştı-
ran unsurları ihmal ettiğini fark ettiğim için. Sivrisinek-

lerin olmayışı bu unsurlardan biriydi. Benimkinden esinlenerek kurulan iki-üç kalkınma bölgesi, sıtma mahallelerine dönüşmüştü. Sonra, Crippleville'in etrafındaki tepeler vardı. Ben onları sadece manzara olarak düşünmüştüm ama diğer bölgeler genişleyip daha ilerideki bölgeler tarafından tümüyle yutulur ve sonuç olarak da hepsi birden hızla bozulurken, Crippleville tepeleri, şehrin o yöne doğru büyümesini sınırlandırarak, olduğu gibi kalmasını sağlamıştı. Bir konu daha vardı; şehir merkezinden bu banliyölere giden hemen bütün yollar köhne mahallelerden geçerken, Crippleville'e gelen yol, göreceli olarak daha güzel yerlerden geçiyordu. Dediğim gibi, bütün bu unsurları her şey bittikten sonra değerlendirebilmiş ve nefesimi de bu yüzden tutmuştum. Sarıırım bu kadar kolay kredi alabilmemi sağlayan, bir amaca yönelmedeki kararlılığımı, ayrıca adada yatırım yapmak isteyen bir Amerikan bankasıyla çalışmış olmam da büyük bir şanstı. Eski İngiliz ya da Kanada bankalarından birinin bu kadar lütufkâr davranacağını hayal bile edemiyorum; ama bunun için onları suçlayamazdım doğrusu.

Güvenlik tutkusu içinde bir adam, bütün ömrünce çalışıyor, biriktiriyor ve sonunda on bin paunda sahip olma şansını yakalıyor. Çok yakında yok olacağını bilmenin verdiği dinginliğe sahip bir başkasıysa, beş yıl içinde yarım milyon dolar kazanıyor. Bunun hırsıyla da, planlamayla da ilgisi olmadığını sanıyorum. Bu, tepemize düşüveren bir armağandır. Başarının ortasındayken hiçbir şey bundan daha kolay ya da doğal görünmez; başarısızlıktaysa, hiçbir şey doğru gidecekmiş gibi görünmez. Şansımın ve sezgilerimin bana nasıl hizmet ettiğine bakın. İlk projemin gelişmeye başlaması üzerine, tedbirli davranıp civardaki arazilerden alabildiğim kadarını satın aldım. O zamanlar bana öyle gelmese de, rahatça kazandığım her şey üzerine kumar oynuyordum. Bu yeni ara-

zileri aynı şekilde düzenlemedim. Pek çok boş alan bırakıp kalan kısmın dönümünü on altıyar küçük parsellere böldüm. Fiyatları da öncekilere oranla daha düşüktü tabii. Bir parsel 500 dolar, arsa kirası yılda 125 dolar, bir ev de 5000 dolardı. Şaşırtıcı fiyatlardı bunlar ve nasıl bir akın yaratacağı tahmin edilebilirdi. Kendimi kolayca tekrarlayabilirdim ama bu, pek çok taklitçinin olduğu gibi, benim başıma da dert açabilirdi. Bizim küçük bir orta sınıfımız vardı, bir eve yatırım yapmak isteyecek ya da yapabilecek insan sayısı sınırlıydı. Böyle olduğu halde, daha az lüks yeni yerleşim bölgeleri eskinin güzelliğini vurguladı, eskinin göz alıcılığı da yenilere bir cazibe kazandırdı. Her yeni bölge diğerini destekledi, Crippleville bozulmadan devam edecek bir bütünlük kazandı. Bu ileriye görebilme yeteneği değil, içgüdüydü, sezgiydi.

Başarı başarıyı kovaladı, hiç durmadan devam edebilirmişim gibi görünüyordu. Daha sonraları hep bıçak sırtında durduğu anlaşılan şeyler konusunda bu kadar emin, bu kadar isabetli davranabilmek tedirgin ediciydi. Başıma gelenler için sorumluluk hissetmiyordum, kendimi hep yaptıklarımdan ayrı bir yere koydum. Bu gerçekdışılık, yıkım ve kendine hayranlık duygularını yalnızca zaman silebildi; ancak şimdi başarımla üzerinde gerçekten hak iddia edebileceğimi hissediyorum. Önemsiz bir olay hatırlıyorum; daha işin en başlarındaydık, işçiler arazi düzenlemesi yapıyordu. Bir öğleden sonra ustabaşı bana, dev bir ağacın kütüğüne ve köklerine rastladıklarını, ondan kurtulmak için üç kez dinamit kullanmak zorunda kaldıklarını söyledi ve açılan çukuru gösterdi. Kızıl toprakta açılmış kocaman bir yara gibiydi. Dev bir ağaç; belki Kolomb geldiği zaman bile yaşlıydı. Onu görmüş olmak, hatta onu olduğu gibi korumak isterdim. Kütükten bir parçayı, yıkımın bir hatırası, bir tılsım olarak masamın üzerine koydum. Başarının tehlike işaretle-

ri! Devam etmek için yolun açık, dedim. Kısa bir süre sonra, devam etmek zorunda olduğumu hissetmeye başladım. Bununla hareketsizlik arasında, sonu olmayan bir dünyanın verdiği tehlike işaretleriyle, amaçsız bir dünya arasında bir orta yol yoktu. Doğrusunu söylemek gerekirse, geri çekilme vakti geldiğinde çok mutlu oldum. Bunu sapıklık olarak görebilirsiniz. Ama gökten üzerimize düşen böyle bir armağan aynı zamanda dayanılmaz bir yükür. Bizi parçalar, çarpıtır; tanıdığımız ve yakın kaldığımız benliğimizden uzaklaştırır. Her hafta dünyanın bir köşesinde bir adam, sıfırdan başlayıp çok yakında kaybedeceği yüz bin paundluk bir servet edinir. Trajedi, hatta üzücü yalan algısı kişiden kişiye değişir. Bu armağan, şeytani bir şeydir. Bilinçsizce de olsa, uzaklaştırılmak istenir. Ama o zaman bile lekesi kalır.

* * *

Adada, grubumuz içinde çözümler yaşıyorduk. Kısakançlık ya da haset yeterli bir açıklama değil. Bir pazar sabahı, diyelim ki o Letonyalı kızın evinde ne kadar rahatsız edici görünmüştük kim bilir? Romlu punç vakti. Gözümde koyu renkli gözlüğüm var, ham Hint keteninden yapılma gömleğimin manşetleri bileklerimde düğmelenmiş. Soğutulmuş punç kâsesini iki elimle tutarak öne eğiliyorum. Sandra siyah kumaş kaplı yüksek bir peykenin üzerinde oturuyor; muhtemelen bir tadilatla daha hoş bir hale getirilmiş bir Letonya sandığının üzerinde. Kadınlarımız yaratıcılıklarını sürekli olarak evlerde ya da mobilyalarda yaptıkları değişikliklerle sınarlar. Sandra beyaz pantolon giymiş. Bacakları açık ve elleri bacaklarının arasında, peykenin kenarına tutunmuş, elden düşme, ince, düşük karatlı bir Willesden nikâh yüzüğü güçlkle fark edilebiliyor. Ayakları gramofondan gelen

müziğe tempo tutuyor, altın renkli Hint sandaletlerinin topukları, damarları düzgün, biçimli ayak bileklerini belirginleştirecek şekilde, serbestçe salınıyor. Bu bilekler, ayaklarının ince zarafetinin bir parçası, biçimi ve rengi, uzun, deforme olmamış parmaklarının tırnaklarındaki kırmızı boya ve sandaletinin altın renkli atkılarıyla iyice vurgulanıyor. Londra çorapları ve ayakkabıları bu ayakları gizlerdi. Çok kemikli olmasalar da asabiydiler, insanın okşayabileceği ayaklardı bunlar, ben de sık sık okşardım. Ama şimdi, o âna yoğunlaşmak istiyorum. Kara gözlüğümün arkasından aşağı bakıyorum –gözlüğü koyacak bir cebim yok; tropik giysilerin verdiği rahatsızlıklardan biri daha– *Isabella Inquirer* gazetesinin çimento mozaïği kaplı zeminde açılmış toplum sayfasına. Bu mozaikler gölgede hoş görünüyor ama yüzme havuzunun bulunduğu sette, betonla buluşunca göz alıcı bir beyazlıkla parlıyor. Her şey değişiyor. Toplum sayfaları, farbelalı giysiler giyen eşleriyle kol kola pozlar veren, patlak gözlü, üstlerinden dökülen kruvaze ceketler giymiş satıcıların resimleriyle dolu. Halkta gözle görülür bir gelişme var ve *Inquirer* son zamanlarda “sizin” gazeteniz. Ama bizlerde, yani kendinden söz edilmemesini onur meselesi yapanlarda, toplum sayfaları hâlâ belli bir ilgi uyandırıyor. Bu sayfalardan sorumlu kişinin her hafta bize bir şaka yapmaktan sorumlu olduğu söylentisi dolaşıyor; özel, seçkin bir şaka. Bu en basit şekliyle, duyguları açığa vurmaktan yapılmış bir tanım olabilir; örneğin birinin düğün kutlamalarından söz ederken, “şehir meclisinde çalışan” tabirini en sonda kullanmak gibi. İşte bunlar, aradığımız ve paylaştığımız pazar sabahı şakaları. Kendimizi eğlendirmenin bir parçası, yoksul bir ülkenin olmazsa olmaz zalimliği, ayrıca sömürge basitliğinin de bir parçası. Tabii bu, bugünün yorumu; kara gözlük ardındaki gözlerim, haftanın şakasını yakalamaya çalışarak her yazıyı tararken, böyle bir de-

ğerlendirme yapmam söz konusu değil. Ama bir yandan Sandra'nın temiz beyaz pantolonunun ve tutmak istediğimi hissettiğim ayaklarının da farkındayım. O ayaklarda zevk ve arzu var. Sandra'nın özellikle Letonyalıyla fazla uğraştığını hissediyorum. Letonyalı, grubumuza yeni katıldı. Kızıl saçlı, fare suratlı, sivri burunlu, gözlüklü, dehşet verici çirkinlikte bir kadın, sonuç olarak herkesin özellikle iyi davranmak zorunda olduğu biri. Çok yakında burada bir sorun çıkacak. Letonyalı, kendisine gösterilen ilgiyi görünürdeki değeriyle kabul edecek, kendine güveni artacak, bir gün kendini aşacak, sonra da kimse ona iyi davranmayacak. Şimdiden hasır sepetlerin içindeki şişelerden şarap servisi yaparak bizi geriyor, o ne kadar keyif alıyorsa biz o kadar utanıyoruz, nasıl idare edeceğimizi bilemediğimiz bir durum bu; örnekler sonuçsuz kalıyor çünkü bu hasır sepet işi kocasının da hoşuna gidiyor, basit köklerden gelmiş ama kişisel özgürlüğüne kavuşmaktan dolayı coşkulu ve kendisiyle aynı türdekilerin çoğu gibi, ıvır zıvır delisi bir adam bu.

Diğerleri içeri akın ediyor. Altı bezli bebekler, rollerini abartarak oynuyorlar. Onların o incecik, küçücük seslerini her duyduğumda, geri plandaki her cıyıklamalarında, küçük özel lastik ördeklerini ve havuzda kullanılmak üzere şişirilen bütün o gereksiz şeyleri her gördüğümde hep bunu düşünürüm. Anne ve babaları Crippleville hakkında her zamanki bilir bilmez yorumlarını yapıyorlar, çoğuna aldırmıyorum bile; can sıkıntısından değil, iş saatleri dışında, asla iş konuşmamak gibi bir âdetim olduğundan. Bu bir ilkeden kaynaklanmıyor, sadece dinginliğimin, Sandra'nın da herhangi bir konuda fazla açık olmaktan duyduğu kadınsı korku yüzünden hemen uyum sağlayıverdiği bir parçası. Bundan sonra, maksatlı ve özenli bir nezaketsizliğin farkına varmaya başlıyorum. Konuşmalar biraz fazla yüksek, fazla içten, fazla saldırgan ya da

fazla savunmacı; bu insanlar rol yapıyor, evcimenliklerini ve küçük ayrıntıları abartıyor, kendi hayatlarında doygunluğa ne denli ulaştıklarının altını iyice çiziyorlar. Sandra'nın ayakları yere, az önceki gibi hafif hafif vurmuyor. Ve bana öyle geliyor ki, biz, nezaketlerine bu kadar anlam yüklediğimiz, dostluklarına değer verdiğimiz, zevklerini paylaştığımız bu insanları geriyoruz. Sandra tamamen doğal ve keyifli görünüyor. Belki gerçekten de öyle. Ama o kadar genç ki! Kocasını da çok genç! Bu doğallığa güvenilebilir mi? Bu toplantıların ötesinde, sadece hayatlarını kazanmıyor, birer servet ediniyorlar. Bu onları nasıl da tüketiyor olmalı! Onların gerçek ilgi alanı orada, servet kazanmakta, Crippleville'in yöneticiliğini yapmakta; müteahhitlerle, bankalarla, avukatlarla, muhasebecilerle alışverişlerinde. Bu, hayatlarının daha büyük ve daha önemli kısmı. Bir servet ediniyor ve bu yolda, onları tutsak aldığı kesin bir adanmışlıkla çalışıyorlar. Burada doğal ve rahat olabilirler ama bu, dostlarını sömürmek sayılmaz mı? Bütün bunları görebiliyorum. Her dostluk girişimimizin yanlış göründüğünü, güven vermediğini, bir küçümseme güdüsü yaratabileceğini, "Toplum" sayfasında az önce keşfettiğim şakaya attığım kahkahanın bile rahatsız edici olabileceğini görebiliyorum. Bu gençlik, bu dinginlik, bu tutkuyu, para tutkusunu gizleyen soğukluk gerçekten tanımlanamaz bir şey. Bütün bunları görüyorum ama Sandra'ya nasıl aktaracağımı bilmiyorum. O hâlâ benim uğurum. Onu her zamanki gibi, kendi savaşlarında yalnız bırakıyorum; kazanacağını biliyorum. Hâlâ onun deyimlere boğulmuş konuşmalarından, çenesiyle altdudağının çıkıntısından zevk alıyorum.

Böylece diğerlerinden ayrı düştük. Ve biraz yukarıda kaldık. Düzen insani bir içgüdü; kendilerini büyük bir istekle bizden aşağıda bir konuma yerleştirenler, bizden olağanüstü nitelikler sergilememizi bekler olmuştur. Da-

ha nazik, daha düşünceli, daha sabırlı olmamız talep ediliyordu; hepsinden de öte, bir tek şeye, diğerlerinin zihninde bizi ayıran şeye –kasadaki paramıza– ilgi göstermemeliydik. Hiç durmadan bize meydan okuyor, bizi kışkırtıyor, sınıyorlardı. Bize atfedilen ekstra güç, dostlarımızı da aynı oranda zayıflıklar sergilemeye yöneltiyordu. Biz de yanlış tepkiler veriyorduk. Efendi olmak ne kadar zor! Üzerime yapıştırılmış otoriteyi kullanmam gereken yerde, uzlaşma yolları arıyordum. Sandra da imdada yetişip ortalığı yatıştıracağına, o kuzey Londralı dili ve deyimleri ustaca kullanma yeteneğiyle savaşlar açıyordu. Beni çok eğlendiriyordu ve korkarım bu halimle ona cesaret veriyordum. Toplum içinde sık sık, yalnızca beni güldürmek için, yıkıcı kelimeler sarf ediyordu.

Bir pazar günü, grubumuzdaki çiftlerden birinin, adamızın ortasındaki dağlık bölgede yaptırdığı eve gittik. Herkes bir sahil evi çılgınlığında olduğu için, dağda bir ev çok orijinaldi. Bu ev hakkında çok şey duymuştuk ama ayrıntılar gizli tutuluyordu, sürpriz olacaktı. Eve giden yol kötü ve tehlikeliydi, yağmurun altında ağır ağır ilerleyebiliyorduk. Arabayı Sandra kullanıyordu; eve vardığımızda tersliği üzerindeydi. Ev sahibemize, evle ilgili basit ama kendini küçük düşürecek şekilde sorulmuş bir soruya yanıt olarak neredeyse ilk söylediği şey şuydu: “Keşke bunun bir baraka mı, yoksa gerçek bir ev mi olacağına karar verseydiniz.” Hava aniden soğuyuverdi, evin, sözde sırf bu amaçla seçilen yüksek konumundan doğan serinlik bile bu kadar soğuk değildi. Güneş batmamıştı ama termometre on derecenin altına düşmüştü herhalde, en fazla, kütük ateşiyle ısınmayı teklif edebilirsiniz. Evin her yanında, fazla cilalanmış, bol budaklı çam ağacı kullanılmış olduğunu hatırlıyorum. Fazlaca İskandinav tarzı olduğunda hepimiz hemfikirdik. Her iki yanında pirinçle deri karışımı kayışların, üzerinde iri

başlı çivilerin bulunduğu bir sürü şeyin asılı durduğu kocaman bir şöminenin önüne getirildik. Şaşkın ve suskun, bakakaldık; sıcak bir şeyler söylemenin ve tebrik etmenin tam sırasıydı ama yapamadık, oradan uzaklaştık. Üzerinden sular damlayan, taze yeşilliklere bakan açık bir pencerenin önünde durduk: Güneş tekrar açmıştı ve yağmur sularını buharlaştırıyordu. Sandra, "Burası felaket soğuk oluyordur herhalde," dedi. İsveçli ev sahibemiz İngiliz aksanının kontrolünü yitirdi. Sandra, herhangi bir şekilde eğlendirici olamadan fazla ileri gittiğini fark etmesine rağmen –belki de bunu fark etmiş olduğu için– verdiği hasarı onarma çabası göstermedi, hatta daha sonra, ev sahibemiz, diğer kızların değişik aksanlı nidaları arasında sandviçler getirdiği zaman bile; bu sandviçlerin yerli dilindeki adlarının söylenişini geçmiş yıllarda değişik ortamlarda sık şakalarımıza konu etmiştim. Ev sahibemiz bize güle güle derken İngilizcesi İsveççeye kaymıştı. Sandra, su dolu çukurlardan, tehlikeli virajlardan geçerek beni oradan uzaklaştırırken, kendi huysuzluğunu ve düşmanlığını yitirmeden benim adıma söylendi: "Küçük adi Lapon!" Bu acı patlama, aralıklarla sürdürdüğü konuşmanın doruğu olmuştu. Güldüm. Sandra kaşlarını çatarak, dikkatini yola vermeye çalışarak gülümsedi. Parmağımın ucunu öpüp onun dudaklarına bastırdım. Kelimeleri alaycı bir tavırla kullanabilme yeteneği! Yine de bu olayda sadece bir fanteziydi; çünkü İsveçli, dört başı mamur bir görünüme ve yayıncı bir babayla kusursuz bir Stockholm geçmişine sahipti.

Sandra, kelimeleri kullanabilme yeteneğine giderek daha fazla güveniyor, küçük, önemsiz sözcükleri kesin yargı ve tavırlara dönüştürüyordu. Yeteneğini bir zamanlar dostluklarını aradığı, yaşam tarzlarından hoşlandığı kızları tuhaf hallere sokmak için kullanıyordu. Onları bir tür komikler korosuna çevirmişti; her biri için ırkla-

rına ait küçük düşürücü tanımlar geliştiriyordu. Bir Surinamlıyla evlenip Isabella'ya göç etmiş iri cüsseli Amsterdamlı kız "ak-lahana" olmuştu, Letonyalı da, benzer biçimde "ak-Asyalı". Bu deyimleri kabullenmiştim, kendi ırksal çelişkilerini barındıran evimizde, kendimi çok doğal bir biçimde şöyle şeyler söylerken duyabiliyordum: "Pazar sabahı kahvaltıda ak-lahanaya ne dersin?" ya da "Lapon seni affetmiş galiba. Sakallı bir hemşerisinin onuruna vereceği partiye katılmanı istiyor. Adam, İsveç radyosunda çalmak üzere *voodoo* şarkıları toplamak için gelmiş buraya."

Sonuncu davet, bir barışma teklifiydi. Ne kadar kozmopolit olsak da, bizler için hiçbir şey uzak ülkelerden gelen bir ziyaretçi kadar ilginç değildi. Böyle bir ziyaretçi geldiğinde kadınlarımız ya bunu gözden düşmüşleri teşhir için ya da barıştıklarını ilan etmek için fırsat sayıp birbirlerine girerlerdi. Kendimizle gurur duyamamızı sağlayan konukseverliğimizin temeliydi bu; ziyaretçimizi, ziyaretçi olarak kaldığı süre içinde, yabancı markalı sigaraları, gömlekleri, ayakkabıları tükenene, bizlerden biri olana kadar şımartırdık. İstisnasız, her ziyaretçimizle birlikte bir toplu keder ânı yaşırdık, bütün kızlar, koparıldıkları manzaraların anısına dalar, tropik bir gecede konuğumuzu ağırladığımız karanlık bir verandada hafif dozlu eleştiriler yapılır, adadaki hayatın kısıtlılığı, güzel sohbetlerin ve doğru dürüst insanların eksikliği, tiyatroya gitmenin ya da iyi bir senfoni konseri dinlemenin imkânsızlığı gibi konularda konuğumuzun yorumları öğrenilmeye çalışılırdı. Neden mahrum olduğumuz senfoni konserlerinin kalitesi vurgulanırdı, bilmiyorum. Ama her zaman olurdu bu; sanki Isabella'da ikamet etmenin bir koşulu olarak bitmek tükenmek bilmez kötü senfoni konserlerine maruz kalıyorduk. Yine bu hafif dozlu eleştiri seanslarından birinde –Hindistan Milli

Günü'nde, Hindistan temsilcisinin evindeydik, Isabel-la'daki kordiplomat ve yarı diplomat heyetlerin hepsi burada toplanmıştı, kadınlarımız hafif parıltılı Benares ipeklerinden yapılmış sarilere bürünmüş, Guyana'dan gelme mücevherler takmışlardı— kendisi de bir sariye bürünmüş olan Sandra, tam da müzikten şikâyet edilir-ken, yüksek sesle bir yorum yaparak bütün grubu kışkırtmayı başardı. "Buraya geldiğimden beri kulaklarımın alıştığı tek şey, kötü senfoni konserleri."

Sandra kuzey Londra diliyle, bize yöneltilen düş-manlığa, aslında düşmanlık değil de, daha önce tanımla-dığım türde bir kışkırtma olan tavra karşı açıkça müca-deleye girişti; ta ki bizimle diğerleri arasında ilan edilme-miş bir savaş durumu doğana kadar. Buluşmalara ve ko-nukseverlik görüp göstermeye devam ediyorduk ama artık kafamızdan geçenleri daha bir rahatlıkla söylüyor, davranışlarımızı denetlemeye lüzum görmüyorduk. Köp-rüleri iyiden iyiye atmıştık. Ben bütün bunların bedelini daha sonra ödeyecektim ama o sırada acı çeken Sand-ra'ydı. Bayağı! Sandra'nın bizler için kullandığı bu keli-me, şimdi kendisini bağlıyordu. Londra'nın doğusundan gelme, soylu ya da tahsilli olmayan, tarafımdan kurtarıl-mış, ırkının cazibesıyla sarhoş bir kız olmuştu yine. Ama para, daha büyük hayallerin konusuydu. Kimseyi, para-nın Sandra için bir sürpriz olmadığına, onun parayı tem-el bir ihtiyaç olmanın ötesinde önemsemediğine inan-dırabildiğimizi sanmıyorum. Para konusundaki tutumu hep belirsizdi; öğrenciyken bile, devletten aldığı yardı-mın ya da bankadaki parasının miktarını bilmezdi. Mali konularda benim sahip olduğum nörotik kesinlikten yok-sundu; ben, ne kadar parası olduğunu ya da bir yıl içinde ne kadar kazanabileceğini bilmeden huzura eremeyen-lerdendim. Evlenmeden önce elli paundu bir servet sa-nan kızın, üç yıl sonra yüz bin doları aşan servetimizden

sakin sakin söz etmesi bana şaşırtıcı gelmiyordu. Sandra'nın lüks duygusu, çok az şeyle bile özel ortamlar yaratmaya hazır olma özelliği, onu tanıdığımdan bu yana hiç değişmemişti. Talepleri, zenginlik günlerimizde bile aşırı değildi ve beni terk ederken de, hemen hemen, geldiği gibi gitti. Yalnızca gururu yüzünden ya da para kazanma yeteneğimin getirdiği bu sihirli paraların yarattığı lekelenmişlik duygusundan değil; eminim, artık paranın konu olmaktan çıktığına ikna oluşundan. Bu da parayla birlikte gelen tuhaf bir çılgınlık işte; pek çok insanı –dünyayı şaşırtarak– ondan tümüyle vazgeçmeye yöneltiyor.

Basitlikler! Çarpıtmalar! Örneğin, Hindistan temsilciliğindeki olay, tekrar tekrar anlatılıp tuhaf yerlere uzandı. Güya sohbetin konusu müziğe kaymış. Kanada Ticaret Komisyonu temsilcisi Sandra'ya, "Müzikle ilgilenir misiniz?" demiş, anlatılanlara göre Sandra, bu soruya alt tabakadan Londralıların aksanıyla şöyle cevap vermiş: "Siz beni ne sanıyorsunuz? İyi bir senfoni konserini kötüsünden ayırt etmeyi bilirim." Ayrıca bir de, içinde benim yer aldığım bir kitapçı dükkânı hikâyesi vardı. Bu neşeli anıyı yayan satıcı bana şöyle demiş: "Oo, eşiniz kitap okumaktan hoşlanıyor ha?" Ben de öfkeyle cevap vermişim: "Bana baksana sen, eşim iyi bir kitabı kötüsünden ayırt etmeyi iyi bilir." Bu hikâyelerdeki konuşma tarzı buydu; Sandra ve ben daima "birilerine haddini bildiriyor"duk. Bu hikâyelere de, şehvet, ihanet, hatta cinsel tuhaflıklar taşıyan diğerlerine de, hiçbir tepki vermedim. Sandra'nın da, evliliğimizle birlikte bana gelen bu dinginliği paylaştığını düşünüyordum. Ama benim bildiğimden daha fazla acı çekiyormuş. Kendi kıskırttığı bir durumla her zaman başa çıkamadığını, sözcükleri ustaca kullanma yeteneğine rağmen, onun da sözcükler karşısında incinebileceğini, seviyesiz bir çarpıtmayla karşılaştığında, büyüklerinin bütün öğütlerine rağmen arkadaş-

larının alayları karşısında tutulup kalan çocuklar gibi çaresizleşebileceğini fark etmemiştim.

Adaya yeni gelen birini, bir kadın arkadaşı, grubumuza yeni katılmış birini bıkmadan, usanmadan, kıskançlıkla kazanmaya uğraşırdı. Onu her gün görür, her tür cömertlik ve yardım örneklerini sergilerdi. Çok geçmeden de ilişki her açıdan tükenir ve kaçınılmaz bir kopuş yaşanırdı. Bunun yarattığı kırgınlık acı vericiydi. Giderek, daha çok Amerikalıları kendine bağlamaya çalıştığını fark ettim; onlar grubumuzun nötr ve değişken elemanlarıydı ve Sandra onların aksanından ne kadar hoşlanıyorsa, onlar da Sandra'nınkinden o kadar hoşlanıyordu. Sandra her yeni tanışıklık, her yeni arkadaş için ırksal hoşluklara ilişkin bir efsane uyduruyordu. Onları yüzeydeki özellikleriyle tanımaktan tatmin olmuyor, daha ötelere geçmek istiyordu; artık çok az canlanabilen arzu ve coşkusundan geriye kalan bunlardı. Keşke o zamanlar, şimdiki kadar açık bir şekilde, batmakta olduğunu görebilseydim.

Bir evliliği evlilik yapan nedir? İki kişinin yaşadığı bir evi boş bir ev yapan nedir? Birbirimize uygun olduğumuz kesindi, hatta birbirimizi tamamlıyorduk. Ama onu benden uzaklaştıran da aynı uyumdu. Benim coğrafi hassaslığıma, dünyanın bir yanına fırlatılmışlık hissim, tanıştığımız kişilerin beyinlerindeki manzaralara ve anılara yakınlaşmaya başlamıştı. Çocukluğundan, okuldan, yürüyüşlerden, bembeyaz bir arabası olmasını isteyen bir arkadaşından giderek daha çok söz ediyordu. Bir sabah bana –bir süredir ayrı odalarda yatıyorduk– gece yarısı bir korku hissiyle, bir “mekân”, bir “yok olma” korkusuyla uyandığını söyledi. Çok iyi tanıdığım bir korkuyu benimle paylaşması bana güç verdi ve ona karşı tavrimi fark ettirmeden değiştirdim. Bir zamanlar onda hayranlık duyduğum şeyler –özgüven, hırs, doğruluk– artık ona acımama yol açıyordu; bizi bir araya getirenin “meş-

ru müdafaa" olduğunu hissediyordum. Ama hep sabahlar vardı, hep onarıcı kelimeler – ne rahatlatıcı ne aldatıcı bir şeydi bu, sözcükleri kullanabilme yeteneği. "Herhalde burası dünyanın en seviyesiz yeri olmalı," dedi. "Seviyesiz yerliler, seviyesiz yabancılar. Dehşetli seviyesiz ve dehşetli mutlular. İkisi mutlaka bir arada oluyor." Ona bir İngiltere seyahati önerdim. Ama ilgilenmedi; orası hâlâ uzaklaşmak istediği ülkeydi. Orada onu bekleyen ne bir aile ne de bir dost çevresi vardı; turist de değildi ki Londra'nın eski kalesini, sanat galerilerini görmek ya da tiyatroya gitmek istesin. Londra'da geçecek iki hafta ya da bir ayın neye benzeyeceğini hayal edebilmek için gözlerini kapamasına bile gerek yoktu. "Görmüş kadar biliyorum," dedi. Evde daha çok vakit geçirir olmuştu; sıcak, havasız öğleden sonraları, sık sık, beyaz pamuklu külodu ve artık boyamadığı göğüslerini destekleyen bir sutyenle ortalıkta dolaşıyordu. Haftada iki-üç sabah bahçeyle ilgilenmek için gelen bir adamımız, bir de Grenada'lı kadın temizlikçimiz vardı. Bunların dışında hizmetkâr tutmamıştık. Sandra onlara kızıyor, bazen isterik bir tavırla, evimize zorla girmişler gibi davranıyordu. Zaten yapılacak pek fazla iş de yoktu. Kiralık evimizin iyi donanımlı mutfağı çoğu zaman serindi. Bu mutfaktan pek az şey çıkıyordu; kahve, kızarmış ekmek, sıcak süt, tavada yumurta ve bazı basit kızartmalar. Rafalarda bir kere kullanılmış küflü konserve kavanozları, şifalı ot kapları vardı; geceleri floresan tüpü ortalığı aydınlatıldığında, çıplak beyaz yüzeyler üzerinde hamamböcekleri dört bir yana dağılıyordu. Grubumuzdaki kadınlar için korkunç bir durumdu bu. O zamanlar bana acıyorlardı, tabii daha sonra bu durum değişecekti.

Ama evimiz, Sandra için olduğu kadar benim için de, fırsat bulduğumuzda dışına çıkacağımız bir şeydi. Dışarıda dünyanın en seviyesiz yerleri vardı. Nereye gidebilirdik

ki? Sahillere mi? Hepsini biliyorduk, hepsini görmüş gibiydik. Kölelik tarihleri ve âdetleriyle yaşayan zencilerin ve melezlerin dağ köylerine mi? Oraları *Inquirer* gazetesinin pazar baskılarında okumak, görmekten daha heyecan vericiydi. Sahilden başlayan, başka yerlerdeki düzinelerce benzerleri gibi yeşilin ortasına kurulmuş, hep yeşil yeşil parlayan, beton ve ondüle demirden, köhne köylerdi bunlar. Geceleri sırf hareket olsun diye çıkar, arabayla dolaşırdık. Havaalanına kadar gider, transit salonunda yolcularla birlikte bir şeyler içer, yabancı şehirlerin isimlerini dinlerdik. Her yeni barın, restoranın ya da gece kulübünün izini sürerdik. Isabella'da, bu tür yerler hep yeni bir yöneticiyle, bir açılır bir kapanırdı. En mutlu olduğumuz anlar, dışarıda geçirdiğimiz anlardı; gece geç saatlerde, kalabalık içinde şampanya içip sohbet ettiğimiz anlar. Sandra'nın bir salonun karşı köşesindeki görüntüsü beni bazen utandıracak ölçüde tahrik edebiliyordu. O huysuz gözler! Çıkık çeneli o kemikli yüz! Elleri kadar sihirli ve canlı ama çok daha kurnaz, karmaşık, çok daha güzel ayaklar! Her zaman, bir çocuğa sunulur gibi bana sunulmaya hazır o göğüsler. Yanına gidip onu konuştuğu adamdan –genellikle Amerikalı ve o göğüslerden etkilenmiş biri olurdu– ayırmak isterdim. Böylece, toplum içinde mahremleştirdik. Kullandığımız kelime buydu. Ben ona, "Mahremleşelim mi?" diye sorardım. O da, "Haydi," diye cevap verirdi. "Ama önce bir içki alayım." Sonra yüksekçe bir peykeye oturur, başını ve omuzlarını duvara dayar, ben önünde yere otururken, ayaklarını gevşekçe omuzlarıma doğru sallardı. Ben de, seyirerek, kasılarak bana karşılık veren bu ayakları ve bacakları öpüp okşayarak mutlu olurdum. Halka açık bu gösteriler kadın dostlarımızın Avrupa ve Asyalı içgüdülerini –belki de haklı olarak– Sandra'nın soğuk mutfağı kadar rahatsız ederdi.

Bu ruh hali, nadiren doğal sonucuna ulaşırdı. Herkesin ortasında grubumuz için çıkarılan bayağı söylentilere uygun şeyler yapıp bütün duyarlılıklara meydan okumak bize yetiyordu. Ama içimizdeki şehvet evimize kadar bile sürmüyordu. Başarısızlık duygusunu, evin boşluğu duygusunu, hangi sonuca ulaşırsak ulaşalım bunun geçici olacağı, geceyi ya da ardından gelecek sabahı yok edemeyeceği duygusunu silmeyi beceremiyorduk. Hiç iki kişilik bir yatakta yatmadık, bu bana hep tatsız gelmişti, ayrıca tropik iklimlerde, vücutlar yağ sızdırırken, sağlıksızdı da. Bu yüzden, birimizin kaçan uykusu diğerini rahatsız etmesin diye, ayrı odalarda uyuyorduk. Eve dönüşlerimizde hemen her zaman, doğrudan kendi odalarımıza gidiyorduk.

Sorun ev miydi? Kolonyal dönemden kalma, ağaç kütükleriyle yapılmış, o kocaman, modern mutfağına rağmen hafiften harap olmaya yüz tutmuş bir evdi bu. İkimiz de onu çok cazip bulmuş ama bazı nedenlerle doğru dürüst düzenlemeyi asla başaramamıştık. Büyük bir bölümü boş kalmıştı, pek yakında sahibine iade edilecek, kiralık bir ev hissi veriyordu. Kendimize ait bir ev sahibi olmak bize hiçbir zaman önemli gelmemişti. Bir ev bende bir yuva, özel bir yaratı hissi uyandırmıyordu. Hiçbir şeyim yoktu; değerli eşyam, kitap koleksiyonum, hatta Sandra'nın deyimiyle "evcil ilahlarım" yoktu; okulda kazandığı birkaç ödülün dışında onun da bir şeyi yoktu. Yine de bir ev yaptırmak zorunlu görünüyordu; eski ve kiralık bir evde oturmamız dikkat çekmeye başlamıştı. Pompeii ve Herkulaneum'la¹ ilgili resimli bir kitabı karıştırırken, Roma evlerinin basitliğine, dışlarının yoksul, içlerinin görkemli görünüşüne vuruldum. Yaşadığımız ik-

1. Eskiçağda, Campania'da, Napoli'nin doğusunda Vezüv'ün eteklerine kurulan ve MS 79'da Vezüv Yanardağı'nın patlamasıyla, Pompeii'yle birlikte yok olan kent. (Ç.N.)

lime uygunluğuna çarpıldım ve sezgilerime güvenmeye karar verdim.

Yoksa daha fazlası mıydı? Kısırlılığın temizliğini ve diriliğini taşıyan, pamuklu giysili vct muydu; tehlikesiz, gizemsiz ve bu sebeple ürküten vct? Kendisinden fazla olmayan, büyüme vaadinde bulunmayan, sadece etten, boşunalıktan ve kendi yok oluşumuzdan söz eden vct?

Hiçbir vcda, kendimizinkine gösterdiğimiz şidde-ti uygulamayız; kendi vcdumuza, yaralarını hiç durmadan tırnaklayıp aan bir kedinin sapkınlılığını yansıtırız. İsraf olduğunu görüyordum ama hislerim “bırak olsun” diyordu. Öğrencilik günlerimin tümüyle ölmemiş alışkanlıkları yeniden canlanmıştı. Adada farklı ırklardan çeşitli kadınlarla ilişkim olmuştu; tabii büyük bir gizlilik içinde. Fırsat düştükçe yaptığım kaamaklar, daha önce de olduğu gibi iptilaya dönüşmüştü; ama bu sefer suçsuz ve sterildim. Bazen kendimden iğrenmekten nefesim tıkanıyor, bazen de her şey iyi gidiyordu. Güzel ve başarılı bir öğleden sonraydı –hayvanların iftleştikten sonra hüzün duyduğundan söz ederler ama benim tecrübelerime göre, doygunluğun ardından daima az rastlanır bir kibarlık ve iyimserlik hali geliyor– iyi bir öğleden sonra, dışarı çıkmak üzere giyiniyorduk ki kendimi, Sandra’ya şöyle söylemeye hazırlanırken buldum –cümle uygun kelimelerle kurulmuştu; zevk, bütün bir öğleden sonra boyunca kendini ifade eden kelimelere dönüşmüştü– “Sevgilim, olağanüstü bir gün geçirdim. Çok becerikli ve hoş bir kadınla yattım.” Tam bunu, sadece bu sözleri söyleme noktasına geldiğimde, bazen Sandra’nın dilinin ucuna da benzer cümleler gelmiş olabileceğini fark ettim.

Ve kendi masumiyetime şaştım.

Şu anda benim kendimi gördüğüm konumda bulunan erkekler bir süre sonra değişik tepkiler almaya başlıyor. Örneğin, benim kafa karıştırıcı bulduğum alaycılık var. Sahip olma konusunda hiçbir zaman bir Sicilyalı tavrıyla hareket etmedim; bununla beraber bu alaycılığın sadece zorunlu olarak takınılan bir tavır, özel bir korkuyu gizlemenin samimiyetsiz maskesi olup olmadığını hep merak etmişimdir. Ama başka şeyler de var; öfke, hor görme, acıma. Evliliğimin özel durumu içinde bunların hepsini yaşayacaktım. Beni kayıtsız kılan dinginliğim miydi, hakkımızda uydurulan sayısız hikâyeleri geçiştirmemi sağlayan uysallığım mıydı? Kendimden önce Sandra'yı düşündüğümü söylesem bana inanırlar mı? İçim ona duyduğum acıma duygusuyla dolup taşıyordu, tanıştığımızdan bu yana hiçbir zaman ona karşı bu denli bir sorumluluk hissetmemiştim. Kendim içinse sadece hafif, hastalıklı bir korkunun sancısını hissediyordum. Bu, çevremdeki gerçekdışılıktan kaynaklanan bir korkuydu, bir adamın maskelerinin, en derin tepkilerini boğarak bir bir inişinin korkusu; çevresindeki düşsü perdeyi yırtıp sertliğe, kesinliğe ulaşamayacağının paniği, her şeyin basit, sıradan ve kolay elde edilebilir hale gelişinin paniği. Bu benim Londra korkumdu, şimdi buna ek olarak bir de Sandra'ya atfettiğim ve benimkiyle bağlantılı olduğunu düşündüğüm şans için korkuyordum. İşte her şeyden kurtulmak istememin başlangıcı bu nokta oldu; yeteneğimden, hırşımdan, her şeyden. Ve nasıl bir zamanlar Londra'da, kafamda ancak Luger'in düşüncesiyle uykuya dalabiliyorsam, şimdi de kendimi bilinçli bir şekilde yok olma düşünceleriyle, hepimizi bekleyen kaderi düşünerek yatıştırıyordum. Yeni hayatım göz önüne alındığında tuhaf bir tepki! Doğru olamayacak kadar iyi. Belki. Ama kesinlikle iyi olamayacak kadar iyi. Kavga çıkarmam ve olay yaratmam gerekirdi. Bana o kadar çok

zevk vermiş o ağzın ortasına bir tane indirmem gerekirdi. Ama ben, içimdeki o zavallı çocuğun sesine kulak vermedim. Ne korkumu ne de acıma duygumu dışa vurdum ve sessizce, bir şeyin gelip bizi ele geçirmesini bekledim.

Bütün bunlar Crippleville'deki Roma evimizin yapımı sırasında oldu. Proje neredeyse kendi kendine yürüyordu. İkimiz de ilgimizi yitirmiştik ama bu sırrı birbirimizden saklıyorduk. Başkalarının yaşayacağını bildiğin bir evdeki gelişmeleri gözlemek iç burkucudur. Bir ev, atalet prensibinin açıkça sergilendiği bir yerdir. Bir evin inşaatını yarım bırakmak, sonuna kadar gitmekten daha zordur. Biz, bizimkini sonuna kadar götürdük; evin, kutsal sembolün yapımıyla ilgili bütün ayinlerden geçtik; son ayine, kutlama ziyafetine ve tuğlayla kütüğü daha özel şeylere dönüştüren "evcil ilahların" yerleştirilmesine kadar. Işıklar, yiyecekler, aydınlatılmış yüzme havuzu –Roma *impluvium*'una uyguladığımız bir değişiklikti bu– gizli orkestra, bu geceyi seyretmek için gelip kapıların ardında birikenlerin parlak yüzleri, arabalara boğulmuş yol, hatta beyaz gece kolluklarıyla hastanedeki hastabakıcıları andıran birkaç polis. İnsanın kendi verdiği partilerde sık sık olduğu gibi, bütün bunların ortasında kendimi yabancı hissediyordum. Davet ettiğimiz herkes gelmişti. Sandra'nın Amerikalısını fark ettim; ona karşı babacan hislerden başka bir his beslemeyen bana fazlaca samimi davranıyordu. Bunu, hakkımda hissetmesi gerektiğini düşündüğüm şeylere yordüğüm için de aramızda sessiz bir sıkıntı vardı. Bu son aşamada bile konumumuzun hâlâ belirsiz olduğunu fark ettim. Nasıl yapabileceğimizi bilsek rollerimizi kabullenmemiz hâlâ mümkündü. Kadınlar her zaman-
kinden daha büyük bir özenle giyinmişlerdi. Çoğunun bütün bir sabahı ya da öğleden sonrayı kuaförde geçirdiği belliydi. Aramızda ne geçmiş olursa olsun, yeni evimizi kutlama partimiz adanın önemli bir olayıydı.

Kendi ruh halimi düşündükçe, partinin kötü gitmesi ya da başka tür bir partiye dönüşmesi hiç şaşırtıcı gelmiyor. Tam olarak nasıl başladığını hiçbir zaman anlamadım. Bir zamandır “kır dağıt” partilerinin moda olması bizim için bir talihsizlikti. Bu partilerde, önceden belirlenen bir saatte, genellikle içkilerden sonra ve yemekten hemen önce konuklardan, ev sahibinin gösterdiği bazı şeyleri kırması istenirdi – telafi edilemeyecek kadar ekilmiş cam ve porselen takımları her daim değişen zevkimize yetişemeyen çeşitli eşyalar, eski tarz bir radyo, çocukların artık oynamadığı oyuncaklar. Hepimizin savaştığı, belki de bu can sıkıntısıydı; çocuklarımızdan söz etmediğimiz zaman geçmiş ve gelecek partilerden konuştuk. Gerçekten de şampanyadan, kızarmış tereyağlı ekmek üzerine sürülmüş havyardan, mangaldaki etlerden sonra yapacak ne vardı? Bizi bir arada tutacak yeni heyecan neydi? Yemekler için ateş yakma hazırlığından sonra, yemekten başka ne yapabiliirdik? Bir de yüzme havuzu vardı. Yüzme havuzu bence çok yorucu bir şey. İçine girip yirmi kulaç yüzersin, tamam. Ama eğer antrenman fırsatı kollayan bir yüzücü değilsen, müsrif bir su meraklısından başka bir şey değilsen, eğer sadece, gece vakti bir yüzme havuzunda bulunmak, bir işaretle üniformalı garsonu yiyecek ve iştah kesici çeşitlilikte içki dolu tepsilerle havuz kenarına koşturabilme lüksünü tatmak için havuza girmeyi, yalnızca bunu yapmayı istiyorsan, çok geçmeden sıkılmaya başlarsın. Her şey orada, havuzun yarattığı can sıkıntısıyla başladı, bundan eminim. Havuzdan, oynamak için top, isteyen sesler geliyordu. Uçarak masaların arasına düşen, tabakları, bardakları kırıp bir camı çatlatan top, irikıyım Amerikalının elinden mi çıkmıştı bilmiyorum. Ama birkaç saniye içinde top elden ele, havuzdan eve, tekrar havuza gönderildi ve tam bir çılgınlık yaşandı. Havuz ortada olduğu için,

tahribat da tatmin edici boyutlarda ve kolay olmuştı. Heyecanlı kahkahalar yükseldi. Görünüşe bakılırsa, kırılan cam ve porselenlerin çıkardığı o ilk ses, konuklarımız arasında bir histeri krizi başlatmıştı. Herkes olduğundan daha sarhoşmuş gibi davranıyordu, herkes aniden hareketlenivermişti. Ama adaya döndüğümünden bu yana ilk kez öfkeyi tattım; derin, kör, tahrip edici öfkeyi. Bağır-dım, haykırdım; içimden gelen bu öfke patlamasından sonra nereye yürüdüğümü, kime çarptığımı ya da ne dediğimi bilmiyordum. Sadece resimler; havuzun dalgalanan huzursuz mavisini, sıçrayan sularla ıslanmış kenarları, parlak ışıklar, sıkıntılı kuytu köşeler su altı ışıklarının aydınlığında telaşla kanat çırpıp sinekler, çıldırdığımı düşündüğünü açıkça belli eden bir-iki kişinin yüzü, etrafımda sıçrayan sular, dökülen içkiler, yiyecekler.

Arabaya bindim; kapıyı, park edilmiş arabaları, yüzleri, gecenin serinliğine önlem olarak şallarına sarınmış kadınları geçtim, şehrin içinden geçip şehir dışına gittim, gittim; karanlığın, tek tük ışıkların, uykudaki evlerin arasından, sona ermemelerini dileyerek, eski ve ünlü bir köle plantasyonunun yıkıntılarına, şeker fabrikasının o çok yüksek, tuğlaları XVIII. yüzyılda gemilerle sahra olarak Avrupa'dan getirilmiş duvarına kadar gittim. Ağlamak istiyordum. Evin uğradığı hasar yüzünden mi? Ondan değil. Bu, yeni bir şey çizildiği ya da delindiğinde, tamamen mahvoldüğünü hissederek kapıldığımız öfkeye benzemiyordu. Hasarın önemsiz olduğunu fark etmiş-tim, işçiler yarım günde onarabilirlerdi. Ondan değil, ondan değil. Sadece ağlamak istiyordum. Direksiyona yaslandım ve ağlamaya çalıştım ama olmadı. Acı; çıkış yolu olmadığını, kederinin sonsuz olduğunu bilen birinin adsız acısı, dışı vurulmadan, öylece kalmıştı.

Ağlıyor çünkü fethedeceği başka dünya kalmamış. İskender'in gözyaşlarına duygudaşlık edebilirdim. Onun-

kiler de gerçek gözyaşlarıydı ama daha derin bir sebepten kaynaklanıyorlardı. Günbatımında, kulübesinin dışında duran bir çocuğun, kararan tarlaların, büyük başarıların ortasında duran insanların, işe yaramama duygusundan yorgun düşenlerin, dünyada ilk olma özlemini duyanların, insanla üzerinde yürüdüğü toprak arasındaki sempati eksikliğini hisseden ve ne yaparlarsa yapsınlar, bu uçurumun kapanmayacağını bildikleri için bütün ırkların cezasını tek başına çekmeye razı olanların gözyaşlarıydı bunlar. Yollarının sonuna gelmiş, yok oluşunu görebilen insanların gözyaşlarıydı. Ama bu karamsarlık geçti; İskender, hassasiyetini yanlış yorumlamalarına aldırma-dan generallerinin yanına döndü; çocuk kulübenin içine girdi ve koca dünya küçülüp sıcak bir küreye dönüştü. Ben de, arabamın direksiyonunda, kendime döndüm. Öfkem, kederim yok oldu, yalnızca biraz nezaket duygusu, biraz utanç kaldı. Bir de, bu köle plantasyonunun, tecavüzcüler ve sosyal intikam peşindeki diğerleri gibi, flört eden çiftlerin de en gözde mekânı olduğu bilgisi. Anayoldan geri dönerken, arabanın radyosunu açtım, arabayı artık yavaş kullanıyordum; ucuz, eski şarkılara uyarak gidiyordum. Gözyaşlarım, neredeyse zevk vererek yanaklarımdan yuvarlandı.

Evin önündeki arabalar gitmişti. Kalabalık ve polisler de öyle. Ev boştu, ışıklar sönüktü, havuz karanlığa gömülmüştü, sadece iki fiskiye çalışıyordu. Her şey temizlenmişti –kırık camlardan eser yoktu, sıçrayan suların ıslattığı beton zemin silinmiş, sıcak gecede neredeyse kurumuştu bile– hizmetkârlara karşı büyük bir sıcaklık duydum! Asil bir içgüdüydü bu; onarma, düzeltme, sabaha hazır etme içgüdüğü. Şurada burada, birkaç çatlak pencere camı. Çok basit. Hasar hafifti. Ama Sandra'nın odasına gitmedim. Armağanın geri alınmasını dilemiş-tim, dualarıma cevap verilmişti. Bütün dualara her zaman verildiği gibi.

Sandra için gitmekten başka yol kalmamıştı. Bu onun için zor bir dönem olmalıydı. Ama gerçek yaranın benimki olduğunu düşünüyor ve bir şey söylememekle doğru olanı yaptığıma inanıyordum. Ne de olsa Sandra gitmek için daha uygun bir konumdaydı; onu bekleyen başka ilişkiler, başka ülkeler vardı. Benimse gidecek hiçbir yerim yoktu, yeni manzaralar görmek istemiyordum, ona atfettiğim bu arzudan kendimi mahrum bırakacaktım. Gitmeye karar vermesi gereken ben değildim, bu karar yalnızca ona aitti. Birlikte dışarı çıkmaya, yeni restoranları ve gece kulüplerini denemeye devam ettik. Ama artık onun gitmesini bekliyordum. Aramızdaki tartışmalar geçmişte kalmıştı. Yine de, gitmeden önce bir kavgaya karıştı. Ama benimle değil, Wendy Deschampsneufs'la.

Deschampsneufs adı adamızda çok ünlüydü ve en eski Fransız ailelerimizden birine aitti. Yarış kulübümüzün komitesinde daima bir Deschampsneufs bulunurdu, *Cercle Sportif*'de daima bir Deschampsneufs göze çarpardı – ama 1877'deki Paylaşım Ayaklanması sırasında bir Deschampsneufs'ın, sıradan insanların, “gölgede kalanların” lideri olarak beklenmedik bir şekilde ortaya çıkışından bu yana ünleri biraz karanlık bir karakter kazandı. O zamanki koloni hükümetine karşı başlatılan bu

meydan okuma hareketi, bir acil durum ilan edilerek valinin geri çağırılmasını gerektirecek kadar ciddileşmişti. Ama sadece on yıl sonra Deschampsneufs, yeniden eski saygınlığına, hem de adamızı ziyaret eden emperyalist yazar Anthony Froude'u ağırlayacak saygınlığa kavuşmuş olarak ortaya çıktı. Bu ziyaretin hikâyesi Isabella'da çok ünlüydü. Froude adaya sinirleri bozuk bir halde gelmişti. Hastalık derecesinde sıkıntılı bir adamdı, kafası sürekli olarak New York'taki İrlandalı bir telgraf operatörü tarafından karıştırılıyordu; çünkü adam, aktüel olayların yanında, dünyanın değişik ülkelerindeki İngilizlerin uğradığı hayalî felaketlerin haberlerini de bütün ayrıntılarıyla ona yolluyordu. Froude, Isabella'da, giderek verimsizleşen plantasyonları görmek ya da imparatorluğun musallat ettiği felaketlerle ilgili haberleri dinlemek konusunda pek istekli davranmadı. Deschampsneufs onu Şeytan Kazanı'na, yani dağlarımızın yükseklerindeki sıcak kükürt gölüne, gezmeye götürdü. Yağmurun, ormanın ve çamurun içinde, kâh yürüyerek kâh katırların sırtında gerçekleşen üç günlük zor bir yolculuktu bu ve Froude'u iyice huysuzlaştırmıştı. Zencilerin orman kulübelerini her gördüğünde, zenci tembelliğine öfkesi kabarıyor ve bu ırkın geleceğine ilişkin kötümser tahminler ileri sürüyordu. Bu ırkın hızla haklarını talep eder hale geldiğini ve bunun da, ne acı ki, köleliğin kalkmasına yol açacağını görmüştü. Zencilerin ileride bundan pişmanlık duyacağını düşünüyordu. Ona göre Isabella için tek umut, Asyalıların, "hatırı sayılır güzellikleri ve uygarlıklarına ek olarak, ekonomi ve sanayi gibi alanlarda meziyet sahibi bu insanların", büyük ölçekli yerleşim bölgelerindeydi. Bu konu, Şeytan Kazanı'nda, tek başına, tümüyle çıplak bir halde giysilerini yıkayan bir zencinin keşfiyle doruğa ulaştı. Froude bir ziyaretçi olarak sahip olduğu ayrıcalıkları ve adadaki gelenekleri de aşan

bir üslupla, "en kibar haliyle, siyah gençten, zaten yeterince yıpranmış giysi ya da giysilerine bürünmesini ve kendi seçtiği bir yöne doğru uzaklaşmasını rica etti." Ama zenci önce "suratını astı", sonra "küfretti"; Froude'un beyanından da anlaşıldığı üzere, belli ki büyük Deschampsneufs'un tek arabuluculuk girişimi burada olmuştu; yatıştırır bir tarzda, bozuk dağ Fransızcasıyla konuşarak, Froude'u şiddetten ya da bir şiddet gösterisinden kurtardı. Froude bundan pek fazla etkilenmemiş olmalı ki, *Ulysses'in Yayı*'nda Isabella üzerine yazdığı bölüm, Fransızlarla, dilleriyle, dinleriyle ilgili ağır ve aşağılayıcı eleştirilerle doluydu ve bir İngiliz adasında bu tür şeylerin varlığını İngiliz hükümlerliği için en büyük tehlike olarak görüyordu. Böylece Deschampsneufs'un karanlık ünü devam etti. Aile o zamandan beri pek olağanüstü bir şey yapmamıştı ama fazla bir şey yapmalarına gerek de yoktu zaten, örneğin Deschampsneufs'lara ait şampiyon bir melez at İngiliz atlarını geçen bir at, ailenin bir süredir soğuk bakılan ününü yeniden canlandırıp adaya mal olmasını sağlayıvermişti.

Wendy Deschampsneufs ufak tefek, çirkin, zeki ve neşeliydi, bizler gibi o da adaya dönüşü kutluyordu – Belçika'da ya da İsviçre'de okumuştur. Onun yanında kendimi pek rahat hissetmezdim. Daha önce bir kere, çocukluğumda, kısacık bir an görüşmüştük. Hem benim hem sandalyemin tepesine tırmanmış, küçük bir gösteri yapmıştı. Adaya veda etmeye hazırlandığım bir sırada Deschampsneufs'lardaki o akşamüstü çayı benim için hoş bir anı değildi, yeniden karşılaştığımızda da Wendy utancımı yeniden canlandıracak kadar büyümüştü. Ailenin öneminin farkındaydım ama hiçbir zaman onlara özel bir ilgi duymamıştım. Bir kölecinin torunu, bir kölenin torununu özel bir dille uysallaştırabilirdi. Ben son davetsiz konuktum, yakışıklı Asyalı; iki tarafla da bir kan

bağım yoktu. Yine de, gençliğimin büyük bir bölümünde –yeri geldikçe aktarılacak nedenlerle– kaderimin Deschampsneufs ailesine bağlandığını hissettim. O çay partisinde konumuma açıklık getirmekte başarısız olmuştum, bu başarısızlık yüzünden de kendimi, bir anlamda, efendiyle köle arasındaki çelişkinin ortasında bulmaya devam etmiştim. Sonuç olarak adayı, kaçınmaya çalıştığım bu lekeyle terk etmiş ve yine onun çekimiyle geri dönmüştüm. Bu üzerine düşeni yapamama duygusu, bu zayıflık, bir utanç gibiydi. Bir terslik olduğu duygusuyla bir gazeteyi elimden bıraktığımda, bir şeyler yolunda gitmediğinde, adım adım geri giderek sorunun kaynağına varıyor ve hiç şaşmaz bir şekilde, huzursuz edici Deschampsneufs adının karşıma çıktığını görüyordum. Benim için önemsizleştğini derinden hissetsem de bu adın ağırlığını asla üstümden atamamıştım. Wendy'ye karşı olan hislerim, ezip parçalamayla incitmeme arasında gidip geliyordu. Adını her davranışıyla hatırlatıyordu! Gittiğimiz evlerden birinde onunla ilk kez karşılaşmam, konuşmalar arasında adını işitmem benim için büyük bir şok olmuştu.

Açıklayamayacağım nedenlerle utanmıştım, Sandra'nınsa ona derhal kanı kaynamış ve iki kadın arasında yoğun bir ilişki başlayıvermişti. Her gün saatlerce görüşüyor, birlikte dışarı çıkıyor, gün için, hafta sonları için –hiç kuşkusuz– maceralar planlıyorlardı. O son günlerde sık sık, bu iki yabancı kadından ben sorumluymuşum gibi tuhaf bir hisse kapılıyordum. Aralarındaki çekimin temelinde ne yatıyordu? Çirkin bir kadınla güzel bir kadın arasındaki çekim miydi bu? Olabilirdi; nasılsa Wendy bu tür bir ilişkide adıyla dengeyi sağlayabilirdi. Yoksa Wendy, Sandra'nın gitmek üzere olduğunu fark edip bu yüzden tehlikeli olmayacağını mı düşünmüştü? Yoksa zıt uçlardan başlayarak aynı sosyal tavırları paylaşır hale mi gelmişlerdi? Bunların hepsinden bir parça vardı, eminim.

Hatta bir parça da coşku; çünkü son günlerde Sandra inanılmaz Şekilde yeniden canlanmıştı. Adamızın mitosunda bu, benimki gibi evliliklerin bitiş reetesiydi; kadın *Cercle Sportif* ten biriyle gider, isteyerek ihanete uğramış koca da, gece, kapıların dışında, arabasının içinde bekler. şartlar biraz farklıydı; bu doğru. Grubumuzdaki kadınlar tarafından öne sürülen hikâyeye; Sandra'nın, Wendy'nin etkisiyle sık sık *Cercle*'a gitmeye başladığı hik yesine inanamazdım. Bu kadınlar için; metropol geçmişleriyle, yeni edindikleri servetleriyle, i dekorasyon sohbetleriyle, *Time*'in son sayısındaki kitap eleştirileriyle meşgul bu kadınlar için *Cercle*, pejmürde bir yer, bir hayal kırıklığı olmalıydı ve ben, Sandra'nın kelimeleri kullanma yeteneği ve bütün sıradanlıklara karşı tavırlarıyla, satıcıların, banka çalışanlarının ve emlak müfettişlerinin arasında uzun süre sıkılmadan kalabileceğini düşünemiyordum.

Beklenen son geldi tabii. Wendy'yle hafta sonları havalandırmalı bar ve kafelerde içilen sabah kahveleri, sahile yolculuklar ve hiç kuşkusuz maceralar sona erdi ve bu durum, evde sutyeni ve k loduyla salınıp duran Sandra tarafından öylesine, sıradan bir habermiş gibi ilan edildi. Bir keresinde, akşamüstü saatlerinde, odasının açık kapısından gördüm onu. Yatağına uzanmış, ayaklarını birleştirmişti, ayak parmakları sinirli bir Şekilde kasılıyordu. Tahrik oldum.

Bir cumartesi gecesi restorana gittik. Bize en  nde bir masa verdiler; üzerinde orkestranın ve şefin bulunduğu platformdan bir-iki metre uzaktaydık. Ara sıra biri, şefin yanına gidip ya kulağına bir Şey fısıldıyor ya da eline bir k ğit parçası tutuşturuyordu. Birkaç dakika sonra da bir spot ışığı bir masayı aydınlatıyor, az önce fısıldayan kişi, orkestra çalarken ayağa kalkıyor ve bir soytarı ya da saldırıya uğramış biri gibi, mahremiyeti saldırıya

uğramış biri gibi poz takınıyordu. Sandra da, ben de bu restoranın fazla uzun ömürlü olmayacağına karar verdik. Masamızla orkestra arasındaki boşlukta sürekli birileri gidip geliyordu ve Wendy Deschampsneufs'un küçük bir grupta üç masa ötemizde oturduğunu görmek, bizim için sürpriz oldu.

Sandra'nın bütün dikkatinin o masada olduğunu hissediyordum. Yıkıldığını, boyun eğdiğini görebiliyordum. Müzik bitti. Sandra ayağa kalktı ve oraya doğru yürüdü. Ve Wendy onu görmedi. Yüzünde kızgınlık ifadesi yoktu, elleri ya da ayaklarıyla tempo tutmuyor, şarkı söylemiyor, başını sallamıyor, ileriye ya da yana doğru bakmıyordu. Sadece görmemişti. Sanki sırf bu görmeme ânı için dünyaya gelmiş ve yetiştirilmiş gibiydi. Sandra'nın geri dönmesi için birkaç saniye gerekti. Masaya dönerken biraz daha toparlanmış görünüyordu. Sandalyesinin üzerinden çantasını aldı ve küçük salonda net duyulabilecek bir şekilde, "Nijer, Sen'in küçük bir koludur,"¹ dedi.

Bir ada deyimi! Efendiyle köle arasındaki savaşta mağlup olanın çığlığı! Midem bulandı. Deschampsneufs'lardaki akşamüstü çayında, Wendy sandalyeme tırmanıp bir kedi gibi bana sürtünürken aklıma gelen cümleyi hatırladım: "Neden düşmanını tanıdığın halde onu hemen öldürmedin?" İncitme yeteneğimizle birini korkutmaktan çok kendimizi örselemeye yarayan bu zayıflık duygusu! Her şey ne kadar da farklı gelişmişti. Bir hareket yapmak ya da konuşmak için çok geç olduğundan, merdivenlerdeki "tropik" süslemeler arasından aşağı inip havalandırma tesisatlı grotesk restorandan, çeşitli kokulara bulanmış sıcak sokağa çıktık.

1. "Niger is a tributary of Seine", İngilizcede "Zenciler Sen'e haraç verir" şeklinde okunabilir. (Ç.N.)

İlk niyetim, daha önce de dediğim gibi, tarihi yazmaya yönelikti. Bu, en faal anlarımın ortasında ya da güç sahibi olduğum dönemden; başkalarına sevecenlikle yaklaşırken, kendimi de bir birey değil, bir icracı olarak tanıdığım, kurbanın her hareketini işkencecisinin buyruğuyla yaptığı farz edilen, onun da emredilmiş olabileceği düşünüldüğü için hiçbir itirazın işe yaramadığı, tek sorun, ağlayarak çekip gitmek olduğu o çocuk oyunu günlerinden kalan durgunluk ve geri çekilme anlarında beni şaşırtan bir dürtüydü. İlk tarihçinin vizyonunun yarattığı şoktu. Dilerseniz, “dinsel bir an” da diyebilirsiniz; kimse-
nin henüz kontrol edemeyeceği ama doğasını anlarsam beni sakinleştirebileceğine inandığım bir düzensizliğin öngörüsüydü. Şu andaki vizyonum da aynı. Bu adam, bu oda, bu şehir, bu öykü, bu dil, bu biçim. Ölmekte olan ama ideal anlatımımınla ömrü uzayabilecek bir an. Bu can çekişen, makineleşmiş şehrin merkezine her inişimde, bir fotoğrafçı dükkânının vitrininde, şehrin başka zamanlarda çekilmiş resimlerini, diyelim Soho Meydanı’ndaki koyunların resimlerini, gördüğümde birden gözümün önüne geliveren bir an. Kısacık bir süre için, o görüntünün içine girebilmeyi özler, aynı anda bu isteğin saçmalığıyla ve sergilediği kayıpları düşünerek bunalır, çok sa-

hici bir sokağın, konumumun geçerli ve gerçek değeri-
nin ortasında kendimi, alacakaranlıkta bir kulübenin
önünde duran, dünyayı çok büyük ve bilinmezlerle dolu,
zamanı da sınırsız sayan bir çocuğa benzetirim. Ya da
gözlerimin önünde, kar tehdidi savuran bir gökyüzünün
altında, bomboş bir dünyanın sonuna doğru ilerleyen
Orta Asyalı atlılar canlanır, içlerinden birinin ben oldu-
ğumu bilirim.

İKİ

Çocukluğumda, Isabella'da yoksulluk itibarsızlık sayılırdı. Ne yazık ki artık öyle değil. İngiltere'ye ilk gelişimde, burada da öyle olmadığını fark etmek beni çok şaşırtmıştı. Bir reform döneminde gelmiştim. Politikacılar yoksulluk içinde doğup büyüdüklerini ilan ediyor, erdemli bir coşkuyla kendilerini "çıplak ayaklı çocuklar" olarak tanımlıyorlardı. Isabella'da bu malzemenin gerçeği bol miktarda bulunduğu için, bu tanım, okul çocuklarının istismarının en bayağı ifadesiydi ve bu büyük adamlar adına utanç duymuştum. Aylak ve başarısız kuşakların soyundan gelmek, hayal gücünden yoksun, girişimcilik özelliği olmayan, bastırılmışlar zincirinin bir halkası olmak bana hep derin, sessiz bir utancın sebebi gibi görünmüştü. Sandra'nın kökenlerini küçük gördüğünü her fırsatta sergilemesi bana daha sağlıklı ve daha liberal geliyordu, yine de geçmişini saklama çabası göstermemesi şaşırtıcıydı.

Yeni Dünya'daki belirsiz köklerimi derinden duyumsuyordum kuşkusuz. Babam bir öğretmendi ve yoksuldu. Ailesini hiç görmedim ve doğal olarak haklarında en kötü şeyleri düşünürdüm. Daha sonra toplum hayatıyla babam aracılığıyla tanıştığım halde, çocukken bu bağlantıyı saklamak için elimden geleni yapmışım. Annemin

ailesini sahiplenmeyi tercih etmiştim. Adanın en zenginleri arasındaydılar ve "Isabella milyonerleri" diye bilinen o küçük grubun içindeydiler. Okulda, annemin, aşağı yukarı yaşıtımlı sayılabilecek erkek kardeşi Cecil'in akra-ba olduğumuzu söylemesi beni çok mutlu etmişti. Cecil tam bir zorbaydı; beni kafasına göre himayesine alır ve himayesinden çıkarırdı. Buna rağmen ona olan bağlılı-ğımdan hiç vazgeçmedim.

Annemin ailesi Bella Bella Şişeleme Fabrikası'nın sahibiydi ve diğer işlerin yanı sıra, Coca-Cola'nın yerel şişelemesini de onlar yapıyordu. Bu yüzden Coca-Co-la'ya çok erken yaşta, özel bir sahiplenme duygusuyla bağlandım. Coca-Cola'yla ilgili alaycı sözlere, imalara ânında karşılık verir, saldırı sanki doğrudan bana yönel-tilmiş gibi davranmaktan hoşlanırdım; ama kendimi, ai-lesinin ürünü hakkında saygısızca konuşan çocukları kavgaya davet eden Cecil kadar da kaptırmamıştım. An-nemin babası belki halkla ilişkilerin anlamını bile bil-mezdi ama ailenin toplumsal ilişkilerini beceriyle yönet-miş biriymiş; eminim Isabella'da Bella Bella'yı bilmeyen bir kişi bile yoktu. Biz –ya da Coca-Cola'cılar– yerel rad-yo istasyonunun iki programına mali destek veriyorduk. Biri, "Geçen Yılın Şarkıları", bir istek programıydı, biraz sıkıcıydı, daha çok Bella Bella'nın reklamını yapıyordu. Diğeriyse Coca-Cola için hazırlanıyordu ve son derece popöler bir programdı; "Coca-Cola Sınavı." Ödül de da-ğıtan bu program için adanın her yanındaki okullara paylaştırılan biletler, hep kapış kapış giderdi. Haftada iki ya da üç gün, öğleden sonraları, okul çocuklarından olu-şan gruplar Bella Bella fabrikalarında gezdirilirdi. Bü-yükbabam eğitimden sorumlu yetkililere, modern sanayi fabrikalarına düzenlenecek bu tür turların da eğitim sa-yılacağını kabul ettirmeye çalışmış, babamın ateşli ama önemsiz itirazlarına rağmen yetkililer bu görüşü kabul

etmişti. Ziyaretler ders saatleri içinde gerçekleşiyordu. Bitiminde her çocuğa bir meşrubat veriliyor ve "Coca-Cola Sınavı" için, biletlerin büyük bir dikkatle kontrol edilmesi gerekiyordu.

Orada isimsiz olmak bana işkence gibi gelse de, bu gruplarla şişeleme fabrikasına gitmekten hoşlanıyordum. Fabrika çalışanlarından beni üstün gördüklerini ya da hiç değilse tanıdıklarını gösteren bir işaret bekliyor, bir acil durum söz konusu olduğunda, bu büyük kuruluşun karmaşık makinelerine yabancı olmadığımı sergileme hayalleri kuruyordum. Cecil için yeterince kolaydı bu. Asla grubun içinde kalmıyor, sinsi sinsi her yeri dolaşıyordu. Herkes onu *Mister Cecil*, diye çağırıyordu. Şurubun beraklığı ya da kıvamı konusunda sert yorumlarda bulunuyor –Coca-Cola'nın ödün vermediği şeylerdi bunlar– ve genellikle, oraya bir öğrenci değil, bir casus olarak geldiği kanısını uyandırmaya çalışıyordu. Bu, bazen şehirde birlikte yaptığımız bir şeydi. Örneğin, bizi sıradan okul öğrencileri sayan bir dükkân sahibini korkuturduk. Zaman zaman kendi kendime de casusluk yapmaya çalıştım ama her zaman başarılı olamadım.

Cecil, ailesinin zenginliğini ve önemini öylesine benimsemişti ki onu gören, ailenin servetini Cecil'in aklının her şeye ermeye başladığı yıllarda edindiğini sanırdı. Bu doğru değildi. Ama belki Cecil de, tıpkı benim gibi, ailesinin eski evini hatırlıyordu. Bu evin arkasında üzeri kapalı geniş bir alan vardı, çok uzun bir süre orada paslanmış demir direkler görmüştüm, oranın, Bella Bella Şişeleme Fabrikası'nın ilk hali olduğu söylenirdi. Yanılmıyorsam orada yapılan iş, şişelerin kapaklarını teker teker elle takmaktı. Ayrıca evin içindeki uzun, ahşap kaplama galeriyi de hatırlıyorum. Galeri, karanlık odacıklara bölünmüştü ve bu odacıkların içindeki rafların üzerinde, İngiltere'den gelmiş rengârenk meyve özleriyle, küçük

toz paketçikleri bulmak mümkündü. Meyve  z     elerinin etiketleri, g r n   te fazlaca bilimsel ve tıbbiydi. Siyah beyaz harflerle basılmış bu etiketler parlak renklerle ve bu özlerden yapılacak me rubatın içindeki meyveyi belirten resimlerle tezat teşkil ediyordu.

Tabii yeni evde, ev üretiminin izi bile yoktu. Bence bu, Cecil'i üzüyordu. O Bella Bella ve Coca-Cola'ydı. Kimsenin bunu unutmasını istemiyor, kendi de unutmayaya çalışıyordu. Coca-Cola satı larıyla ilgili her bilgi, her rakam elindeydi, çok k    ken bile ailenin i  sırlarına v kıftı ve Coca-Cola'yla ilgili pek çok hikâyesi vardı. Bana Coca-Cola'nın bir afrodizyak olduğunu ya da bazı doğu ülkelerinde öyle kabul edildiğini söyleyen Cecil'di. Yanılmıyorsam, Coca-Cola'nın gizli formülünün kazayla yok oluvermesini engellemek için, Amerikalı yöneticilerin asla birlikte yolculuk etmediklerini, aynı asansöre bile binmediklerini söyleyen de oydu; bu hik eyeyi daha sonra başka birinden, başka bir  irket için duymuş olmam da mümkün. Ama  unu Cecil'in anlattı ından eminim. Bir keresinde tekneyle, Isabella yakınlarındaki bir adacıkta piknik yapmaya giderlerken, piknik için tekneye konmuş Pepsi-Cola kasalarını görünce çok sinirlenmi , diğerleri daha niyetini bile anlamadan, hepsini suya atıvermi  ve bu davranışını da pikni i d zenleyenlerle, kafası karı mı  konuklara karşı, ailesine kabalık edildiğini iddia ederek ba lattı ı uzun bir hiddet nöbetiyle, haklı çıkarmaya  alı mı . Bu hik eyeyi pek çok kez duymuştum, artık bir efsane niteliği kazanmıştı. Cecil de genç bir adam olduğunda bunu sık sık ve sanki daha o yıllarda, çocukluk günlerine, hayatının en muhteşem g nleriymi  gibi bakarak anlatırdı. Çocukken davranışları, bir dereceye kadar ho   r yle kar ılanıyordu. Kendini tuhaf ve zorba biri olarak göstermekten ho lanıyor, sonuçta ortaya çıkan hik yelerden zevk alan ailesi tarafından da

cesaretlendiriliyordu. Doğal bir saldırgandı; sürekli gerçek hikâyeler yaratmak zorunda olmanın onu huzursuz ettiğini sanıyorum. O, tanıdıklarım içinde, çocukken bile bir "karakter" olmaya çalışan tek kişiydi.

Babam Cecil'den nefret ederdi. Bu, Cecil'in tepeden bakar tavırlarına karşı çok hafif bir tepkiydi aslında. Cecil'in yaşa hiç saygısı yoktu. Babam sık sık, "Bu küçük zalimin sonu darağacında sallanmak olacak. Bu sözümü unutmayın," derdi. Cecil yüzünden Coca-Cola'dan da nefret ediyordu ve bozmadığına inandığım bir yemini vardı; Coca-Cola'ya asla el sürmemek. Bu yeminden Cecil'e söz ettiğimde, "Bu zaten gençlerin içeceği," demişti. Onun sözlerini babama ilettiğimde de babam çok kızmıştı. Ama ikisi de, birbirinin üstten bakan tavırlarından inciniyor ve birbirine baskın çıkmaya çalışıyordu. Ben de, orta yaşlı bir adamla bir çocuk arasında arabuluculuk rolü oynuyordum.

"Nana," dedim bir gün, Cecil'in babasını kastederek. "Nana pipo almak için Amerika'ya gitmiş."

"Buna gerçekten inanıyor musun? Amerika'dayken bir pipo almış olabilir ama oraya bunun için gitmiş olmaz."

"Cecil öyle söyledi..."

"Eğer buna inanıyorsan, o koca aptaldan daha aptalsın demektir."

Başka bir gün babam, Bella Bella Fabrikası'na düzenlenen bir tura katılacağımı duyduğunda, fare kapanının yanına gitti, ölü bir fare çıkardı ve endişeli bir gülümseyişle kulağıma şunları fısıldadı, "Altı sentine ya da bir şilinine bahse girerim ki, bunu o fiçıya ya da ne kullanıyorlarsa onun içine atamazsın. Atamayacağına bahse girerim."

Sorun biraz da, annemin ailesinin, servetini beş ya da altı yıl geç edinmiş olmasından kaynaklanıyordu. Ba-

bam annemle evlendiğinde, çiftin daha parlak olanı oydu. Yaşı otuzu geçmişti ve misyoner çevrelerde çoktan bir yer edinmişti, Eğitim Bakanlığı'nda yükselen biri olarak kabul ediliyordu. Bu erken zaferin bir kanıtı babamın kitaplığındaydı, *Isabella'nın Misyoner Şehidi* adlı eski moda, ince uzun bir kitabın içinde. *Misyoner Şehitler* dizisinin bir kitabıydı bu, başındaki ve sonundaki süslü sayfalarda bütün şehitlerin listesi vardı, bazıları Thebaw gibi, hiç duymadığım yerlerden çıkmıştı. Isabella kitabında sözü edilen şehitlik, kanlı bir ölüm değildi; misyoner, ilerlemiş yaşında, kendi ülkesinde, kendi yatağında, tropik bölgeyi saran sıtma salgını yüzünden ölmüştü. Kitap misyonerin ve karısının günlüğünden alıntılar, mektuplar ve vaazlardan oluşuyor, mezarının üzerindeki hitabenin metniyle bitiyordu. İçinde ayrıca Isabella'yı fazlasıyla vahşi gösteren pek çok fotoğraf vardı. Bunlardan bir tanesinde babam genç bir adam, hatta bir delikanlı olarak, saz damlı ahşap bir kulübenin önündeki bir grubun ortasında duruyordu; arka planda çalılıklar vardı. Fotoğrafın kopyası çok kötüydü, ışık ve gölgeler belirsizdi ve boynunu sıkan, çenesini ileri fırlamış gibi gösteren eski tip kıyafetinin içinde babam, dünyanın sonunda bir ormanın ortasında kaybolmuş bir yerliyi andırıyordu. Bu izlenim kitapta yazılanlarca da tümüyle yalanlanmıyordu; çünkü misyonerle eşinin günlükleriyle mektuplarında, şaşırtıcı bir dünya vardı. Bu dünyanın merkezinde kendi misyonerlik faaliyetleri bulunuyor, her şey buradan yola çıkıp buraya dönüyordu. Isabella, Kutsal Kitap'ta sözü edilenlere benzer bir yer olmuştu adeta; sembollerle, mucize habercileriyle ve Tanrı'nın zaferinin işaretleriyle dolu, alaycı kalabalıkların arasından geçerek sabırlı yolculukların yapıldığı, bu tür çalışmalara düşmanca bakan haki giysili resmî görevlilerle çatışılan, yapıları hafife almaya çalışan oryantal giysili avare Brah-

man'larla tartışılan bir yer. Bu benim tanıdığım ada değildi. Misyonerin eşinin günlüğünde anlattığı babamı da tanıyamamıştım. Babamı keşfeden kişi oydu. Çok genç olmasına rağmen taşıdığı olgunluğu gören oydu. İnana-mayarak okuyordum, o genç delikanlı, yani babam, alay-cı kalabalığı "Tanrı'nın lütfunun müjdesini kabul etme-ye" zorluyordu. Defalarca hamisini "kurnaz bir tartışma-cıyla eşit olmayan şartlarda mücadele ederken" kurtar-maya koşmuştu. "Bırakın ben konuşayım," demişti sade-ce. Hamisi onun arkasında durmuş ve "tıpkı savaş gürül-tüsünden keyif alan bir küheylan gibi, onun, tehlikenin en büyük olduğu yerde devreye girip muhalifi susturu-şunu" izlemişti. Bir pazar günü babamı misyoner evinde bekliyormuş. Babam gecikmiş; kadın da sabırsızlanmaya başlamış. Sonra onu uzaktan, tozlu, engebeli yoldan bi-sikletiyle gelirken görünce, kafasındaki bütün sitem dü-şünceleri silinmiş. Herhalde tekerlek patlamıştı diye bir tahminde bulunmuş. "Bir merkebin sırtında, Sept göre-vini yapmaya gelir gibi, bisikletiyle gelirken" seyretmiş onu. Babam ağır ağır ilerliyormuş, amber çiçeklerinden oluşan uzun bir çitin arkasından dolaşırken, üstüne vu-ran güneş ışığıyla, göz kamaştıran beyaz türbanından başka hiçbir şeyi görünmez olmuş. Kadın, cennetin orta-sında uçan ve yeryüzünde yaşayanlara Kutsal Kitap'ın ebedi öğütlerini taşıyan bir melek gördüğünü düşünmüş. Misyonerin eşinin günlüğündeki bu girişi, açıklayamaya-cağım kadar etkileyici bulurdum. Kitabın tam burasında hep bir doruk noktası ihtiyacı hissederdim. Ama bu nok-tadan sonra, *Isabella'nın Misyoner Şehidi*'nde babamdan hiç söz edilmiyordu. Her ikisinin de yazdıklarından an-laşıldığına göre misyonerin, kendisinden çok daha genç ve zayıf bünyeli karısı hastalanmış ve evine gönderilmiş-ti. Birkaç yıl tek başına çalıştıktan sonra koca da onun peşinden gitmişti. Yani kitapta, babam açısından, bir so-

nuca varılmamıştı. Bu kitabı okurken babamın gerçek ülkesinden mahrum bırakılmış biri olduğu hissine kapıldım, benim hayalimdeki bu ülke, misyonerin karısının günlüğünde tanımlanan Isabella kadar muhteşemdi, başka hiçbir yerde insanlar beyaz bir türbanda, amber çiçeğinden bir çitte, bir bisiklette ve bir pazar sabahı güneşinde bir sihir göremezdi. Babamın, öykü kitaplarındakine benzer biçimde, bir gemi kazasından sonra bu adaya çıktığı ve yıllar içinde yavaş yavaş kurtarılma umudunu yitirdiği hissine kapılıyordum. Bu kitap, bu sihirli kitap, kitaplığında duruyordu ama babam ondan hiç söz etmezdi; okuduğunu da hiç görmemiştim. Belki o da, kitabın başka birini anlattığını düşünüyordu.

Konu Coca-Cola'ya geldiğinde ya da ben, Cecil'le geçirdiğim bir hafta sonundan geri döndüğümde, "Annenin ailesinin kurumlarından geçilmiyor," derdi, "ama ben, annenin annesinin, benim anneme süt sattığı günleri hatırlıyorum. Hem ineğiyle gezer hem süt satardı. Sütü -ne bulursa; bir tencerenin, bir şişenin, bir kovanın içine- sağlar ve oracıkta satardı. Oracıkta, sokakta. İneğini bir iple çekerdi. Annenin babasının da Legco ve Exco'dan önce" -annemin babası hem yasama hem de yürütme meclislerine aday gösterilmişti- "şişeleri bir huniyle doldurduğunu hatırlıyorum."

Bu benim onlara duyduğum hayranlığı azaltmıyordu. Hayalimde annemin annesini pastoral bir tabloda, ineğiyle giderken canlandırıyor, Isabella'mızın çamur ve otlaktan ibaret köy görüntülerinin üzerine İngiliz bahçelerinin takvim resimlerini bindiriyordum; serin sabahlarda köy yolları, yeşil otlarla dolu hendekler, berrak sular, saz damlı kulübelerin her tonda narin çiçeklerle renklenmiş ön bahçeleri. O da kocası gibi, bir öykü kitabı karakteri kadar renkliydi. Kocasının tahta bir masada, bir yağ lambasının aydınlığında, şişelerini bir huni yardımıy-

la titizlikle doldurushunu, bu işi adeta bir ibadet gibi yapışını, iç gözünü, meşrubatların terhibini ayarlama gibi önemsiz bir işin ötesinde bir amaca dikmiş olduğunu hayal ediyordum. Bu amaç, gerçekleştiği zaman, dünyayı şaşırtacak ama onu şaşırtmayacaktı. Her sabah süt ineğini gezdirirken gözlerini, çiçekli yolların çok ötesine, en az kendisi kadar ısrarla diken karısını da şaşırtmayacaktı.

Tahmin edilebileceği gibi, bir dükkân sahibinin kızıyla evlenip yıllar içinde kendini zengin bir sanayicinin ailesiyle akraba olmuş, düşük maaşlı bir öğretmen konumunda bulan babam, kendini aşağılanmış hissediyordu. Annemin, suçluluğunu sessizce kabullenen davranışları da işe yaramamıştı. Annem çok az İngiliz eğitimi almıştı ve varsıllaştıktan sonra doğan kız ve erkek kardeşleriyle arasında bir kuşak farkı vardı. Bunun sonucu olarak yaşını abartıyordu. Eski tip biri olduğunu, kardeşlerinden çok, anne babasıyla ortak özellikler paylaştığını düşünmekten hoşlanıyordu. Zor bir duruma bu şekilde çözüm getirmeye çalışıyordu. Bence başarılı da olmuştu. Eski usullerle yetiştirilmiş olması, şikâyet etmeden her şeyi kabullenışı, ona yardım etmişti. Babamın küfürlerini de kabullenmişti, ailesinin sessizce –Cecil’in açıkça– babamı onaylamayışını da. Sürekli bir suçluluk sergileyerek, iki tarafa da sadakat göstermeye devam etti, babam onu ailesinin evine göndermez olduğunda bile.

Böylelikle daha çok küçük yaşlarda, hiçbir ortak bağı olmayan bu iki insanın birlikteliğindeki tuhaflığın farkına vardım. Belki okuldaki ilk yıllarımda gerçekleşen bir olayın açıklamasını da burada aramam lazım. Hatırladığım kadarıyla Nesfield’in *Gramer* kitabındaki, eril ve dişil kelime alıştırmalarını yapıyorduk. Öğretmen erili söylüyor, öğrenciler de dişili buluyordu. Başrahip, başrahibe, geyik, dişi geyik, karaca, dişi karaca, tilki, dişi tilki.

“Koca?”

Sıra bendeydi, dehşete kapılmışım.

Öğretmen, "Koca," diye tekrar etti.

Bir cevap gerekiyordu ve ben biliyordum. Yerimden kalktım, sıraların arasından geçip Mr. Shepherd'in masasına yaklaştım. Şaşırmış görünüyordu. Gittim ve tam önünde durdum. Endişeyle öne doğru eğilince de kulağına fısıldadım: "Karı."

Otuz yıldan fazla oldu ve içimdeki adam, çocuğa hak veriyor; korkunç bir kelime bu.

* * *

Cecil için çocukluk harika bir dönemdi, geçip gitmesinden duyduğu üzüntü hiçbir zaman bitmeyecekti. Ama benim için durum farklıydı. Çocukluğumun bir an önce bitmesini bekliyordum. Anlatacak özel bir mahrumiyet ya da sıkıntı hatırlamıyorum. Ama benim için çocukluk; beceriksizlik, sersemlik, yalnızlık ve utanç verici hayaller dönemi idi. Sıkıntı verici sırlar dönemi idi – tıpkı "karı" kelimesi gibi, dünyaya ilişkin keşiflerimi dünyaya iletmekten utanıyordum ve her şeyin anlaşılabilceği, benim açık bir kitap gibi olabileceğim yetişkinlik ve sorumluluk döneminin temiz havasını solumaya can atıyordum. Sırlarımdan nefret ediyordum. İtaatkâr bir hafıza onların çoğunu yok etmiş ve çocukluğumu kısa, bulanık bir filme dönüştürmüştü. Bu hali bile yeterince acı vericiydi.

Okulla ilgili ilk anım öğretmene götürülen bir elmayla ilgili. Bu kafa karıştırıyor çünkü Isabella'da elma bulunmazdı. Herhalde portakal olmalı ama hafızam yine de elmada ısrar ediyor. Montajın hatalı yapıldığı çok açık ama elimde sadece montajlı kopya var. Bu şekli birkaç ders içeriyor. Bir tanesi İngiltere kralının taç giyme töreniyle ilgili; taç o kadar ağırdı ki, kral onu başında yal-

nızca birkaç saniye tutabilmişti. Sonrasını da bilmek isterdim ama film başka bir sınıfa ve aritmetiğin dehşetine atlayıveriyor. Bir başkasında da, belli ki son günlerde hafızamı bu kadar zorlamanın ve bu yazı yazma işinin bir sonucu olarak, düşmeden önce uyandığımız rüyalara benzer bir rüyada bu şehirde, hızla akan bir nehrin, Thames'in suları içinde çaresizce sürüklenip gittiğimi gördüm. Nehrin eğim yaptığı yerde düşüşümü engelleyebilecek tek şey, ayaklarımla köprünün beton ayaklarına tutunmaya çalışmaktı, rüyamda köprüye çarptığımı ve bacaklarımı bir daha kullanamayacağım şekilde kırdığımı hissettim – ama rüyalarda, aritmetiğin dehşeti yok oluyor. Yeni bir okuldayım. Cecil de orada. İlk sabah, okul bahçesinde yürüyüş yapıyor. "Sağ, sol. Ortadakiler, sağ! Platform üzerindikiler, sol, sağ, sol! Koridora, marş marş! Sağ, sol!" Komutlara uyuyorum. Duyduklarımı yazıyorum, bana göre son derece anlamsız bir okul âdeti bu. Ama okul da bir o kadar anlamsız. "Bugün," diyor öğretmen, "ben bu yoklama defterini doldurana kadar sizin de sessizce oturup hayalî bir işverene okul sonrası bir iş istediğinizi belirten bir mektup yazmanızı istiyorum." Bize işin ayrıntılarını veriyor, tahtaya bir giriş cümlesiyle, birkaç örnek cümle yazıyor. İşe alınmak için çok genç olduğumu biliyorum ve canım sıkılıyor. Ama diğer çocuklar öyle değil. Şöyle yazıyorum: "Saygıdeğer beyefendi, bu sabahki *Isabella Inquirer* gazetesinde aranıyor ilanını gördüğüm gemi yüklemeciliği işine beni almanızı rica ederim. Isabella Erkekler Okulu'nun dördüncü sınıfındayım ve İngilizce, aritmetik, okuma, imla ve coğrafya dersleri alıyorum. Niteliklerimin bu iş için uygun bulunacağından eminim. Okulum saat üçte bitiyor ve dört buçukta evde olmak zorundayım. Herhalde üç buçukta işe gelebilirim ama dörtte ayrılmam gerekir. Dokuz yaşımı yedi ay geçtim. Bu başvuruya dikkatinizi

lütfedeceğinize inanarak, size her zaman bağlılıkla hizmet vermeyi vaat ediyorum. Saygılarımla sayın bayım; aciz ve itaatkâr hizmetkârınız, R.R.K. Singh.” Mektup, yoklama defterini doldurma işini bitiren öğretmen tarafından sınıfa okunuyor. Sınıf kahkahalara boğuluyor. Çok saçma bir mektup, biliyorum ama benden istenen buydu. Sonra Browne ve Deschampsneufs gibi çocukların mektupları okunuyor ve yanırlarımı anlıyorum. Kesinlikle örnek mektuplar bunlar. Ama nereden biliyorlar? Onlara okulun ve dünyanın yolunu yöntemini kim öğretiyor?

Deschampsneufs hakkında bir şeyler biliyordum zaten. Ama kısa bir süre sonra, daha fazlasını da öğrenecektim. Fazla popüler biri değildi ama herkes tarafından saygı görürdü. Öğretmenler ona karşı özenli davranırlardı. Biri erkek, biri kadın üniformalı hizmetkârlar, öğle yemeğini bir sepetle okula getirir, sırasına yaydıkları beyaz masa örtüsünün üzerine koyarlardı. Bir keresinde beni evlerine, girişteki kafesin üzerine sarılmış asmayı göstermeye götürmüştü. Adada büyüyen tek asmanın bu olduğunu, bu yüzden çok özel ve tarihî olduğunu söyledi. Ayrıca Meccano¹ setini de gösterdi. Asma ve Meccano setini hemen ilk elde edilecek şeyler listesinin başına yazdım, o âna kadar böyle şeylerden haberim yoktu, bunlar ancak Deschampsneufs gibi bir çocuğun bileceği şeylerdi. Ayrıca dünyanın yönetimine ilişkin görüşleri vardı; baştaki kralı beğenmiyordu, bir öncekini, yani okulumuzun koridorunda portresi asılı olanı tercih ediyordu; bu yargı yıllarca benim iki krala bakış açısını renklendirdi.

Browne’un ne Meccano seti vardı ne de asması. Ama o da dünya hakkında çok şey biliyordu; bana söyle-

1. Çeşitli araç ve iş makinesi modeli üreten bir marka. (Y.N.)

dikleri, yüzlerce zencinin arka bahçesinde çoğalan bilgelğin, imbikten geçmiş haliydi. Browne polisleri iyi tanırđı, bana kalırsa o siyah adamlarla akrabalığı bile vardı. Gündemdeki külhanbeyler hakkında bilgi sahibiydi, sporcularla ilgili dedikoduları herkese o aktarıyordu. Browne aynı zamanda ünlüydü de. Pek çok komik şarkı biliyordu, ne zaman okulda bir şarkı istense, söylemesi için o zorlanırdı. Konserlerimizde hasır bir şapka takar ve papyon kravatlı, uygun bir elbise giyerdi; o ortaya çıkar çıkmaz herkes alkışlamaya başlardı. En büyük numarası, "Ah, ben küçük mutlu bir zenciyim" adlı şarkıydı, bu şarkıyı söylerken yaptığı mimikler öyle hoştu ki, seyirciler koltuklarında gülmekten iki büklüm olurlar, bazen şarkının sözleri bile duyulmazdı. Browne'u ünü ve çektiğı ilgi yüzünden derinden kıskanırdım. Onun geleceğı çizilmişti bile.

Benim ailemdeki gençlerin geleceğı de sağlamdı. Cecil yüz yaşındaydı, ayrıca muhteşem bir hafızası vardı. Sürekli olarak geçmişine göndermelerde bulunurdu ve olayların örgüsünü görebilmek gibi bir yeteneğı sahipti. Bir de Cecil'in kız kardeğı Sally vardı. Dünyadaki en güzel insandı Sally. Ben ona âşıktım ama onun üzerinde hiçbir etki yaratmadığımı hissediyordum. Başka ailelerin küçük kızlarından kendine küçük bir maiyet kurmuştu; bu kızlar onun yanında ağırbaşlı birer yetişkin gibi davranırdı. Sally Amerikan dergilerinin moda sayfalarını okur ve bu kızlarla tartışırdı. Ayrıca benim anlamadığım bir tarzda, filmleri de tartışırlardı. Filmin öyküsünden çok oyuncularıyla ilgilenirlerdi, her biri hakkında çok özel bilgileri vardı. Bu bilgiler benim ümidimi kırardı. Sally özellikle oyuncuların burunlarıyla ilgileniyordu. Bende böyle bir ilgi hiçbir zaman uyanmamıştı. O zamanlar beğendiğı, Peter Lawford'un burnu muydu? Hayır; o yıllar sonraydı. Burunlara duyduğı bu ilgi, bizi,

dinleyicilerini, onun burnunu incelemeye yöneltirdi. Klasik bir Hint-Ari burnuydu bu; burun delikleri de, bizzat Sally'nin söylediği gibi, tam bezelye şeklindeydi. Sally gibi bir kızla nereye varabilirdim ki?

Yetersizlik ve uygunsuzluğuma tepkim basitleştirmek değil, karmaşıklaştırmak yönündeydi. Örneğin kendime yeni bir ad vermiştim. Biz Singh'lerdik. Babamın babasının adı Kripal'di. Babam bu yeni dünyada kuşandığı yerli giysilerinin gerektirdiği resmî kimlik işlemleri yüzünden bu adları birleştirip kendine Kripalsingh soyadını almıştı. Benim adım Ranjit'ti, doğum belgesinde Ranjit Kripalsingh olarak geçiyordum. Bu da bana iki isim birden veriyordu. Ama Deschampsneufs'un, soyadı dışında, hepsi Fransızca, hepsi kısa, hepsi sıradan ama bir araya geldiklerinde olağanüstü bir çağrışım uyandıran beş adı daha vardı. Onunla rekabet etmeyi düşündüm. Kripalsingh'i ikiye böldüm, eski bir yapıyı doğru biçimde yeniden canlandırdığımı hissediyordum. Kendime ayrıca Ralph adını da vererek R.R.K. Singh diye imza atmaya başladım. Okulda Ralph Singh olarak tanınıyordum. Ralph adını, başharfinin hatırına seçmiştim, gerçek adım da bu harfle başlıyordu. Böylelikle fanteziyi ya da sahtekârlığı azalttığımı düşündüm. Bu buluşum sadece Singh R olarak anıldığım okul karnelerimde de işe yaradı. Sekiz yaşımdan on iki yaşına kadar en ağır sırlarımdan biri oldu bu. Okulda ve evde keşfedilmesinden korkuyordum. Gerçek, ilkokuldan ayrılmaya hazırlanırken, Isabella Kraliyet Koleji için kayıtlarımız düzenlenirken ortaya çıktı. Bizden doğum belgelerimiz istenmişti.

"Singh, bu belge sana mı ait?"

"Bilmem. Buradan göremiyorum ki."

"Çok komik. Burada Ranjit Kripalsingh yazılı. Bu sen misin? Yoksa bu okula kimliğini değiştirerek mi girdin?"

Açıklamak zorunda kalmıştım.

“Ranjit benim gizli adım,” dedim. “Bu, bazı Hindu kastları arasında bir gelenektir. Bu gizli ad benim asıl adım ama toplum içinde kullanılmaması gerekiyor.”

“Ama bu durumda isimsiz kalırsın.”

“Kesinlikle. İşte Ralph adı burada işe yarıyor. Çağrıldığım ad önemli değildir, herhangi bir şey olabilir.”

Aynen bu kelimelerle ya da bu tonda olmasa bile, becerebildiğim açıklama buydu. Aslında, hatırladığım kadarıyla öğretmeninin yanına sokulmuş ve neredeyse fısıldayarak konuşmuştum. Öğretmen açık fikirliliğiyle gururlanan bir insandı. Alçakgönüllü bir tavırla bu garip bilgileri dinliyordu. Singh ailesi hakkında konuşmaya devam ettik ve ona eski bir yapıyı yeniden kurduğumu açıkladım. İlgi yerini şaşkınlığa bıraktı. Sonunda diğerlerinin de duyabileceği kadar yüksek bir sesle, “Oğlum, sen tek başına mı yaşıyorsun?” dedi. Böylece, nazik gülüşmeler arasında, okulda konu kapandı. Ama sırada babam vardı. Dünyaya Ranjit Kripalsingh adıyla saldığı oğlunun Ralph Singh’e dönüşmüş olduğunu gösteren bir belgenin eline geçmesi onu pek memnun etmedi. Bunu bir hakaret, Cecil’le annemin ailesinin yıkıcı etkisinin yeni bir örneği olarak gördü.

Bu dönemle ilgili fazla gevezelik ettim. Geçmişini yazarken gevezelik yapmak acıyı gizler ve onunla adeta eğlenmemizi sağlar. Maddi açıdan fazla güçlük çekmediğim açık ama taşıdığım sırların bana ne kadar ağır geldiğine dikkatinizi çekerim; küskün bir öğretmen olan babamın sırrı, “karı” kelimesinin sırrı, adımın sırrı. Bunlara, hepsini geride bırakan bir sır daha eklenmişti. O da, “seçilmiş biri” olmanın sırrı. Şu âna kadarki deneyimlerime göre bunun ya hemen anlaşılabacağına ya da hiç anlaşılmayacağına inanıyorum. Görünürdeki belirtilere göre, bir biçimde korunduğumu, gizli bir kameranın her hareketimi tarafsızca, yargılamadan ya da acımadan kaydettiği-

ni hissediyordum. Seçilmiştim, ilgi çekiyordum, bir geleceğim vardı. Bu bilgi zor anlarımda bana güç verdi ama en utanç verici sırrım olarak kaldı.

Ne çok sırrım vardı! Hepsinden kurtulmaya can atıyordum. Ama Isabella'da bu çok zordu. O okulda ve o çocuklarla, çok zordu. Adamızı kocaman bir sırda dönüştürmüştük. Günlük hayatla ilgili her şey, sınıfta dile getirildiğinde kahkahalara yol açıyordu. Bir dükkânın adı, bir sokağın adı, sokak köşesinde satılan yiyeceklerin adı. Kahkahalar, ders saatlerinden sonra yeniden döneceğimiz bu şeylerin gerçek doğasını önemsizleştiriyordu. Öğretmene elma götürüp çiftliklere ziyaretlerimiz konusunda ödevler yazan bizler, çevremizdeki manzarayı, açık kapı ve pencerelerden gördüğümüz insanları yadsıyorduk. İster bir amber çiçeğini inceleyelim ister Isabella'nın kuşlarının adını ezberden okuyalım, okul bize özel bir dünyaydı.

Sınıfımda Hok adlı bir çocuk vardı. Görünüşü, zekâsı, telaşlı hareketleri, topu kız gibi atışı hoşuma gidiyordu. Uzun ve anlamlı parmaklarını, sinirleri bozulduğu zamanlar birbirine sürme huyu vardı. Onun zarif davranışlarını kıskanıyordum, sanırım o da benimkileri kıskanıyordu. Deschampsneufs'la geçirme yarışları yapardım. Hok'la başka bir tür rekabete girişmiştik. Sınıf ikimizin de "sinirleri bozuk" olduğuna karar vermişti, bizler de birbirimizden daha sinirleri bozuk olduğumuza karar verdik. Ders süresince tavana bakıp öğretmeni dinlemiyorduk. Konuşurken kâğıt yiyorduk. Bu alanda Hok'a yetişemiyordum. O gerçek bir yiyiciydi, bir kere sinde ders boyunca yokluğu fark edilene kadar kitabın koca bir sayfasını yemişti. Ben, evdeki okul müdürüm olan babamın gözlerinin üstümde olduğunu fark ettiğimden, küçük lokmalarla yetinmek zorundaydım. Yakamı çiğnemeye başladım, Hok kendisinininkini neredey-

se yiyip bitirmişti. Okul kravatımı lime lime edene kadar didikledim; Hok'un kravatının ucu ağzından hiç çıkmıyordu; onu tıpkı çiklet çiğner gibi çiğniyordu. Aramızda bir başka bağ daha vardı. İkimiz de gizlice tuhaf kitaplar okurduk. Sık sık Carnegie Kütüphanesi'nde birbirimizi görünce saklanmaya, ilgilendiğimiz kitapları birbirimizden gizlemeye çalışırdık. Ama ben Hok'un sırrını öğrendim. Çinlilerle ilgili bölümde araştırma yapıyordu. Adı, atalarının Çinli olduğunu gösteriyordu ama safkan değildi. Damarlarında Suriyeli ya da Avrupalı kanı da vardı, hatta bence çok az da Afrikalı. Hoş bir karışımdı bu; ortaya hassas ve çekici bir çocuk çıkarmıştı.

Bazen sınıfımızı, oradaki öğrenci-öğretmenlere alıştırtma olsun diye, Eğitim Koleji'ne götürürlerdi. Çift sıra halinde yürürken, çeşitli ilgilerin odağı olmamız öğretmenimizi utandırır, bazen de öfkeliendirirdi. Ama bu çift sıra içinde yine o özel dünyamızdaydık ve kendi şehrimizin sokaklarında, yerli halka tanıdık gelen her şeyi, kulağa çarpan bir konuşmayı, bir satıcının bağırışını, bir eşek arabasını ilginç bulup şamata konusu yapan saygısız turistler gibi dolaşıyorduk. Yine bir sabah bu şekilde şehrimizin değişik görüntülerinin tadını çıkarırken çocuklardan bazıları kıkırdayıp parmaklarıyla işaret ederek öğretmenin dikkatini çekmeye çalıştılar.

Biri, "Efendim, Hok demin annesinin yanından geçti ve ona hiçbir şey söylemedi," dedi.

Öğretmen hiç umulmadık bir duygu derinliğiyle şaşkınlığını dışavurdu. "Bu doğru mu Hok? Annen miydi, oğlum?"

Çift sıra durdu. Hok gözlerini yere indirdi, kıpırmızı kesildi, ellerini ovuşturuyordu. Gözlerimiz annesini, Hok'un her gün gördüğü, o sabah veda ettiği, iki saat sonra öğle yemeğinde tekrar göreceği o saklı yaratığı aradı. Gerçek bir sürprizdi kadın; zenci, kısa boylu, şişman,

dikkat çekmeyecek biriydi. Paytak paytak yürüyerek, oğluna kayıtsız, yanından geçip gitmiş, kafasında kırmızı keçe bir şapkayla, pazara götürdüğü belli olan sepetini sallayarak uzaklaşmıştı.

“Hok,” dedi öğretmen. “Git ve annenle konuş.”

Islık çaldı ve hepimiz, ne kadar abartırsak bizi seyredenleri, yerlileri, sıradan insanları o kadar çok etkileyeceğimizi bilerek, asker duruşumuzu aldık, hazır ola geçtik. Hok ayakkabılarına bakarak ellerini ovuşturmaya, avuç içlerini kaşımaya devam ediyordu.

“Hok, hemen şimdi gidip annenle konuşacaksın!”

Anne sakın sakın uzaklaşıyordu.

Hok döndü ve ağır ağır ona doğru yürümeye başladı. Kadın köşeye varmak üzereydi. Birazdan gözden kaybolacaktı.

“Hok, *koşsana!* Duyuyor musun beni? *Koş!*” Öğretmen de, tahta sopasıyla tehdit ederek Hok’un peşinden koştu.

Hok fırladı, kızlarınkine benzer garip hareketleriyle koştu, güvenlik ve ihanete uğramamış olan bizler de dikkat kesilip onları seyrettik. Hok’un, şapkalı ve pazar sepetli o küçük, şişman şekle yaklaştığını, şeklin, hiç kuşkusuz koşan ayak seslerinden rahatsız olup geri döndüğünü, kendisine daha yetişememiş Hok’u gördüğünü, başının Hok’a doğru eğildiğini, siyah yüzünün Hok’un kırmızı yüzüne yaklaştığını, sonra ayrıldıklarını, kadının köşeyi dönüp kayboluşunu, Hok’un geri dönüp yavaşça bize doğru ilerleyişini, kırmızı yüzünün patlayacak kadar şişmiş olduğunu, gizli okuyucu, kâğıt ve kravat yiyici, sinirleri bozuk Hok’un ihanete uğramış ve sokak kadar sıradanlaşmış halini gördük. Zavallı çocuk ağlıyordu.

Onun, kendisini sıradan birine dönüştüren bu ihanet yüzünden ağladığını biliyordum. Aramızdaki cesurların kıkırdamasına da bu ihanet sebep olmuştu. Bir de-

receye kadar söz konusu olsa da, neden, yalnızca annesinin siyah ve halktan biri olması değildi; gerçek hayatını üzerine kurduğu özel hayal dünyamızdan kovulmuş olmasıydı. Okuduğu son kitabın adı *Kahramanlar*'dı. Perseus'un annesiyle kendisinininki arasında ne büyük fark var! Kısa süre önce tanıştığı beyaz, mavi ve koyu yeşil manzaralarla, bu sokak arasında! Sokakla, Carnegie Kütüphanesi'nin Çin bölümü arasında, alışverişe giden halim selim anneyle, aramızda zekâsı ve güzelliğiyle Konfüçyüs adına hak kazanan oğlu arasında! Kendimi bir başka insanın en derin sırlarına haksızca göz atmış gibi hissediyordum. O bahçelerle gölgelenen, şimdi hatırladığım kadarıyla gerçekten güzel, o zamansa bana kasvetli gelen sokakta, Hok'un da benimki gibi hayalleri olduğunu, büyük ihtimalle benim gibi seçildiğini düşündüğünü, bizlerden, babam gibi, benim gibi bir gemi kazası sonrası kendini buluverdiği bu adadan çok uzaklarda, bir hayal dünyasında yaşadığını sezmiştim.

Biraz daha açıklama gerekiyor. Annemin ailesine ve Bella Bella Şişeleme Fabrikası'na çok değer veriyordum. Ama gizli hayatımda ben, babamın oğluydum ve bir Singh'tim. Çin, Hok'un gizli okumalarının başkonusuydu. Benim konularımса Rajput'lar, Ari'ler, şövalye hikâyeleri, atlılar ve gezginlerdi. Tod'un¹ en zor ciltlerini bile okumuştum. Kimi Kuzey Kutbu'na kadar uzanmış Asyalı ve Pers Ari'lerin yurtlarıyla ilgili kitapları devirmiştim. Uçsuz bucaksız düzlükleri, dorukları karlı yüksek, çıplak dağlarıyla gizli bir dünyada, atlı göçebeler arasında yaşıyor, her gün çadırımı, öfkeyle gri kayaları döven, soğuk yeşil dağ ırmaklarının kıyısına kuruyor, her sabah sise,

1. James Tod (1782-1835), Doğu Hindistan Şirketi'nde çalışan İngiliz yarbay. Hindistan'ın, özellikle de Rajputana bölgesinin (günümüzdeki Rajasthan) tarihi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınır. (Y.N.)

yağrnura ve tehlikeli havalara uyanıyordum. Ben bir Singh'tim. Bütün Orta Asya düzlüklerinde, atlıların liderlerini arayışlarını hayal ediyordum. Sonra bilge bir adam gelip onlara şöyle söylüyordu: "Liderinizi yanlış yerde arıyorsunuz. Sizin gerçek lideriniz çok uzaklarda; bir gemi kazası sonucu, hayalinizde bile göremeyeceğiniz bir adaya düştü." Kumsallar ve hindistancevizi ağaçları, dağlar ve kar; resimleri peş peşe diziyordum.

En çok böyle zamanlarda adayı dayanılmaz buluyordum. Fantezimdeki paradoksa dikkatinizi çekerim. Kendimi inceden inceye yokladım; acı çekiyordum. Çoğu kimseden daha çok acı çektiğimi keşfettim. Bir gün köy yolunda Cecil'in babasının arabasındaydım. Bataklıklar bölgesindeydik. Sırılsıklam, saz damlı kulübeler, yol kenarına, çamurların içine dizilmişti. Yağmurlu bir gündü, kurşuni gökyüzü basık ve bunaltıcı, hendeklerdeki sular derin ve siyah, her yerde herkes yarı çıplaktı; yüzlerini, vücutlarını ve iş giysilerini renksizleştiren çamurun içinde çıplak ayakla çalışıyorlardı. Üzülmekten, kızgınlıktan öte, kendimi tehlikede hissediyordum. Cecil'in babası bu ruh halimi hissetmiş olmalı ki, tam o anda, "Benim halkım," dedi.

Bu sakin sözcüklerin üzerimde neden böyle bir etki yarattığını bilmiyorum. Cecil'in babasından nefret ettim. İlk kez beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Onu hep, kendi zevkini düşünmeyen, adil ve dindar biri olarak görmüştüm. Hayran olduğum bu niteliklerin ona, benim de kendimi adadığım para ve başarıyla geldiğini sanıyordum ve bu olaydan sonra bile, çok uzunca bir süre, bu nitelikleri paralarını zor yoldan elde etmiş insanlara yakıştırdım. Onun gösteriştan uzak tavırlarına, iş hayatıyla ev yaşantısını ayırışına hayrandım. Sakin ve ciddi zevklerini fark etmiştim. Evinin arkasındaki camlı verandada, başkalarının lastik şirketlerinin termometrelerini ya da

değişik firmaların takvimlerini astığı yere, o dinî resimler ve Hintli film oyuncularının fotoğraflarını asmıştı. Sine- mayla ilgilenmiyordu ve özel bir mekânda Hollywood yıldızlarının fotoğraflarını bulundurmak ona aşağılayıcı ve kaba geliyordu. Ama arka verandasındaki Hintli ak- törlerin prestiji, dinî resimlerle aynı düzeydeydi; bir ara- da, geçmişe bir hürmet, ataların toprağını yüceltme an- lamını taşıyorlardı. Bu tür ayrıntılar, onun gözümde can- landırdığım resmini oluşturmuştu.

Ama şimdi hayal kırıklığına uğramıştım. Galiba daha fazla tutku ve daha fazla acı ummuştum. Ama düşüncele- rimi kendime sakladım ve ancak şunu diyebildim: "Neden onlara tozluk vermiyorlar?" "Vermeyenler" Stockwell'de- kilerdi; uzun beton direkli, krem rengi beton duvarlı, kırmızı ondüle demir çatılı, birbirine yakın duran, sözü edi- lecek bir bahçeleri olmayan, üzerine kuruldukları şeker- kamışı tarlaları kadar çıplak, ağaçsız evlerde yaşayanlar. Ürün pek azdı! Ama hissettiğim acı, kendi acımdı. Cecil'in babası, "Tozluklar, para demek," dedi.

Tarlaları geride bıraktık. Yol dükkânların ve iki katlı evlerin arasından geçiyordu. Küçük şehrin anacaddesin- de trafik daha ağır akıyordu, biz de kasası un torbalarıyla dolu, üzeri ıslak muşambayla örtülü bir kamyonun arka- sından gidiyorduk. İki Hintli hamal, iliklerine kadar işle- yen yağmura rağmen muşambanın üzerine uzanmıştı. Bizi inceliyorlardı. Cecil'in babası, yaşı gereği bu dikkat- li bakışlara aldırmama yeteneğine sahipti. Bense, bakışla- ra aynen karşılık verdim; ama şefkatli bir ifadeyle. Şofö- rümüzün huzursuz bakışlarındaysa şefkatten eser yoktu, kamyonu geçip hızlanmak için sabırsızlanıyordu. Tah- min ettiği gibi, sonunda bir fırsat çıktı. Ama karşıdan ge- len arabanın hızını yanlış hesaplamıştı, aniden kamyo- nun önüne kırdı, kamyon acı bir fren yaptı. Yeni işe alın- mış, işini kaybetmek istemeyen bir şofördü. Arabamız-

daki sessizlik derinleşti, gerilime dönuştü. Bir sonraki ya-
vaşlamada şoförümüz aşırı dikkatliydi. Kamyon bizi geçti
ve aniden önümüzü kesti. Hamallar artık muşambanın
üzerinde uzanmıyor, oturuyorlardı. Bizi rahatsız etmeye
başladılar. Küfürlü konuşmalardan hep nefret etmişim-
dir; ama ayıp sözleri Cecil'in babasıyla birlikte dinlemek
zorunda kalmak iki misli korkunçtu. Pencereleşimizi ka-
pattık. Hamallar, terbiyesizce hareketler yapmaya, teh-
dit işaretleri savurmaya başlamışlardı. Plaka numaramızı
aldıklarını, izimizi bulup bizi vuracaklarını ya da boğazı-
mızı keseceklerini anlatmaya çalışıyorlardı. Bu, dakika-
larca devam etti.

Sonunda şehirden çıktıık, yol açıldı ve kamyon çekip
gitti. şoförümüz ona yetişmek için hiçbir çaba gösterme-
di. Kamyon gözden uzaklaşınca Cecil'in babası patladı.
Konuşurken kontrolünü kaybediyor, yumruklarını sıkıp
gevşetiyor, kendi avuçlarını ya da şoför koltuğunun arka-
sını yumrukluyordu. şoför biraz ona duyduğu sempati-
den, belki biraz da az önceki saldırıdan korktuğu için ara-
bayı yolun kenarına çekti ve elleri hâlâ direksiyonun üs-
tünde, cam sileceklerinin ötesine, ileriye bakmaya başladı.

"Neden bana acı çektiriyorsun?" diye sordu Cecil'in
babası şoföre. "Neden bana acı çektiriyorsun?"

"Plakasını aldım patron."

"Plakasını aldın ha? Plakasını aldın. Bunun ne yararı
olacak? O lafları duymasam olmaz mıydı?"

"Mr. Mitchell'a telefon edin patron. O hamalları bu-
lup canlarına okurlar."

"Mr. Mitchell'a telefon edin, Mr. Mitchell'a telefon
edin. Alo Mr. Mitchell, lanet olası bir cahiller sürüsü bu
sabah yolda on dakika boyunca bana hakaret etti ve bu
şoförümün hatasıydı." Çılgına dönmüştü. Ne de olsa
Cecil'in babasıydı ve onunkine benzer, dengesiz öfkelere
açıktı.

Onu yatıştırırmaya çalıştım: “Onlar sadece hamal, Nana.”

Bu onu daha da hiddetlendirdi. Bağırmaya, alnına vurmaya başladı. “Beni utandırdılar. Beni utandırdılar. Aman Tanrı’m!” Camları kapalı, park etmiş arabanın içinde sanki bir servet kaybettiği haberini almış gibi davranıyordu. Coca-Cola’nın şişeleycisi, Isabella milyoneri, vekil adayı.

Yolculuk boyunca kendimi tehlikede hissetmiştim. Şimdiyse, bir şeyleri yok etmenin ne kadar kolay olduğunu gördüğümü düşünüyordum. Bir insan, kendini başkalarının gözünde nasıl görüyorsa, odur. O adada bana bir başkanlık dersi verilmişti sanki. Bu benim politik uyanışımdı. İlk politika dersim olduğu da söylenebilir. Halkıma bir lider miydim, beni besleyen eli ısırın biri miydim, yoksa sadece özel bir gemi kazasının intikamını alan bir Singh miydim? Beni yönlendiren dürtü her neyse, çok kolay öğrenilmişti, zamanı gelince çok kolay uygulanacaktı, son derece basit ve aptalca bir şeydi.

2

Cecil bazen okul çıkışı benimle eve gelirdi. Böyle günler benim için bir sevinç kaynağıydı, Cecil'den hoşlanıyordum. Hok'un tam tersi özelliklere sahipti ama kendince, onun kadar çekiciydi. Kendine güvenini ve vahşiliğini seviyordum. Konuşurken solaklığından kaynaklanan jestlerini, yürürken omuzunu kaldırışını seviyordum. Babasının, onu tanıyan herkesten daha doğru tanımladığı gibi "düşüncesizce cömertti." Cecil vermek için doğmuştu. Ben de Cecil'e bir şeyler vermekten hoşlanıyordum ama ona verecek çok az şeyim vardı. Evimizde bulunan en ilginç şey, Eğitim Bakanlığı'ndan gelen, düz ya da antetli kâğıtlardı. Babam onları tomar halinde eve getirir, kâğıt çalmanın gerçek hırsızlık sayılmayacağını söylerdi. Bu kâğıtların bir kısmını Cecil'e verirdim. Coşkusu beni şaşırtırdı. Kâğıtları ne için kullandığını hiç öğrenemedim.

Bir gün Cecil'le birlikte, babamın masasını karıştırıp ona verebileceğim bir şey ararken, küçük, yıpranmış bir albüm bulduk. İçinde, bazı yerleri bulanık ya da siyah karelerle kapatılmış çıplak kadın resimleri vardı. Tombulca küçük bedenler tuhaf duruşlarla, baştan çıkarıcı tavırlarla bize bakıyorlardı. Cecil'in babasının arabasında hamalların söylediği ayıp sözleri duyduğum zamanki

kadar şaşırmış ve utanmıştım. Biraz bu utancı hafifletmek, biraz da onun aklına gelmeyecek kusurlara sahip olduğum izlenimi vermek için, Cecil'e resimlerin benim olduğunu söyledim. İsterse alabileceğini, onları "kullandığımı" da ekledim –bu sözcük nereden aklıma geldi, bilmiyorum– "Onlara artık ihtiyacım yok," dedim. Çok heyecanlanmıştı, öyle ki, babamın masasına bir Coca-Cola kapağı çakma tehdidini bile unuttu.

Ertesi gün albümü okula getirdi ve büyük bir olay yarattı. Tabii albüm öğretmenlerin de dikkatini çekti, aralarında elden ele gezip sonunda okul müdürünün masasına kadar ulaştı. Cecil onun bana ait olduğunu söyledi, sorduklarında ben de doğruladım. Dayak yemedim. Onun yerine, dehşet dolu bakışlara hedef oldum, özellikle de "kullandığım" için artık onlara ihtiyaç duymadığım cümlesini tekrarlarken. Babama bir mektup yazıldı ve benim iletmem istendi. Babam okula geldi, okul müdürünün odasında, o hiçbir zaman uygulanamayan ders programının ve eski, parlak öğrencilerin adlarının bulunduğu panonun altında yüzleştirildik. Albüm müdürün masasında, üçümüzü de hiç ilgilendirmeyen bir şeymiş gibi duruyordu. Müdür bir babama, bir bana bakıyordu. Babamla bense, birbirimize hiç bakmıyorduk. İçimden ona, o resimlerle ilgilendiği için gözümde değerini yitirmediği mesajını gönderiyor, bunun ona ulaşmış olmasını diliyordum; ne de olsa bir "karısı" vardı ve sadece çok yaygın bir zaafa boyun eğmişti. Babam acı çekiyordu çünkü dürüst bir insandı. Okul müdürü onu zorladı ama babam beni suçlu çıkarmaya yanaşmadı. Hiç durmadan, "Onunla konuşacağım. Onunla konuşacağım," diyordu.

Hiç konuşmadı. Sadece o cuma günü –ki cuma benim için kütüphane günüydü– olayın sonu bir şekilde geldi. Arka odada *Ari Irk ve Göçleri* adlı kitabı okuyor-

dum. Eski kokan, eski bir kitaptı, her açışında sırtı çatırdardı; sanırım onu kütüphaneden çıkaran ilk insan bendim. Okuması kolay olmayan kitaplardandı.

Babam içeri girdi, paçalarında hâlâ bisiklete binerken taktığı mandallar, üzerinde de artık sarkmaya başlamış, cepleri kirli, köpekbalığı derisi ceketı vardı, yüzü yorgundu, gözlüğünün arkasında gözleri sulanmıştı.

“Bugün ne okuyorsun?”

Kitabı gösterdim.

“Bununla, gidip annenin ailesini etkileyebilirsin. Onlar dudaklarını kıpırdatmadan ya da parmaklarını yalayarak sayfa çevirmeden okuyamazlar. Ama beni kandırmaya çalışma, duyuyor musun? Okuduğun şeyleri anlıyor musun?”

“Tabii anlıyorum.”

“Yalancının birisin sen. Ari mari, bu konuda ne biliyorsun ki?”

Browne’un okulda, bir Tarzan kitabı yüzünden azar işittiğinde, bunu öğretmene nasıl açıkladığını hatırladım; “Ben sadece sağduyulu kitaplar okurum efendim.” Ben de öyle dedim: “Ben sadece sağduyulu kitaplar okuyorum.”

Bana vuracağından emindim. Kitabı, kapağını sırtından koparırcasına, hışımla elimden çekerken, onunla vuracağını düşündüm. Ama o rasgele bir sayfa açtı ve sordu: “Homojenin anlamı ne?”

Gücümüzü küçümser, kozumuzu elden kaçıırırız. O âna kadar avantaj bendeydi ama şimdi ev tipi bir “Coca-Cola Sınavı”yla karşı karşıyaydım. Paniğe kapıldım ve şöyle dedim: “Kitabı eve kendim için getirmedim. Senin için getirdim.”

“Pis yalancı!”

“Bunu hak etmiyorum. Noel için bana verdiğin kricket sopasını hatırlıyor musun? Onu Cecil’e vereceğim, artık ona dokunmak istemiyorum.”

“Cecil’e ver tabii. Yoksullar her zaman zenginlere verir.”

Pazartesi günü Cecil’i eve getirip ona sopayı gösterdim. Onu, babamın bu armağanını artık kullanmak istemediğimi belirten, resmî havalı bir notla birlikte ön verandaya bırakmıştım. Bu bir bakıma doğruduydu çünkü uluslararası bir maçta, bu sopayla keşfedilip sopası kırıldığı için oyundışı bırakılan bir oyuncunun yerine girerek takımı kurtardığım yolundaki sıradan fantezimden vazgeçmiştim. Cecil’e sopayı isteyip istemediğini sordum. Notu okudu. Annemin yaptığı gibi, sopanın bende kalması için iki çift söz söylememesine üzüldüm. Notu yırttı, buruşturup bahçeye attı. Yasal olarak sopanın artık kendisine ait olduğunu ve ondan izin almadan dokunamayacağımı söyledi. Garip bir çocuktu Cecil. Sonradan kendimi çok kötü hissettim.

Babam eve gelip de sopayı verdiğimi öğrenince birkaç şey kırdı. Odasına gitti; kendi kendine konuştuğunu duydum. Akşamın geç bir saatinde dışarı çıktı. Bir şey içmek için köşedeki dükkâna uğradı. Herhalde orada onu rahatsız edecek bir şey olmuştu ki, hiçbir kışkırtmaya maruz kalmadan her şeyi kırıp dökmeye başladı. Önce basit bir ne-bulursa-kırma eylemiydi ama çok geçmeden, sadece Coca-Cola üzerine yoğunlaşmaya başladı. Şişeleri peş peşe kırıyor, boynundan tutuverdiği kırık Coca-Cola şişeleriyle zavallı dükkân sahibini korkutuyordu. Toplam olarak doksan altı şişe kırdı; dört dolu kasa. Ama Coca-Cola’ları kasayla kaldırıp yere çarpmıyor, şişeleri birbiri ardına sistematik bir şekilde, sanki bu iş için para almış gibi kırıyordu. Bir komşu, haberi iletince annem dışarı fırladı. Polise de haber verilmişti ve olay yerine gelen polis, babamın geçmişte sokak kavgalarını yatıştırması, arka bahçelerde izinsiz hayvan kesimi ve kaldırımında oyun oynanması gibi şeyleri engellemesi için sık sık çağırdığı

genç memurdu. Neyse ki, konu mahkemeye ve gazetelere yansımada. Zararı cömertçe telafi ettik.

Bu olay babama ciddi boyutta bir ün ve çevremizdeki serseri takımının saygısını kazandırmıştı. Cecil'in babasına küfreden hamalların laneti yeniden gündemdeydi. Kimsenin dükkân sahibine bir kını yoktu çünkü kredi açmaya her zaman hazır, faiz istemeyen, hiçbir şey satın almasanız bile, istediğinizde bir bardak suyu esirgemeyen bir adamdı. Tek sebep onun zengin, aylaklarınsa yoksul olması ve zenginlerin komik durumlara ne kolay düşürülebileceğini görme mutluluğunu tatmalarıydı. Ama bu tatsız olayın en rahatsız edici yanı, babamın üzerindeki etkisiydi. Bir anlık bir cinnet geçirmiş ve pazartesi gecesi yaptıklarından sorumlu tutulamazmış gibi davranıyordu. Ama bu yeni ünün hoşuna gittiği de açıktı. Bandajlarını sessiz bir gururla taşıyordu –elleri fena halde kesilmişti, yüzünde ve göğsünde de kesikler vardı– Eğitim Bakanlığı'ndan on beş günlük hastalık izni almıştı. Sokaktaki insanlarla daha senli benli oldu. O güne dek hep kendi işini kendi görürken, artık sokaktaki bir aylaktan bisiklet lastiğini tamir etmek ya da bahçeyi kazmak için yardım isteyebiliyordu. Bu yardımı çabucak elde edebilmesi de hayret vericiydi. Delilik. Ama bunun bile bir yöntemi vardı, yöntem sonradan gelse bile.

* * *

Kız kardeşlerimle ben, vaktimizin çoğunu annemizin ailesiyle birlikte geçiriyorduk. Her hafta sonu onlara gidiyorduk, çok geçmeden giysilerimiz ve özel eşyamız iki ev arasında pay edildi. Kardeşlerim Sally'nin maiyetine katılıp benden biraz daha uzaklaştılar. Bence kayıp değildi bu. Güzel kızlardı ama görünüşleri beni küçük düşürüyordu. Isabella'da –belki her yerde öyledir– okul

çocukları arasında bir âdet vardı; güzel kızların erkek kardeşleri bazı kadınsı davranışlar gösterir, bu yüzden de alaylara maruz kalırdı. Babamı sindirdiğim gibi, kız kardeşlerimi de sindirmiştım. Sonuçta, büyüdükçe benden uzaklaştılar, bir daha da asla yakınlaşmadılar. Babama karşı tavırlarını iyice abartılı buluyordum. Sally'ye ve diğer kızlara, babamdan sorumlu olmadıklarını söylüyor ve dükkân olayında komik bir yan bulan Cecil'den bile daha acımasız davranıyorlardı.

Cecil'in babası sahilde bir ev yaptırmış ve orada uzun bir tatil geçirilmesini buyurmuştu. Isabella'daki ilk sahil evlerinden biriydi bu. Elbette günümüzde tropik adaların sahilleri banliyölere dönüştü, aynı düzenli nüfus yığılmasını taşıyorlar. Hiç kuşkusuz aynı kötü şöhrette sahip olacaklar ama o zamana kadar da tahribat çoktan gerçekleşmiş olacak. Benim sözünü ettiğim zamanlardaysa sahiller doğal halleriyle ve boş tutuluyor, üzerlerinde giyinip soyunulacak bir kulübe bile bulunmuyordu. Deniz banyosu için gelmiş diğer gruplarla aranızda en az iki-üç yüz metre olmasına dikkat eder, bu mümkün olmadığında da, sahilin çok kalabalık olduğunu söyleyip şansınızı gelecek sefere denemek üzere evinize dönerdiniz. O zamanlar sahilde bir ev, büyük bir yenilikti ve tam bir sömestr boyunca Cecil ve Sally'nin ağzından hep bunu duymuştuk.

Ama bir tuhafılık vardı. Kız kardeşlerim ve ben davet edilmemiştik. Vahşi ve تنها bir sahile yolculuk bizim için hâlâ bir ölçüde maceraperestlikti ve kimse birkaç haftalık bir tatilde bizim sorumluluğumuzu üstlenmek istemiyordu. Ne Cecil'in annesiyle babası ne de annem babamdan izin istemeye yanaşıyordu çünkü bu, ondan ayrılışımızı vurgulayacaktı; bizler de reddedilme korkusuyla izin istemekten çekiniyorduk. Sonuçta, iki evde birden yaşama hakkımıza sığınarak, hiçbir şey yapmadık.

Cecil'lerin evi kapatılacaktı, bizim de evin içine kapatılacağımızı ya da kendi evimize geri gönderileceğimizi sanmıyorduk. Annem sessizliğiyle bize cesaret verdi. Yola çıkılacağı gün, bizler de diğerleri gibi eşyalarımızı toplamış, hâlâ davet edilmediğimiz halde gitmek için bekliyorduk. Ve elbette, gittik.

Deniz, hiçbir uyarı işareti vermeden karşımıza çıkıverdi. Sadece gökyüzünün yüksekliği ve ağaç tepelerinin ardındaki açıklık, oradan ötede kara olmadığını düşündürüyordu. Sonra, hindistancevizi ağaçlarıyla çevrelenmiş bir yolun sonunda, yaşayan, yok eden bir şey göründü; bu uzaklıktan, neredeyse renksiz görünüyordu. Ağaçlar sallanıyor, eğiliyor, hışırdıyor, beyaz köpüklü dalgalar, geniş sahili dövüyordu. Ağaçların arasında iki katlı, ke-resteden yapılma bir ev vardı. Bahçesiz, avlusuz, çitsiz, sadece kum ve kumda yetişen garip bitkilerle, parlak yeşil yapraklı asmalarla çevrili bir ev. Burada kendimi evimde hissetmeyeceğim kesindi. Ben toprağı tercih ediyordum; dağları ve karı tercih ediyordum.

Gece çöktüğünde –kapkara ya da ay ışığıyla aydınlanmış, yıldızlı ya da bomboş– rüzgârdan ve ağaçların sesinden başka hiçbir şey duyulmuyordu. Sahil evleri bana göre değildi. Bu, boş dünyanın ucunda terk edilmişlik hissi de bana göre değildi. Cecil bile durulmuş görünüyordu. Kızlar yağ lambasının etrafında toplanıyor, denizin olanca gürültüsü içinde, fısıltıyla konuşuyorlardı. Gecenin sonunda, saat çok geç olmadıysa, dama oynuyorduk. Damada çok iyiydim, her oyunda biraz daha iyi ustalaşıyordum. Cecil'le oynadım. Kaybetmek üzere olduğunu anlayınca, "Ahhh!" deyip taşları elinden atıverdi. Kız kardeşlerimle oynayıp onları da yendim. Sally'yi yendim. Yeniden oynamayı teklif etti. Onu tekrar yendiğimde de ağladı. Hile yaptığımı haykırarak yu-karı, yatağına koştu.

Sabah, dünyanın hâlâ yerinde durduğunu görmek beni rahatlattı. Mümkün olduğunca çabuk dışarı attım kendimi. Asma yapraklarının ve hindistancevizi kabuklarının üzerinde çiy vardı. Denizin suları çekiliyordu; ıslak kumsalda yosunlardan yeni bir hat oluşmuştu; tertemiz bir rüzgâr esiyordu. Sahilin uzak bir köşesinde, büyük bir ağacın kalıntılarını görebiliyordum. Bana, hangi ada ya da kıtadan geldiği belirsiz bu ağacın, adama, bu ıssız sahile vuruncaya kadar, haftalarca, aylarca, belki de bir yıldır okyanus tarafından taşındığını söylemişlerdi. Aklıma, sadece görülünce varlığı anlaşılan şeylere ilişkin, derinleştirmekten korktuğum düşünceler doluverdi. Eve döndüm ve herkesi kahvaltı için hazırlanırken buldum. Kaynayan kakaıyla kızarmış muzların kokusu, rüzgârın tuzlu kokusunu bastırıyordu.

Sally, üzerinde ince dokuma sabahlığı, ayaklarını vura vura merdivenlerden indi. Hem sabahlık hem de yapıldığı kumaş Isabella'ya aynı zamanda gelmiş, herkeste bir heves uyandırmıştı. Kız kardeşlerim bile okuldan döndüklerinde bir an önce, yürürken terliklerinin sadece ucunu gösteren bu uzun etekli giysiye bürünür olmuşlardı. Neyse, Sally sarı sabahlığıyla, ayaklarını vura vura merdivenlerden iniyordu. Bir gece önce yukarı çıkarken nasıl kötüyse, şimdi de öyleydi. "Biri diş fırçamı kullanmış!" diye ağlayarak, kirli fırçayı salladı.

Yaşlı kadınlar güzel ve narin Sally'yle ilgilendiler ve bu melodramatik ailenin, melodramatik bir öfkeyle haykırarak kızını yatıştırmak için koşuştular. Ama ilgileri benimkini aşamazdı. Sally konuşur konuşmaz, diş fırçasını kullananın ben olduğumu anlamıştım. Diş macununun tadını yeniden buluyordum. Kendimi inanılmaz derecede pis hissediyordum. Ağzımı çalkalamak için Sally'nin yanından geçip yukarı seyirttim. "O! O!" diye bağırdı Sally. Ayaklarını hâlâ yere vuruyordu ama gözyaşları yok

olmuştı. Kıkırdadı, güldü. Kahvaltıda da olayı unutma-
ma izin vermedi.

Kahvaltıdan sonra ıssız, parlak sahilde tek başıma yürüyüşe çıktım. Asma kütüklerini, kabukları, yosunları, kum yengeçlerini, her dalgayla sahile kadar gelen, neredeyse şeffaf küçük balıkları inceledim. Şehre otobüsle dönme fikrini aklımdan geçirdim. Köye doğu yürüdüm. Manzara griydi, paslıydı ve çürüyordu; eski tenekelerin pası ve çürüyen tahtaların grisi. Küçük, barakadan bir kafede bir Pepsi-Cola içip içinde sıcak, şekerli hindistan- cevizi bulunan meyveli bir turta yedim. Engebeli asfalt yolu izleyerek köyden çıktım, denizden uzaklaştım. Amberçiçeği çitlerinin arkasından, dünyayı adanın bu kısmı olarak bilen, hayatları boyunca doğdukları yerden beş mil öteye gitmediklerini duyduğum insanların tuhaf bakışlarına hedef oldum. Bir saat kadar sonra beni köye dönmeye sevk eden de bu bakışlar oldu. Hava sıcaktı. Yapraklar durgundu, boyunlarını bükmeye hazır görünüyorlardı. Engebeli toprağın üzerine dökülmüş asfalt, ayaklarımın altında yumuşacıktı. Burada, denizden uzakta günün tazeliği çoktan yanıp kül olmuştu.

Köyde gölgeler sanki büzülmüş, kulübelerin çevresinde ve ağaçların altında incecik çizgiler haline gelmişti. Bomboş bıraktığım sahilde şimdi pek çok insan ve hareketlilik vardı. Kumlar taze değildi artık. Düzgün ve tertemiz parıldayan her şeye kirli bir görüntü sinmişti. Kumlar ayak izleriyle bozulmuş, aşındırılıp düzensiz şekillere sokulmuş, kırmızı ve soluk mavi kutular ezilip parlaklıklarını yitirmişlerdi. Tanımlanması zor renklerdeki –Açık kahverengi mi demeli, sarı mı?– sokak köpekleri uzun kuyruklarını bacaklarının arasına kıstırmış, oraya buraya koşturuyorlardı. Kumun sıcaklığı bez ayakba- bılarının tabanlarından ayaklarıma işliyordu. Sahildeki- lerin sayısı artmıştı. Ama uzaktan fark ettiğim hareketli-

liğin içine girince, bunun, bir merkezi olmayan, şaşırtıcı sessizlikte bir devinim olduğunu anladım. Bazıları denize bakıyordu. Birçoğu tembel tembel kumlara uzanmıştı. Kimileri de, kaba görünümlü ama parlak renklere boyanmış teknelerinin yanındaki gölgesiz hindistancevizi ağaçlarının altına oturmuş ağlarını onaran balıkçıların yanında, ayakta duruyordu. Bu balıkçıların Karayip-Afrika karışımı soyları, güneşte ve tuzlu rüzgârda kalmaktan siyaha dönüşmüş ifadesiz yüzlerinden okunuyordu. Sahilde, etrafımdaki hareket sürüyordu; ama acelesiz ve tanımsız bir tempoyla. Bir süre önce Pepsi-Cola içip meyveli turta yediğim barakadan bozma kafeden bir gramofon sesi geliyordu. Çalınan şarkıyı hatırladım; "*Bésame Mucho*"ydu. Sözler ve müzik, rüzgârın önüne katılmış, kalabalık, karmakarışık bir halde sahile kadar uzanıyordu. O zaman duydum. İnsanlar boğuluyordu. Cehennemî bir kuyuya düşer gibi boğuluyordu insanlar. Bazıları, gidip onları kurtarmaları için balıkçılara yalvarıyordu. Balıkçılarsa hindistancevizi ağaçlarının kökleri üzerine oturmuş, ağlarını onarıyor, oltaları için şekerkamışı saplarını ölçüp kesiyorlardı. Kavruk, Karayip-karası yüzleri birer maskeyi andırıyordu. Kendi boğuluşumu hayal ettim ve bu hayal beni gerçeklikten kopardı; artık aralarında kendi bozuk dilleriyle konuşan, sahile çarpan dalgaların ötesindeki turkuvaz suların içinde debelenen ve şimdiden ceset sayılabilecek o insanları kurtarmaya çalışmanın saçma ve yararsız olacağını bildikleri için harekete geçmeyen balıkçılara karşı öfke duymuyordum. Ziyaretçiler, tatile gelmiş insanlar korkuya kapılmıştı, yerlilerse balıkçılar kadar sakindi. Gerçekten kopuşumun ortasında durmuş, ölüm korkusuna kendini kaptırmış bense, bu hikâyeyi bölük pörçük yaşıyordum. Bir genç, boğulmakta olan kız kardeşlerinin yanına ulaşmak için yüzmeye başlamış ve o da görünmez olmuştu. Sular hızla çekili-

yordu, hepsini çok uzaklara taşıyacaktı. Çok kısa bir süre içinde, o gencin kurtarma çabasına ilişkin pek çok çeşitleme duydum. Çılgınca ve aptalca davranmış, çabucak bitkin düşmüştü. Dev dalgalarla boğuşmaya çalışmış, altlarından geçmeyi akıl edememişti; dalgalar onu evirmiş, çevirmiş ve deniz yatağına savuruvermişti. Bir şehirliydi, yüzme bilmiyordu. Pek çok hikâye.

Korku içinde geri döndüm ve eve doğru yürümeye başladım. Çok özel bir korkuydu bu, bedeninin zayıflığını yansıtan çok özel bir histi –şu zavallı kollar, şu zavallı ayaklar, şu narin kafa– etinin zayıflığı yüzünden duyduğum utanç beni, hikâyeyi kadınlara anlatmaktan alıkoydu. Onlar da sessizliğimi sabahki olaya bağlayıp bana şefkat gösterdiler. Biraz önce tanık olduğum trajedinin bütün ağırlığını insanlık adına üstlenmişim gibi, bu şefkati, kadın ellerinin bu rahatlatıcı hizmetini uygun bulup kabul ettim.

Haberi getiren Cecil oldu, ben de ilk kez duyuyormuş gibi davrandım. Sonra hepimiz koşarak dışarı çıktık, kızlar mayolarıyla, çekilmiş suların bıraktığı ıslak kumlar üzerinde dolaşıyorlardı. Cecil bizden uzaklaştı; koşarak, kocaman, şapırtılı adımlarla, ardında garip şekilli izler bırakarak köpüklü suların kıyısına kadar gitti. Kumlar lekelenmiş bir arenanın kumlarına benziyordu. Balıkçılar yok olmuştu. Tekneleri açıktaydı. Geniş ağlarının mantarları, dev okyanus dalgalarının ötesinde bir yay oluştuyordu. İki tekne dalgaları aşarak beyaz köpüklü sulara girdi ve tam denizin sınırında karaya oturdu. Kalabalık ikiye bölünüp ağın iplerine yapışmak için teknelere koştu. Boğulma hikâyesi tekrar gündeme geldi. Saat ikiye geliyordu, sabahla öğleden sonra arasındaki durgunluk saatindeydik. Balıkçılar, ölçülü hareketlerle ağı çekiyordu; kıyafetlerinden kolayca ayırt edilebilen ziyaretçiler ve köylüler deli gibi iplere asılmışlardı, sanki bir halat

çekme yarışmasındaydılar. Barakadan bozma kafede hâlâ o plak çalışıyor, aynı sözler rüzgârın önüne katılıp hindistancevizi dallarının üzerinden geçiyordu. "*Bésame mucho, como si fuera la última vez.*" Ah şu popüler şarkıların saçmasapan sözleri! Derken Deschampsneufs'la, muhtemelen ailesinden birilerinin en ateşli halatçılar arasında olduğunu fark ettim. Görülmek istemiyordum, bir kenara çekildim. O zamana kadar bütün boyutlarıyla özel bir anı niteliğini taşıyan bu olayda artık ben de bir gözlemciydim.

Mantarların oluşturduğu yay giderek daraldı ve yakınlaştı. Sahildeki dalgaları aştı. Ağ görüldü. Sonra haykırışlar duyuldu. Denizin sürükledikleri! *Kahramanlar*'daki gibi, ne büyük ama ne verimsiz bir çaba! Yine de bazı sonuçlar vermişti. İlk ceset görüldü, ardından ikincisi, üçüncüsü. Hep birlikte ölmüşlerdi; yuvarlanan, sürüklenen cesetler, ağ kıyıya doğru yaklaştıkça, canlı, gümüş renkli balıklarla karışıyordu. Bunlar bizim küçük köpekbalığı dediğimiz, ölümü izledikleri söylenen balıklardı. Binlerce de küçük balık vardı. Bir süre sonra her şey kirli sahilin üzerine yığıldı ve kurudu. Balıklar, kısa aralıklı spazmlarla kumun üzerinde can çekişiyor, biraz öncesine kadar tehditkâr görünen köpekbalıkları ölü yatıyor, insanlarsa özel bir intikam hırsıyla yönlendirilmiş gibi, aralarına girip onların kafalarını eziyordu.

Cesetler güneşin altında kumsala yan yana dizildi. Mayoları canlı kalan tek parçaları gibiydi, yüzmeye kalksam benim giysilerim nasıl ıslanacaksa, onlar da öyle ıslaktı. Yere uzatılmış cesetlerin etrafında toplanan grubun az ilerisinde, balıkçılarla ağı çekmeye yardım edenlerden bazıları arasında bir tartışma başlamıştı. Onlar balıkları istiyordu, balıkçılar da balıkların parasını. Ağı çekenler, bu hizmetlerinin karşılığında balıkları hak ettiklerini öne sürüyorlardı. Dişleri dökülmüş bir balıkçı

durmadan küfrediyordu. Sonunda ortalık yatıştı. Galiba balıkçılar paralarını aldılar. Cesetler taşındı ve başka her yeri parlayan, suları çekilmiş kumsalda, sadece cesetlerin yatırıldığı yerlerdeki çukurlar ve birkaç saat önce olanları hatırlatan sürüklenme izleri kaldı. Biraz önce sahile saçılan, canlı ve parlak gümüşü balıkların rengi griye dönmüş, çöpe benzemişlerdi. Sokak köpekleri huzursuzca dolanıyordu. Akbabalar, hindistancevizi ağaçlarının üzerinde seyirdeydi.

Adamızın bu bölümündeki sahil şeridi yirmi milden uzundu; kakao tarlalarından gelip okyanusa akan, suları temiz ama hafif tuzlu ırmaklar tarafından bölünüyordu. Hindistancevizi ağaçları, kumsal ve dalgaların beyazı, uzaklarda bir noktada birleşiyormuş gibi görünüyordu. Hindistancevizinin yerini nerede mangrova¹ ve bataklığa bıraktığını görmek mümkün değildi. Orada burada, sahilin düzgün çizgisini bölercesine yatan, denizin sürükleyip attığı ağaç gövdeleri vardı. Birine doğru yürüdüm, sonra öbürüne. Bir süre sonra köyden ve insanlardan uzaklaştım, ölgün ışıktaki gümüşü parıltılar saçan, yumuşak görünümlü sahilde yalnızdım. Artık hindistancevizleri yoktu, köklerinin kara kafesi üzerinde uzayan mangrovlar vardı. Mangrov bataklıklarından, her gün yeniden oluşup bozulan, bir makine tarafından biçimlendirilmiş kadar düzgün kum tepeliklerinin arasından, ölü yaprakların amber rengine bürünmüş, sıcak deniz suyunun aksine ayağı üşüten berrak sular, küçük ve sık kanallarla okyanusa akıyordu. Sahilde bu su kanallarının kenarları, yükselen sularla sürekli olarak aşınıyor, dik kısımları yuvarlanıyor, sonra bu oyulma ve törpülenme işlemi yeniden başlıyordu. Hızlı çekimde izlenen, küçük çaplı bir

1. Tropikal bölgelerde kıyı ve bataklıklarda yetişen, uzun ve kavisli toprak üstü kökleriyle, dip çamuruna tutunan bir bitki. (Ç.N.)

coğrafya dersiydi bu. Şurada yatan ağaç kumlara iyice gömülmüş ve bir zamanlar, yolculuğunun son aşamasına yaklaşırken suların üzerinde kolayca taşınan bu gövdenin sürüklenmesi artık imkânsız hale gelmişti; şimdi, benim yaklaşmamla dört bir yana kaçışan garip böceklerin yuvasıydı. Adanın bu kesimi hâlâ Kolomb'u ve keşfedilmeyi bekleyen bir yer gibiydi.

Seçilmiş biri olmayan bir çocuğun burada ne işi vardı? Bir gemi kazası sonucu, bilinmeyen bir sahile düşmüş; kurtarılmayı, tuhaf şekilli gemilerin gelip kendisini dağlarına geri götürmesini bekleyen bir çocuğun? Zavalı çocuk, zavallı lider. Ama ben seçilmiş biriydim. Kamera gökyüzündeydi. Onca yükseklikten minicik görünen, uzak bir adanın –*Siyah Kuğu* gibi filmlerdeki kadar kayıp ve terk edilmiş, yumuşak bir müzik eşliğinde yelken açmış giden eski gemilerin güvertesindeki endişeli adamların karşısına, berrak bir sabah ışığında çıkıveren bir adanın– mangrov bataklığının yanındaki sahilde yürüyen çocuğu takip ediyordu. Fark ediliyordum. Bu yüzden de korku söz konusu değildi. Akşamüstünün geceye dönen saatlerinde, kadim çağlardan yankılanan seslerle dolu boş sahil boyunca, korkusuzca yürüdüm.

Uzakta, hiç durmadan göz kırpan, karanlıkta hayal edilen şeylere benzeyen ışık noktacıları belirmeye başlamıştı. Dişi yengeçlerin, yuvalarından çıkıp karınlarının altındaki yumurtaları denize bırakmaya hazırlanırken, elektrik fenerleriyle şaşırtılıp yakalandığı dolunay gecelerinden biriydi. Dans eden ışıklara doğru yürüdüm. Yengeç avcılarını geçtim. Şapka takmışlar ve gece ayazına karşı, gömlek düğmelerinin hepsini iliklemişlerdi. Sahil evini gördüğümde içimdeki hüznün kaybolmuştu, evin solgun ışıkları hindistancevizi ağacının dalları arasından geçerken daha da soluyordu.

Sahilde kumların üzerinde dolaşan küçük bir figür

vardı. Cecil'di bu. Adını büyük, daha doğrusu kocaman harflerle kumlara yazıyordu. Bu da kendini büyük bir enerjiyle adadığı aylıklıklarından biriydi. Ay yükselirken durdum ve onu seyrettim. Hiç konuşmadık. Ya ismini yazmasına yardım etmemi ya da kendi ismini yazmaya başlamamı beklediğini biliyordum. Her ikisine de yeltenmedim. Onu orada bırakıp eve doğru yürüdüm. İsmi yazmaktan vazgeçip peşime düşmesi beni hiç şaşırtmadı. Gramofonda "*When I Grow Too Old to Dream*" adlı şarkı çalıyordu. Açık bir pencereden, kızların dans ettiğini gördüm. Pencereye yaklaşıp önündeki çıkıntıya yaslandım. Kum ve tuz yüzünden pütür pütür ve yapış yapıştı.

Sally'ye, "Bence sen nesen, biliyor musun?" dedim.

Tuzağıma düştü. "Hayır, neyim?" dedi.

"Bence sen bir aptalsın."

Tepinişini görme zevkine eriştim.

Okulda bu deniz kenarı tatilimden hiç söz etmedim.

Boğulmalar ve ağ çekme çabalarını anlatmayı Deschamps-neufs'a bırakıp hepsini yeni duymuş gibi davrandım.

* * *

En sonunda, en azından ilişkiler konusunda eleme ve basitleştirme yapmaya başladım. Okula ve ilişkilere ait o özel yarıkürede yoğunlaşıyordum. Kendimi kitaplarımın gömmüyor ya da sınavlardan önce deli gibi çalışmıyordum; gururumu hâlâ koruyordum. Cecil parlak bir öğrenci gördüğünde ona hayran olurdu ve babası sık sık ve gizlice, değişik ırklardan, umut vaat eden yoksul gençlere parasal ya da başka türde yardımlarda bulunurdu. Ama aramızda, eğitimin özellikle alt sınıflar için olduğu hissi hâlâ geçerliydi. Ben o kadar ileri gitmemiştim. Benim idealim, çabalar gibi görünmeden parlak olabilmektir. Bunu sadece Hok'un başarıyla yürüttüğünü düşün-

memme rağmen, onunla girdiğim şu "sinirleri bozuk" yarışından vazgeçtim.

Sporu seçtim. Adımı kriket takımına yazdırdım. Topu atan oyunculardan biri olmayı düşünüyordum ve herhalde söylemememe gerek yok, topu çok hızlı atabilmeyi umuyordum. Koşmaya başladığımda, turu bitiremeden hem koşunun hem topun kontrolünü kaybettim. Sahanın hiçbir tarafında fazla başarılı olamadım. Ama bunca çaba boşa gitmedi. Sıkılganlığımı bir ölçüde yendim. Ne de olsa bir kriket oyuncusunun tuhaf kıyafetine bürünüp ifadesiz bir suratla ortaya kadar yürümek epey çaba istiyordu! Hok ve yandaşları bu yeni kişiliğimle dalga geçtiler ama ben aldırmadım. Çok belirgin başarısızlıklarına rağmen, şaşırtıcı sayıda çocuğun beni bir sporcu olarak kabul etmesi bana ödeşme duygusu veriyordu. "Sinirleri bozuk" olduğum zamanlar aslında kendimden pek emin değildim. Kendimi zayıf, değişken ve bağımlı gördüğüm için başkalarında da benzer zayıflıklar arıyordum. Yakaladığım alaycılık buydu işte. Pek çok kişinin beni, söylediğim gibi biri olarak kabul ettiğini keşfetmek tam bir mutluluktur. Bütünlüğün dışavurumu gibi bir şeydi.

Isabella İmparatorluk Koleji'nin oyun sahalarını fazla abartmak istemiyorum, daha doğrusu -azametini azaltacak ya da çoğulun çağrıştıracak kaçınılmaz kıyası yok edecek biçimde- pek de düzgün olmayan kriket sahasından uzun uzadıya söz etmek istemiyorum. Ama belli bir dinginliği ve belli bir tavrı orada elde ettim. O zamanlar bu tavrı açık ve kesin bir biçimde tanımlamayı başaramıyordum. Ama şimdi görebildiğim kadarıyla, seyirci gerçeğine yönelik bir tavırdı bu. Şöyle anlatayım. Seyirci asla önemli değildir. Seyirci, çoğunluğu sizden daha aşağıda bulunan bireylerden oluşur. Tatsız bir itiraf oldu; ama seyircilerini "sevdiğini" söyleyen bir aktöre asla inanmamışımdır. Aktör seyircisini ancak köpeklerini se-

vebileceği tarzda sever. Hangi alanda olursa olsun, halka gösteri yapan başarılı biri, seyircisini küçümsemese bile, ona karşı derin bir umursamazlık içindedir. Aktör, kendini alkışlayanlardan ayırır, liderdir; özellikle popüler bir lider, liderliğini yaptığı kimselerden ayırır. Daha sonraları iyi bir hatip olmam pek çoklarını şaşırtmış ve bazılarına şiddetli bir kişilik parçalanması gibi gelmişti. Ama bana öyle görünmüyordu. Hatip, o tuhaf öğrenci-kriketçinin başka bir türüydü. Isabella İmparatorluk Koleji'nin ağlarında da çekingenlik bastırılıyor, seyirci göz ardı ediliyordu.

Vah o kuramlara! Vah o içimi kemiren korkulara! Size daha sonra olanları anlatayım. Tam da düşündüğüm gibi, bir süre sonra atletizmde kendimi gösterme fırsatını yakaladım. Isabella İmparatorluk Koleji yıllık spor yarışmaları. Kendi grubumda yüz, iki yüz ve dört yüz metreleri kazanma şansımı çok yüksek görüyordum. Sebepleri çok açık ve özeldi ama şu anda tam olarak aklıma gelmiyor. Katılma tarihi, doğum günüm ya da ikisiyle birden ilgiliydi galiba – bir-iki günlük bir fark her şeyi değiştirebilecekti. Üstelik buna bir de, Isabella İmparatorluk Koleji'nin birkaç yıl önce feshedilip sonra kısa bir süre için yeniden canlandırılan ve ardından yine kapatılan anaokulu bölümü eklenmiş, buradaki çocuklar da asıl okula dahil edilmişti. İki gruba ayrılmışlardı; on ya da on bir yaşın altındakilerle, on iki ya da on üç yaşın altındakiler. İkinci grubun içinde yer almak benim için büyük bir şanstı. Bu grupta bir dev sayılırdım. Anaokulunun açılıp kapanması beni on beş ya da on sekiz ay küçüklerimle rekabet durumunda bırakıyordu. Yeni kaydolanların ilan tahtasındaki çocuksu, dağınık imzaları bu mutlu gerçeği onaylıyordu.

Atletizme geçtim. Anneme koşu şortu aldırıp öğleden sonraları okul pistinde gayretli bir antrenman prog-

ramı sürdürmeye başladım. Benden büyük atletleri taklit ediyordum. Bir antrenman koşusundan sonra hemen durmuyordum. Adeta kendimi dizginler gibi yavaş yavaş koşarak hız kesiyor, koşunun sonunu bir dansçı gibi bitiriyordum; dirsekler yukarıda, hafifçe gerilmiş kollar ve olabildiğince yükseğe kalkan bacaklarla bir ritim içinde. Genç rakiplerimi, oyun sahasının bir ucunda çırpı bacakları ve kollarıyla itişip kakışarak benim gibi antrenman yapmaya çalışırken görmek beni eğlendiriyordu. Onlar da tıpkı benim gibi, gelişmiş kılı bacaklı daha büyük atletler gibi, kaslarını Kanada Şifa Yağı ya da Sloan Masaj İlacı'yla ovuşturuyordu.

Bu yeni kişiliğim evde hemen dikkat çekti. Cecil'in benim üzerimdeki etkisine bağlandı ve babamda hoşnutsuzluk, annemde sessiz bir memnuniyet, babamdan çoktan vazgeçtikleri için sırtlarını dayayabilecek ya da hakkında konuşacak yakın bir erkekleri olmayan kız kardeşlerimde de gurur ve rahatlık uyandırdı. Kadınlar koşu şortlarından, onların açıkta bıraktığı, masaj yapılmış bacaklardan ve "sinirlerim bozuk" olduğundan, onlara muhtemelen ertelenmiş görünen erkekliğin vaat edilmesinden hoşlanmışlardı. Babamın durumumdan hazzetmeyişi kiskançlık olarak yorumluyordum; bu da bende tatsız bir his uyandırıyor. Kadınların ilgisi de tatsızdı. Isabella İmparatorluk Koleji bir süre önce, İngiltere'den yeni gelen bir müdür tarafından keyfi olarak iki gruba ayrılmıştı, hiç kuşkusuz bu ayrımın amacı, takım ruhunu ve rekabeti güçlendirmektir. Bu ideal kısa zamanda iflas etmişti ama gruplar ve aynı müdür tarafından tasarlanan amblemleri kalmıştı. Her yıl bir kere, spor gününde gruplar ortaya çıkardı. Annem benim grubumun kırmızı amblemini koşu fanılamın üzerine işlemeye başlamıştı. Hayalî bir deseni, kendi hayallerini de katarak, titizlikle, sevgiyle meydana çıkarıyordu.

Her akşam, tıpkı bebek giysileri hazırlayan bir kadın gibi çalışıyordu. Evdeki bebek giysileri hazırlığı, okulun sahasında bir hafta süren hazırlıklarla; kulvarların işaretlenmesiyle, küçük bayrakların dikilmesiyle, çadırların kurulmasıyla uyum içindeydi. Kendi çabalarımın önemsizleştğini, kendimi kanıtlama fırsatının elimden alındığını hissediyordum. Kız kardeşlerimin de yarışlara gelmeyi düşündüklerini öğrenince kendimi kaybettim. Onlara karşı çıktım. Israr ettiler; kendilerince hazırlık yapmışlardı. Onlara küfrettim, aynı şekilde karşılık verdiler. Sonunda, cezalandırmak için, beni kendi halime bırakmayı ve benimle hiç ilgilenmemeyi seçtiler. Ucuz atlattığımı düşünüp rahatladım.

Büyük gün geldi. Kahvaltı beni şaşırtmıştı. Genellikle kahvaltılarımız basit olurdu, sadece kakao veya tereyağlı ekmekle çay, bazen de avokado ya da muzdan oluşurdu. Şimdiyse bana portakal suyu, mısır gevreği, yumurta, kızarmış ekmek ve reçel sunuluyordu. Benim için böyle bir kahvaltı önemli günlerle bağlantılıydı, bu yüzden de onu biraz tiksindirici bulurdum. Bütün bu "tören" beni utandırmış, o günün önemli bir gün sayılmış olması utancımı iki misli artırmıştı. Huzursuzdum ve gördüğüm rüyayı ancak, mısır gevreklerini önce çatırdatıp sonra sessizce yutmaya çalışırken, utançla hatırlayabildim. Bu bir çifte rüyaydı, yani rüya içinde rüya; rüyayı gören, sevincinin gerçek olup olmadığı konusunda korkuya kapılıyor ve rüya görüp görmediğini sorgularken görmediğine karar veriyor. Kendimi yeniden bebek olarak ve annemin göğsünde görmüştüm. Ne mutluluktu! Memesi, o teselli edici ağırlık, bütün yumuşaklığıyla çok yakınımda, yanağımda ve ağzımdaydı. Alacakaranlıkta, puslu bir görüntüydü bu. Çalıların koyu maviliğinin ortasında, ışıksız, arka verandadaydık. Annem sallanıyordu, ben de göğsünün verdiği özgürlüğü tadıyordum.

Bir rüya mıydı bu? Hayır, rüya görmüyordum. Ardından uyanıvermek ne yazık, ne büyük bir acı!

Şimdi ona, grubumun amblemini işlemiş, hiçbir şeyden kuşkulananmayan o kadına bakarken, sırlara sır, ağırlıklara ağırlık eklenmiş hissine kapıldım. Ama sağduyu ve gün ışığının yardımıyla utancım geçti. Öğle yemeğinden hemen önce, kırmızı amblemlı fanilamı giyip üzerine gömleğimi geçirdim. Eski tip ahşap evimizin sarmaşıklarla kaplı verandasında annemi öptükten sonra, duyduğum büyük mutluluğun şaşkınlığıyla sokağa çıktım. Yalnızdım; annemden, kız kardeşlerimden, babamdan uzak, bir başımaydım. Kamera gökyüzündeydi. İnsanların kamuflajından kurtulmuş, bağımsız bir erkektim. Bana her zaman sıkıcı gelen sokak, şimdi merak uyandıran bir caddeydi sanki.

Ama Isabella İmparatorluk Koleji'nin bulunduğu yere geldiğimde, cumartesi öğleden sonrasının rehaveti kendini hissettirmeye başladı. Huzursuzluğum geri gelmişti ama onu kontrol edecek gücüm yoktu. Yan kapıdan okul arazisine girip çadırları ve özenle giyinmiş kadınları, erkekleri, çocukları –benimkine benzer yüzlerce hazırlık yapılmıştı– görür görmez bir kez daha çabalarımın önemsizliğini hissettim. Cesaretim geri çekilmiş, bir tür bezginlikle yer değiştirmişti.

Yarışmalar başladı, spor sahasında birbiriyle ilişkisiz özel faaliyetlerin yarattığı bir karmaşa vardı. Uzun mesafe koşucuları, bir yemini yerine getirir gibi, dikkati çekmeden ısınıyor, aynı anda hem kısa mesafe hem start çalışmaları hem de gerçek yarışlar yapıyordu. Şuraya dönüp uzun atlayışları, öbür tarafa dönüp yüksek atlayışları seyredebiliyordunuz. Telaşla koşuşturan yarı çıplak gençlerin arasında sakın sakın sohbet edip bir şeyler içen giyinik insanlar göze çarpıyordu. Rakiplerimi gördüm. Çoğu anne babasıyla birlikte gelmişti ve çoktan so-

yunup en az benimki kadar titizlikle işlendiği belli amb-
lemlerini sergilemeye başlamışlardı. Benimkiyse hâlâ
gömleğin altında gizliydi. Ne çok özel hazırlık! Duyuru
yapıldığında, hepsi hevesle başlangıç çizgisine koştu. Bir-
ikisi start denemesi yaptı. Bu yarış için de, başka yarışlar
için de onlara asla katılmayacağımı biliyordum. Sıraya
girdiler; bir öğretmen elinde bir tabancayla onlara bakı-
yordu. Kararımı verdim, güçsüzlüğüm ve önemsizlik his-
sim kayboldu. Tabanca ateşlendi ve yarış başladı. Yüz
metre yarışıydı, çabucak ve pek fazla dikkat çekmeden
bitti. Öğretmen, ağzında gümüş bir düdüğü, bir elinde bir
defter, diğerinde tabancayla, kravatını uçura uçura başka
bir yere doğru koşmaya başlamıştı bile. Bedava dondur-
ma için gerçekleştirilen geleneksel hücumu ben de katıl-
dım. Sonra çadırların arasında dolaşmaya başladım. Bir
süre sonra içimdeki rahatlama, sıkıntıdan doğan bir tat-
sızlık hissiyle yer değiştirdi, bütün okula açık dört yüz
metre engelli yarışına katıldım –her yarışa herkes katıla-
biliyordu, kayıt parası ya da imza gerekmiyordu, küçük-
lere yüz, hatta iki yüz metre önde başlama hakkı verili-
yordu– ve bütün okulla birlikte, her renkten bacaklardan
oluşan bir güruhun içinde, bir çift bacak olarak ve gru-
bumun amblemini hâlâ gömleğimin içinde saklayarak,
ben de koştum. Sonra yarışı bıraktım ve fark ettirmeden,
ortadaki kalabalığın içine sızıverdim. Özenle giyinmiş
erkeklerin bazıları içkinin etkisiyle biraz gevşemiş, kızlar
yorulmuştu. Kadınların yüzleri parlıyordu. Ama dört yüz
metre engelli yarışının geleneksel şamatasının ortasında-
ki bir adacıkta, küçük ama resmî bir ağırlık, pek çok da
kâğıt ve not alışverişi söz konusuydu; birazdan ödül tö-
reni yapılacaktı. Kalabalık, kupa ve madalyaların bulun-
duğu çadıra doğru sürükleniyordu.

Orada kalmadım. Eve döndüğümde annemi beni
bekler buldum. “Eee, ne oldu?” diye sordu.

“Kazanamadım.”

Pazartesi sabahı beden öğretmenim bütün sınıfın önünde bana, “Cumartesi günü yaptığın, çok sportmen-
ce bir hareketti. Zaten doğru olanı yapacağından kuş-
kum yoktu,” dedi.

Böylece bir sportmen olarak ün kazanmakla kalmamış, bu ünü iyice pekiştirmiş oldum. Ve o gün de, uyku-
da veya bir ameliyat öncesi kloroformun etkisi altınday-
ken ağzımdan kaçırılmaktan korktuğum sırlarımdan
biri haline geldi.

* * *

Artık buna benzer sırlar istemiyordum. Gemi enka-
zından kurtulup kıyıya vurmuşluk ya da kalabalıklar
içinde yanlış yapma duygusuyla zehirlenen cumartesi
öğleden sonraları da istemiyordum. Düşündüğüm gibi,
ilişkilerimi basitleştirmeye başlamıştım. Ama çok geç
başlamıştım. Hayaller âleminin batağında, çok derinlere
gömülmüştüm. Yepyeni, tertemiz bir başlangıç yapmak
istiyordum. İşte, batan gemiden kurtulup çıktığım adayı
terk edip babam gibi, mahrum bırakıldığım gerçek dün-
yada, bir lider olmak için gayret etme kararını o zaman
verdim. Bu karar, tesellisini de beraberinde getirmişti.
Artık çevremdeki her şey geçici ve önemsizdi; kendimi,
başka yerde bulunan bir gerçeklik için bilinçli bir şekilde
geri çekebiliyordum.

Mutlu olmanın ilk şartı ünlü bir şehirde doğmaktır,
diyen eski bir Yunan deyişi okumuştum. Bu, tıpkı bir ilaç
şişesinin üzerindeki kullanma talimatı gibi, belirgin ve
somut olduğu için, insanlara küstahça gelebilecek söz-
lerden biriydi, doğruluklarını bizzat tecrübe etmiş olan-
lar hariç. Isabella gibi ücra bir Yeni Dünya köşesinde, bu
elden düşme, barbar adada doğmuş olmak, düzensizliğe

doğmak. Çok küçük yaşlardan, neredeyse okulda, kralın tacının ağırlığına ilişkin ilk dersimden bu yana böyle düşünmüştüm. Ama şimdi, bu düzensizliğin kendine özgü bir mantığı ve sürekliliği olduğunu, eski Yunanlıların bilgeliğini keşfedecektim. Ben kaçışımı planlar, oradan uzaklaşma arzumu bilerken, bir yandan da, kazanın beni atıverdiği yere daha sıkı kök salmamı sağlayan bir olaylar dizisi başladı.

3

Babam elden düşme bir otomobil sahibi oldu. Otuzlu yılların, kibrit kutusu diye adlandırılan mini Austin'lerinden biriydi bu, o zamanlar bile antika bir havası vardı; çünkü bizler Isabella'da Amerikan arabalarına alıştık. Yanılmıyorsa babam o arabayı faizsiz devlet kredisıyla almıştı; Eğitim Bakanlığı'ndaki görevi sık sık seyahate çıkmasını gerektiriyordu. Sokakta, şişe kırıp dükkân dağıtan biri olarak zaten belirli bir üne sahip olan babam, bir saygınlık ve ciddiyet sembolü olan Austin'in gelişiyle, alışılmışın iyice dışında bir kimlik kazanmıştı. Ona "radikal" diyorlardı. Isabella'da bu, sıradan olmayan, gerçek bir "karakter" sayılabilecek kişileri tanımlayan bir onay sözcüğüydü. Araba ile onun getirdiği itibar ve huzursuzluklar –benzin almak, servise götürmek, beceriksiz ama üzerlerinde etkileyici yağ lekeleri bulunan teknisyenlerle sürekli alışveriş içinde olmak– babamda bir değişiklik yaratmıştı. Dünyaya karşı ilgisi yeniden canlanmıştı. Evde de, diğer insanların arasında da daha yüksek sesle konuşuyordu ve eski tutkusu zekâ, onu yeniden esir almıştı. Söylenen sözleri çarpıtıp gülüyor, sorulara kendi saçma sorularıyla cevap veriyor, birinin sarf ettiği cümleleri tuhaf sorulara çevirip yine gülüyordu. Bu huzursuz edici bir durumdu. Ne zaman arabasının direksiyonuna geçse, yü-

züne sabit, çirkin bir sırtış oturtuyor, başını hafifçe kaldırıp ellerini öğretmeninin önerdiği konumda direksiyona yerleştiriyor ve dudaklarını aralıyordu. Araba kullanırken şarkı söylüyor, her şeyde bir ilgi merkezi, bir espri bulmakta kararlı davranıyordu. Bu da çok yorucuydu.

Bir yandan da, ailesini bir araya getirmek ve evin reisi olarak prestijini yeniden kazanmak için çaba göstermeye başladı. Hafta sonları bizi evde tutabilmek için pazarları bir "aile yemeği" âdeti çıkardı. Normal olarak hepimiz, mutfağa bir otel büfesi muamelesi yapar, kendimize göre, rasgele yemek yerdik. Bu düzensiz yemeklerden birinde –ki sonuncusu olmuştu– babam bizi küçük, resmî bir konuşma yaparak utandırdı.

"Bütün aile bireylerinin zaman zaman bir araya gelerek, birlikte yemek yemeleri çok güzel bir şey," dedi. "Bunun aile bağlarını güçlendirdiğini düşünüyorum. Aile, bütün uygarlıkların ve kültürün temel birimidir. Bunu, daha çok küçükken, bu adaya gelen ve bildiğiniz gibi, beni evine bir öğrenciden çok bir arkadaş gibi kabul eden büyük bir misyonerden öğrenmiştim."

Bu hiç alışık olmadığımız bir söylevdi, üstelik sadece onun ilk kez geçmişinden söz ettiğini duyduğum için değil. Kız kardeşlerim kıkırdamak üzereydi, ben de babam adına korkuyordum. Çok hassas bir ruh hali içinde olduğu belliydi. Annem keyifli görünüyordu, sanki duyduğu sözcükler hoşuna gitmişti. Ağır ağır yiyor, gözlerini tabağından ayırmıyordu; gözleri yaşarmıştı, neredeyse ağlamak üzereydi. Babamın gözleri de dolmuştu. Kız kardeşlerim bunu fark edince ciddileştiler.

"Hepiniz tahsil gördüğünüz için bunu söylememe gerek yok aslında ama hayat çok kısa ve neler getireceği önceden kestirilemiyor. Örneğin bugün, burada bütün aile bir aradayız. Birbirimize çok yakınız ve birbirimizi çok iyi tanıyoruz. Bunu son yaşayışımız olabileceğini bi-

liyor musunuz? Yıllar geçtikten sonra geri dönüp de bu âna baktığınızda, hayatınızın en önemli anlarından biri olduğunu fark edebileceğinizi biliyor musunuz? Bir gelişme, mükemmele ulaşır ve bir başkasını üretir. Hiçbir şey hareketsiz kalmaz. Bugünkü yemeğimiz de mükemmelin bir türü. Hepinizin biraz sessiz kalıp bu ânı düşünmenizi istiyorum.”

Kendi sözlerinin etkisine kapılmıştı. Başını tabağının üzerine eğdi, ben yanaklarından süzülen gözyaşlarını görebiliyordum. Yemeğimizi, kahredici bir sessizlik içinde bitirdik.

Daha sonra, hüzünlü bir neşeye büründü. Bu da o aynı, alışılmadık ruh halinin bir devamıydı. Giyinmemiz gerektiğini, bizi arabayla dolaşmaya çıkaracağını söyledi. “Aile gezisi, aile gezisi,” diye tekrarladı. Yeni ruh halini yeni mizah anlayışına ekleyerek şaka yapmaya çalışıyordu. Kız kardeşlerim de ben de heyecanlanmamıştık. Otomobiller –gerçek olanlar; annemin babasınıninki gibi– bize yabancı sayılmazdı ve bir pazar günü aile gezisine çıkmaya can atmıyorduk. Bu bizi başkalarına benzer kıla- cak bir şeydi; değerli bir mücevher gibi parlatılmış elden düşme aile arabalarına doluşarak, belirli bir hedef gözetmeden dolaşmak, burunları pudralı, saçları kurdeleli kızların, yayalara bakarken gülmemek için kendilerini tutmaları demekti. Ama babamızın arzusuna karşı gelemez- dik. Giyindik ve kimsenin bizi tanımasını dileyerek arabaya tıktık. Arabayı çalıştırmakta küçük bir sorun çıktı. Bu bize umut vermişti ama fazla uzun sürmedi. Babamın talimatıyla hepimiz, kız kardeşlerim, annem ve ben, aşağı indik ve küçük Austin’i “sallamaya” başladık. Motor önce biraz homurdandı, sonra hayata döndü. Yine de babam bizi şehirdeki “geleneksel pazar öğleden sonrası turuna” çıkarmadığı için rahatladık. Şehir dışına doğru gidiyorduk. Bir süre sonra rahatlığımız, yerini, kü-

çük motorun dar sahil şeridinden çok uzaktaki bu dik tepelere tırmanmaya dayanıp dayanamayacağı konusundaki endişeye bıraktı. Motorun sesini ve babamın, geçtiğimiz yerlere ilişkin yorumlarını dinliyorduk.

Daracık yollardan, doğudaki tepelerin vadilerine doğru inmeye başladık. Hastalıklardan iyice şekilsizleşmiş, pişmiş bakır derili insanların yaşadığı melez köylerinin içinden geçtik. Babam, kocaman parlak gözlü ve karma-karışık kızıl saçlı bu insanları İspanyollar olarak tanımlardı. Küçük, olağanüstü yoksul, kölelik günlerinde bile ayrı tutulmuş bir topluluktular. Sonra giderek yozlaşan bir nesil oluşturmışlardı ama hâlâ safkan Afrikalılara, hatta kendilerine benzemeyen herkese karşı besledikleri nefret ve batıl bir korkuyla, hepimizden farklıydılar. Zencilerin aralarına yerleşmesine izin vermiyor, hatta bazen zenci ziyaretçileri taşıyorlardı. Sonra insanların Karayipliden çok zenci olduğu Karayip bölgesinden geçtik. Plantasyonlarından kaçan eski köleler buraya yerleşmiş, kölelik günlerinde kendilerine işkence edenlerle ve orman kaçaklarının izini sürenlerle evlilikler yapıp bir anlamda yine onların kölesi olmuşlardı. Karayipliler onlarla iyice karışmış ve yok olmaya yüz tutmuşlardı. Şehirden fazla uzakta değildik –tanıdık malları ve tanıdık ilanlarıyla küçük toptancı dükkânlarından– ama sanki bir efsane alanı içindeydik. Zaman, sayı ve arazi ölçekleri küçüktü ama burada, sadece bir an için, halkların yükselişi, çöküşü ve yok oluşu çok büyük, çok korkutucu, çok somut ve çok yakın görünüyordu. Köleler ve kaçaklar, avcılar ve avlananlar, yönetenler ve yönetilenler benim açımdan romantik bir anlam taşımıyordu. Verdikleri tek mesaj, hiçbir şeyin güvencede olmadığıydı. Kavrulmuş, terk edilmiş kakao tarlalarının arasından geçerken babam kakao ağaçlarının güzelliğine dikkatimizi çekti. Hintlilerin bölgesine, pirinç ve şeker kamışı yetiştirilen düz ara-

zilere geldik. Babam onların yakın zamanda ama yerküremizin çok uzak bir noktasından buraya gelirken yaptıkları yolculuğu, küçük karmaşık dünyamızda nasıl başka bir kıtacak oluşturdıklarını anlatıyordu.

“Aman Tanrı’m, baba!” diye bağırdı kız kardeşlerimden biri. “Kadının elindeki kovayı düşürdün.”

Doğruydu. Kadın yolun kenarında, tıpkı bir direk gibi kovasız, bir şok ve şaşkınlık tablosu halinde duruyordu. Babam bakmak için arkasına döndü. Tam o anda bisikletinin üzerine iyice abanmış, bütün hızıyla pedal çeviren bir bisikletçinin, aniden, bir çizgi film kahramanının canlılığıyla Austin’in yolundan çıkmak için gidonunu kırırverdiğini gördüm.

“Aman Tanrı’m. Baba! Önüne baksana!”

Babamın canını sıkan, kız kardeşimin sesindeki rahatsızlıktı; onun içinde bulunduğu ruh halini adeta esir alan ve onunla alay eden rahatsızlık. Suskunlaştı ve yolculuğumuz bir süre böyle, suskunluk içinde sürdü. Sonra kendi kendine mırıldanmaya ve altdudağını ısırmaya başladı. Heyecanları gerçek olduğunda bile hep abartılı hareketler yapardı.

Dolambaçlı yol, dik yamaçlarının eteği *poui* ağaçlarıyla kaplı toprak bir sete ulaştığımızda düzleşti. Bomboş, dümdüz yolun görüntüsü babamın karar vermesini sağlamıştı.

“Kahpeler!” dedi ve ellerini direksiyondan çekip hızlandı.

Şimşek gibi yolun öbür tarafına geçtik ve toprak setlerden aşağı doğru yuvarlanmaya başladık. Bu ani yoldan çıkışla kız kardeşlerimin çığlıkları arasından çok kısa bir an geçmişti. *Poui* kütüklerine doğru hızla yuvarlanıyorduk ama benim gözümde her şey ağırlaştırılmış gibiydi. Mini Austin’in bazı özellikleri vardı tabii. Ağaç gövdelerinin arasından, neredeyse onlara hiç dokunmadan geç-

tik. Birkaç yumuşak darbeden sonra, araba hafifçe yana yatmış bir halde durdu. Motorun sesi kesilmişti ve kız kardeşlerim tekrar çığlık atmayı hatırlayana kadar tam bir sessizlik oldu. Alçakgönüllülüğü bir yana bırakıp becerebildikleri kadar çabuk arabadan çıktılar ve otlarda kaymamak için sıkı sıkı tutunarak yola tırmandılar. Şehre babamla birlikte dönmeye niyetleri olmadığını, bir otobüs ya da taksi bulana kadar yürüyeceklerini söylediler. Annem onları geri çağırды; fikirlerini değiştirmelerini sağlamak için değil, yol parasını vermek için. Bu davranışıyla, ne olursa olsun, Austin'de kalmayı bir görev saydığını belli ediyordu.

Austin'i kurtarmak pek zor olmadı. Kısa süre sonra oradan geçen bir kamyon tarafından çekilirken, babam kamyon şoförü ve eşiyle –bütün aile tertemiz giyinmiş, pazar öğleden sonra gezintisine çıkmıştı– şakalaştı. Yoldan kız kardeşlerimi de aldık. Çoktan halsiz düşmüşlerdi ve ikna edilmeye pek ihtiyaçları yoktu; kendilerine babamı taciz etme şansı verecek bu fırsatı memnuniyetle kabul ettiler. Babam onlara hiç aldırmadan, bütün yol boyunca şarkı söyledi. Ama eve gelir gelmez somurttu. Yüzü asılmış, gözlerinin altındaki torbalar kararmış ve gün boyu taşıdığı o alışılmadık ruh hali bir tür histeri gibi ortaya çıkıvermişti. Kendini odasına hapsetti, annemin çağrılarından hiçbirine cevap vermedi, bir fincan çay içmek için bile dışarı çıkmadı.

Böylece ilk ve son “pazar aile gezimiz” sona erdi, tabii pazar yemekleri de bitti. Babam bir kez daha geri çekildi. Mini Austin komikliğini kaybetti ve bizim için tanımlanamaz bir dehşetin sembolü oldu. Bazı sorunlar yüzünden garaja gönderilince daha da mutlu olduk. Burada şunu eklemeliyim ki, o günden sonra küçük arabaların içindeki küçük adamlara, en azından, karmaşık hislerle bakar oldum. Kız kardeşlerimle ben, hafta sonları

mızı yine özgürce, annemin ailesiyle geçirmeye başladık. Bu arada Cecil'le kız kardeşlerimden biri arasında ensest bir ilişki olduğu kuşkusuna kapıldım. Elimde izleyecek bir ipucu yoktu ama insan böyle konuları bir anda anlayıverir.

* * *

Yağmurlu bir ikindi, okuldan eve yürüyordum. Yerlerde kablolar vardı ve yollar delik deşikti. Parlak kırmızı killi toprak hendeklerden boya gibi akıyordu. Asfaltın orasında burasında dev kablo makaraları vardı. Kablolar beyaz bir toza bulanmıştı ve fabrikada büyük miktarlarda üretilip bu yolla –çıplak gövdeli adamlarca sokaklarda itilen makaralarla– taşınan makarnalara benziyorlardı. Sanki perakendecilere teslim edilecek, onlar da küçük parçalara ayırıp satacaktı. Yeni bir sağanağın indirmek üzere olduğunu hissedip koşmaya başladım. Bir köşede, sanki uzun zamandır oradaymış gibi duran, beni bekleyen biri vardı. Babamdı bu. Bir ayağını asfalta dayamış, bisikletinin üzerinde oturuyordu; Austin bir tamircinin garajındaydı.

“Atla,” dedi, “şansımızı bir deneyelim.”

Bana göre, bisiklete ikinci bir kişi bindirmek, çekici ve baştan çıkarıcı suçlardan biriydi. Bisikleti gece, farını yakmadan ya da ehliyetsiz kullanmakla eşdeğerdi. Sigortasız ya da ruhsatsız otomobil kullanmak kadar çekici olmasa bile aynı derecede yasadışı sayılıyordu. Bu yüzden babamın, yani bir devlet görevlisinin, anayolda kanunları açıkça çiğnemeyi tercih etmesine çok şaşıtm. Ama uzanan kolu beni davet ediyordu ve yağmur yağıyordu.

Demir çubuğun üzerine oturdum. Bacaklarımın tuhaf duruşu ve ağırlığım yüzünden kendimi kötü hissed-

yordum. Babam kollarıyla beni hapsedmişti. Sarsıla sarsıla gidiyorduk. Onun titrek nefesini hissedebiliyor ve çamurlu, kaygan asfalt üzerindeki her manevranın güçlü-ğünü fark ediyordum. Dikkatimi yola verdim. Yağmur çok şiddetliydi ve yüzümüze iğne gibi saplanıyordu, çok geçmeden sıırıslıklam olduk. Dükkân saçakları altına sığınmış –hareketsiz duran ve tropik bölgelerde sağanaktan korunmaya çalışan herkes kadar düşünceli görünen– insanlar bize bakıyordu. Biz bir yere sığınmadık. Birbirimize tek söz söylemedik. Dikkatimizi yola ve yoldaki zorluklara vererek ilerlemeye devam ettik. Hendek çukurları doımuş, taşıyordu. Bir ara yol aniden çukurlaşı-verdi, hiçbir uyarı olmadığı için birkaç santim derinliğindeki suyun içine daldık. Kaydık ve biraz sürüklendik. Neyse ki ucuz atlatılmış bir kazaydı bu. Eve vardığımızda saçlarımdan ve burnumun ucundan sular damlıyordu, kitaplarım hamur yığını haline gelmiş, sıırıslıklam gömleğim sırtıma ve göğsüme yapışmıştı. Babamın elbisesi de mahvolmuştu. Ama hâlâ birbirimize bir şey söylemiyorduk, kurulanmak için sessizce ayrıldık.

Bunun son yakınlaşmamız olduğunu, bir süre sonra ikimizin de kendi kaderinin çizdiği yola sapacağını ve ne kadar istemesem de, benim kaderimin onunkine bağlı olacağını bilseydim bir şeyler söyler, ona minnetimi ya da sempatimi belirten birkaç söz eder miydim, merak ediyorum.

* * *

Annemin, alt tabakalara ilişkin bir kuramı vardı. So-kağımızda onlarla çevrilmiş bir halde yaşadığımız için buna ihtiyacı da vardı. Bir-iki çok zengin, üç ya da dört çok yoksul bölge dışında bütün şehrimiz böyleydi; çitsiz bir arsa üzerinde perişan görünümlü bir gecekondu, he-

men yanında da iki katlı bir ev. Sistemin ya da sistem eksikliğinin bir sonucuydu bu. Pek çoğumuz adresin iyi ya da kötü olmasına aldırmadığından herkes kişisel olarak değerdendiriliyordu, bu da adildi. Herkes üzerine düşene sahip oluyordu ve uyum sağlanıyordu. Annemin kuramı, alt tabakanın, yalnızca kendisine saygı duyana saygı duyduğu şeklindeydi. Bu sokakta yıllarca, herkes-ten saygı görerek yaşamış orta yaşlı, beyaz bir kadının hikâyesini anlatırdı. Kadın, aralarından birini kısa bir süre âşığı yapmaya kalktığı için alt tabakayı öfkelen-dirmiş ve oradan taşınmak zorunda bırakılmış. Kadının evini taşlamışlar, içeri girmişler; daha önce bahçe işlerinde, ağır bir kutunun ya da valizin taşınmasında seve seve yardımına koşanlar, artık sokakta yürürken ona hakaret eder olmuşlar. Şimdi biz de, hiçbir uyarı işareti olmadan, kendimizi o kadının durumunda buluvermiştik. Bizi taşı-layan ya da taciz eden yoktu ama kendilerine saygılarını yitirenler sınıfına indirgendiğimiz kesindi.

Yağmur altındaki o bisiklet yolculuğundan kısa bir süre sonra, bir ikinci vakti, babam eve dönmedi. Bundan kimseye söz etmedik. Ertesi gün Eğitim Bakanlığı'na gitmediğini öğrendik. Bunu da kimseye söylemedik. Hafta sonundaysa bilmediğimiz gerçeğin, sırrımızın adanın büyük bölümünce bilindiğini keşfettik. Evde endişeyle bekli-yorduk, dışarı çıktık ve dile düştüğümüzü fark ettik. Babamın, sessizce yok olmak bir yana, iyice göz önünde biri haline geldiğini öğrendik. Dağa çıkmıştı, takipçileri giderek çoğalan bir vaiz, bir liderdi artık.

İnsanların "günün birinde" evlerini terk ettiklerini okuruz. Gerçek budur ve ötesine pek ender geçebiliriz. Beynimin mantıklı tarafı, o günün ve o haftanın olaylarını yüzlerce kez yeniden değerdendirmeye çalıştı ve ben incelikle kurulmuş olaylar ve onların esrarıyla yüz yüze geldim. Belli ki babam o sabah Eğitim Bakanlığı'na git-

mek üzere çıkarken eve dönmeye niyetliydi. Bakanlığın dosyalarından, eve getirdiği birkaç tanesi hâlâ masanın üzerinde, giysileri gardırobunda, banka cüzdanı da çekmecesinde duruyordu. Peki ne olmuştu? İşyerinde bir kavga çıkmış, babam da öfkelenip fırtına gibi binayı terk mi etmişti? Yoksa daha basit bir sebep mi vardı? Austin'i, şehir merkezini ve oradaki trafik sıkışıklığını düşündüğü için mi almamıştı? Dengesiz ve huzursuzdu, yürümüştü. Şehir merkezine, Waterloo Meydanı'na kadar yürümüştü. Kendini işsiz ve aylak serserilerin, grevdeki rıhtım işçilerinin ortasında bulmuştu. Kendi aralarında konuşuyorlardı. Babam da lafa karışmış ve kendi hikâyesini anlatmıştı. Onlara, hayatının ilk yıllarından, misyonerle eşinden, ormanın açıklığındaki genç yerliden, terk edilişinin ardından gelen karanlık yıllardan, evliliğinden ve devlete verdiği hizmetten söz etmişti. Bunları daha önce hiç anlatmadığı için dinleyicilerini avucunun içine alıvermişti. Belki de konuşurken vermiş olduğu bu karanlığa sırtını dönme kararını, çektiklerine en az kendisi kadar üzülen bu adamlara anlatmıştı. Dinleyicilerini iyi tanıyordu, kölelerin oğullarıydı onlar. Köleliğin kaldırılmasından sonra, eski kölelerin, kendilerine yabancı şehri terk edip dünyanın haşmetini yeniden keşfetmek ve yeni bir bakış açısı kazanmak için ormanlara çekildiklerini söylemişti. Korkmamışlardı –korku ormanlarda değil, düzenli şehirlerde ve plantasyonlarda geziniyordu– ve hayatta kalmayı başarmışlardı. Aynı şey tekrar yapılamaz mıydı? Babam konuştuğu söylevinin etkisi artıyordu. O, ışığı görmüştü ve sözleri açık seçikti. Bir alay oluşturup yürümeye başladılar. Bir haftadır, grevci liman işçileriyle, onların yerini alan ve aynı derecede mutsuz “gönüllülerin” itişip kakıştığı rıhtım yerini geçtiler, sonra rıhtım işçilerini ve gönüllüleri de aralarına katarak, rıhtım girişinin çevresindeki alanı, polisler dışında kimse kalmayacak şekilde,

sükûnetle terk ettiler. Başarı başarıdır; gerçekleşti mi, kendi kendini açıklar. Herhalde tepelere doğru yapılan yürüyüş sırasında, yiyecek ve barınma ihtiyaçları yoksullar tarafından karşılanmış olmalı. Her sabah sayıları biraz daha artıyordu. Hafta sonunda takipçileriyle birlikte, devlete ait bir arazide, "ihtişam ormanlarında" kamp kuran babam, cemaatinin inzivaya çekildiğini ve yalnızca rahat bırakılmak istediklerini ilan etti.

Bu, eksantrik bir aşağı tabaka hareketiydi ve aşağı tabakalar arasında eksantrik hareketler hep olurdu. Herhangi bir pazar günü, şehrimizde, Tanrı'ya ve zafere adanmış yirmi garip yürüyüşe şahit olabilirdiniz. O ilk hafta gazeteler sadece rıhtımdaki sessizlikten söz etti. Porto Riko ve Jamaika üniversiteleri tarafından sürekli üzerinde yazılar yayımlanan konuyu, hareketin başlangıcını görmezden geldiler. Bu yazılar hareketin bir ayaklanma olarak başlayıp gücünü yitirdiğini anlatıyor, zaman zaman korkutucu olabilen ayinimsi niteliğinden söz ediyordu. Ama pek çok sosyolojik araştırmada olduğu gibi onlar da bu sırrı sır olarak bırakıyor, hiçbir şey açıklamıyordu. Yirmi kişi bir şey söylerse, yirmi deli olurlar. Ama yirmi birinci ortaya çıkarsa, kahraman, başkan, aziz olur. Bu bir insanın niteliğinden mi kaynaklanıyor, yoksa zamanlamadan mı? Mesajın içeriğinden mi, yoksa tepki vermeye hazır kederlerin ince ayarından mı? Rıhtım grevi zalimce bastırıldı. Kim yenilgisinin bütünlüğüne inanır? Kim, hezimetin yaklaştığını gördüğü halde dehşetini kavrayamayan kim bir şekilde korunacağına ya da öcünün alınacağına inanmaz? Bugün şehrimizden kaçış salgınını, kolonilerdeki veya Amerika'nın savaş öncesi yoksul topraklarındaki huzursuzluğun küçük bir örneği gibi kabul ediyoruz. Her bölge hastalığın kendi özgün belirtilerini, kendi fantastik habislerini üretti. Hastalıkla birlikte yaşıyor ama onu fark etmiyorduk. Her gün,

dikkatli bakarsanız, çılgın bir vaizin bir dükkânın tentesi altında küçük grubuyla müstakbel bir afeti haber veren şarkısını söylediğini görebilirdiniz. Ben, turistler için hâlâ adanın tuhaf özelliklerinden sayılan bu dinî aşırılıkları, o büyük gemi kazasını inkâr etme yolunda bir girişim olarak görüyorum. Babamınkine benzer hareketler – onları gerçek bir devrime çevirebilecek amaçtan yoksun olanlar– umutsuzluğu ifade etseler de, olumluydular. Öfkelenmeye bile gücü kalmamış insanları uyarıyorlardı, yoldaşlık duygusu uyandırıyorlardı. Her şeyden öte, herkesin kendini “burada düzen var” diye kandırdığı bir yerde karmaşa yaratıyorlardı. Düzensizlik dramaydı ve dramının da insan için gerekli bir gıda olduğu keşfedilmişti.

Genel tarihî eğilim artık açıklanabilir bir hal almıştır. Ama benim her şeyi olduğu gibi aktaran zihnim, o ilk güne, babamın Eğitim Bakanlığı’na gitmek üzere evden ayrıldığı, arabayla gitmek yerine yürümeye karar verdiği güne dönüyor. Meydanda, grevdeki liman işçilerinin konuşmalarına katıldığı, meydanı terk etme vaktinin geldiğine karar verdiği ve insanların onu takip ettiği o âna dönüyor. Babamın derin bir keder ve samimiyet taşıdığını görüp daha o ilk günden kendisine bağlılığını sunan, nakliyecinin dul eşinin esrarına dönüyor. O kadına göre babam, ari atalarının sözünü ettiği türden iyi bir hayat sürme çabasında biriydi. Ailesini, işini elinin tersiyle itmiş, son vazgeçiştikten önceki derin düşünce aşamasına girmişti. Babamın ondan aldığı ve olgunlaştırdığı da bu fikirdi; özünde, onunla birlikte yaşama geçirdiği bir fikir. Babamın deliliğinde her zaman bir yöntem sezmişimdir.

Bana kalırsa babam Eğitim Bakanlığı’ndan çıkarken –muhtemelen bir anlık bir tartışmanın, okullara müfettiş tayiniyle ilgili bir kararın ya da saçlarını mesai saatleri içinde kestirdiği için “bir düşmanından” işitilen azarın ardından– aklında, içindeki zafer duygusunu hâlâ taşıdı-

ğı o şişe kırma olayına benzer bir şey yapmak vardı. Ama meydana gittiğinde grevcilerin arasına karışmış, alışveriş sonrası ayaklarını dinlendiren bir dul da, onun içindeki erdemi görmüştü. Babama bazı fikirler verilmiş, o da konuşmaya başlamıştı. Bence, kendisinin ve olayların kontrolünü daha en başta yitirdi, başlattığı hareket ondan önde gitti. Misyonerin karısının onda, o yerli gençte gördüğü, yoksulluk ve karanlıktan kurtulmak için gereken savaşçı karakter, sonunda başarıya ulaşmak üzereydi. İşte fırsat çıkmıştı, babam fırsatı kendisinin yaratmadığına yemin edebilirdi. Ama ya şimdi ya da hiçti, herhalde babam da bunu biliyordu. İçindeki bütün yetenekleri imdada çağırmış olmalıydı. Ama artık ortada bir de, kendine özgü dindarlığıyla nakliyecinin dul karısı vardı ve kaderin cilvesine bakın ki, babamın uzun zamandır beklenen başarısı ona bir Hindu'yken gelmişti. Tepelerdeyken Hindu dilencilerin giysisine bürünmüştü ve kullandığı bütün Hristiyan sembolleri ve vecizelerine rağmen, kabulle reddedişin, umutsuzlukla eylemin, çılgınlıkla mantığın karışımı bir tür Hinduizmi vaaz ediyordu. Pek çok kişiye bir şeyler sunuyordu ama asıl önemlisi öğretilerinden çok sergilediği örnekti, kendi varlığıydı. Hareketi yangın gibi yayıldı. Evet, yangın en uygun kelime. Yolu üzerindeki şekerkamışı tarlaları yanmıştı. Tepelerdeki dinginliğiyle düzensizlik ve drama sunuyordu insanlara. En sonunda gazeteler de bunu fark etti.

Adadakilerin paniğe kapıldığını söyleyemem. Hatta -bir an için kendimi bu çok özel olaydan ayırıp olanlara uzaktan bakmam gerekirse- heyecanlanmış sayılırdık. Isabella'da büyük olaylara açtık ve gizliden gizliye, ayaklanmaların ve yangınların devam etmesini isterdik. Bölgemizdeki diğer kargaşa merkezlerine nihayet yettiğimizi hissederek, bunun ipuçlarıyla gurur duyar, artık biz de altüst olmaya başladığımızı göre, Kraliyet Komisyonu'

nun tahkikatına hazırız, diye düşünürdük. Ama Guru-deva'nın -babamın yeni aldığı isimdi bu- ailesi olan bizler için konu, tahmin edilebileceği gibi, biraz daha farklıydı. Özellikle kız kardeşlerim çok kederliydi çünkü en sıradan türde bir akıl hastası olarak nitelendirilen birinin kızlarına kolay kolay üst tabakaya yakışır biçimde davranılmıyordu. Hareket ilk günlerinde en büyük desteği, daha önce sözünü ettiğim üç ya da dört çok yoksul bölgeden görmüştü. Yine de çok az duyulmuştu ve ortada, bir akıl hastasının, büyük bir işçi lideri olarak, saygıdeğer Deschampsneufs'un halefi olarak görülmeye başladığına işaret edecek hiçbir şey yoktu.

Sokağa yansıyan ilk yorumlar sadece, yıllarca saygı görmüş bir aileden birdenbire bir tür köşebaşı vaizinin çıktığı yönündeydi. Köşebaşı vaizlerinin çıktığı de kendilerine ait bir yeri ve saygınlıkları vardı. Ama alt tabaka insanları böylelerini kendilerinden görür ve kendi varlıklarının bir şartı olarak benimsedikleri ahlaksızlığın bir sonucu olarak düşmüş saygınlara kötü davranırlardı, şimdi de bizimle alay ediyorlardı. Durmadan usanmadan tuhaf bir laubalilik sergiliyorlardı. Kız kardeşlerim evi terk edip annemin ailesinin yanına gittiler. Sokaktakiler buna çok memnun oldu çünkü birilerini daha "sürmüşlerdi"; gelenekler usulünce uygulanmıştı. Annemle ben, evimizde oturmaya devam ediyorduk. Az çok rahat bırakılmış sayılırdık, ta ki babamın, yoksulların lideri olarak kazandığı yeni şöhret kendini hissettirene kadar. O zaman, saygıdan daha fazlasını görmeye başladık; artık bize korku, hürmet ve samimiyet karışımı bir duyguyla yaklaşıyordu, bu da sıradan düşmanlıktan bir nebze daha rahatsızlık vericiydi.

Ama asıl sorunlarımı okulda yaşıyordum. Şimdiye dek, babamı ve aile hayatımı saklamaya çabalamıştım. Oysa şimdi, yıllar önce Hok'un düştüğü durumdaydım,

ihanete uğramıştım; artık okul benim için özel bir yarı-küre olamazdı. Isabella İmparatorluk Koleji'ndeki gelenekler acımasızdı. O günlerde ne öğretmenler ne de öğrenciler birinin, ırkına ya da politik görüşlerine ilişkin hassasiyetini zedelememek konusunda duyarlıydı, işin tuhafı kimse bu tür aşağılamalardan kırınglık duymuyordu. Örneğin kafası aşırı derecede sivri bir çocuk herkes tarafından Mango diye çağrılıyordu. Ben de artık Guru olmuştum. Bu adı bana Binbaşı Grant taktı ve çok tutuldu. Binbaşı Grant bize Latince öğretiyor ve bence onu bir komedyene benzeten bir monokl takıyordu, isim türetmekte üzerine yoktu. Onunla baş etmenin tek yolunun, aynı zalimlikle karşılık vermek olduğunu öğrenmiştim. Artık üzerimde, hem kendimi babamdan ayırmak hem de onu savunmak gibi iki baskı birden vardı.

Binbaşı Grant'ın eski bir şakası da şuydu. Okulda başarısız olan bir çocuk ya gazetelerimizden birinin kadrosuna girmeli –tabii İngilizcede başarısız olmuşsa– ya da Belediye Meclisi'ne girip mavi çöp arabasıyla şehirde zafer turları atmalıydı. Şarkıcı Browne için, *Isabella Inquirer* gazetesini değil –Browne'un İngilizcesi iyiydi, bu yüzden otomatik olarak diskalifiye edilmişti– mavi çöp arabasını öngörüyordu. Bunun için ona Mavi Arabalı Browne diye hitap ediyordu, yıllar içinde bu ad kısalıp Mavi olarak kalmıştı.

Browne bir sabah okula geç geldi.

"Bu sabah geciktin Mavi. Her zamanki gibi tur mu atıyordun?"

"Evet, her zamanki gibi," dedi Browne. "Rupert Sokağı'nda çok fazla çöp vardı da."

Bu, binbaşı için bir yenilgiydi çünkü Rupert Sokağı'nda oturuyordu. İş şakaya vurmaya çalıştı. "Neyse, hepimizin *grevde* olmamasına sevindim." Ama bir cevap alamadı. Beklemeden derse devam etti. "Pek çok kişinin

bilmediği bir şey vardır, o da *grevi* dostumuz *Romalıların* icat ettiği'dir." Konuşma tarzı böyleydi, önemli ya da komik bulduğu kelimeleri özellikle vurgular, onları garip ve yabancı bir dil konuşur gibi telaffuz eder, t'leri ve r'leri, İspanyolcadaki sessiz harfler gibi söylerdi. "İlk *grev*, milattan önce 494 yılında yapılmıştır." Ayağa kalkıp tarihi tahtaya yazdı. "Milattan önce 494, AUC 259. AUC nedir diye sorabilirsiniz. Ben de size söylerim tabii. *Ab urbe condita*."¹ Latince sözcükleri ağzından tek bir kelime gibi döküvermişti. "Ve grevlerine *secessio* adını verdiler." Bu kelimeyi de tahtaya yazdı, tarihlerin altını çizdi, *ilk grev* diye ekledi ve masasına döndü. "Yani grevler, bazılarımızın inanmaya başladığı gibi *Gu-ru-de-va* tarafından icat edilmemiştir."

Kahkaha attı ve bana muzır bir bakış fırlattı. Bir sıra kapağı sert bir şekilde iki kez çarpıldı. Bu bir uyarıya benziyordu ve Browne'dan gelmişti. İtiraf etmeliyim ki, ondan bir destek beklemiyordum. Binbaşı Grant de çok şaşırmıştı. Zararsız yaşlı bir adamdı o, ara sıra yaptığı kötü şakalar, Isabella İmparatorluk Koleji'nde kuşaktan kuşağa aktarılırdı. Dersin kalan kısmında Browne'u yatıştırmaya çalıştı. Ona kibarca ve sık sık Mavi diye hitap etti ve bir süre sonra da adeta yalnızca onunla konuşur oldu.

"*Caeruleus*. Bu sözü duyduğunuz zaman hemen *kemirilmiş* kalemlerinize saldırıp deniz mavisi diye *çiziktirmeye* kalkmayın." Son kelimeyi yüksek perdeden söylemişti ve aynı tonda devam etti. "*Thaeruleuth*. Deniz mavisi anneciğim. *Saçmalamayın* efendim! *Caeruleus* deniz rengi demektir. Bu da mavi olabilir, kahverengi olabilir, yeşil olabilir. Hatta Mavi, *siyah* bile olabilir." Birden dur-

1. (Lat.) Şehrin (Roma'nın) kuruluşundan sonra. (Y.N.)

du, kullandığı kelimelerin yarattığı beklenmedik anlam kargaşasından dehşete kapılmış gibiydi.

Gölüşmeler arasında Browne'un sıra kapağı yeniden çarpıldı. Browne ayağa kalktı, hiçbir şey söylemeden sınıftan dışarı çıktı. Binbaşı Grant kıpkırmızı oldu. Monoklunu dikkatlice gözüne yerleştirdi ve bakışlarını elindeki Vergilius'a çevirdi.

İşte o zaman, ihanete uğramışlık duygusundan sıyrıldım. Okul, özel bir yarıküre olma özelliğini yitirmişti. Uzun zamandır inkâr ettiğimiz dış dünya, içeri sızmaya başlamıştı ve Browne'un o çok açık hareketinden sonra, alay konusu olmaktan korkmam için bir neden kalmamıştı. Pek çokları için, sokağımızda çoktan geldiğim noktadaydım artık; liderin oğlu bir anda keşfedilmişti. Ama ben, iki taraflı oynamaya devam ettim. Bazı çocuklarla birlikteyken, babamın hareketine ilişkin eleştirileri acı verse de, eskisi kadar kayıtsızdım. Ama diğerlerinin fesat yüklü bağılıklarını da reddedemiyordum. Onlarla birlikteyken ben de fesatlaşıyor, daha büyük çapta şeylerin olacağını biliyormuş gibi davranıyordum. Bir süre için, daha büyük şeyler olacakmış gibi görünüyordu zaten. Gazeteler, takviye polis kuvvetlerinin hızla tepelere sevk edildiğinden söz ediyordu. Birinde de bir polis komiserini, elinde silahı, arkasında suratlarından endişe okunan adamlarıyla bir binayı ararken gösteren bir resim vardı. Kimse'nin romantizm ya da macerayla ilişkilendirmediği bazı bölgelerde dramının ön plana geçmesi ve isimlerini bile farklı anlamlar yükleyerek dönüştürmesi garipti. Polisler evimizi gözetliyordu, bu gerçek gazetelerde yer almıştı, ben de bu dramının küçük bir oyuncusu olmuştum.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu aptalca oyun, pek çoklarının gösterdiği bu aptalca bağılık beni yoruyor ve midemi bulandırıyor. Ailemizin başına gelenlere tepkimi somut olarak açıklamaya çalışırsam –bazen,

geri çekilmenin ve şokun yarattığı sersemlikle, bir kaza sonrası yaşanan bütün dehşeti yeniden görebilmek, geçmişle o ânı kıyaslamak mümkün olabiliyordu— bu olayların bana bir çiglik ve tecavüz hissi yaşattığını söyleyebilirim. Sanki lastik kıvamında, pişmemiş bir et parçasını çiğnermiş ya da kokmuş yağ içmek zorunda bırakılmış gibiydim. Isabella'yı terk etmeye, bu unutulmuş tropik adadaki gemi enkazımı unutmaya karar vermiştim. Ama o zaman adam, *Siyah Kuğu* filmindekine benzeyen, şafakta yemyeşil görünen adaydı. Oysa artık bozulmuş, çürümeye başlamıştı. İşte ben de bu çürümüşlükten kaçmak istiyordum. Kendimce yeni bir başlangıç yapmak, geçici ve önemsiz olduğunu düşünerek kendimi avuttuğum ama artık bana lekелendiğimi hissettiren ilişkilerden kurtulmak istiyordum.

Yine de zaman geçiyor, ömürlerimiz geçiyor. Kendimizi önümüzde uzanan hayatın çekiminden alıkoyamıyoruz. Her şey var doğamızda; ilerleme, geri çekilme. Çürümenin içinde başlayan, zamanı gelince silkeleyip atabileceğimi düşündüğüm o ilişkiler, beni hapseder hâle geldi. Ben onları aramadım, onlar benim üzerime yapıştı. Ama benim başarısızlığım, sessizliğimden kaynaklanıyordu. Sessiz kalıyordum. Bir örnek gerekirse, coğrafya dersini verebilirim. Kasvetli bir ikindi dersiydi. Öğretmen, sıkıcı bir kitaptan şeker üretimini okuyordu. Yılın başında olgunlaşmış kamışların kesildiğini açıkladı. Cümlelerin sonuna geldiğinde içini çekerek ve hâlâ kitaptan okuduğu halde, kişisel bir saptamaymış gibi, kesicilere kök başına para ödendiğini ekledi. "Para mı ödeniyor-muş? Kök başına bir sent bile değil!" Konuşan Browne'du. Sesi yüksek ve kesin tonluydu, hâlâ kitaba bakmakta olan öğretmenin pes perdeden konuşmasını bastırmıştı. O sessizlik içinde çocukların çoğu, sanki kesicilerin ücretlerinin artırılması için bir kampanya yürütüyormu-

şum gibi, bana baktı. Gerçek bir sıkıntıydı bu; sınıftaki varlığımın yol açtığı bir sıkıntı. Gözlerimi boşluğa diktim, hiçbir şey söylemedim. Bu adanmışlık duygusu, “onlardan biri” olduğuma ilişkin bu varsayım çok korkunç ve küçültücüydü. Kendimi tehdit edilmiş gibi hissediyordum. Benim reisliğim başka bir yerdeydi. Ama sessiz kaldım.

* * *

Babamınki gibi bir hareket, uzun süre devam edemezdi. Daha önce de belirttiğim gibi, bir kitlesel protesto eyleminden, bir üzüntü beyanından öte bir şey değildi, felsefesi ya da hedefi yoktu. Yöneticiler soğukkanlılıklarını korudu. İşgüzar bir vali, babamı ve yandaşlarını devlet arazisindeki kamplarından çıkarabilir, sonuç olarak da kan dökülebilir, acılar yaşanabilirdi. Bunun yerine, çevrede yağma ve kundakçılığı önlemek için bazı gerekli tedbirler alındı; kamp kimseyi tedirgin etmeyecek biçimde çevrilip korunmaya başlandı ve bu çılgınlığın yatışmasına izin verildi. Orman arazisinin bir bölümü yakıldı ve yarı gönüllü tahıl ekimi yapıldı. Ama zafer ormanları dört ya da altı hafta boyunca ürün vermedi. İnsanlarsa, kampa yiyecek getirip karşılığında pek az şey alabilmekten, aylaklıktan ve drama eksikliğinden bezmişti. Şehre doğru bir göç başladı. Rıhtım grevinin yattığı açıklanınca “gönüllüler” geri çekildi. Böylece sendika, başımızda daha büyük bir bela haline geldi.

Tepelerdeki kamp, adamızdaki hayatın bir başka gerçeği haline gelmişti. Gazeteler iki-üç gün oradan hiç söz etmedi. Okulda da bizim için –bir kez daha mesafeli bir tavır almak istiyorum– bir drama kaynağı olmaktan çıkmıştı. Bu, hem belirsiz de olsa bir tür sosyal başkaldırı umanların hem de Deschampsneufs gibi bu heyecandan zevk alanların beklentilerini boşa çıkaran bir durumdu.

Ama pek şaşırmamıştık çünkü Isabella halkı olarak, öncelikle iç çıkarlarıyla ilgilenen, büyük olayları destekleme kapasitesinden yoksun insanlar olduğumuzu biliyorduk. Dikkatimizi hemen başka şeylere çevirdik. Örneğin, bir slogan yarışmasına.

Bir rom markası için slogan aranıyordu. Büyük ödül –ki, o zamana dek duyulmamış bir miktardı bu– ve kazanan çok yakında açıklanacaktı. Cecil hiç durmadan üretiyordu. Şehrimizin, kasaba ve köylerimizin üzerine binlerce renkli katılım formu yağmıştı – su hendeklerinde bile pembe, mavi ya da yeşil formlar görebiliyordunuz ama Cecil ödülün kendisine verileceğinden emindi. Etkileyici bir tavırla, paraya “ihtiyacı olduğunu” söylüyordu. Romun adı Isabella Romu’ydu ve Cecil’in, gönderir göndermez, belli ki hepimizi kedere boğmak için açıkladığı ödül adayı sloganı şuydu: “Partilerimde Isabella’yla yüksekten uçarım.” Hepimiz de slogan jürisinin bizden beklediği “numara”nın parti teması olduğunu varsaymıştık, zaten katılım formunun üzerindeki resim de kuzeyde bir ülkeden bir parti manzarasını yansıtıyordu. Şimdiyse bu resmin ithal malı olan, çok amaçlı bir grafik destesinden alındığına inanıyorum. Pekâlâ bir dans okulunun, bir otel ya da restorandaki bir gala gecesinin ya da bir giyimevinin açılışında reklam amacıyla kullanılmış olabilirdi. Ama biz, bütün sloganlarımızda “metropolde parti düzenleyenler” rolünü üstlenmiştik. Bu da çok kolay olmuştu çünkü bizler, Isabella İmparatorluk Koleji’ndekiler, doğuştan taklitçiydik.

Ne yazık ki slogan heyecanı da pek çok başka heyecanlarımız gibi yavaş yavaş söndü. Sonuç okulumuzun cesaretini kırmıştı. Pek çok slogan mucidi ortaya çıktı, hepsi de Cecil kadar patırtıcıydı. Seçimin adil yapılmadığını düşünüyorduk. Bunun ilk nedeni, sonucun, katılma tarihinin sona ermesinden çok kısa bir süre sonra

açıklanmasıydı. Ayrıca, kazanan sloganı da pek parlak bulmamıştık: "Bana değil, Isabella'ya teşekkür edin." Üstündeki resimde, bir tür akşam kıyafeti giymiş bir adam, uzun boylu hanımların kürklerinden anlaşıldığı üzere, bir kış gecesi, konuklarını kapıda yolcu ediyordu. Bu sözleri de onlara söylüyordu. Giderek küçülen dairelerden oluşmuş bir zincirle kafasına bağlanan bir başka balonun içinde de, sözlere dökmediği bir düşünce vardı; "Isabella, romdur." Gazetelerde bir hafta ya da daha uzun bir süre mutlu slogancının resimleri yer aldı. Yaşlı bir zenci işçiydi; hani şu, kendi küçük soğan ya da limon tarlasında çalışan türden. Hava koşullarının örselediği kulübesinin önünde, tahta bir iskemlede oturuyordu. Önündeki masanın üzerinde de, işlemeli bir masa örtüsü, birkaç şişe Isabella Romu ve bardaklar duruyordu.

"Bundan sonra Isabella Romu'na dokunmayacağım," dedi Cecil, "kendi romlarını kendileri içsinler. 'Romdur Isabella.' Buna slogan demem ben."

Deschampsneufs, "Neden kafanızı bu kadar taktığınızı anlamıyorum," dedi, "tabii ki ödülü bir zenciye vermek zorundaydılar. Üstelik de işçi bir zenciye." O da herkes gibi pek çok slogan yollamış ve sonuca biraz sinirlenmişti.

"Ah," dedi Eden, "zavallı bir zenciye neden dış biliyorsunuz ki? Ne de olsa o berbat şeyi içenler onun gibiler."

"Ben mi dış biliyorum? Asıl sizin dış bilemeniz gerek. Durun bakalım, o, *zavallı zenci* laflarının nereden geldiğini göreceksiniz. Zavallı zenci ha? Buna slogan mı diyorsunuz? Bu güya bir yarışma ama ödül kazananlara baksanıza. Birini oradan, birini buradan seçmişler, herkesi mutlu etmek için ırkları karıştırmışlar. Siz de kalkıp boş yere o eğitilmiş kafalarınızı patlattınız. İşte bu adada olup bitenlerin aslı bu. Göreceksiniz. Yakında yönetimi de onun gibi aptal siyahlara bırakacak bunlar. Zeki falan

oldukları için değil, aptal ve siyah oldukları için. Kraliyet Komisyonu'nu bekleyin de görün."

"Çok da iyi olur," dedi Eden.

Deschampsneufs derin derin düşünerek cevap verdi. "Biliyor musun Eden, anlamadığım bir tek şey var. Neden bu yarışmayı sen kazanmadın? Slogan göndermene bile gerek yoktu. Bir fotoğrafını göndersen yeterdi. Renkli bir fotoğrafını tabii."

Eden soytarının biriydi. Okulumuzdaki en siyahî çocuktu ve bir süredir Uğursuz diye çağırılıyordu çünkü bazıları onu uğursuz sayılacak kadar kara buluyordu. Soytarı olarak yayılmış ünü ve Deschampsneufs'la özel ilişkisi Isabella İmparatorluk Koleji'ndeki ilk yıllarına dayanıyordu. Üçüncü sınıftayken bir gün, fen dersinde öğretmen, elinde tuttuğu basit bir aleti gösterdi ve ne olduğunu bilip bilmediğimizi sordu. Parlak bir sapı vardı, iki dişli bir çatala benziyordu. Çatalın dişleri ahşap ya da metal bir tabana bağlıydı. Bir tür anahtar olabilirdi, hani şu, filmlerde bilimadamlarının kullandığı türden. Eden'in yanında oturan Deschampsneufs fısıldadı: "Elektrik üretir." Eden hemen cevap vermek için parmağını kaldırdı. "Susun," dedi öğretmen. "Âdem'den haber alıyoruz galiba. Evet Eden?"¹ "Elektrik üretir efendim." Öğretmen çılgına döndü, elindeki aleti yere attı. Sonra uzun laboratuvar tezgâhı üzerinde ulaşabildiği her şeyi yere fırlattı. "Atalım. Bunu da, bunu da, bunu da. Her şeyi yere atalım." İki ya da üç tane de ampul fırlattı. Birden, kendi güvenliğini hiç umursamayan biri haline gelmişti. "Elektrik üretir efendim. Sen bununla elektrik üret, ben de sana bir aylık maaşımı vereyim Eden. Bir aylık mı? Hayır, yıl sonuna kadar alacağım bütün maaşları veririm. Ha-

1. İngilizcede "cennet bahçesi" anlamına gelmektedir. (Y.N.)

yatımın sonuna kadar alacağım maaşları veririm. Emekli aylığımı da veririm. Akşamları senin için çalışırım. Çocuklarımı yetimhaneye gönderir, karımı da boşarım.” Ve böyle devam etti; öfkeden kıpkırmızı kesilmiş bir adam, sessizliğe gömülmüş kara bir çocuğa söylenirken, bir yandan da eline geçen her şeyi yere atıp kırıyordu. Bir deney tüpü ya da ampul parçalanırken haykırıyordu: “*Senin* bahçende de çalışırım!” Sona saklamıştı, yalnızca Eden’in ismiyle yaptığı bu bilindik kelime oyununu değil, aynı zamanda beyaz bir adamdan siyah bir çocuğa iletilen o beyanatı, Eden’a en çok yakışanın bahçede ya da avluda çalışmak olduğu beyanatını da. Çok zalimceydi, gerçeğe çok yakındı çünkü Eden gerçekten de basit ve yoksul bir aileden geliyordu. Geleneklerimiz acımasızdı ama bu aşağılama karşısında hepimiz donup kalmıştık. Deschampsneufs, bu tacizi paylaşan biri gibi kaşlarını çatmış, önüne kavuşturduğu kollarına bakıyordu.

Sonraları, bu olay bir şakaya dönüştüğünde, Deschampsneufs, o aletin ne olduğunu bildiğini ve Eden’ı kasten yanılttığını iddia etti. Ama ben, bildiğine inanmıyorum. Yeni öğrendiği bir kelimeyi yanlış kullandığını ve yaptığı hatanın ardından gelen saldırının şokunu bizim kadar şiddetli yaşadığını düşünüyorum. Ama bu, onların ilişkisinin temeli olmuştu. Deschampsneufs komedyendi, Eden da onun ciddi görünüşlü, gönüllü yardımcısı.

Bir gün evlilikten ve tanıdığımız bütün aptal çocukları, büyüdükleri zaman yaşayacakları kaderi tahmin bile edemeyen zavallı kızların kocaları, efendileri ve sahipleri haline getirecek bu kurumun saçmalığından söz ediyorduk. Konuşmamıza türlerin ıslahından bahsederek devam ettik. Deschampsneufs, uyacağı sınırlamaları ortaya döktü. Bu konuda kendisine belli bir otorite hakkı tanındı; çünkü Deschampsneufs’ların, kölelik döneminde, Isabella’nın adacıklarından birinde bir damızlık

köle çiftliğine sahip oldukları biliniyordu. Oradaki zenciler hâlâ süper bir ırk olarak tanımlanıyordu. Eden, soytarılık yapmaya, bir yandan da belki kendi üstün fiziğine övgü toplamaya çalışarak, "Şampiyon, ürememe izin verir misin?" dedi. Deschampsneufs da saygılı bir ifadeyle, "Bu soyun tükenmesine göz yumarsak yazık olur," diye cevap verdi. "Evet Uğursuz. Sanırım senin üremene izin vereceğiz ama seni çok zeki bir kadınla çiftleştirmek zorundayız."

Deschampsneufs'un yaptığı pek çok şey affediliyordu çünkü aristokrasinin verdiği güvenle, en yoksul ve en kaba çocuklarla bile kolayca kaynaşvermişti. Bu açıdan, dindarlığından başka bir şeyi olmayan, sokaktaki siyah çocukları tanımayan ve bu yüzden de kendini komik duruma düşüren İngiliz rahibin oğluna hiç benzermiyordu. Deschampsneufs'u affettiren diğer özellikleri de, zeki ve yaratıcı olmasıydı. Örneğin birine fiyat biçmekten hoşlanırdı ama bunu sadece o yapabiliirdi. Hoşlanmadığı biri için, "Beş dolar bile etmez," deme izni sadece ona verilirdi. Bu tür bir insafsızlık ondan beklenen bir şeydi.

Şimdi de Eden'a, "Yapman gereken tek şey, bir resmini yollamak. Ama renkli bir resmini," diyordu.

Ama bu sefer güldüremedi. Zamanlaması yanlıştı. Sesinin tonu yanlıştı; keskin ve acıydı. Browne bundan hoşlanmadı. Browne'dan sufle alan Eden da hoşlanmamıştı. Daha küçük olsalar belki de yumruklaşacaklardı. Eden içine girdiği yeni ruh halinin gerektirdiği aptallıkları yapacaktı belki. Ama aralarında öfkeli bir tartışma bile geçmedi. Öğretmen geldi, herkes masasına döndü. Savaş ilanı gerçekleşmeden bırakıldı. Efendiyle köle arasındaki eski savaşın bu yeni aşamasında Deschampsneufs'la kavga etmek bana kalmıştı. Hiç istemediğim bir kavgaydı bu. Benim kendi hayallerim vardı. Adadan ayrılmaya ka-

rar vermiştim. Benim için, *Cercle Sportif*'in kapısı dışında boğuşanlar arasında sayılmak korkunç bir şeydi.

* * *

Babamın hareketi söndü gitti. Bizim evde bile unutulmaya yüz tuttu. Babam herkesin malı olmuş, bize çok uzak, toplumsal bir kişilik haline gelmişti. Ara sıra gazetelerde gördüğümüz bir isimdi. Onun isyan bayrağını çektiği günü artık somut bir şekilde gözümde canlandır-
maya çalışmadığımı fark ettim. Bu kadar özel bir ilgi gerekdişi geliyordu. Okulda da artık Gurudeva'dan, ayaklanmalardan ya da yangınlardan konuşulmuyordu, hepimiz değişik nedenlerle bu can sıkıcı şeyleri unutmayı tercih etmiştik. Slogan yarişmasındaki haksızlıklar da unutulmuştu. Yeni bir heyecan yaşıyorduk; Isabella Binicilik Kulübü'nde Noel gösterileri yaklaşıyordu. *Inquirer* gazetesi her gün bize, at yarişlarının krallara özgü bir spor olduğunu hatırlatıyordu. Bu yüzden de Cecil'le kullanmayı hayal bile edemeyecekleri otomobillerin modelleri hakkında bitmez tükenmez konuşmalar yapmaya hazır çocukların yanı sıra, bir de, Isabella ölçülerine göre seyisten öteye geçemeyecek oldukları halde durmadan kralların sporundan söz eden çocuklar türemişti. Bunlar, atların, jokeylerin ve alıştırıcıların adlarını, atların şecelerlerini, geçmişteki performanslarını ve handikaplarını biliyorlardı. Onların sergilediği bu ilgiye inanamıyordum. Ben at yarişlarından da, onunla atbaşı giden kumarbazlıktan da nefret ediyordum. Ama ben bile bir şeyler öğrenmeye zorlandım.

Noel gsterilerindeki en büyük yariş Malaya Kupası'ydı. *Inquirer* her yıl bu kupanın öyküsünü yayımlardı. Kupa, yüzyıl başında Vali Sir Hugh Clifford tarafından Binicilik Kulübü'ne verilmişti. Sir Hugh ilk koloni valili-

ğini Isabella'da yapmakla birlikte, Karayipler'deki, Isabella'daki ya da başka yerlerdeki görevlerini çok bağlı olduğu Malaya'dan sürgün edilmek gibi görmüş ve Hükümet Konağı'nda, vaktinin büyük kısmını Malaya anılarını anlattığı kitabını yazmakla geçirmişti. Kitabın adı *Sahil ve Kampong*'du, Joseph Conrad'ın pek de olumlu olmayan eleştirilerinden sonra, Sir Hugh onunla edebiyat üzerine uzun uzun yazışmaya başlamış ve o zamanlar pek fazla tanınmayan bu romancıyla ilişkileri gelişmiş, dostluğa dönüşmüştü. İşte Malaya Kupası da Sir Hugh'un, edebiyattan daha az hoşlandığı bu adaya ayrılık armağanıydı.

O yıl Malaya Kupası'nın favorisi Tamango adlı bir attı, Deschampsneufs ahırlarına aitti. Tamango, özel nedenlerle okulda da çok popülerdi. Deschampsneufs'la arkadaş olduğunu iddia eden pek çok çocuk, bu yüzden bu ata da özel bir ilgi gösteriyordu. Ayrıca adı Afrikalıydı, bu adın neden özel olduğu pek açık olmasa da, zenci çocukları mutlu ediyordu. Biz, Isabella İmparatorluk Koleji'ndekiler, bu adın nereden geldiğini biliyorduk. Dışarıdakilerin bazıları bilmiyordu; Binbaşı Grant'ın gazetelerin spor sayfalarındaki yanlışları bulma alışkanlığı bu bilgisizliği açığa çıkarmıştı. Bu özel bilgi de bizim, atın sahibi olduğumuza ilişkin hislerimizi pekiştiriyordu. Daha alt sınıflarda düzeltilmiş ve sadeleştirilmiş baskısını okuduğumuz Fransızca bir MÉRİMÉE hikâyesinde Tamango, Afrikalı, köle taciri bir kabile reisiydi. Kendi de haince köle yapılmış ve sonunda bir ayaklanmanın lideri olmuştu. Bir ata bu adı vermek de, Deschampsneufs ailesinin soğukkanlı ve esrarlı tavrının tipik bir örneğini oluşturuyordu. Sanki sürekli olarak, rezilliğini kabullendikleri bir geçmişe dikkat çekmeye çalışıyorlardı.

Ailesinin atına gösterilen ilgi, Deschampsneufs'u okulda çekilmez biri yapmıştı. Sabahları at kokarak, ayak-

kabıları ve pantolon paçaları kirli ve otlar içinde geliyordu. Adeta bütün gece, sportmenlerin dünyasında yalnızca seyirci ve kumarbaz olarak yaşayan ve tek derdi zevk almak olanların asla bilemeyeceği ya da anlayamayacağı endişeler yüzünden uyuyamamış, rahatsız bir adam gibi görünüyordu. Gün boyunca en küçük bir yaramazlık yapmıyor, son ders biter bitmez de hemen koşup gidiyordu. Bu davranışları, endişeli soruları beraberinde getiriyordu tabii. Ama o, kendisine yöneltilen ilgi ve sorular karşısında sabırsızlanıp kabalaşıyordu. Özellikle, biraz da onu memnun etmek için atlardan daha fazla anlıyormuş gibi davranan çocuklara karşı zalimdi.

Sonra Tamango adlı at, ortadan kayboldu.

Okuldaki tepkiler çok garipti. Hiç kuşkusuz, söylenecek en doğru şey, çok yazık olduğuydu ya da gazetelelerin diliyle, "tam bir rezalet"ti. Ortada pek çok söylenti dolaşıyordu. Akıllara gelen ilk tahmin, atın bulunamayacağı ve Deschampsneufs'un yeni kayıplara hazırlanması yolundaydı. Kaybı trajikti ama onu gülünç bir duruma düşürmüş ve iki gün içinde haklı görülebilir bir nitelik kazanmıştı. Geçmişte Deschampsneufs'un zalimliğinden bıkmış çocuklar, artık rahatsızlıklarını açığa vuruyor, atın ödülleri sorgulanıyor ve pek çokları için gurur kaynağı olan Tamango adı bile bir kışkırtma, bir hakaret olarak görülüyordu.

Bir hafta kadar sonra, atın bulunduğunu duyduk. Ölmüştü. Başta sadece bu kadarını öğrendik ve bu haber kimseyi şaşırtmadı. Ama sonra duyduklarım beni ürpertti, hasta etti ve bana her zamankinden daha güçlü bir çiglik, tecavüz, lastik kıvamında et yemişlik, kokmuş yağ içmişlik duygusu verdi. Ölümünden daha fazla bir şeydi bu. Bir mangal kömürçüsü atı, yeni hazırlanmış, düzeltilip alçıyla sıvanmış toprak bir platformun üzerinde, çevresi solgun amber ve kadife çiçekleriyle süslenmiş

bir halde bulmuştı. Hayvanın kalbi ve iç organları parçalanmıştı ama yelesine ve kuyruğuna çiçekler yerleştirilmişti; sanki gururlu bir seyis tarafından güzelce tımar edilmiş gibiydi. Platformun ortasında daha küçük ve alçak bir platform daha vardı, üzerindeki ateşin kalıntıları hâlâ yanmış şeker, cıralı çam, tereyağı ve hindistancevizi kokuları saçıyordu. Bu küçük platformun her bir köşesine muz fidanları dikilmişti ve yine her bir köşede, alçı tozu üzerine çizilmiş birer gamalı haç vardı. *Asvamedha*, diye mırıldandım kendi kendime. İçime umulmadık bir korku ve dehşet dolmuştu. Eskiden kalma bir kurban ayini, benim hayal dünyamdaki güzellik simgesi, dünyanın gençliğinin, ayak basılmamış, kirletilmemiş ormanların, atların, sabah ışığındaki genç savaşçıların ifadesi, şimdi iğrenç bir şeye dönüşmüştü. Zihnim bir anda, sonu olmayan derin bir tünelin gerçek ve tuhaf görüntüsünü yaratıverdi. Tek isteğim ışığa geri dönmekken, bu tünelin içinde bitmek bilmeyen bir düşüşe geçtiğimi hissediyordum.

Tamango'nun öldürülmesi olayı, kaçınılmaz şekilde babama ve taraftarlarına bağlandı. Gazeteler öfke saçıyor ve harekete geçme çağrılarında bulunuyordu. Ama hiçbir şey ispat edilemezdi. Gazeteler, babamın kampının dağıtılmasını ve onun devlet arazisinden tahliye edilmesini istiyordu. Yetkililer bu dengesiz ve zamansız tavsiyeye aldırmadı, vali sükûnetini korudu. Ama ben okulda zor durumdaydım. Beni incitmeye çalışanlarla bir aradaydım. Küfür ve tacizlerinde hafif bir hayranlık bile vardı ama kutsal bir şeye hürmetsizlik duyguları benimkinden fazla değildi. Gülüp geçemedim, kendimi savunamadım. Deschampsneufs adına üzülüyordum, üzerine gelen kin dalgalarıyla boğuşuyordu. Öfkesini, kırgınlığını ve nefretini paylaşıyordum. Ama beni dövüşmeye davet ettiğinde, kabul ettim.

Daha önce hiç kavga etmemiştim ve yenileceğimden emindim. Aşağı yukarı aynı boydaydık ama Deschampsneufs benden daha ağırdı. Her ne yapacaksam bir an önce yapmam gerektiğini düşünüyordum ve ilk hamlenin sonunda Deschampsneufs'u yerde, kendimi de onun tepesinde bulunca herkes kadar ben de şaşır-dım. Bunun, başarımın sınırı olduğunu biliyordum, bütün o kuraldışı kol bacak karmaşası arasında hızla kendini toparladığını sezdim. Bir an paniğe kapıldım, bunun bir nedeni daha vardı. Bilinçaltından, beni destekleyenler olduğunu düşünmüştüm. Ama şimdi, bunun sadece benim savaşım olduğunu görüyordum. Yenilen her zaman haksızdı. Ama beden öğretmenimiz böyle bir kavga için tetikteydi, teneffüsteki aşırı sessizlik onu uyarmıştı. Geldi ve bizi ayırdı, rahatladım. Benim için yalnız bırakılmayı göze alıp kendilerini bana adayanlar, artık bana daha çok bağlanmışlardı.

Dediğim gibi, tarih kitaplarında, babamın hareketi dünyanın bir bölgesindeki olaylar zincirinin bir halkası gibi yansıtılıyor. Belirli bir ruh halinin hem bu olayı hem de onun liderini yarattığı söyleniyor. O olay, şehirden göç, grevcilerin ve gönüllülerin sorun yuvası rıhtımlardan uzaklaşması değildi. Tamango'nun öldürülmesiydi. İngiltere'deki, oy hakkı isteyen kadınlar hareketinin odağında koşu yolundaki bir intiharın bulunması gibi, bu hareketin en önemli çıkış noktası da buydu. Her ikisi de, tarihe karışırken dehşetini, iğrençliğini yitiren, neredeyse mantıklı bir ruh halinin normal ifadesi gibi görünen, artık garip bir *umulmuşluk* ve çarpıcı bir haklılık yansıtmaya başlayan olaylardı. Jamaika'da bugün, bölgesel tarih kitapları, savaş öncesinin karmaşık ortamında grevler ve ayaklanmalar yaşandığını, Trinidad'da bir petrol sahasında yapılan grevin, üç kişinin vurularak öldürülmesi ve bir polisin diri diri yakılmasıyla sona erdiğini, Isabella'da

da köklü bir Fransız ailesine ait bir atın öldürüldüğünü yazıyor.

Böylece olay, mevcut atmosferin billurlaşması olarak sergileniyor. Ama hafızam, o günlere ilişkin olarak bana şunu söylüyor; bu tür bir durumda, böyle bir eylem gereklidir; eylem olmadan ruhsal atmosfer bir işe yaramaz ve kendi kendini yakıp kül eder. Bu olaydan sonra adamız değişti ama bu değişim on beş yıl kendini pek göstermedi. Hamalların Cecil'in babasına hakaretlerine benziyordu bu; topluma birdenbire ortak bir onay, bir ders almışlık görüntüsü kazandıran bir hareket, herkesin geleceği açısından bir tehlike de taşıyordu; bu onay geri alınabilirdi. Ben lidere ve eyleme dönüyorum. Lider, gerekli eylemi sezer. Malaya Kupası'nın favorisi olan bir yarış atının öldürülmesi, spor delisi bu adadaki herkes için korkunç ve tiksindirici bir şeydi. Yine de içten içe bir heyecan, kabul edilebilir bir adalet duygusu uyandırmıştı. Başarılı bir lider sezgileriyle hareket eder, sürekli olarak şaşırtmak zorunda olduğu yandaşlarına, özyıkımı, böyle kabul ettirir.

Ama benim için bir şey daha söz konusuydu. İlkel, hayvanca, alçaltıcı; bunlar, adanın bazı yerlerinde kullanılan kelimelerin bir kısmıydı. Onların dehşetini paylaşıyordum ama kendimce gerekçelerle. *Asvamedha*. Metinleri okumuştum, bu kelimeyi biliyordum. At kurban etmek, Arilerin zafer ve üstünlük ayınıydı. O denli cüretkâr bir güç ilanıydı ki, yalnızca, gerçekten cesur olanlar tarafından göze alınabilirdi. Merhametli Asoka tarafından sona erdirilmiş, ondan sonra gelenlerce yeniden canlandırılıp uygulanmaya başlamıştı. Örneğin son Maurya generalinin torunu, Grekleri Aryavarta'dan, yani Ari ülkesinden kovuşunu böyle kutlamıştı. Peki babam bu noktaya nasıl ulaşmıştı? Bu sadece liderin sezgisi miydi? Yapılan şey görüldüğü kadar mıydı? Herhangi

birinin gözleyip taklit edebileceği basit bir Hindu ayini miydi? Yoksa bir gemi kazasından kurtulup ıssız bir adaya çıkmış birinin, korkunç bir kurbanla Nemesis'e meydan okuyuşu muydu? *Asvamedha*. Kokmuş yağ, çiğ et. Dağlar ve karlar arasında reislik yapmak, kalbimin en derin yerindeki hayaldi. Ama artık, derinlerde bir yerde, kendimi ihanete uğramış ve gülünç duruma düşmüş hissediyordum. Bana sunulan bağlılıkları reddettim. Sessizce, yeniden başlamak için uçabilmeyi diledim.

Savaş başlayıp da babam, savaş dönemi kurallarına göre gözaltına alındığında rahatladım. Bu onun için büyük bir şanstı. Neredeyse adını duyurur duyurmaz ortadan yok olmuştu. Ardında hafızalarda yeşerecek bir ün bırakmış, kaçınılmaz olarak zamanla alay konusu olmasına yol açacak şekilde yavaş yavaş unutulmaya başlanma sürecini yaşamak zorunda kalmamıştı. Savaşla birlikte Amerikalıların Isabella'ya gelişleri, üslerin kuruluşu, bunun yarattığı para, refah ve aciliyet, büyük olaylara yakınlık duygusu, babamın hareketini iyice gereksiz kıлып öldürecekti. Savaştan sonra, serbest bırakıldığında, artık ona ihtiyaç duyulmuyordu. Sanki altı yıldır ölü bir adamdı. Bu unutuluşu gönül rahatlığıyla kabullendi. Yalnız kalmak istiyordu ve büyük bir gazetenin bir-iki haftalık patırtısından sonra, sessiz bir inzivada yaşamasına izin verildi. Ama bazı ilişkilerini bana miras bırakmıştı.

Öncelikle de Deschampsneufs'u. Onunla hiçbir zaman fazla yakın olmamıştık. Onu sahilde, üç ceset takılmış ağı çekerken hatırlıyorum; o zaman, asla açıklayamadığım bir nedenle ondan gizlenmeye çalışmıştım. Isabella İmparatorluk Koleji'nde, ilkokulda yaptığımız geğirme yarışmalarına benzer bir şey olmamıştı. Bana asmasını ve Meccano setini göstermek için yaptığı davet

tekrarlanmamıştı. Bu davet muhtemelen, yalnızca benim anılarımda yaşıyordu. Kavgamız, sadece sıralar arasındaki boşlukta düzensiz bir kapışma şeklinde gerçekleşmişti; bütün hatırladığım, birbirine geçmiş kollarımızla bacaklarımız, kendini sırtüstü yerde bulan Deschampsneufs'un yüzündeki ifade ve zeminin tozuyla yağıydı. Ama klişe gerçekleşmiş, o kavgadan sonra daha iyi arkadaş olmuştuk. Artık bana karşı daha az küstahtı. Hatta bazı sırlarını bile anlattı. O da Isabella'dan ayrılmak istiyordu. Niyeti Québec'e gidip resim yapmaktı. Resim yaptığını yeni öğreniyordum. Bunun, Isabella'da kadınsı bir ilgi olarak kabul edileceğini ama Fransız ve mükemmel olan Québec'te kendisini anlayacaklarını düşünüyordu. Bir an önce evlenmek ve on çocuk sahibi olmak istiyordu. Böylece "oturup o haylazların yemek yiyişlerini seyredebilecekti." Hırsı beni kuşkulandırmıştı. Sanki bu sözleri daha yaşlı ve daha aptal biri, bir pazar öğle yemeğinde rahatsızlık duyan yoksul bir akraba söylüyordu. Deschampsneufs'un dünyasına çekinerek girdim. İlgiyi çekmiyordu ama onu gücendirmek de istemiyordum. Karşılığında ona verebilecek çok az şeyim olduğunu hissediyordum. Bütün olup bitenlerden sonra, arkadaşlığı beni utandırıyor; ya da belki, onun sunduğu arkadaşlığın Isabella'da ifade ettiği şeylerden utanıyordum.

Browne bana başka türde bir arkadaşlık sundu. Onun da sırları vardı. Zenci şarkıları söyleyen bir soytarı olarak yaşadığı geçmiş canını sıkıyordu ve günah çıkarmak için beni kullanıyordu. Ama ben onun ruhunu temizleyemezdim. Papyon kravatı, hasır şapkası, bastonu ve kırmızı boyalı dudaklarıyla dans ederken ne kadar neşeli olduğunu, annesiyle babasının keyfini, onun ününü ne kadar kışkandığımı hatırlıyorum.

*Pasta severim, bal severim,
Parayı reddedecek biri değilim.
Bir pamuk balyasının üzerinde uyuyabilirim,
Ya da bir ağaca tüneylebilirim.
Daha açık söylemem gerekirse,
Hiçbir şey beni incitmez diyebilirim.*

Ailesini suçluyordu –babasını hatırlıyorum; ağır, kahverengi takım elbisesiyle, açılır kapanır sandalyesinde öne eğilip tükürmek üzere olan biri gibi kesik kesik, kadınsı bir kahkaha atışını– ama asıl suçlaması gereken bizim masumiyetimizdi. Browne’un benden ne istediğinden emin değildim. Onun hislerini paylaşp öfkelenmemi mi bekliyordu? Geçmişte kalmaktan ve alay konusu olduğu iddiasında ısrarlıydı ama benim tepkime garip bir şekilde kayıtsız görünüyordu. Ben de ne diyeceğimi bilemiyordum. Onun hislerini paylaşmıyordum. Daha çok, ailemizin başına gelenleri düşündüğümde başlayan bir mide bulantısıydı benim hissettiğim. Ve tam da istemeden Deschampsnefus’un özel hayatına girmişken, Browne’un iç dünyasına ilişkin daha fazla bir şey duymaktan korkuyordum. O benim geçmişim değildi. Benim kişiliğim değildi. Browne’ların taşıdığı malzeme, şimdi bana gösterdiği yanıyla, bastırmaya çalıştığı o masumiyet, bende yoktu.

Şehrin kaçınılmaz manzarası olan doğudaki tepelerimizi seyrederken, binlerce insanın onlara tarlalarından gözlerini dikip kölelik ve güneşin altında geçen günlerden başka bir anlam yükleyemeden baktığını hayal ediyordum. Ama bu artık son bulmalıydı. Adada bundan sonra geçireceğim süre içinde, görmek istediğim bu değildi. Browne’un arkadaşlığından korkmaya başlamıştım. Aynı tepelerden nefret etmeye başlamıştım. Belki bunun sebebi, büyüme çağının getirdiği ham duyarlılıktı.

Bu sürecin karmaşasını ne kolay unuturuz! O dönemde, bir otomobil kazası görüntüsü karşısında, acı çeken insanlara karşı duyduğum sempatinin hemen tükenivermesini istediğimi hatırlıyorum. Şimdi de Browne aracılığıyla her yerde keder görüyordum. Çelişkilerle nasıl boğuştuğuma, babamı reddetmiş olmama rağmen, onun yandaşlarına aktardığı tavırların bana nasıl bulaştırılmaya başlandığına dikkatinizi çekerim.

Çekip gitmek artık benim için aciliyet kazanmıştı. Bu daha önceleri bir fantezi, gemi enkazından kaçmak, hayalimde biçimlendirdiğim topraklara, atlıların dolaştığı, yüksek platolarla, dağlarla, karlarla kaplı, zamanın da mekân kadar gerçekdışı olduğu o ülkeye dönmek dürtüydü. Şimdiyse sadece uzaklaşma, bilinmeyen bir yere, hayatlarına hatta dillerine girmemin hiç gerekmediği insanların arasına gitme ihtiyacı duyuyordum. Bu aciliyet duygusunu başkalarına da aktardım. Isabella İmparatorluk Koleji'ndeki ilk yılımda, dersin başında yanına gidip şu sorumla yerinden sıçrattığım bir öğretmen vardı: "Siz gerçekten üniversite mezunu musunuz?" Bu muazzam olay, okul dergisine bile geçti. Sadece saygı amacıyla sorduğum bu soruyu, alay olarak algılamış ve beni sırama göndermişti. Okuduğu üniversite konusunda hassastı çünkü Kanada'da, fazla tanınmamış bir okulu bitirmişti. Bir teneffüste onu bir kere daha irkildim: "Isabella'da yaşamak size neler hissettiriyor efendim?" Bunu politik bir soru olarak aldı. Açıklamak zorunda kaldım. "Yani, büyük ülkelerde yaşamış, büyük şehirler görmüşsünüz. Oralar da yaşamayı tercih etmez miydiniz?" "Bunu hiç düşünmemiştim," dedi. "Savaştan önce, izinlerimde İngiltere'ye ve Avrupa'nın diğer ülkelerine giderdim. Fena değildi. Herkesin yaptığı şeyleri yaptım. Ama her zaman, işimin burada olduğunu hissettim. Aksini hiç düşünmedim, gerçekten." Ona inanmadım. Bir gün nasıl, Kanada elmaları

nın türlerinden bahsettiğini hatırladım. Bir keresinde de şöyle demişti: "Laurentian Dağları'nda kayak yapabilirsiniz." Sonra sanki kendi kendine konuşur, o beyaz-mavi manzarayı yeniden görür gibi eklemişti: "Ama dikkat edin de bacağınızı kırmayın." O an ve o hayalî manzara beynime sonsuza dek mihlandı. Laurentian Dağları! Bembe- yaz, ayak basılmamış karlarla örtülü yamaçlar için ne güzel bir isim! Bacağımı kırma riskini bile göze alarak o ıssızlıkta kaymayı çok isterdim. Karlar tam bana göreydi ve bu zevkten mahrum kalacağımdan korkuyordum. Bir de o berbat Fransızca-İngilizce kırması aksanlı Belçikalı vardı, belleğimde hemen hiç anı bırakmadığını söyleyebilirim; tertipli, sıkılmış ve sıkıcı, altın çerçeveli gözlüklü bir adamdı. Bir öğleden sonra gülmekten katılarak, Fransızcada *La circulation*'un, dolaşım değil, *trafik* anlamına geldiğini anlatırken, hepimizi, onunla birlikte bir trafik sıkışıklığının ortasında, bir taksinin içinde görüverdim; taksimetre çalışıyor, taksi şoförü kasketini gözlerinin üzerine indirirken, taksimetresinin hızlı çalışmasından kendisinin sorumlu olmadığını iddia ediyordu. Orada, Liège'de trafik sıkışıklığının ortasında, Laurentian Dağları'nın karlı yamaçlarında gerçek, saf bir dünya vardı. Biz burada, kendi adamızda, o dünyada basılan kitapları okur, orada yapılan şeyleri kullanırken, terk edilmiş ve unutulmuştuk. Hayatlarımız gerçekmiş gibi, bir şeyler öğreniyormuşuz gibi, kendimizi yarınlara hazırlıyormuşuz gibi davranıyorduk; bizler, Yeni Dünya'nın taklitçileri; onun bilinmeyen bir köşesinde, yeniye hemen yapışverişen, bozulmayı hatırlatan şeylerle birlikte yaşıyorduk.

* * *

Takıntım tuhaf bir şekilde yön değiştirdi, içime, eski ahşap evimizin sağlam ve emniyetli olmadığı korkusu

yerleşti. Yıkılıveren evler, şehrımız için alışılmadığ bir görüntü sayılmazdı, her yağmur mevsiminde gazetelerimiz bu tür trajedilerle dolardı. Bu haberleri daha büyük bir ilgiyle okumaya başladım, her haberle birlikte korkum biraz daha artıyordu. Yatağıma uzandığımda kalbim daha hızlı çarpıyordu, bense nabız atışlarımı evin sallandığına yoruyordum. Bazen başım savruluyor, tavan ve duvarlar üzerime kapanır gibi geliyordu. Yatağımın yana yattığını hissediyor ve huzursuzluğum geçene kadar soğuk terler d k yordum. Sadece evin dışında olduğum zamanlar emniyette ve sakindim. Böylece kendimi, Browne'un bana sırlarını açıklamaya niyetlendiği adadan giderek daha da uzaklaşır bulmaya başladım.

Bazen Isabella'yı, terk edilmiş ve keşfedilmeyi bekleyen bir yer olarak düşünmeyi de başarıyordum. Browne adanın tropikal görüntüsünün insan yapısı olduğunu, bize çok doğal gelen karakteristik bitki örtüsünün bir tarihi olduğunu söylemişti. Ekmek ağacı ve Kaptan Bligh'in  y k s n  hepimiz biliyorduk. Browne bana, sahillerimizi dolduran hindistancevizini, şekerkamışını, bambuyu ve mangoyu anlattı. D kk nlarımızda boy göstermeye başlayan kartpostallarda canlı renklerini yeniden gördüğümüz  i eklerimizden söz etti. Savaş bize, adamızı bizim gördüğümüzden daha berrak görebilen ziyaretçiler getirmişti; onlarla birlikte gezmeyi öğrendik. Çevremizi ziyaretçilerimiz gibi görüyorduk artık. Browne bana şehrın ortasında bir grup yaşlı meyve ağacı gösterdi; eskiden kölelerin seçildiği yerde. O noktada, yukarı doğru, şehrın çatılarına bakıp hayal kurun! Manzaramız büyük bir İngiliz ya da Fransız parkına yakışır biçimde tasarlanmış gibiydi. Ama biz, bir cehennem bahçesinde, bazıları hâlâ pop ler isimler taşımayan, tohumları adamıza kölelerin midesinde getirilmiş ağaçlar arasında yürüyorduk.

Browne işte bunları öğretti. Gizli okumalarının ana

konusu buydu. Bu tutkusunun bir amacın, hatta bir tav-
rın tanımına dönüşeceğini düşünüyordum. Sabırla bek-
ledim ama hiçbir tanım gelmedi. Konuyu sadece kendisi
için takip ediyor gibi görünüyordu. Arkadaşlığı bir yük
haline gelmeye başlamıştı.

Bir cumartesi sabahı bisikletiyle bizim eve geldi ve
sokaktan bisikletinin zilini çaldı. Daha önce ne o ne de
Cecil hariç okuldaki çocuklardan bir başkası evimize
gelmişti. Bu ziyaret, okulun özel bir yarıküre olma özel-
liğini kaybettiğini gösteriyordu ve bunun dikkat çekme
niyetiyle yapılmış bir hareket olduğundan eminim. Ben
evde değildim. Annem de Browne'u daha önce hiç gör-
memişti. Tek gördüğü, bisikletinin selesinde, zil çalıp gü-
lümseyerek oturan bir haylazdı. Bu, Browne'un talihsiz
bir özelliğiymiş, otuzlarında sakal bırakana kadar hep si-
nirli sinirli güler gibi görünürdü. Altdudağıyla çenesi
arasındaki deri, sanki gülmemek için kendini zorluyor-
muş gibi gergindi. Çenesinin ucunda da, aslında bir te-
bessüm olmayan tebessümünü vurgulayan bir siğil vardı.
Uzaktan bir su damlası gibi görünüyor ve Browne yüzü-
nü daha yeni yıkamış da kurulama zahmetine katlanma-
mış izlenimi uyandırıyor. Bütün bunlar, ailesi tarafın-
dan sömürülen bir komedyen görüntüsü veriyordu ona.
Annem, verandamızın sarmaşıkları arasından bakıp ona
ne istediğini sormuş. O da beni görmek istediğini söyle-
miş ama soyadımı kullanmış. Annem onu, kocası ve ken-
disiyle alay edenlerden biri sanarak, bir sokak serserisini
kovar gibi kovmuş.

Bunu duyduğumda dehşete kapıldım. Nerede otur-
duğunu biliyordum, doğru oraya gittim. Evi, bizimkiyle
aynı tarzda ve bizimki kadar eskiydi. Ama şehrin işlek so-
kaklarından birinin üzerindeydi. Verandası yoktu ve nere-
deyse doğrudan, kaldırımın kenarından yükseliyordu. Es-
ki zamanlardan kalma görünüşlü, ak saçlı, pipo içen ger-

çek bir zenci, pencerelerin birinden sarkmış, boş bakışlarla sokağı seyrediyordu. Üzerinde kirli bir fanila vardı. Fanila proleter giysisiydi –hastalık ya da yaşlılıktan dermansız kalmış zenciler fanila giyerdi– ve onu Browne’ un babasının üzerinde görmemiş olmayı dilerdim. Evin yanında Kremlin adlı bir zenci berberi vardı –zenci berberler dükânlarına bu tür dramatik isimler vermeyi severdi– kapının girişinde kafes içinde bir papağan duruyordu.

Fanilalı zenciye selam verdim ve Browne’un bizim evde yaşadığı talihsiz macerayı hatırlayıp hemen kendimi tanıttım. Isabella İmparatorluk Koleji’nden arkadaşı olduğumu söyledim, “Ethelbert”in evde olup olmadığını sordum. Bu adı kullanmak beni utandırmıştı. Daha önce hiç kullanmamıştım ve şimdi aklıma Browne’un söyledikleri gelmişti; kölelere genellikle Anglosakson krallarının ya da Romalı generallerin adı verilirmiş. Browne’un, onu yıllar önce giydiren, ona zenci şarkılarının sözlerini öğreten babası, ânında dikkat kesildi. Piposu ağzında, homurdanarak ön kapıyı açmak için seyirtti ve beni içeri alıp oturttu. Gösterilen bu ihtimam bana değil, Isabella İmparatorluk Koleji’neydi; yoksul bir çocuğun, akli başında davranır, derslerine iyi çalışırsa bir burs kazanabileceği o ünlü okula. Bu sayede yoksul öğrenci, öğrenimine yurtdışında devam edip meslek ve özgürlük kazanabilir, geçmişini silebilirdi.

Odanın ön tarafında iki tane sallanan iskemle vardı. Adam beni birine oturttuktan sonra, “Bertie!” diye seslenerek öbürüne oturdu, piposunu eski zaman zencileri gibi tüttürüp sallanarak, beni seyretmeye başladı. Bertie! Demek evdeki adı buydu! Özel bir mektubu açmak gibi bir şeydi bu. Browne’un, babasını lekeli fanilasıyla gördüğüm için bu ziyaretten pek hoşlanmayacağını hissetmiştim. Daracık bir odadaydık. Kahverengi perdelere yansıyan renk, lekeli ve cilalı zemini karanlıklaştırmıştı.

Oturduğumuz sallanan iskemlelerin biraz ötesinde, üç bacaklı, üstü mermer bir masanın etrafına dizilmiş, dik arkalıklı, oturma yerleri bambudan dört adet sandalye görünüyordu. Mermerin üzerine beyaz, dantelimsi bir örtü serilmişti. Onun da üzerinde, pirinç bir tepsi içinde, krapon kâğıdıyla sarılmış tenekeden bozma bir saksıda bodur ama aslı kadar gösterişli bir palmiye vardı. Teneke- nin üst kısmındaki krapon kâğıdı lime lime olmuş, dökül- meye başlamıştı. Kenarları beyaz, aşı boyalı duvarlardan birinde Joe Louis, Jesse Owens, Haile Selassie¹ ve İsa'nın çerçeveli resimleri asılıydı. Tam karşısındaki duvardaysa, içinde renkli su bardakları, melek ve sırlı kilden yapılmış pembe-beyaz kadın heykelleri, ayakları fötr şapkalı, smo- kinli üç sarhoş adamdan oluşan bir lamba ve bir buket kâğıt çiçek bulunan, cam kapılı bir dolap vardı. Dolabın üstündeki fotoğrafta, zenci bir adam, bir kadın, bir kız ve ince çenesindeki su damlası biçimli siğilden, komik şarkı- cı Browne olduğu anlaşılan, fazlaca süslü giydirilmiş bir çocuk görünüyordu; hep birlikte, üzerinde harap bir Yu- nan tapınağının resmi bulunan bir perdenin önünde du- ruyorlardı. Browne'un babası bakışlarını takip ediyordu. Artık geçmişiyle gurur duymadığı belliydi ama gözlerin- den, yaşlı ve aptal insanlara özgü, o, uzun yaşamakla çok şey yapmışlık hissinin verdiği tatmin okunabiliyordu.

Boğuk sesiyle yeniden bağırdı: "Bertie!" Ve Browne, kahverengi perdeyi iterek ortaya çıktı. Yıkanmaktan yıp- ranmış haki bir şort vardı üzerinde, ayakları çıplak, göz- leri kıpkırmızıydı. Belli ki bir cumartesi ikindisi uyku- sundan kalkmıştı. Beni gördüğüne memnun olmamış gi- biydi. Babası sallandı ve Isabella İmparatorluk Koleji'nin

1. Joe Louis (1914-1981), Amerikalı zenci boksör; Jesse Owens (1913-1980), Amerikalı zenci atlet; Haile Selassie (1892-1925), Etiyopya'nın son impara- toru. (Y.N.)

iki öğrencisi arasında geçecek sohbetin tadını çıkarmak için koltuğuna iyice yerleşti. Browne beni öylesine selamlayıp tekrar kahverengi perdenin arkasına geçiverdi. Ben de selvi ağacından yapılma küçük oval yemek masasına ve fazlaca cilalanmış sandalyelere göz attım. Sesler duydum. Browne'un ki rahatsız bir şekilde yükseliyordu. O *kara çakal*'la ilgili bir şey söyledi. Sonra bir kadın sesi, "Bertie!" diye bağırarak kişiye bağırılmaya çalışmış hissi veren bir tonda, "Caesar!" diye seslendi, bir "Caesar!" daha duyuldu ve Caesar Browne ayağa kalktı, arkası kesilmiş keten ayakkabılardan bozma terlikleriyle cilalı zeminde dikkatlice basarak, kahverengi perdeye doğru yürüdü. Adeta görünmez bir el tarafından perdenin arkasına çekildi, kollarının, bacaklarının kontrolünü kaybeder gibi yalpaladı ve hızla gözden kayboldu.

Browne'un kendisi tekrar ortaya çıktığında, fanilasının üzerine bir gömlek geçirmişti. Tropik iklim, içinde yaşayanlara sürekli soyunuk gezme rahatlığını aşılır, ancak belli bir seviyenin üzerindeki kişilerde bir özen görülebilir. Browne babasının boşalttığı sandalyeye oturdu, esnedi ve ellerini bacaklarının üzerinde kavuşturdu. Normal davranmaya çalışıyordu ama suratı asıktı ve ifadesi rahatsızlık vericiydi. *Peñas Arriba* kitabını ödünç almaya geldiğimi söyledim. Yutmadı ama bu ona yapacak bir iş çıkarmış oldu. Gidip kitabı getirdi. Dikkatli bir öğrencinin kitabıydı bu. Kapağı, kahverengi ambalaj kâğıdıyla kaplanmıştı. Okulla ev arasındaki terli yolculuklarda avuç içinin kavradığı yerler koyulaşmış, yıpranmış, neredeyse yırtılmıştı. Garip bir kokusu vardı sanki. Söyleyecek başka bir sözüm kalmamıştı. Derken Browne'un ablası, polislik yapan erkek arkadaşıyla çıkageldi. Küçük oda birdenbire canlandı. Birkaç dakika, tanımlayamayacağım bir huzursuzlukla onları izledim, konuşmalarını dinledim, sonra da çıktım.

Oraya gitmemem gerekirdi. Browne'un yaşadığı talihsizliği umursamamalı, ona asla bildiğimi belli etmemeliydim. Bizi uygunsuz durumda yakalayanları hiçbir zaman affetmeyiz. İki ziyareti ve iki başarısızlığıyla o cumartesi, ilişkimizin özel sıcaklığının sonu olmuştu. Rahatladığımı inkâr edemem. O evin içinde boğulabilir dim; yalnızca küçük oluşu yüzünden değil. Duvardaki Joe Louis ve Haile Selassie, kirli fanila, aile fotoğrafı, *o kara çakal*; içine girdiğim dünyayı tanımlıyordu. Kendimi, Browne'un içinde yaşadığı, her sabah içinde uyandığı hapishaneye, ruhundaki bir hücreye göz atmış gibi hissediyordum. Hiçbir düzene oturtmadığı gerçeklerini o odalarda topluyordu. Onları bana niye aktardığını bilip bilmediğini merak ediyordum. Sıkıntısını paylaşmamı istiyordu. Ama asıl sıkıntısını bana bir türlü açmamıştı. Evlerinden ayrılırken bu sıkıntının, onun gerçekliğinin bir parçası olduğunu fark ettim; başka hiçbir şey hiçliğe bu kadar mahkûm olamazdı. Tekrar o özel dehşetin içine çekilmek istemiyordum. Eden'ı o odaların içine koysak, uygun, hatta komik olabilirdi. Ama Browne'un sinirleri komediyi reddediyordu. O evin içinde, ırkına ve sınıfına yüklenen bütün anlamlar, hiçbir arkadaşın gözünü dikip bakmaması gereken sırlar gibiydi.

İlişkimiz sona erdi. Verimsiz bir ilişkiydi, geride kin ve hınç bile bırakmadı. Yine de zehiri bende kaldı, okul boyunca içimden çıkmadı. Eden, tecavüz haberlerini çok heyecan verici bulduğu için Japon ordusuna katılmak istediğini söyledi. Bu fikri o kadar sık ve kabaca ortaya sürer oldu ki, şaka olmaktan çıktı. Bunun farkına vardı ve sohbetlerimizde, yabancı kadınlara tecavüz etme isteğini seyahat etme arzusuna çevirmeye çalıştı. Deschampsneufs sordu: "Görmek için mi, görülmek için mi?" Garip bir de tablo çizdi; Eden kumaş kepi, koyu renkli gözlüğü, fotoğraf makinesi ve beyaz elbisesiyle bir

geminin güverte demirlerine yaslanmış dururken, *sarong*'larına bürünmüş Asyalı ve Polinezyalılar, danslarını yarıda bırakıp bu garip turisti seyretmek için deniz kenarına koşuyorlardı. Eden, dolaşmak istediği kıta olarak kafasına Asya'yı taktığı için, *Lord Jim* onu çok kışkırtıyordu. En içten dileği, zenci ırkının yok olması, en büyük hayali de, çok uzak topraklarda, güzel yabancılar arasında tek zenci olarak, onlara "seksüel krallık" etmekti. Lord Jim, Lord Eden. Zavallı Eden. Ama aynı zamanda da, zavallı Browne. Kendini yok etmeyi dileyen biri, nasıl olur da bir keder ifadesinin ötesine geçebilirdi?

Isabella'daki dünyamızı düşündüren her şeyde o ön odaya döndüm. Browne'un, kendini içinde güvenli hissettiği ama aynı zamanda da nefret ettiği, tezgâhtar ablasının polis sevgilisini getirdiği, birkaç dakika için –bir süre sonra sıkıntı duyacakları– rollerini abartan çizgi film kahramanlarına dönüştükleri o odaya. Browne, küçük kardeş olarak rüşvet verilecek ve göklere çıkarılacak kişi; genç adam alçakgönüllü, hafif saldırgan ve hafif komik; ablaysa canlı, kararlı ve evinde saçmalığa dayanamayan biri. Belki de abartıyordum. O andaki eğilimim buydu; kendimi, kederli olduğumu düşündüğüm kişilerin yerine koyma arzusunun sonucuydu bu. Belki de, zenginler için de yoksullar için de paradan başka bir gerçeklik olmadığına inanan kabiliyetsiz reformcular gibi, daha fazlasını görmeyi başaramıyordum. Onların kişiliklerini fazla göz önüne almamıştım. Kendimizi unutmaya çalışırken başkalarının yükünü sırtlanınca böyle şeylerle karşılaşırız. Sadece Browne için mi endişeleniyordum?

* * *

Sinemada daha çok vakit geçirmeye başlamıştım. Orası benim sığınağımdı. Hafta içi ya akşamüstü ya da ak-

şam seanslarına, cumartesi günleriye en ucuz filmlerin gösterildiği bir buçuk matinesine gidiyordum. Günün en sıcak zamanı olmasına rağmen bu matineler benim gibi, kendini tatil atmosferine kaptırmış gençlerle tıklım tıklım doluydu. Dört civarında dışarı çıktığımda, ortalık gözleri kamaştıracak kadar aydınlık olurdu, bu da havalandırmalı bir salondan sonra gerçek sıcakla karşılaşma şoku kadar dramatik ve keyif vericiydi.

Bir cumartesi yine bir buçuk matinesine gitmiştim. Hava çok sıcaktı. Külhanbeyi tavırlı, çoğu beyaz ve kah-verengi tenli kolejlilerden bazıları gömleklerini çıkardı. Yağmur yağmaya başladı. Bir-iki grup gömleksiz oturmaya devam etti ama dikkat çekecek ölçüde sessizleşmişlerdi. Yağmur damlaları paslanmış demir çatıyı dövüyordu; başka bölgelerdeki insanları rahatsız eden bu ses, biz tropik iklim insanlarını rahatlatırdı. Yağmurun çatıda çıkardığı sesin ardından, filmin sesini bastıran bir gök gürültüsü duyuldu. Açık çıkış kapılarındaki ağır perdelerin etekleri birbirine çarpmaya, içeri sular sıçramaya başladı. Yağmur, çatının bir ucundan öbürüne savrulan boralarla devam ediyordu. Çok geçmeden sinemanın zemini ıslanmaya başladı. Filmi seyretmekten vazgeçtik. Tropik günlerimiz tekdüzeydi, içine dramatik bir unsur katıldığında hoşumuza gidiyordu. Ama sonra evimizi ve yağmurun tehlikelerini düşündüm. Film hâlâ oynuyordu ama yağmuru seyretmeyi tercih edenler çıkış perdelerini açmıştı, bu yüzden de perdedeki görüntüler silikti. Filmin sesi duyulmaz olmuştu. Oyuncuların belirsizleşmiş, anlamsız hareketleri ancak birkaç külhanbeyini keyiflendirebiliyordu.

Dışarı çıktım ve tuğlalardan örülmüş girişte, ikinci ve akşam gösterimleri için asılmış, yağmur yüzünden perişan hale gelmiş afişlerin bulunduğu ilan tahtalarının arasında durdum. Gök gürledi, şimşek floresan parlıtlar

saçtı, önümüzdeki parkta bulunan ağaçlar rüzgârla sallandı, eğilip doğruldu. Su hendeklerindeki çukurlar çoktan dolmuştu ve ben seyrederken yollar suyla kaplanıverdi. Bir bisikletli geçti. Öylesine dolaştığı belliydi. Sırf eğlence olsun diye suyun içinde bisikletle geziyordu. Yağmuru seyretmek için giriş bölümüne başka oğlanlar ve kızlar da geldi. Kötü havamızı seviyorduk. Tekrar evimizi düşündüm ve –dramanın ötesinde– paniğe kapıldığımı hissettim. Parktaki ağaçlardan biri, giderek hızlanan bir çatırtılar zincirinin ardından yavaşça devrildi, dallarının üzerinde bir süre daha sallandıktan sonra durdu. Çok büyük bir ağaçtı, hani şu, bir tarihi olanlardan. Yaprakları yeşildi, ıslanmış, pırıl pırıl parlıyordu, kökleri toprak topaklarıyla yüklüydü.

Yağmura çıktım. Sel basmış kaldırımları yoldan ayırt edebilmek çok zordu. Yağmur doğu tepelerimizi de, daha yakındaki görüntüleri de bulanıklaştırmıştı. Dükkan tentelerinin altında dalgın bakışlı küçük gruplar vardı. Zihnim bana, felaket görüntüleriyle oyunlar oynuyordu. Hayalimde, bir evin çatırdayarak çöktüğünü, suların sahile savurduğu ağaç kütükleri gibi çamurlara kapıldığını kuruyordum. Islak tahta parçalarının bir yüzü eskimiş boyalarla kaplıydı, birbirlerinden ayrıldıkları yerler yeni kesilmiş izlenimi veriyordu. Eğilip bükülmüş paslı demirden çatı plakaları, ölümün, daha sonra keşfedilecek küçük, özel ayrıntıların habercisiydi. Yağmurda yürürken, bazen uykuya dalmadan önce kapıldığım paniğe benzer bir duyguya kapıldım.

Yağmurun şiddeti azaldı. Giysilerimin ıslaklığını ve cebimdeki bozuk paraların soğukluğunu hissediyordum. Sokağımıza vardığımdaysa tek hissettiğim sükûnetti. Şehrimizin bu bölgesi, deniz seviyesinin altında olmasına rağmen, mühendislerin becerisi sayesinde kanalizasyon sorunu yaşamıyordu. Burada kaldırımları su basma-

mıştı. Su hendekleri hızla doluyordu ama her şey sağ-
lamdı, temizdi ve yağmurun çatılara, yollara ve bitkilere
getirdiği yenilenmişlik görüntüsüyle parlıyordu. Annem
dikiş dikiyordu. Onun için yağmur, sadece bir cumartesi
ikindisi draması, serinlikte hoş bir titremeydi. Rahatla-
dım. Hiç değilse bu felaketin yarattığı huzursuzluk bize
uğramamıştı. Ama hayal kırıklığımı da bastıramıyordum;
tek başına kalmış, yeniden başlama fırsatından mahrum
bırakılmış birinin hayal kırıklığıydı bu.

Annemin ailesinin evi sağlamdı. Hafta sonlarında oraya gidişlerimde ellerimle kontrol ediyordum. Kimse-
nin bakmadığını düşündüğüm zamanlarda döşemenin
üzerinde zıplar, bazen de eğrilik olup olmadığını anla-
mak için dümdüz yere yatarım. Dayanıklılıklarını sına-
mak için duvarlara yaslanırdım. Bu önlemler kendimi
emniyette hissetmemi ve yatağıma korkusuz gitmemi
sağlardı. Kendi evimizin, kimseye söz edemediğim fizik-
sel tehlikelerine dönmekten hoşlanmaz, o dönüş yolcu-
luğunu yapmak zorunda kalmayacağım zamanları özler-
dim. Bu saçma düzensizliğin, bu yersizlik duygusunun,
gençliğimin ve genel huzursuzluğumun bir parçası oldu-
ğunu düşünüyor ve Isabella'dan ayrılır ayrılmaz beni
terk edeceğine inanıyordum. Ama bazı duygular yılları
birbirine bağlayan bir köprü oluyor. Bu kitaba başladı-
ğında da içime yeniden, aynı tür bir huzursuzluk doldu.
Zamanımı aralarında bölüştürdüğüm –bunu hâlâ yapı-
yorum– otelle birahanenin günün birinde çöküvermesi
korkusu değildi bu; büyük bir rahatsızlıkla, içimde bir
tutsaklık hissini, bir dış tehdit korkusunu, zengin dünya-
nın tahrip edip ufaladığı bir acıyı hatırladım. Belki nede-
ni, yazmak için gösterdiğim çabaydı. Etrafımı çevreleyen
kırmızı tuğlalı evler –karlı bir günde, Kensington High

Sokağı'ndaki tavan arasında incelediğim, hayalimde kurmaya çalıştığım, hoşluğunu genç kızların, özellikle de güneşli bir arka bahçede duran kazaklı kızın aracılığıyla ifade eden o düzeni yeniden kurabilmek istediğim fotoğraftaki evlere benziyorlardı— tropik sokağımızdaki, bir daha asla görmeyi dilemediğim, ondüle demir çatılı, çatı duvarları süslü evlerin yerini almaya başlamışlardı. Bazı duygular yıllara köprü atıyor ve birbirine hiç benzemeyen yerleri bağlayabiliyor. Bazen bu bağ yüzünden mekân duygusu yok oluyor ve kendi gerçeğimizle baş başa kalıyoruz; genç adam, delikanlı, çocuk. Hâlâ sına-maya devam ettiğimiz fiziksel dünya, aşına olduğumuz özel bir kurguya dönüşüyor.

Sağlam bir ev. Aynı zamanda Browne ve Deschamps-neufs'un adasından kurtuluş vaadiydi bu. Basitleştirme konusundaki ilk çabalarım başarısız kalmış, ben bir dünyayla öbürü, bir ilişkiler zinciriyle diğeri arasında gidip gelirken sonlanmıştı. Büyükannemle büyükbabamın evi de çok değişmiş, özellikle Cecil'in arkadaşlarından, onun-kine benzer iş sahibi ailelerin kızları ve oğullarından oluşan gençlerin evi haline gelmişti. Oluşturdukları topluluk küçük ve yeniydi. Beni gafil avlamıştı. Deschamps-neufs'un ailesinin niteliklerini umursamadığımdan daha önce söz ettim. Ama o zamanlar, kendi ailemin dışındaki hiçbir ailenin nitelikleriyle ilgilenmiyordum. Okul dışında kendi dünyam vardı, Bella Bella ve Coca- Cola da, bu dünyanın doruk noktalarıydı. Benim ailem gibi, kendilerini sevmek için aileminkine benzer sebepleri olan, gömlekler dikip yollar döşeyen ve bunları da çok iyi yaptıklarını düşünen aileler olabileceğinin farkında değildim. İtiraf etmeliyim ki, Bella Bella'nın ihtişamının biraz sönüğünü görmek beni hayal kırıklığına uğrattı. Bu genç insanlar da Cecil'e benziyordu. Onun kadar ifrata kaçmıyorlarsa da, yönettikleri ve yönetmek üzere oldukları

şeyler konusunda konuşma kapasiteleri aynıydı. Onlara karşı Cecil'e duyduğum yakınlığı duyamıyordum, ne de olsa Cecil benim kanımdan, canımdandı. Ayrıca kendimi onların grubunun bir parçası gibi de hissedemiyordum. Oysa kız kardeşlerim kolayca uyum sağlamışlardı. Evde kendimi rahat hissedemesem de, hiç değilse burada geçmişin yaraları, hatta geçmişin kendisi söz konusu edilmiyordu. Bu genç insanlar yeni bir dünyadandı. Arka vrandadaki Hintli oyuncu fotoğrafları onların varlığıyla silik ve eski görünüyor, tanrıların, melek yüzlü kızların ve çiçeklerle bezenmiş beyaz sarayların tuhaf perspektifli resimleri, modası geçmiş dindarlık sembollerine dönüşüyordu.

Evin benim için cazip bir yanı daha vardı. Sally dert ortağım olmuştu; pürtüklü dokumadan sabahlığıyla, ayaklarını yere vurarak dolaşan Sally. Çocukken birbirimize düşman ve bu özel ilişki yüzünden de birbirimize bağlıydık, değişen evle birlikte kaçınılmaz biçimde birbirimize yakınlaştık. Hiçbir şey konuşulmadı. Öylece bir araya geldik. Birdenbire, benim için güvenlik ve saflık demek olan özyıkım duygusunu paylaştığımızı anlayıverdik. O zamana kadar kendimi hiç başka bir topluluğa, hatta benimkine benzer bir aileye mensup bir kız ya da kadına böylesi yakın hissetmemiştim. Bu ilişkiyse güvenlik, anlayış ve bilgi üzerine kurulmuştu, bir canlının bedeni, aynı etten yapılma bir diğerkinkiyle birleşmiş ve dışarıdan gelen bütün tehditler yok oluvermişti. Daha sonraları adım zamparaya, kadın düşkünü sefihe çıkacaktı. Ama ben her ilişkide kirlenmişliğin farkında olacak, zaferi ve aşağılanmayı tanıyacaktım. Bir daha asla sözlere, açıklamalara, pozlara, aldatmalara gerek duymayan bu ortak kabulü yakalayamayacak, hiçbir bedeni, neredeyse benimki oluvermiş bu beden kadar tatlı bulmayacaktım. İçine girmeye can attığım dünyayı düşün-

meşe başladı, bu dünyanın ikimizi de bekleyen, kaçınılmaz ve aynı ölçüde acı dolu bir yıkım anlamına geldiğini; yaşlanmak ya da ölmek gibi bir şeydi bu. O dünyaya girme cesaretini kaybetmekte olduğumu hissediyordum. Kaçma özlemim şiddetini yitirmiş, ada geçmişim olmuştu. Dünyam daralmıştı. Aynı zamanda kendimi, artık gençlere ait olan bu evdeki yaşlı insanlar gibi hissediyordum. Giderek tuhaflaşmış bir evde sonlarını bekleyen annem ve onun anne babası gibiydim.

Okuldan ayrılmıştım. Savaş hâlâ devam ediyordu, seyahat etmek imkânsızdı. Bir işe girdim. Hepimiz öyle yaptık. Eden, Binbaşı Grant'in, İngilizcede başarısız olanlarla ilgili kehanetini doğrularcasına gazetelerimizden birine kapağı attı. Hok –Binbaşı Grant'in, haberi duyduğunda kullandığı sözlerle, "kaideyi bozmayan bir istisna olarak"– makale yazarı sıfatıyla *Inquirer* gazetesine girdi. Adı, bende hâlâ bir kıskançlık duygusu uyandıran zekice yazılmış makalelerin üzerinde görünmeye başladı. Bu kıskançlık –kolayca açık bir hayranlığa dönüşen bu kıskançlık– doğuştan çok zeki olanlara duyduğumuz hayranlıktan kaynaklanır. Browne, Amerikan ordu üslerinden birinde memur olarak çalışıyordu. Bu arada, bir köleyi anlatan bir roman yazdığını duydum. Konuyu pek çok kişi biliyordu; köle ihanete uğrayıp gaddarca bastırılan bir ayaklanmaya liderlik yapıyor, ormana kaçıyor, kendinden iğrenmeye başlıyor ve kendi isteğiyle köleliğe ve ölüme geri dönüyordu. İlk bölümlerden birinin, yanılmıyorsam ikinci bölümün müsveddesini gördüm. Köleler Afrika'dan gelir, yeniden karada oldukları için mutludurlar; şarkı söyler, dans ederler ve çabucak satılmak için yalvarırlar. Bütün sahneyi biraz uzaktan bakarak, sanki bir şeyi taklit eder gibi anlatmıştı. Sahne gaddarlık ve tatsızlıklarla bezenmişti; daha fazla okumak istemedim. Daha fazlasını yazdığını da sanmıyorum.

Deschampsneufs bankalardan birinde işe girdi. Bankalardaki işler! Yarattıkları pişmanlık duyguları! Bu işler, aileleri parasal açıdan belirli bir güvenceye sahip kişilere ayrılmıştı, sonuç olarak da beyaz ve ayrıcalıklı olmanın parıltısını gerektiriyordu. Eden'la bir gün yolda karşılaştık ve bana kıskançlıkla, Deschampsneufs'a verilen görevlerden söz etti. Duruma bakılırsa Deschampsneufs *şimdiden* para tartmakla görevlendirilmişti. Eden için, kraliyet parasına karşı bu sıradan, bu toptancı tarzı yaklaşım –ona un ya da bezelye gibi herhangi bir mal muamelesi yapmak– delirtici bir lükstü. İşte bizim adamızın masumiyet seviyesi buydu. Bu arada Deschampsneufs'un hâlâ o bildik soytarlıklarını sürdürdüğünü, bazı insanlar için, içerideki her şeyi öğrenmeye can atanlar için sır olduğuna inandığı bilgileri açıklayarak, bilinçli bir şekilde kıskançlık uyandırmaya çalıştığını sezebiliyordum. Paraların tartıldığını öğrenen ama böyle bir şey için kendisine asla izin verilmeyeceğini anlayınca çılgına dönen Eden konusunda başarılı olmuştu.

Eden'a ihtiyaç duyduğu anlayışı gösteremedim. Ben para tartmıyordum. Ama aynı derecede sıkıcı bir iş yapıyordum. Bir devlet dairesinde, ikinci sınıf bir memur olarak çalışıyor, şu ya da bu tür belgeleri elimle yazıyordum. Her işin ilk ayları insana uzun gelir; hiçbir zaman oradan ayrılamayacağımı, bir felaketin meydana geleceğini ve ömrümün sonuna kadar orada kalmaya mahkûm olacağımı hissetmeye başlamıştım. Maaş günleri özellikle acı vericiydi. Herkes çatık kaşlarla ve önceden provası yapılmış bir huysuzlukla gelir, hiç kimse konuşmazdı. Kendilerini her zaman görevlerinin her tür acısına adanmış şefler ve birinci derecedeki memurlar özellikle ödeme günü sabahı sıkıntılı görünürlerdi. Saat on civarında, birinci dereceden bir memur, öfkeden boğulan biri görüntüsünde, bir para çuvalıyla hazineye gider, bir saat

sonra geri döner ve suratındaki cellat gaddarlığından bir şey yitirmemiş bir halde masasına oturup getirdiği parayı değişik zarflara yerleştirmeye başlardı. Kimse ona bakmaz, herkes aşırı derecede işiyle meşgul görünürdü. Sonra kalkıp aramızda dolaşarak önce para zarfını, sonra da imza kâğıdını uzatırdı. Herkes imza atar ama kimse zarfını açıp bakmazdı. Yaşlılar hepimizden daha umursamaz davranır, zarflarını ya üzeri tıklım tıklım dolu masalarının bir köşesine ya da bir çekmeceye atar, orada bırakırlardı. Yarım saat sonra tuvalet ziyaretleri başlar, zarflar birer birer göz önünden kalkar, içindekiler kontrol edilirdi. Öğle yemeği sonrası tatil gibiydi. Erkekler, kızarmış gözleri ve bulutlu kafalarıyla keyifli keyifli geçirir, kızlar kırkırdaşarak birbirlerine öğle tatilinde aldıkları şeyleri – bunlar genellikle iç çamaşırı olurdu – gösterirlerdi.

Hepsi de insandı; onlardan ayrı tutulmam gerektiğini gösterecek bir sebep bulamıyordum. Ömürlerinin büyük kısmını tükettikleri için yaşlı memurları kıskanmaya başlamıştım. Sakin tavırlarını, maaş günü hissettikleri derin mutluluğu, mücadeleden geri çekilmişliklerini kıskanıyordum. Yüzlerine yansımış yaşlarını, hareketlerindeki o güngörmüslere özgü bağımsızlığı kıskanıyordum. Şimdiyse o adamların, o güngörmüş adamların, göründükleri kadar yaşlı olmadıklarını anlıyorum. Yaşlanmayı özlüyordum. Dışarı çıkmaktan, kendimle kalmaktan korkuyordum. Kitap okuyamıyor, sadece Sally'nin sunduğu karanlığı istiyordum. Bu, hastalığımın bir parçasıydı ve ben hastalığımın korkuyordum. Ama böyle bir korkunun sonunda kendi önlemi haline dönüşeceğini umuyordum. Her hafta sonu o sağlam eve gidip Sally'yi buluyordum. Her hafta sonu, kurtarma ve saflaşma adına gereken zamanın azaldığını bilerek, onu bizi korkutan yıkımdan, onun adına beni korkutan ama kaçınılmazlığını kabul ettiğim yıkımdan kurtarıyordum.

Ele güne karşı, Cecil ve arkadaşlarıyla birlikte gezilere gitmeye ve aralarındaki yabani delikanlı olmaya zorlanıyordum; onların yabaniliğini artırmak için. Cecil, parasının tadını çıkarmaktan ve parasıyla yoksullarda eziklik duygusu uyandırma huyundan hiç vazgeçmiyordu. Bir köy yolunda arabasını, tepsi üstünde muz ya da portakal satan yaşlı bir kadına birkaç santim kala, acı bir fren sesiyle durdurur ve bağırmaya başlardı: "Defol! Çabuk evine dön, seni çirkin orospu! Kafanda parçalamamı istemiyorsan o lanet olası tepsiyi de hemen bırak!" Dehşete kapılan kadın bu sözlerle itaat edince, onu öfkeyle geri çağırıp on ya da yirmi dolar verirdi ki, aslında istemeyerek aldığı portakallar ve tepsi için fazlasıyla cömert bir ödemeydi bu. Cecil hâlâ, sigara ve içki içmek kendi icadı iki kötü alışkanlıkmış, patentleri kendisindeymiş gibi davranıyordu. Süfli zenci fahişeleri ziyaret ediyordu. Onun için zevk, giderek artan bir kendini aşağılamaya dönüşüyor, hoş olmayan şeylere karşı tahammülünü sınanan birine benziyordu. Onun coşkulu ruh hali, bana giderek daha az inandırıcı gelmeye başlamıştı. Ama o bunu bazı arkadaşlarına, özellikle de kendisine bir muhafız-arkadaş-uşak gibi bağlanmış olan kırk yaşlarındaki zenci bir adama aktarmaya çalışıyordu. Zenciyi Cecil, diye çağırıyordu, bu, adamın gerçek adı da olabilirdi, Cecil'in hoşuna giden bir takma ad da. Zenci cahil ve beş parasızdı; görünüşe bakılırsa ailesi de yoktu. Tümüy-le Cecil'e muhtaçtı ve izlenimlerime göre, toplum içinde bir aradayken çok dramatik bir efendi-uşak, gangster-ayakçı oyunu oynamaktan hoşlanıyorlardı. Sanırım ikisi de bir filmde rol yaptıklarını düşünüyorlardı; faaliyetlerinin kısıtlılığından sürekli olarak rahatsızlık duymuş olmalılar. İkisini de dengesiz buluyordum.

Bu gezilerden sonra Sally'ye dönmek güzeldi. Ev çok büyük bir evdi ama hafta sonları insanlarla dolup

taşıyordu. Keşfedilmemiz kaçınılmazdı. Bizi bulan, bir ziyaretçi oldu. Onu daha önce görmüştüm; birinin annesi ya da teyzesiydi. Çok yaşlı, çok zayıf, gözlüğü gözlerini tuhaf bir biçimde büyütmüş biri. Bir boşluğa düşmüştüm sanki; ne utanç ne suçluluk ne de endişe duydum. Ama bu baskının ardından gelen sorgulamadan nefret ettim. Çok ayrıntılı ve bence anlamsızdı, her şeyi saçmalığa indirgedi. Ama savurduğu tehditlerin arkası gelmedi. Ziyaretçinin gözlerindeki ve vücudundaki takatsizlik, hafızasının zayıflığıyla uyum içindeydi ve evde bir kez daha karşılaştığımızda beni çoktan unutmuştu.

O pazar günü evde, daha önce hiç görmediğim genç bir adam vardı. Dalip adıyla takdim edildi. İyi giyimliydi ve yabancılarla dolu bir evde bulunmaktan rahatsız görünmüyordu. Cecil, öğle yemeğinden önce üçümüzün arabayla sahile gitmemizi önerdi. Hareket, Cecil'in eğlence anlayışlarından biriydi. Çoğu zaman onun önerdiği özel bir yere gider ama yapacak bir şey bulamazdık. Bu yolculuklardan sıkılmıştım. Ama Cecil ısrar etti, Dalip de kabul etti. Fazla uzaklaşmadan bir yan sokağın başında durduk. Cecil korna çaldı ve uşağı koşarak geldi. Epeydir bekliyormuş gibiydi, her zaman Cecil'i bekler görünürdü. Elinde bir şişe viski, bir şişe de rom vardı. Arkaya, Dalip'in yanına oturdu.

Çok geçmeden şehir dışına çıktık. Dar ve virajlı yollarda büyük bir hızla ilerliyorduk. Cecil, sanki bu bizi bir kazadan koruyacakmış gibi, "Beni tanırlar, beni tanırlar," deyip duruyordu. Benim huzursuzluğum hoşuna gitmişti. Uşağı tutunma koluna yapışmış sırtıyordu. Dalip rahattı. Bol virajlı bir tepeye geldik. Araba yolun hem sağında hem solunda, adeta dans ederek ilerliyordu ama bir virajda aniden bir otobüsle karşılaşınca zor bela durabildik. Dalip'le Cecil, bunu şişeleri açarak kutladılar. Ben de içtim. İçkinin tadı berbattı. Üstelik bir yarış arabasın-

da içkiyi doldurmak da, içmek de kolay değildi. Rom da, viski de döküldü. Arabanın içi rom kokusuyla doldu.

Cecil, "Şu torpido gözünü açar mısın?" dedi.

Açtım. Sarı bezlerin, parlak renkli broşürlerin ve not defterlerinin arasında iki tabanca gördüm. Biri küçüktü ve fildişi kabzalıydı, diğeri tümüyle metal, büyük bir tabancaydı. Daha önce hiç tabanca görmemiştim.

"Büyük olanı çıkar."

Büyük tabancayı çıkardım. Araba, az daha yolun öbür tarafındaki tepenin yamacına çarpacaktı. Daha önce hiç tabanca tutmamıştım. İlk bakışta her tarafı metal gibi gelmişti ama şimdi kabzasının iki yüzündeki, üzeri incecik paralel çizgilerle dolu ahşap kaplamaları fark ettim. Tabancanın ağırlığı, metalin rengi ve biçiminin kusursuzluğu beni şaşırtmıştı. Bu kusursuzluk, güzellik gibiydi. Parmaklarımı tabancanın kenarlarında dolaştırdım.

"Bir Luger," dedi Cecil. "Ağır, değil mi?"

Arka koltukta Dalip ve zenci, bir sırrı paylaşan ve Luger'ler hakkında çok şey bilen koca adamlar gibi sırıtıyorlardı.

Cecil, bir eli direksiyonda, yola bakarken, sol elinin bileğini zarif bir hareketle bükerek gömleğinin cebine soktu, bu hareketten sonra genellikle ortaya bir paket sigara çıkardı ama bu kez bir kurşun çıktı. "Bu ona uyar," dedi.

Luger'i geri koydum. Küçük silahı çıkardım. Eski ve pürüzsüzdü.

"Küçük, güzel bir şey," dedi Cecil. "Belçika yapımı. Bir kadın tabancası. Avucunun içinde gizleyebilirsin. İstersen bir dene."

"Luger'i tercih ederim," dedim.

Tabancayı yerine koyup torpido gözünü kapattım. Onların eğlence anlayışı buydu. Sigaralar, içkiler, hedefi belirsiz hızlı arabalar, korkmuş köylülere para fırlatmalar. Ve şimdi de silahlar.

Pazar sabahının erken saatleriydi ve sahil bomboştu. Hindistancevizi ağaçlarının bulunduğu bölgedeki çaylar, yere düşmüş ağaç kütüklerinin altından kumlara doğru akıyordu. Gökyüzü griydi. Güneşli bir gün olmayacağı belliydi. Soyunduk. Dalip tombuldu, çok yakında bir yağ tulumuna dönecekti. Cecil'se her zamanki gibi ince, kemikli ve güçlü görünüyordu.

Zenci, bir halterci vücuduna sahipti. Soyunmuştuk ama suya girmedik. Cecil kumların üzerinde aylak aylak dolaşıyordu, biz de ona katıldık. Cecil'in bu aylaklığını öyle iyi tanıyordum ki! Harika zamanlara ilişkin hikâyelerini bu aylaklıklar sırasında uydururdu. Kumları tekmeledi, hindistancevizi dallarıyla aptalca şeyler yaptı. Zenci de onun yaptıklarını yapıyordu. Dalip midye kabukları ve deniz yumurtaları topluyordu. Ama hepsinden öte, içiyorlardı. Çok geçmeden deniz hakkında çocukça bir felsefe tartışması başlattılar. Deniz. Bana göre değildi. Ama adayla ilgili pek çok hatırama girmiştir.

Cecil, sertçe kuma gömdüğü başparmağıyla bana doğru kum fırlatırken, "Dalip'le daha önce hiç karşılaşmış mıydın? Kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu.

Dalip'e baktım. Yüzündeki o uyumlu ifade değişmişti. Yüzü şu anda sadece nefret yansıtıyordu.

Cecil nefesini tutarak, kişnercesine attığı kahkahalarından birini patlattı –kız kardeşinde çok hoş duran burun delikleri, onda alevler saçıyordu sanki– kalçasına vurarak, "Senin kardeşin o, sersem!" dedi.

Ne demek istediğini hemen anladım. Bu hoş bir durum değildi. Dalip, babamın Gurudeva olduktan sonra birlikte yaşamaya başladığı ve yanında tepelere götürdüğü dulun oğluydu. Ne o kadını ne de varlığını sadece duymuş olduğum oğlunu görmeyi bekliyordum. Ama böyle bir karşılaşma gerçekleşince, neden daha önce karşılaşmadığımızı merak ettim. Küçük bir toplumduk, üst sı-

nıflarımız evlenerek birbirine karışmış, akraba evlilikleri çoktan başlamıştı. Hiçbir gizlilik, hiçbir sır kalmış olamazdı. Ama şimdi Dalip'e, onun yumuşak ve solgun tenine bakarken yine o çiğ et yiyip kokmuş yağ içmeye zorlanmışlık hissine kapıldım; bu iğrenme hissi utancımı gölgeliyordu.

Dalip, "Guru'nun oğlu, öyle mi?" dedi.

Zenci güldü.

Cecil, başka bir ada ya da kıtada devriliş dalgalarıyla buraya sürüklenerek kumlara gömülmüş bir ağaç gövdesine dayanmıştı. Ağzını açmış, dik dik bana bakıyordu. Anladım. Elinde bir Coca-Cola şişesi tutuyordu. Sol bileğindeki kol saati çıplak vücudunu süslüyordu adeta.

Beynim hızla çalışmaya başladı ve bir kelimeye saplandı. Luger'i, tek kurşunu ve Belçika yapımı kadın tabancasını düşündüm. Sabahın çok erken bir saatiydi. Aklımda bir tek kelime vardı. İnfaz. Daha önce de olmuştu bu. Küçük bir toplumduk ve çok derinlerde, bu unutulmuş adada kanun tanımıyorduk. Değerlerimiz bize özeldi ve kolay kolay değişmezdi. Bir pazar sabahı, sıcak kumlar üzerinde, infaz. Bir aile meselesi paravanının arkasına gizlenebilirdi; böyle şeyler daha önce de yapılmıştı. Bir yok oluş; balıkçıların ağlarının erişemeyeceği bir yerde denizin dibine batan, bağırsakları dökülmüş bir çocuk. Yine de buna inanamıyordum. Böyle bir şey olacakmış gibi davranmak aptallık olurdu. Kimse konuşmuyordu. Bir içki istedim. Bana romu verdiler. Viskiye tercih ederdim ama romu içtim. Olgunlaşmamıştı ve mide bulandırıcıydı. Panik içinde, pasifliğimin farkına vardım. Kedi tarafından hipnotize edilmiş bir fareye ya da bir kertenkeleye benziyordum. Durumu kabullendim. Benden bekleneni yapmaya hazırlandım.

Alaylı bir meydan okuyuş başladı. Dalip içkinin etkisiyle kıpkırmızı kesilmişti, yüzü şişmiş, gözkapakları ağır-

laşmıştı. Ayaklarıma doğru biraz kum fırlatıp şöyle dedi: "Büyük liderin oğlu. Sana bir şey söyleyeyim mi? Bence o büyük bir lider falan değil. O bir kokarca. Bir sahtekâr. Bir serseri. Onu çok önce içeri tıkmaları gerekirdi."

Tuhaf bir meydan okuyuştu bu. Söylenenler beni donduruvermişti. Yine de, benimle alay edildiğini bildiğim için karşılık verdim.

Cecil, bir ağaç gövdesine dayanmış, çıplak kolunda hemen göze batan gümüş saatiyle, nefessiz sırtımlarından birini takınmıştı. Uşağı da onunla birlikte sırtıyordu.

Bir cümleye başladım: "Sen kendini ne..." Sonra, cümleyi düşünüp söylemenin bezginliği galip gelince, tamamlamaktan vazgeçtim.

"Sana bir şey söyleyeceğim," dedi Dalip. "Babanın bana otuz dolar borcu var. *Otuz dolar.*"

Ne zaman? İnfazla, kendi çaresizliğimle, boyun eğişimle yüzleşiyordum. Ne zaman? Hayalimde, babamın kurduğu öbür hayatı, kendini yeniden keşfedişini, misyonerin karısının onda gördüğü yetenekleri canlandırmaya çalıştım. Bu öbür hayatın kendine özgü bağları vardı; öyle ki, bunlar para talebini bile içerebilirdi. Zayıflık ânında rica mı edilmişti? Yoksa bu talep, gurunun gücünden ve değerli şeyleri elde tutmayı küçük gören tavırdan mı kaynaklanmıştı?

"Otuz dolar."

Gözlerime yaşlar doldu. Bir anda babamın acısını üstlenivermiştim. Ödenmesi, hem de hemen ödenmesi gereken bir borçtu bu. Bu işi geleceğe bırakamazdım. Otuz dolar. Ne yekûn! Ama bir zamanlar bu paraya ihtiyaç duyulmuştu. Bir zamanlar istenmişti. Zavallı Gurudeva! Gözyaşları, aynı zamanda benim küçük düşmüşlüğüme de yaşlarıydı. Tek dileğim bu borcu ödemek, bu hakareti silmekti ama o kadar param yoktu. Yine de sanki varmış gibi arabaya koştum. Pantolon ceplerimdeki

paraları çıkardım. On iki dolardı. Arabada, açık kapının arkasındaki koltuğa uzanırken, aklıma Luger geldi. Ama kurşunum yoktu. Hatırladım, Cecil'in gömleğindeydi. O gömleğe dokunmak istemiyordum. Kurşunu nasıl yerleştireceğimi bilebilir miydim? Belki de o kelime ve dehşet sadece benim beynimdeydi. Son derece saçma bir durumdu bu. Ama saçmalığı, sıkıntımı hafifletmedi. Ölümüne gülerek gitmem ve son âna kadar, ölüm kimsenin aklından geçmiyormuş gibi davranmam gerekirdi. Luger'i torpido gözünde bıraktım. Dolarları alıp koşarak geri döndüm ve Dalip'e uzattım.

"Burada otuz dolar yok ki," dedi.

"Kalanını sonra vereceğim."

"Ben otuz dolarımı istiyorum."

Paraları ayaklarına fırlattım. Bu iş bittiğinde orada kalmayacaklarını düşünüyordum.

Bana vurdu. Kavga etmemeyi dilemiş olmama rağmen ben de ona vurdum. Sarhoştı. Cecil ve uşağı, yan yana ağaç kütüğüne yaslanmış, gülüyorlardı. Dalip üzerine atıldı. Çok ağır ve kontrolsüzdü. Beni ıskaladı ve tökezledi. Denizin sahile attığı, kırık, parlak bir tahta parçasını yerden aldı, onunla bana vurmaya çalıştı. Ama tahta ona çok ağır gelmişti. Kendi ağırlığını dengeleyemeyip düştü, ben de oradan uzaklaşma fırsatı buldum. Cecil üzerine kum attı. Uşağı da aynı şeyi yaptı. Biraz daha yakına gelmişlerdi.

Cecil, "Luger," dedi. "Kurşun, gömleğimin cebinde."

Zenci, çok vakti olan biri gibi, arabaya doğru ağır ağır seyirtti. Kavgayı bırakmıştım. Cecil'le Dalip'in bana vurmalarına izin verdim. Beni yere fırlattılar, yumrukladılar, tekmelediler. O anda bile amaçlarından emin değildim.

"Otuz dolar. Babanın bana otuz dolar borcu var!" Dalip bu cümleyi defalarca tekrarlardı.

Bense sadece denizi, sahili, yeşil dalgaları, dalgakıranları, yelkenli sessiz gemileri, sabah müziğini düşünüyordum. Bunlar bana göre değildi ve sonum burada gelecekti. Hayalimde üçümüzü bir gemi enkazından kurtulmuş, kayıp, yabancı, soysuzlaşmış ve ırkımızın bu adadaki son temsilcileri olarak canlandırıyordum; yerlere devrilmiş ağaçların arasında, kimsenin ayak basmadığı yumuşak kumların üstünde.

“Bir araba,” dedi Cecil’in uşağı.

Tekerleklerin hindistancevizi yaprakları ve kumlar üzerinde çıkardığı sesleri duydum. Bir kapı kapandı. Kulağıma bazı konuşmalar çalındı.

Cecil güldü ve yüksek sesle, “Kumların üzerindeki bu adamın neyi var böyle?” dedi.

Birkaç metre yüksekteki sette, hindistancevizi ağaçlarının bulunduğu alandaki tuzlu çayın üstünde beyaz bir aile gördüm. Ayağa kalktım. Dalip de kalktı. O, Cecil ve zenci gibi gülmüyordu. Hâlâ öfkeliydi, hâlâ otuz dolar için söyleniyor, dövüşme girişimlerinde bulunuyordu. Çok sarhoştı. Cecil ve uşağı, gülmeye devam ederek yeni gelenlere rol kesiyorlardı. Dalip’le boğuşmaya zorlanıyordum. Yeni gelenler bizi seyrediyordu.

“Yüzün!” dedi Cecil.

Zenci suya koştı. Cecil, spor yapar gibi onu takip etti. Ben de Dalip’i bir yana itip onların peşinden koştum. Dalip düştü ve düştüğü yerde kaldı. Aile kumsalda yürümeye devam ediyordu. Bir kısmı normal giysiler içindeydi, bir kısmı da mayoluydu. Dalip bir süre sonra zor bela ayağa kalktı ve sendeleyerek arabaya kadar gitti. Kapıyı açtı, arka koltuğa, giysilerle havluların arasına yığıldı. Sonunda sığ suları geçtim. Sular, dev dalgalar halinde üzerime geliyordu. Sahilde duran ve giderek küçülen beyaz tahtanın üzerinde kırmızıyla *Tehlike* yazılıydı ve her dalgayla kendime biraz daha yaklaştığımı hissediyordum. Tepelerde yaşayanların dediği gibi, uzaklardan geri dönmek-

ti bu. Peki daha önceki dakikalarda kapıldığım ruh hali nereden gelmişti? Deniz ve kumlardan. Ah, bir daha asla.

Dalip'i çırlıçıplak ve uyur halde bulduk. Giyinmeye çalışmış ama ancak mayosunu çıkarabilecek kadar dayanmıştı. Biraz daha içki içmeyi denediği anlaşıyordu. Rom şişesi yan dönmüştü, kapağı açıktı ve neredeyse tümüyle boşalmıştı. Dökülen romu emen giysilerimiz hem sıırılsıklamdı hem de kokuyordu. Dalip'in ayrıca yürüyerek eve dönmeye çalıştığı belliydi. Hindistancevizi ağaçlarının altındaki sıcak kumlardan yola doğru giden ayak izlerini takip ettik. Asfalt engebeliydi, içlerinde biriken su yüzünden tabanları yeşil görünen çukurlarla doluydu. Yolda yaklaşık on beş yirmi metre kadar ilerledikten sonra düşmüştü. Yumuşak solgun renkli bedeni, masum görünüşlü çirkin yüzü ve gevşek erkeklik organıyla, orada öylece yatıyordu. Kaldırıp arabaya götürdük ve üzerine bir şeyler giydirdik.

Hızla geri döndük. Arabanın içi nemliydi, her şey kuma bulanmıştı ve ortalık rom kokuyordu. Dalip'i evine bıraktık. Bu büyük, hantal görünüşlü, iki katlı beton bir evdi, canlı renklere boyanmıştı. Üst balkonda, Hindu tanrılarının ve Mahatma Gandhi'nin resimlerini görebiliyordum. Eve döndüğümüzde, ev halkı gazetelerini okuyorlardı. Öğle yemeği hazırlanıyordu. Hâlâ sabahtı, maceramız kısa sürmüştü. Cecil sadece Dalip'in sarhoşluk hikâyesini anlattı, onun dışında bir şeyden söz etmedi.

O zaman aklımda bazı kuşkular kalmıştı. Şimdi de bazı kuşkular var. Dalip ertesi gün telefon edip özür diledi. Sesi yumuşak ve sevimliydi. Merak etmemesini söyledim ama onunla bir daha karşılaşmamaya dikkat ettim. Yıllar sonra, ikimiz de yurtdışına gidip döndükten sonra karşılaştık. O zamana kadar aramızdaki düşmanlık bitmiş, otuz dolar da dahil, hesaplar kapanmıştı.

Bir daha Cecil'in evine gitmedim. Bir daha Sally'yi görmedim. Birkaç ay sonra onu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir kız kolejine gönderdiler. Artık Isabella'ya asla dönmeyeceğini biliyordum. Daha büyük bir dünyanın pisliğine girmiş ve o pislik tarafından yutulmuştu. Ben de aynı şeyi yapmak için özgürdüm. Yakalandığımız zamanlarda olduğum kadar boş hissediyordum kendimi. İşyerime gittim, belgelerimi yazdım ve bir süredir benimle birlikte olan boşluğun içine gömüldüm. Bu boşluk, tükenmiyordu.

Luger hakkında başka şeyler de duydum.

Cecil'in babası şehir dışında bir sinema satın almıştı. Aldığı son şey bu olacaktı. Onun açısından pek büyük bir yatırım sayılmazdı; beyninin bir köşesine bir tür çarpık sofuluk fikrinin, bütün dünyaya saçma gelen küçük şeylerin onun için iş olduğu fikrinin yerleştiğini düşünüyorum. Meslek hayatının sonunda, bir anlamda "huniyle şişe doldurmaya" benzer bir işe, üstelik bu sefer kusursuz bir güvence içindeyken geri dönmüştü. Bunun ayrıca, dinî konulara gösterdiği hürmetin son aşaması olduğuna da inanıyorum çünkü sinemada daha çok Hint filmleri gösteriliyordu.

Sinema Cecil'in oyuncağı oldu. Coca-Cola mevzu-su baştan yaşıyordu: Sinema bir zevke, bedelini bütün dünyanın ödemesi gereken sınırsız bir erişim sağlıyordu. Ayrıca, gidilebilecek bir başka kapıydı. Cecil, uşağıyla birlikte sinemaya girip çıkıyor, müdürü taciz ediyordu. Köyde sinemanın sahibi olarak tanınmak ona zevk veriyordu. Bir akşam, sarhoş bir halde sinemaya gitmiş ve film oynarken müdüre ışıkları yakmasını emretmiş. Salondan itiraz sesleri yükselince, elinde Luger, arkasında uşağıyla sahneye tırmanmış. Projektörün ışığı üzerlerine vuruyor ve onları perdede iki dev gölge haline getiriyor-muş. Bir kurşun yere, bir kurşun da tavana sıkarak bağır-

mış: "Çıkın dışarı! Paralarınızı geri alın ve defolun!" Birkaç kişi müdür odasının dışında kuyruğa girmiş ama se-yircilerin çoğu evlerine dönmüş. Salonun ışıkları yeniden söndürülmüş, Cecil, ayaklarını önündeki koltuğa uzatıp Luger'ini kucağına koyarak, Hintçe bilmeyen uşa-ğıyla birlikte oturup filmi izlemiş.

Bu hikâyeyi kız kardeşlerimden duydum. O evde yaşamaya devam ediyorlardı. Orada, sonunda nişanlanacakları genç erkeklerle tanışıyorlardı. Onlar için Cecil artık sadece aşklarının atmosferinin bir parçasıydı ve bu da tıpkı çocukken pikniğe gidildiğinde Pepsi-Cola kasa-larını nasıl boşalttığına ilişkin o ünlü hikâye gibi, bir başka Cecil hikâyesiydi işte.

Sahildeki o pazar sabahı konusunda kararsızdım. Ama yaşananlar ve getirdiği sürprizler, içimde babama karşı ani ve yoğun bir sempati uyandırdı. Zavallı Gurudeva! Orada, kumsalda, onun gücüne, çılgınlığına ve aşağılanmışlığına bir biçimde bağlandığımı hissetmiştim. Otuz dolar. O parayı on bin katıyla ödeyebileceğim günler gelecekti. Ama olanları asla unutmuyacaktım.

Savaşın bitiminden hemen sonra Cecil'in babası öldü. Cecil'in onda yarattığı hayal kırıklığı, hiç umulmadık cömertlikler gösterdiği vasiyetnamesinde ortaya çıktı. Anneme rahatça geçinebileceği kadar para bırakmış, kız kardeşlerime ve bana da adil paylar ayırmıştı. Ek olarak bana, daha sonra beyhude çabalarla satmaya kalkacağım değersiz bir de arazi bırakmıştı. Cecil, sinirlendiyse bile belli etmedi. Büyükbabamın önceleri gururla, sonraları da tevekkülle söylediği gibi, Cecil vermek için doğmuştu. Büyükbabam haklıydı. İki yıl içinde Cecil, Bella Bella'da işleri yavaşlatmış ve Coca-Cola ruhsatını kaybetmişti. Duyduğuma göre o zaman bile canlılığından bir şey yitirmemiş, düşüşünü dramatize edip kendini bir kader kurbanı olarak göstermiş, çocukluğuna ilişkin güzel anılarla mutlu olmaya devam etmişti.

Onu en son, Isabella'dan ayrılmadan önce bir pazartesi sabahı, anacaddemizde gördüm. Koşarak bir bardan çıktı ve bana birlikte bira içmeyi teklif etti. Dostane tavırlı içtenlikli ve istekliydi, bu da, saat daha on bir bile olmamasına rağmen teklifini benim için karşı konulmaz kıldı. Parlak beyaz bir gömlek giymiş, kravat takmıştı. Alışılmış bir şey değildi bu. Bankaya gideceğini söyledi. "Birkaç sente ihtiyacım var," dedi yüksek sesle. Sol eliyle

yarısı boşalmış bardağını alttan tutup bar tezgâhına sertçe çarparak, "Onlardan iki yüz elli bin dolar isteyeceğim. *İki yüz elli bin* dolar, evlat." Homurdandı. Ona inanmadım; barmeni etkilemek için böyle davrandığını düşündüm. Ama Bella Bella için endişeleniyordum. Ayrıca babası için evde dinî bir tören düzenleneceğini de söyledi. Benim de gelmemi istiyordu. Geleceğimi söyledim ama gitmeye niyetim yoktu ve o da bunu biliyordu. Artık Cecil'in olan o ev benim sığınağım değildi. Coca-Cola'nın ihtişamını da, düz zeminlerin verdiği güven hissini de yitirmişti.

Vefasız olduğumu düşünebilirsiniz. Ama şanslı olduğumu da düşünebilirsiniz çünkü o değişim döneminde artık bu tür şeylere ihtiyacım yoktu. Sonunda oradan ayrılmak üzereydim. Dünyanın değişik yerlerindeki okullara yazmış ve Londra'daki okul tarafından kabul edilmiştim. Her türden pek çok insan adayı terk ediyordu; ancak şimdi açıkça görebildiğim gibi, o hırs yalnızca bana özgü değildi. Savaş, dünyayı bize biraz daha yakınlaştırmıştı; Liège'deki trafik tıkanıklıklarını, Laurentian'ların bembeyaz yamaçlarını, hayal gücünün Fransızca bir okuma kitabındaki H.M. Brock çizgileriyle birleşerek yarattığı manzaraları. Birkaç burs imkânı daha vardı. Browne birini kazandı. Londra'ya gidip dil öğrenimi görecekti. Onun bir iş sahibi olmasını isteyen ailesi için bir düş kırıklığıydı bu. Yazdığı roman hakkında başka bir şey duymadım. Eden, Kanada'da gazetecilik okumak için burs talebinde bulundu ve hepimizi dehşete düşüren bir başarı gösterdi; az daha kazanacaktı. Bursu kazanmaması onu fazla rahatsız etmemişti; gazetesini için gemilerin ve yolcuların hareketlerini izlemekle de mutlu olabiliyordu. Hok hiçbir yere başvurmamıştı, üstüne bir uyuşukluk çökmüştü adeta, aynı zamanda da –rivayete göre– âşıkta.

Deschampsneufs'la zaman zaman görüşüyordum.

Hâlâ bankadaydı, hâlâ resim yapıyordu. Yolculuğa çıkmak için acil planları yoktu. Kendini henüz Québec ya da Paris için hazır hissetmediğini söylüyordu. Isabella'da bir "radikal" olarak tanınmanın hoşuna gittiği izlenimini edindim. Kırmızı bir gökyüzünde yeşil bir eşek ya da yeşil gökyüzünde kırmızı bir eşek resmi çizerek, sanat derneğimizde büyük bir karışıklık yaratmıştı. Gazeteye, her tür ünlü isimden alıntılarla dolu, lehte ve aleyhte mektuplar yağmıştı ve sonunda Champ önemli biri olmuştu. Bana "ciddi" biri muamelesi yapmaya devam etti ve entelektüel sohbetlerimizi sürdürdük. Galiba ikimiz de, bu viran koloni şehrinde dolaşp sanat ve düşüncelerden söz etmekten keyif alıyorduk. Dine ilgi duymaya başlamıştı ve beni bu konuda uzman olarak kabul ediyordu. Bunun sebebini pek gurur verici bulmuyordum –babama karşı tuhaf bir övgü gibiydi– ama benden beklediği yetkinlikle konuşmaya çalışıyordum. Bu sohbetler gerginlik yaratıyordu ve sanırım sona erdiğinde ikimiz de mutlu oluyorduk.

Adadan ayrılmamdan bir ay kadar önce, bir öğle vakti tesadüfen bir kafede karşılaştık. Biraz fikir alışverişinde bulunduktan sonra bana, "Gitmeden önce bir gün bize de gelirsın umarım," dedi.

Utançtan perişan olmuşum. Hem böyle bir davetin adadakilerin çoğu tarafından sevinçle kabul edileceğini bilen biri gibi konuşmuştu hem de kendini hakir görmesi için karşısındakine koz verdiğini bilen biri gibi; çünkü kimse, birdenbire bir davetle karşılaşan ezilmiş ve güçsüz biri kadar hazır değildir karşısındakini hakir görmeye. Ayrıca bu iki düşüncenin de bir yana itilmesini ister gibi bir hali vardı. Daveti, bir uzlaşma, entelektüel dostluğumuza onaylama teklifiydi.

Onun evine gitmek istemiyordum. Onunla sadece tarafsız bölgelerde rahatça buluşabilirdik. Ama onu ha-

kir görmüş izlenimi vermek istemiyordum. Zaman kazanmaya çalıştım.

“Asman nasıl?” diye sordum.

“Garip bir şey oldu. Karıncaların saldırısına uğradı.”

Davet havada asılı kalmıştı.

“Hangi gün uygun?” dedim.

Bir ikindi için anlaştık.

Adayı gözden çıkarmıştım. Ama bir aile, özellikle de kendinden emin ve eski bir aile, kendine ilişkin düşüncelerini zorla kabul ettirebilir; o eve gittiğimde, kendimi bu düşüncelere tepki verir buldum. Deschampsneufs’un annesiyle babası ve küçük kız kardeşi Wendy oradaydı. Babası tıknaz ve esmer, annesi solgun tenli ve zayıftı. Kalçaları dümdüzdü, yüzü de keskin hatlıydı. Wendy de annesi kadar sıskaydı ama ondan daha hoş bir çirkindi. Her şeye dokunma, herkesi deneme ve gösteriş yapma çağındaydı. Önce üstüme, sonra oturduğum sandalyenin tepesine tırmandı, derken başka bir sandalyeye geçip amuda kalktı; dikkat çekmeye çalışıyordu. Onu okula göndermekte güçlük çektiklerini duymuştum.

Mrs. Deschampsneufs, “Buradakiler öyle düşünmese de çok zeki bir çocuk. New York’tayken onu bir psikiyatriste götürmüştüm,” dedi.

İlgi gösterdim. Psikiyatristlerin yalnızca çizgi filmlerde var olduğuna inanıyordum çünkü.

“Normalin üzerinde olduğunu söyledi. Zekâ düzeyi çok yüksekmiş.”

Wendy odanın öbür ucundaki koltukta tepe üstü duruyordu.

“Üstelik bizim hakkımızda hiçbir şey bilmiyordu.”

Duvarlarda, ailenin farklı üyelerinin fotoğrafları asılıydı. Bir tanesinin büyük Deschampsneufs’un, liderin fotoğrafı olduğunu tahmin ettim. XIX. yüzyıl başlarına ait kostümlerden birini giymiş bir kadının çok büyük

yağlıboya tablosu da göze çarpıyordu. Tablo yeni görünüşlü ve parlaktı ve berbat bir resim olduğunu düşündüm. Duvarlarda ayrıca grup fotoğrafları, Fransa kırlarının, bir-iki Fransız şatosunun resimleri, yarım düzine kadar da eski çerçeveli Isabella manzarası vardı; kumsala çıkan, çıplak zencilerin sırtlarında sahile taşınan insanlar, orman bitkileri, bir şelale, rom fiçilerini yuvarlayan çizgili bermuda şortlu, hasır şapkalı zenciler. Bir başka duvarda da, bakmaya korktuğum yarış atları fotoğrafları asılıydı; hiç kuşkusuz Tamango da aralarındaydı.

“İngiltere’ye gideceğini duydum,” dedi Mrs. Deschampsneufs. “Orayı nasıl bulacaksın, merak ediyorum.” Aksanını düzeltmişti, artık halktan bir kadın gibi konuşuyordu. Yağmurdan ya da soğuktan söz edeceğini sandım ama yüzünü buruşturarak, “Beyaz şapşallar,” dedi.

Kocası onu hafifçe azarlar gibi elini kaldırdı.

Donakalmıştım. Bu, sokaktaki zencilerin, beyazları tanımlarken kullandıkları bir terimdi. Bana göre, uyardığı çağrışım da anlamı kadar kabaydı. Acaba eskiden beri bu sözleri yanlış mı anladım, yoksa Mrs. Deschampsneufs kabalık edeyim derken biraz ileri mi gitti, diye düşünüyordum. Çünkü sokaktaki değerlendirmeye göre, kendisi de, hem de fazlasıyla şapşal bir beyazdı. Ama söylediklerinden memnun görünüyordu. Aynı sözleri tekrar kullandı. Bunu, onun avamlaşma çabası olarak değerlendirdim; politik ve milliyetçi olarak kabul ettiği birine –bana– söylediği bu sözler, onun adaya herkes kadar, belki de herkesten daha fazla ait olduğunu gösterme çabasıydı. Bir sonraki cümlesi bu kanımı doğruladı.

“Belki de Fransız olduğum için böyle düşünüyorum. Ama Isabella’lı birinin onlarla geçinebileceğini hiç sanmıyorum. Bizler farklıyız. Burası bir cennet, evlat. Bunu kendin de keşfedeceksin.”

Mr. Deschampsneufs, “Müzikten hoşlanır mısın?” diye sordu.

Konuyu açık bırakan bir ses çıkardım.

Koltuğundan kalktı ve bacağına yapışıp geçmesini engelleyen Wendy'le birlikte kitaplığa doğru yürüdü. Cam kapağı açıp bir raftan iki tane kart aldı.

"Bunlar belediye binasındaki konserin biletleri. Biz gidemeyeceğiz. Champ müzikten hoşlanmıyor ama ziyar olsun istemiyorum. Böyle şeylere her gün rastlanmıyor çünkü."

"Roger'a hep böyle şeyler gönderirler," dedi Mrs. Deschampsneufs.

Kocas, "Al şunları," diye ısrar etti.

"Almazsan kimse kullanmayacak," dedi kadın.

Ben de biletleri aldım.

Mrs. Deschampsneufs, Londra'da ne yapmayı düşündüğümü sordu. Ona okuldan söz ettim. Ama o daha küçük şeylerle ilgileniyordu. Örneğin bir pazar gününü nasıl geçirmeyi düşündüğümü merak ediyordu. Benden ne duymayı umuyordu, bilmiyorum. Beni zorluyordu ama hayallerle kendime ihanet etmeyecektim.

"Herhalde şapşal bir beyaz gelinle geri dönersin," dedi.

Kocas, "Neden herkesin hayatını düzenlemeye çalışıyorsun?" diye sordu.

"Sen beni dinle evlat. Dünyayı görmüş birinin tecrübesini yabana atma ve sakın öyle bir şey yapma."

Bu sözleri söyledikten sonra da dışarı çıktı.

Mr. Deschampsneufs, "Geri döndüğünde ne yapmayı düşünüyorsun?" dedi. "Orada yapmaya niyetlendiklerini burada uygulayabileceğini sanmıyorum."

Ama ben hâlâ Bayan Deschampsneufs'u düşünüyordum. Biraz fazla saldırgan davranmıştı; bunu, çoktan dışarı gitmiş ve artık adanın kurallarına bağlı olmayan biri olduğumu düşünmesine yordum.

Champ, "Herkesin hayatını düzenleyen kimmiş? Neden herkesin geri dönmeye can atacağını sanıyorsun?" dedi.

Babası cevap verdi: "Evet, hepimiz buradan uzaklaşmak istiyoruz. Ama insanın doğduğu yer garip bir anlam taşır. Büyük büyükbabam, hatta büyükbabam da hep temelli gitmekten söz ederlerdi. Gittiler de. Ama geri döndüler. Bir yerde doğarsın, orada büyüsün, oranın ağaçlarını, bitkilerini tanırsın. Başka hiçbir yerdeki ağaçları, bitkileri o kadar iyi tanıyamazsın. Diyelim ki bir guava ağacını seyrederek büyüyorsun. Onun o eski boyalar gibi soyulan kahverengi-yeşil gövdesini tanırsın. Ona tırmanmaya çalışırsın. Birkaç kez denedikten sonra gövdenin pürüzsüz bir hale geldiğini ve artık tutunamayacağın kadar kayganlaştığını bilirsin. Ayaklarının altında o gıdıklanmayı hissedersin. Kimsenin sana guavananın ne olduğunu öğretmesi gerekmez. Buradan gidersin. Sorarsın: 'Bu ne ağacı?' Biri sana cevap verir: 'Karaağaç.' Başka bir ağaç görürsün, biri onu da tanıtır sana, 'Bu bir meşe ağacıdır,' der. Güzel; onları da tanımış olursun; ama aynı şey değildir bu. Burada, beklediğinin farkına bile varmadan, *poui*'nin yılda bir hafta çiçek açmasını beklersin. Tamam, çek git. Ama geri döneceksin. Doğduğun yere mutlaka geri dönersin. Ve senin de keşfedeceğin gibi, bu ada bir cennettir, evlat."

Beni, kendisinin üzerinde emin adımlarla yürüdüğü dünyaya çekmek istediği hissine kapılıp, "Ben geri dönmeyeceğim," dedim.

Rahatsız olmadı. "Her zaman söylediğim gibi, şarkılılığınız, eski kültürünüz vesaire, sizleri ileri görüşlü kılıyor. Çok çabuk pes ediyorsunuz. Afrikalı kardeşlerimizin tam tersisiniz yani. Onlar dar görüşlü; ileriye göremiyor, geride de bakacak şey bulamıyorlar. İşte bu yüzden Afrikalı dostlarımız ne yazık ki fazla gelişemiyor. Gürültü patırtıları çok ama dar görüşlüler. Bir örnek vereyim. Güney Amerika'daki o çalı yerlilerini bilir misin; bir hayvan öldürdüklerinde, mesela geyik falan, oturup bit-

rinceye kadar yerler. Ertesi güne bir parça bile ayırmazlar, düşünebiliyor musun?" Halk aksanıyla konuşurken bir yandan da gülüyordu.

"Çalı zencilerinden mi söz ediyorsunuz?" diye sordum.

"Yerliler." Bir kahkaha daha attı. "Amerikalı yerliler. Kızılderililer. Hepsi aynı. Hiçbirinde ileriye düşünmek yok."

Çok tuttuğu belli olan bu kurama demir atmıştı. Güney Amerikalıların geyik avına ilişkin örneğinde, tartışmalarda sık sık kullanılarak cilalanıp efsane haline gelmiş bir gerçek havası vardı. Kendine göre bir ırk uzmanıydı. Bilgi yelpazesi çok genişti ve bazı noktalarda, çok özel ve oldukça gizli sandığım bilgilerimle örtüşüyordu. Sözüünü ettiği kitap isimleri, onun bir ırkçılık kuramı müptelası olduğunu açığa vuruyordu. Irkların basit ayrımını reddediyor, bunun yerine milletleri, Afrikalılar gibi doğayla ilişkilerini sürdüren dar görüşlüler, Hintliler ve Çinliler gibi sonsuzluk düşüncelerini saplantı haline getirmiş ileri görüşlüler ve kendisi gibi orta vadeli görüş sahipleri diye ayırıyordu. Bir şeyler yapıp ayakta kalabilenler de, bu sonuncu gruptakilerdi.

"Büyük bir felsefemiz falan yok ama hayatta kaldık işte. Tanrı bilir kaç devrim atlattık!" Sayarmış gibi yaptı. "Birincisi Fransız İhtilali. Ne oldu? Dünyanın bu bölümüne, Santa Domingo'ya geldik. Orada da bir devrim yaşandı. Haiti'den hiç söz etmeyelim. Devrimin ilk on yılı parlaktı, muhteşemdi, vesaire vesaire ama sonraki yüz otuz, yüz kırk yıldan bahseden yok. Bu yüzden Haiti'yi geçelim. Her neyse, sonra buraya geldik. *Tonnerre!* Çok geçmeden İngiliz dostlarımız idareyi ele geçirdi. Sonuca bak. Isabella aksanıyla konuştuğum İngilizceyi dinle. Champ'se Fransızca'yı güçbela konuşuyor.

Doğruydı. Champ'in Fransızcası berbattı.

“Ama hâlâ buralardayız. Şu gördüğün kadın var ya” –parlak ve berbat yağlıboya tabloyu işaret ediyordu– “bu çocuğun atalarından biri.”

“Senin değil,” dedi Champ, belli ki bir aile şakasıydı bu.

“Santa Domingo’da doğmuştu. Başlarda Toussaint’i yönetimi pek fena sayılmazdı. Tabii sonra hepimiz buraya geldik. O hâlâ çocuktuk. On beş yaşında Paris’e gitti; eğitim görmek, insanları tanımak için. Bilirsin işte. Gördüğün gibi, çok da güzeldi. Biraz vahşiydi. Herhalde bunu da görebiliyorsundur. Çok popüler oldu, peşinden çok koşuldu, falan filan. Clémentine Curial adında bir kadının evinde kalıyordu.”

Bu adı bilmiyordum.

“Kocasını bir general, bir konttu. Napoléon’un ordusundaydı. Evlerine sık sık girip çıkan bir adam vardı; çirkin, ufak tefek, geveze biri. Üstelik hali vakti de pek yerinde değildi. Kırk yaşlarındaydı, kimsenin okumak istemediği bir sürü saçmalık yazıyordu. Biyografiler, seyahat kitapları vesaire. Şişko, tıknaz bir adamdı. Ve ne oldu dersin?” Portreyi işaret etti. “O adama âşık oldu. Adamın adı Henri Beyle’di.”

Birden irkildim.

Mr. Deschampsneufs, bilgimi alkışlar ama devam etmek için izin ister gibi, elini kaldırdı. “İsabella’ya geri döndüğünde Henri Beyle’den bir sürü mektup aldı. Tabii ki hiçbir şey olmamıştı. Beyle’in sorunu, aşktan söz etmeyi, aşk yapmaktan daha iyi başarabilmesiydi. Bir gün, yanılmıyorsam yıl 1831’di, henüz köleliğin kaldırıl-

1. Toussaint Louverture (1743-1803), Haiti’de 1791 ayaklanmalarına öncülük eden, daha sonra Fransız ordusunda general olan Haitili siyasetçi. 1796-1802 yılları arasında adanın valiliğini yaptı. 1802’de tutuklanıp Fransa’ya götürüldü. (Ç.N.)

ması gündemde değilken, Paris'ten bir kitap geldi. Adı *Le Rouge et le Noir*'dı.¹ Beyle, kitabın ön sayfasına bir sayfa numarası yazmıştı. O sayfayı açtı ve işaretlenmiş iki kısa paragrafı okudu. Okuduktan sonra da, Henri Beyle'in bütün mektuplarını yırttı, kitabı parçaladı.

Le Rouge et le Noir'ı altıncı sınıfta okumuştuk. Ben hiç hoşlanmamıştım. Dilini kaba, hikâyeyi de çok basit ve gerçekdışı bulmuştum; gerçek insanlarla ilgili bir hikâye değil de, bir peri masalıydı sanki. Bu fikrimi Mr. Deschampsneufs'a söyledim.

"Bizlere, buradakilere öyle gelebilir. Çünkü bizde, onların toplumundaki gibi markiler falan yok. Bu yüzden de Julien'in ya da Mole markisinin amaçlarını anlayamayız. Ama buna rağmen iyi bir kitap olduğunu söylerler."

"Biliyorum. O kitapla ilgili ödevler yapmak zorunda kaldım. Stendhal'in işaretlediği paragraflar hangileriydi?"

"Paragraflar mı? Hikâyeyi iyi biliyor musun? Julien'in bir gece Matmazel de la Mole'un odasına tırmanışını hatırlıyor musun?" Kitaplığa gidip bir kitap aldı. İsteddiği yeri kolayca açtı. "Julien merdiveni ve ipi çiçek tarhlarının üstüne atıvermiştir. Hatırlıyor musun?"

"Evet, benim hoşlanmadığım peri masalı tarzı bu işte."

"Evet, evet." Kitaptan okumaya başladı: "*Et comment moi m'en aller?*" dit Julien d'un ton plaisant, et en affectant le langage créole."² Mr. Deschampsneufs'un aksanı, okuduklarına uygun kabalıktaydı. "Görüyorsun ya, beyle birdenbire kreol Fransızcasına³ gönderme yapıyor.

1. (Fr.) Kırmızı ve Siyah. (Y.N.)

2. (Fr.) "Peki ben var nasıl gitmek?" dedi Julien gülünç bir sesle ve kreol aksanını taklit ederek. (Y.N.)

3. Fransızcadan bozma, karışık dil. (Y.N.)

Hem de hiç sebepsiz. Hikâyesinde önemli bir an bu ve o böyle bir şey yapıyor. Sonra şu cümleleri parantez içine alıyor: *Une des femmes de chambre de la maison était née à Saint-Domingue. Vous, vous en aller par la porte, dit Mathilde, ravie de cette idée.*¹ Bütün bunlar hiç sebepsiz. Diyaloğun bu bölümü kreol Fransızcasıyla yazılmış. Özel bir şaka olsun diye. Ve bu şaka da, şuradaki tabloda gördüğün kadına Clémentine Curial'ın evinde aynı kelimeleri söylemiş olması.”

Derinden etkilenmiştim. Mr. Deschampsneufs'un hikâyesinin geçmişi yakınlaştırdığını hissettim. Adamızla büyük dünya arasındaki bağa inanmak mümkündü. Benim hayallerimse saçma kalmıştı. Dış dünya, efsanevi niteliklerinden arınmış ve anlaşılabilir bir biçime indirgenmişti. Büyük kişiler yakınımıza gelmişti. Büyük diye tanımlanan bir yazar basit, şişko, orta yaşlı ve alaycı birine dönüşüvermişti ve yakınlık azalmıyor, aksine artıyordu.

“Bütün bir hayat. Ve geriye kalan bu işte. Bir romanın içinde, paranteze alınmış bir cümle. Biraz çarpıcı, biraz alaycı. *Femme de chambre de la maison.*² Doğru değil, hoş değil. Ne düşünüyorsun? Seni bilmem ama bu, benim arkada bırakacağımdan daha fazla gibi geliyor bana. Ölümsüzlük çok garip bir şey. Kime nasip olacağı belli olmuyor. Bu kitabı okuyan kaç kişi durup sana şimdi söylediklerimi düşünmüştür dersin? Bütün mektuplarını yırttı. Sence kendini hakarete uğramış hissetmekte haklı mıydı?”

Belli ki bu da mahrem bir konuydu. İlkinde olduğu gibi, bunda da taraf tutmadım. Kısa bir süre sonra da oradan ayrıldım. Champ yolun bir kısmını benimle bir-

1. (Fr.) Evdeki oda hizmetçilerinden biri Saint-Dominique'de doğmuştu. Siz, siz var kapıdan gitmek, dedi bu fikirden hoşlanan Mathilde. (Y.N.)

2. (Fr.) Oda hizmetçisi. (Y.N.)

likte yürüdü. Ona tablodaki kadınla Stendhal arasında geçenlerin doğru olup olmadığını sordum. "Doğru olmasaydı babam kendini öldürürdü," dedi. "*Le Rouge*'un okuduğu tek roman olduğundan eminim."

Isabella günlerimizden biri daha sona eriyordu; güneş batmış, serin bir rüzgâr çıkmıştı. Gökyüzünün batısı kırmızı bulutlarla alev alev yanıyordu. Hızla geçip giden bu muhteşem manzaranın önünde siluetleri seçilen uzun palmiye ağaçları kapkaraydı ama daha derin, daha sıcak bir renk taşıyormuş izlenimi uyandırıyorlardı. Aklımda Stendhal, Champ'in "atası" ve Santa Domingo'nun "kreol" dili; bu manzaraya sanki onun dışındaymışım, hatıramda canlanmış ya da bir kitapta karşıma çıkmış gibi bakıyordum.

"O kadın tablosu o kadar eski mi?"

"Bana nezaket gösterisi yapma. Adamın biri onu Florida, Minnesota ya da öyle bir yerde yapmış. Fotoğraflardan resim yapmakta ustaymış, babam da ona bir eskiz yollamış. Bilmek istersen, annemlerin yatak odasında bir tane daha var. Oraya ben koydurdum. Bir tabağa çizilmiş, üstü sırlanmış."

Yanımda Stendhal'le bir kadının hikâyesinden fazlasını götürüyordum. Bu görüşmenin sona erişindeki saçmalığın anısını götürüyordum. Yaşlı Deschampsneufs gerçekten el sıkma girişimimi fark etmemiş miydi? Bunu iki kez denemiştım ama sonunda sadece iki parmağını uzatmıştı. Bu hakaretin gereksizliği beni gafil avlamıştı. Sanki tanımadığım, hiç dikkatimi çekmeyen biri, kaldırımında yanından geçerken aniden bana saldırmış ve yürüyüp gitmiş gibiydi. Çok özeldi! Unutulmayacak bir işaretti! Browne'un sözünü ettiği o insan yapısı manzaranın ortasından geçerek geri dönerken, Champ'in söylediklerini düşünüyordum: Onların neyi temsil ettiği, ne olduğu ya da sana sunacak bir şeyleri olmaması umurunda

değil. Gitmek üzeresin, çoktan gitmişsin; anne bunu gördü. Düşmanını tanıdığın halde niye onu çabucak öldürmedin?

Her zaman gücümüzü ya hafife alır ya da abartırız. Karşımızdakini yaralamayı reddeder ve elimizi çabucak açarız. Gelecek için sorunlar yaratırız. *Le Rouge*. Sınıfta, kitabın en başından itibaren dikkatimiz, Stendhal'in Julien'i nasıl zekice yarattığına çekilmişti; kilisenin zeminindeki suyu kan sanma yanılgısına. Bu o zaman bana çok kaba gelmişti ama şimdi, Stendhal'e bunca yakınlaşmışken, kızıl gökyüzüne baktığımda kan görüyordum. Yine de buradan ayrılacağıma memnundum. Melodramı ve üslubu dışlamamak gerek; bunlar insani ihtiyaçlardır. İçinde yaşayarak ve bir parçası olarak sıradan kıldığımız bir manzarayı, bir savaş alanı manzarasına dönüştürmek ne kadar kolay.

* * *

Gitmeden önce, bir ziyarette daha bulunmam gerekiyordu. Babama. Savaş bittikten birkaç ay sonra serbest bırakılmıştı. Gazeteler birkaç gün bu konuyla ilgilendi. Tabii Kraliyet Komisyonu'nun ortaya çıkardığı yeni tarz politikacılarımızdan bazılarıyla, politikada kendi özel işleri için ümit vaat eden gelişmeler gören işadamları ve müteahhitler de. Bu adamlar, babamın onayının hâlâ önemli olduğunu düşünüyorlardı. Ama babam onların ilgisine karşılık vermeyince peşini bıraktılar. Babam doğu tepele-
rindeki kampına geri dönmedi. Güneybatıda, denize yakın bir orman seçti. Burası da devlet arazisi içindeydi ama memnuniyetle gördüm ki kimse onu rahatsız etmemişti.

Cebimde parayla gittim. Ödenecek bir borcum vardı. Babamın kampı bir açıklıktaydı. Ormanın görüntüsünü bozan, çirkin bir açıklıktı bu. O ya da hâlâ yanında

bulunan müritleri, ağaç kütükleri arasındaki toprağı çamura dönüştürmüş, bu çamurun üzerine de kereste ve hindistancevizi kütüklerinden yol yapmışlardı. Denize kadar uzanan arazi bütünüyle temizlenmemişti. İnce bir ağaç perdesi, lekeli bir görüntüyle denizi gizliyordu. Bu açık arazinin bir ucunda babamın, duvarları çamurdan, damı palmiye yapraklarından kulübesi vardı. Bir ağaç kütüğü üzerinde de, kulübenin oyuncak kopyası gibi görünen bir toprak yığını duruyordu. Çevresi otlardan temizlenmiş ve sıvanmıştı. Oyuncak kulübenin bir tür tapınak olduğu belliydi. Doğrusu Gurudeva'dan böyle çocukça bir şey beklemiyordum. Bu uzun sakallı, tükenmiş adam bir grubun liderliğini yapacağına, sarı giysisi içinde, bana aldırmadan tapınağının yanına gidip küçük taşlara, kabuklara, yapraklara, köklere ve hindistanceviziye yeniden şekil veriyordu. Hindistancevizi özellikle önemli görünüyordu. Babam eskiden çok şey icat etmişti. İcatları da hep çok zekice olmuştu. Bu yetenek ondan geri mi alınmıştı artık?

Büyük kulübeye gittim. Beyazlar giymiş bir kadın beni selamladı. Beni tanımıştı, ben de onun kim olduğunu biliyordum. Mahcubiyet yalnız bana aitti. "Adadan temelli ayrılıyorum. Gitmeden önce onu görmek istedim," dedim. Hinduca cevap verdi bana: "Demek onu görmek için geldin?" Kullandığı kelimelerden birinin güçlü bir dinî anlamı vardı; *darshan*. Yalan söylemek istemedim. Hiçbir şey söylemedim. Tıpkı Deschampsneufs' larda kadının fikrine teslim olduğum gibi, bu kadının da görevine ve bulunduğumuz yerin kutsallığına teslim oldum. Benim hissetmekten korktuğum ayıptan, seks denen ayıptan çok uzaktı. "Bugün onun sessizlik günü," dedi. "Dünyadan vazgeçti. Gerçek bir *sanyasi* oldu."

Sanyasi, sarı giysili, ormanın ortasında! Ari ilahilerinde sürekli sözü edilen ve burada, kahverengi-yeşil bir de-

nizle çevrili bir adada bulunan ormanın ortasında. Onun sessizlik günüydü. Tapınağının yanından ayrılıp kulübeye dönerken beni tanımadan selamladı önce. Sonra kollarının arasına aldı. Bu kolların beni daha önce de kucakladığını hatırladım; beni bisikletinin önüne oturttuğu gün. Çok nazik ve sessizdi. Kulübenin iç tarafındaki odaya geçti. Artık kendisine değil, baba fikrine sempati duyuyordum. Gurudeva, *asvamedha*; bunlar esinlenilmiş anlardı, uzun zamandır kabuk bağlamış bir umudun birkaç hafta içinde gerçekleşmesiydi.

Ama gelişimin bir sebebi de bir borcu ödemekti. Belki gerçekte ödenemezdi ama bu jest gerekliydi. Kadına, "Bunu Gurudeva'ya bırakmak istiyorum," dedim ve önceden hazırladığım yüz dolarlık tomarı uzattım. Sonra ayrıca üç tane on dolarlık banknot verdim. "Babam bunu oğlunuz Dalip'ten borç almış." Saflığın simgesi beyaz elbisesiyle kadın, hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermeden parayı aldı.

* * *

Sonra kumsalda yürüyüşe çıktım. Burada sahil yabani ve düzensizdi. Sular zaman zaman çamurlu sarı köpüklere dönüşüyordu. Kumsal, dalgaların attığı ağaç dallarıyla ve renksiz, temiz suları sellerin önüne kapılıp kuzeye, buraya kadar gelen büyük Güney Amerika nehirlerinin taşıdığı döküntülerle doluydu. Kumlar siyah, çakıllı ve keskindi. Yine bulutlu bir gündü; bulutlar da deniz ve kumsal kadar kirliydi. Yürüdüm. Devlet arazisindeki ormanın içinden geçen yol, beni terk edilmiş bir çiftliğin perişan haldeki hindistancevizi tarlalarına kadar götürdü. Ağaç gövdelerinin üzerinde turuncu lekeler vardı; onların gerisinde beyaz yüzleri teneke çatılarından akan pasla lekelenmiş, tahtadan yapılma işçi kulübeleri görünüyordu. Kumsalda bir araba duruyordu.

Denizin tam kıyısında gökyüzü, deniz ve kumsalın görkemini tam ortasında da sanki korunabilmek için bir arada duruyormuş gibi görünen beyaz bir aile vardı; sadece kadınlar ve kızlardan oluşmuş bir aile. Onlardan epey uzakta da bir adam duruyordu. Kadınların sorumluluğunu yüklenmiş bir adam. Birbirimize doğru yürüdük.

“Gurudeva’nın kampına mı gitin?” dedi, benimle bir fıkrayı paylaşıyormuşçasına.

“Onu görmeye gitmiştim. Ben onun oğluyum.”

“Ya? Deschampsenufs bana ziyaretine gittiğini söyledi.”

“Oğlu beni çaya davet etmişti.”

En fazla kırk yaşındaydı ama yerini erken bulan, geri dönüp harika geçmiş bir yirmi yılın tecrübesine bakabilen kişilere özgü bir görüntüsü vardı.

“İhtiyar Des’i nasıl buldun?” diye sordu.

“Çok iyi.”

“Sana ecdadından söz etti mi?”

“O kadını anlattı.”

“Zavallı Deschampsenufs.”

“Deschampsneufs’a nasıl zavallı denebilir, anlamıyorum.”

“Bu bir hastalık aslında. Fransızlığı takıntı halinde.”

“Biliyorum.”

“Herhalde şunu da bilirsin; Nijer, Sen’in küçük bir koludur.”

Ağzından dökülen bu cümleyi daha önce de duymuştum. Boğulacak gibi oldum. Temiz hava istiyordum. Daha büyük korkuları olan insanlar arasında olmak istiyordum.

“Des senin, öğrenimini sürdürmek için yurtdışına gideceğini söyledi bana.” Gazeteci sözcükleri kullanıyordu. İnce saçları solgun alına darmadağın dökülmüştü ve ıslaktı. “Biliyor musun, çok garip ama ben hiç yurtdışına gitmedim,” dedi. “Bütün arkadaşlarım gittiler, dön-

düler ve ne kadar iyi vakit geçirdiklerini anlattılar. Ama dikkat ettim, hepsi geri döndü. Şu kadarını söyleyeyim, burası bir cennet, delikanlı.” Yine o sözcük. “Herhalde sen de diğerleri gibi yapıp şapşal bir beyazla döneceksin.” Yine o sözcükler.

Dağılmış saçlarını geriye atmak için elini alnına götürdü. Damarlarını inceledim. Bir nehir haritasına benziyorlardı. Şapşal beyaz; bu sözleri okumayı öğrenmiştim. Niger, Sen’in bir koludur, cennette. Temiz hava! Kaçış! Daha büyük korkulara, daha büyük insanlara, daha büyük topraklara, dağları beş mil yüksekliğinde ve nehirleri, öbür kıyısı görülemeyecek kadar geniş kıtalara, iki gün bir gece süren yolculuklara kaçış. Bu kuşatılmış, kirlenmiş denize elveda!

* * *

Isabella İmparatorluk Koleji’ndeki arkadaşlarım benim için bir akşam yemeği planlamıştı. Bu davranışları beni çok etkiledi. İlişkilerimdeki bütün beceriksizliğime rağmen, hâlâ gidişimi bir anıya dönüştürmek isteyen arkadaşlarım olması çok hoştu. Çok hoştu; çok rahatsız ediciydi. Hok beni arabasıyla restorana götürmek üzere geldiğinde bir bahane uydurdum. Son anda neden artık gitmek istemediğimi açıklayamazdım. Bunun çocukça bir tepki olduğu şüphe götürmezdi; büyük bir olay yaşamak korkusu, sıcaklık ve dostluk korkusu, o zehirleyici yetersizlik duygusu ve aniden, isimsiz bir incinmişlikle, yalnız kalma arzusu. Bilmiyorum. O benim bahanemi diğerlerine iletme üzere gittikten sonra bir süre utan-dım ve pişmanlık duydum. Ertesi sabah, bana armağan etmek için aldıkları kitabı getirdi. Hepsi üzerine hâlâ gelişen, şık imzalar atmışlardı. *Fête Champêtre*:¹ Watteau ve

1. (Fr.) Kır şenliği. (Ç.N.)

Fragonard'ın Resimleri. Kitabın seçiminin Deschamps-neufs'a bırakıldığını hissettim.

Ancak gemide yola çıktıktan sonra, sayfaların arasındaki dar bir kâğıt parçasını fark ettim. Üzerinde daktiloyle yazılmış, imzasız bir not vardı: *Bir gün karşılaşacağız ve bir gün...* Daktiloyle yazıldığı ve kâğıt da, gazetede kopya için kullanılanlara benzediği için Hok'tan kuşkulandım. Not bana, babamın düzenlediği son aile yemeğini hatırlattı. Bu tür toplantılarda resmî bir duygusallık vardır. Okyanusun ortasında kafama dank etti; noktalarla sona eren bu mesaj gemi kazasıyla ilgili bütün sanılarımın yanlış, üstelik iradem dışında olduğunu, geçmişimi benim yarattığımı, mutluluk ya da mutsuzluk yollarımın aşağı yukarı belirlenmiş olduğunu söylüyordu bana.

O uçsuz bucaksız okyanusta yol alırken saatlerce, günlerce Kristof Kolomb'u düşündüm – umduğumun aksine, geceleri düşünmeye ara veremiyordum. Rüzgâr dalgaların tepelerini gökkuşağı renklerine bürünmüş zerreciklere dönüştürüyor, güneşin ışıkları solup kayboldukça gökkuşakları da kayboluyordu. Sürekli olarak uzaklaştığım, giderek daha az görünür, daha az gerçek olan o dünyayı düşünüyordum. Artık aptalca korkular yoktu; asla geri dönmeyecektim.

O günden sadece dört ay sonraki halime bakın. Kensington High Sokağı bölgesinde, özel otel denen bir pansiyonun tavan arasında, elimde bir kızın fotoğrafı, birazcık olsun ölümsüzlük için, daha büyük bir düzensizlikten, çok önceleri yaşadığım daha büyük bir gemi kazasından korunmak için dua ediyorum.

Geldiğim gibi, bir bütün olarak geri dönmeyi diliyordum. Yepyeni bir başlangıç seyrek de olsa mümkündür; ama buna rağmen dünya bize ilişkin özel kurgusuna devam eder ve ayrılış, ayrılıştır. Parçalar; her seferinde kemikleri yeniden bir araya getirmeniz gerekir. Londra'da, sağlık haberleri beklerken, babamın ölüm haberini aldım. Haber kız kardeşimin bir mektubuyla gelmişti. Yerel gazetelerimize bakmak için, British Council'ın, uzun zamandır yabancısı olduğum okuma odasına gittim. Bir Londra gazetesinde bir paragraflık yer bile tutmayan haber, *Inquirer*'da manşet olmuştu. Bir kez gördüğüm kamp, fotoğraflarda artık tanıdık gelmiyordu, memurların ve polislerin varlığı da garip bir hava yansıtıyordu. Babam ve yanındaki bir kadın, vurularak öldürülmüştü. Kullanılan silah, bir Luger'di. Haber bir tepkiyi gerektiriyordu. Duygusallığı ve duygusallığın karşıtını gerektiriyordu. Sokaklarda öylesine dolaştım. Sonra bir fahişeye gittim. Haberin etkisiyle doluydum. Ama bunu sona saklıyordum. Kızın bir fahişeye yakışır sığ tepkisi, duygularını dışa vuruşu ve küfürleri, isteyebileceğim tek şeydi. Daha sonra gecenin karanlığında, Sandra'nın göğsünde ağladım. Ve birdenbire oradan ayrılmaya hazır olduğumu keşfettim. Avonmouth'tan yola çıktık. Aylardan

ağustostu ama rüzgâr ürpertiyordu. Martılar limandaki
çöplerin üzerine üşüşmüştü. Güneye döndük ve tam on
üç gün yolculuk yaptık.

ÜÇ

Yazarken, davranışlarıma ilişkin görüşlerim değişiyor. Evliliğimin ve onun ardından gelen, onun içinden doğan politik kariyerimin, hayatımın bu en faal dönemlerinin bir tür parantez içinde gerçekleştiğini söylemiştim. Bunların, bir noktada kontrolden çıkan, tuhaf, hatalı, keyfî hareketler olduğunu düşünürdüm. Ama şimdi, bir harcanmışlık hissi ve kaçırılmış fırsatların pişmanlığıyla bu yargımı sorgulamaya başlıyorum. Belli bir sınırın ötesinde, herhangi bir hareketin tümüyle keyfî, tuhaf ya da dürüstlükten uzak olduğundan kuşkuluyum. Artık kişiliğin, başkalarının görüşüne göre üretilip üretilmediğini sorguluyorum. Kişilik parçalara ayrılamaz bir şeydir. Tektir ve bölünemez.

Sandra bende bir koca görmüştü. Haklıydı. Orada olanı görüyordu. Adadan gittiği günü düşünüyorum. Resmî olarak, Miami'ye bir alışveriş gezisi bahanesiyle yapmıştı bunu. Bu geziler, grubumuzun gelenek haline getirdiği bir tür kutsal ziyaretti. Kadınlarımız bu yolculuklardan adada görmeye alışmadığımız kâğıtlara sarılmış kocaman paketlerle ve *Miami Herald*'ın o günkü baskısıyla dönerdi; Pan-American uçağından inen dramatik gözlüklü figürler. Benim içinse bu, başka tür bir drama ânıydı; uçak sinematik bir semboldü; *Casablanca*'da Bo-

gart, yağmurluğuyla pistte yalnız kalırken, Dakota'nın gecenin karanlığına doğru havalanışı gibi.

Roma tarzı evimize döndüm. Yüzme havuzunun çevresinde dolaştım, fıskiyelerden fışkıran su, gürültüyle mavi suya karışıyordu; artık onların sesini dinleyecek kimse yok, diye düşündüm. Onun odasına gittim ve dolaplarına baktım. Geri dönmeyi düşündüğünü gösteren bir işaret yoktu. Sadece, temelli terk ettiği belli birkaç çift ayakkabıyla, uzun zamandır giymediği elbiselerini bırakmıştı. Ayakkabılardan birini elime alıp aşınmış topuğunu, derisinin üzerindeki incecik çatlakları inceledim. Elbiselere dokundum. İçtiğim viskinin etkisiyle sersemlemiştim; hareketlerim özel bir tiyatro oyununun bir ânını yansıtıyordu sanki.

Sonra, dakikalar sonra, suların susmak bilmez sesi dayanılmaz hale geldiğinde ve içimde harekete geçen rahatlama hissi yok olduğunda, Sandra'nın bıraktığı ayakkabı ve elbiselere dokunuşumun, ne kadar teatral ve kendine dönük olursa olsun içindeki gerçeği barındırdığını fark ettim; tıpkı başka bir davranışım gibi; Londra'da ilk karımın yağdığı günün o büyülü ışığında, tanımadığım bir kızın yıpranmış fotoğrafını elimde tutarken, bir an ona daha fazla hürmetsizlik etmemeyi dilerken olduğu gibi...

Politik kariyerim de bu davranış gibiydi. Büyük bir içtenlikle hayatımda hiçbir şeyin beni politikaya hazırlamadığını söylerdim hep. Sonuna kadar da politik kariyerim züppeliğimin bir başka boyutu olarak değerlendirilmeliymiş gibi davrandım. Ne büyük bir hata! Manasızlığımı, kendime karşı bile abarttım. Çünkü şimdi, bir tür liderin ya da en azından bir düzen bozucunun gençliğini ve erkekliğinin ilk dönemini anlattığımı fark ediyorum. Onun tek başınalığını, karmaşık acısını ve kendine özgü taşkınlığını tespit ettim. Ayrıca bu açığa vurulmuş mana-

sızlıkla, bu yargılama yeteneksizliği ve denge yoksunluğuyla, ondaki konu dışılık ve işgal duygusunu, içine çekildiği role uygunsuzluğunu ve kaçınılmaz başarısızlığını gösterdiğime inanıyorum. Rol yapmaktan düzensizliğe giden bir model bu.

* * *

Bana kendine özgü bir iktidar unvanı sunulmuştu. İnkâr etmeye çalıştığım, Sandra'dan sır olarak sakladığım tek şey bu unvandı; herkesin herhangi bir anda ima edebileceği bir sakatlık gibi geliyordu bana. Şimdi o unvan, üzerimde hak iddia ediyordu. Bu unvanla birlikte, Londra'ya giderken sonsuza dek terk ettiğimi sandığım şey, Browne'la huzursuz ilişkim yeniden gündeme gelmişti.

Aynı zaman diliminde Londra'daydık. Ama ilgi alanlarımız hiç çakışmadı –Browne'un kendini, azgın bir iş-tahla, politikaya, halka açık toplantılara ve *New Statesman*'a verdiğini tahmin ediyorum– onunla yalnız bir kez karşılaştım; Earl's Court İstasyonu yakınında. Çok acelesi olduğu belliydi, pardösüsünün etekleri arkasında uçuşuyordu, yanından geçerken durmadı ve bana bağırdı: "Nasılsın dostum? Az önce ne oldu, biliyor musun? Kaltağın teki bana tükürdü."

"Sana tükürdü mü?"

"Evet. Bana tükürdü."

Sonra geçip gitti, telaşla yoluna devam etti. Hepsi bu kadar. Sanki beni birkaç saat önce görmüş de, kısa bir süre sonra tekrar karşılaşacakmışız gibiydi. Verdiği haberle kıyaslanırsa oldukça neşeli sayılırdı. O hikâyeyi uydurup uydurmadığından emin değildim; belki benim yaşam tarzımı duymuştu ve ironik olmak istemişti; belki beni başka biriyle karıştırmıştı ya da belki söylediği şey doğrudu ve beni gördüğünde hâlâ o şokun etkisi altın-

daydı. Dediğim gibi, acelesi vardı. Ama o kısacık rastlantıda bile, Londra'nın tıpkı bende olduğu gibi onda da bir etki bıraktığını hissettim. Altıncı sınıftaki haline oranla daha hafiflemiş, daha özgür görünüyordu.

Daha sonraları adada, Londra'da gördüğüme uyan bir kişiliğe bürünmüştü. Bu özel bir kişilikti. Browne gibi insanlar bizim adamızda şairlere, firarilere, ilginç başarısızlıklar yaşamışlara, bağrımıza bastığımız o insanlara en yakın kişilerdi. Browne da bu türün iyi bir örneği; bir halk adamı, bursla okumuş ama pek de başarılı olmamış, tohum saçmak için koşturan biriydi. Öğretmenlik işinden vazgeçmiş ve makale yazarı olmuştu. *Inquirer* için yazılar yazıyor, editörüyle kavgalar ediyor, bu kavgaları daha sonraki makalelerinde yazıyordu. Zaman zaman yazar, zaman zaman editör ve orta sınıf barlarının yorulmak bilmez konuşmacısıydı.

Yazdığından daha iyi konuşuyordu. Her zaman ateşli ama gariptir, daima olumsuzdu. Durumları keskin ve keyif verici bir dille irdeliyor ama her şeye eşit ağırlık veriyordu. Her olayın ardından hararetli bir analiz yapmaktan hoşlanıyordu. Karmaşık hisler yansıtan tavrı onu en çok sömürdüğü konuda, ırkının çektikleri konusunda kurtarıyordu. Zenci kafatası konusunda herkesi hedef alan, zehir saçan bir yazı yazmış, böylece bir Amerikan gazetesinde yayımlanan bir yazıya duyduğu öfkeyi yatıştırmak istemişti. Yine de, en sevdiği bar hikâyelerinden biri –üst sınıf İngiliz aksanıyla anlatmayı severdi– 1880'lerde İngiliz kriket takımı kaptanının Londra'ya çektiği telgraftaki şaşkın ama dürüst ifadesine ilişkindi; *Altısı siyahi olan yerli takıma yenildik*. Aynı Browne, zencilerin Kablo ve Telsiz Şirketi'nde işe alınması için kampanya yürütürken bankalardan ihraç edilmelerini destekliyor ve şöyle diyordu: "Zaten birkaç sentten ibaret olan tasarrufumun zencilerin elinde olduğunu bilirken pek rahat uyuyamam."

İrkinin çektikleri konusunda hiç kuşkusuz çok ciddi-
diydi. Ama sadece yazılarında sertti. Pek oklarının ver-
diği izlenimi, ileride filizlenecek bir güce ivme kazandı-
racak gizli ve giderek büyüyen bir acıyı dikkate aldığı
izlenimini o vermiyordu. Belki konuşmalarında, bilinç-
sizce, dinleyicilerinin gururunu okşamaya çalışıyordu ama
okuldakinden daha dikkat çekici bir biçimde, başka ırk-
ların dostluğunu tercih ediyordu. Bunun sebebi belki,
kendi gerçekliğini ispatlamak ve aımladığı acının ger-
ekliğini kanıtlamak için dışarıdan tanıklar bulma ihtiya-
cı, belki de kederiyle yalnız kalma korkusu ve zekâsını
ancak başkalarıyla sınavabileceği düşüncesiydi. Taşkınlı-
đı çok özel bir şey gibiydi. şairlerimizden ve muhteme-
len soytarılarımızdan beklediğimiz türdendi. Çok çekici
bir davranıştı. Her zaman onun en öfkeli çıkışlarını des-
tekleyenler olurdu. Ben bile zenci kafatasıyla ilgili k-
k kitapçığının arka kapağına basit bir ilan vermiştim:
"CrippleVille bir banliydr."

Beni babamın adını sürdürmeye zorlamak için Roma
evime geldiğinde küçük bir sakalı vardı ve *Sosyalist* adlı
bir gazetede editörlük yapıyordu. Sakal, ince yüzüne ve
zayıf vücuduna yakışmıştı. enesindeki siğili de gizlediği
için, artık daha az komedyen grnşlyd. Sakal bırak-
masının tek gerekçesi de buydu; ilk sayısında uzun uzadı-
ya izleyeceği politikayı anlatıktan sonra sosyalizme pek
az ağırlık veren gazetesiyse hiçbir ilgisi yoktu. Browne,
bütün yayınlarının politikasını uzun uzadıya açıklardı. O
bir makale yazarıydı. Politikasını açıkladıktan sonra, ga-
zetededen sıkılmış ve enerjisinin büyük kısmını ilan almaya
yönlendirmiş görünüyordu. Yazdıkları giderek daha sivri,
daha dedikoducu, hatta daha şevksiz oluyor, bu da oku-
yucu üzerinde, editörün sadece ilan alma konusunda de-
đil, onların arasına koyacağı şeyleri bulma konusunda da
sıkıntı çektiği izlenimi uyandırıyordu.

Browne beni görmeye geldiğinde *Sosyalist* bu aşamadaydı. Bana bir planı ve bir fikri olduğunu söyledi. Planı, o gazeteye ya da birlikte çıkaracağımız yeni bir gazeteye para yatırmam, fikri de, *Sosyalist*'in rıhtım işçilerinin şehirden göçünün yıldönümünü kutlaması ve babamla ilgili yazıyı benim yazmamdı.

Bazı fikirler, bizi basitlikleriyle etkiler. Bana çekici gelen ilk şey, babamın isminin açıklanması, ardından da dergi fikriydi. Heyecanım onu önce şaşırttı, sonra da heyecanlandırdı. Çok iyi bildiğim hareketleri yapıyordu; ellerini ovuşturması, sağ elinin işaretparmağını sallayışı, önemli bir şey söylerken sandalyesinin üzerinde dönmesi. Kendi gazetesini çıkarma fikri onu çok sarmıştı, yayın politikasıyla ilgili bir açıklama için hazır görünüyordu. Vizyonu giderek genişledi. *Sosyalist*'i uluslararası bir gazete olarak görüyor ve bölgede "ulusalcı" bir yayınevine ihtiyaç olduğundan söz ediyordu. Bu da sık sık konuştuğumuz konulardan biriydi ve onun üzerine atlayacağı türden bir şey olduğunu biliyordum. Bütün heyecanıma rağmen, sonuçsuz bir teklif aldığımı görebiliyordum. Onu tekrar *Sosyalist*'e ve yıldönümü kutlamasına döndürmeye çalıştım.

Ve orada, Roma evinde –tümüyle farklı bir düşünceyle hazırladığım dekorun içinde– anlaşmamızı yaptık. Hong Kong işi mavi-beyaz rafyadan sandalyeler ve masa, içkiler, aydınlatılmış yüzme havuzu, Martial'ın¹ Loeb baskısı; bütün bunların amacı Browne'u etkilemekten çok, özel hayatıma ilişkin ne tür söylentiler çıkarılmış olursa olsun, belli bir istikrara ulaşmayı başarmış bir adam tablosu çizebilmektir. Martial, kolaylıkla açıklanabilir. Latinceye tekrar dönmüştüm. Bu benim tedavi

1. Marcus Valerius Martialis (40-104?), hayal gücü ve iğneleyici yanı güçlü şiirleriyle tanınan Latin şairi. (Ç.N.)

yöntemimdi. Kesin kurallı, ölü bir dili, kolay bir yazar aracılığıyla, kolay aşamalarında tanımak garip bir şekilde yatıştırıcıydı. Çaba istiyordu, zaman alıyordu, insanı bir günden öbürüne taşıyordu.

Ruh halim, hissettiğim heyecanı, adadakilerin pek çoğuna saçma gelebilecek, benim de birkaç ay öncesine kadar hakaret sayabileceğim bu fikri kolayca kabullenişimi açıklayabilir. Ama aynı zamanda Browne'la özel ilişkimin, yanlış anlamalarla başlayıp yanlış anlamalarla devam eden ve zayıflayıp kaybolan bir etkileşimin esiriydim. Bu ilişkinin yükü, o gençlik huzursuzluğu, karşılaş-tığımızda unutulmamıştı. Şimdiyse gurur okşayıcıydı. Browne'a kendi gerçekliğini kanıtlamak için dışarıdan bir tanık gerekiyordu. Aynı tür bir kanıt bana da, onun cömertliği andıran uyumuyla sunuluyordu. Onun için ben, Isabella İmparatorluk Koleji'nden bu yana bütünlüklü bir insan olmuştum. Konuşmalarımızı, fikirleri, olayları hatırlıyordu. Bunlar bir bütün oluşturuyordu. Bana, benimle ilgili öyle bir tablo sundu ki, yeniden çalışmak için kendime güvenim tazelendi. Onun cömertliği buydu ve Sandra'yla birlikteyken oluşturduğumuz küçük gruptaki sürekli çekişme ve kışkırtmalarla dolu ilişkilerin ardından çok rahatlatıcıydı. Böylece Browne'la aramdaki eski ilişki yeniden canlandı. Beni, kederini paylaşmaya davet ediyor, bana rolümü tanımlıyordu. Onu reddetmedim. Daha sonra olanları nasıl ihanet olarak görebilirim ki?

Roma evindeki o ilk görüşmede bile huzursuzluğum tam yatışmamıştı. Bir zamanlar, bir adı sakatlık gibi taşıdığım yerde şimdi, Browne'un her an değinebileceği bir geçmişe sahip olduğumu hissediyordum. Ama ne bana Sandra hakkında sorular sordu ne de Roma eviyle ilgili imalarda bulundu. Beni, onunla konuşurken bile, özel hayatı hakkında ne kadar az şey bildiğimi, onu evin-

de, rahatlamış olarak hayal edebilmeyi başaramadığımı düşünmeye zorlayan kendi huzursuzluğumdur. Bir ayrıntı bu kanımı güçlendirdi. Sakalı ona rahatsızlık veriyor gibiydi. Âdemelmasının etrafındaki pürtüklü deriyi mendiliyle sildi, mendilini boynuna, sakalını da onun üzerine yerleştirdi. Rahatsız edici bir davranıştı bu, kendi boynumdaki terleme canımı sıkmaya başladı. Sakalına ilişkin bir şeyler söyledim. O da bu sözleri kendine özgü, keskin ve kendisiyle alay eder tavrıyla, "Zenci sakalı," diyerek savuşturdu. Bunu neye yoracağımı bilemedim. Sonra, Londra'da bulunduğu üç yıl içinde hiç berbere gitmediğini söyledi. Ama bu hiç sorun olmamıştı, çünkü onunkine benzer saçlar asla fazla uzamazdı.

Şaka yaptığını düşündüm. Hâlâ yapmadığından emin değilim; gidip öylesine sorabileceğim bir soru değil bu. Ama artık benim diye tanımladığım bu adadaki insanların pek çoğunda hayret uyandırmayacak bu fiziksel değişikliğe karşı duyduğum şaşkınlık bana, tümüyle yeni, karanlık ve yabancı bir mitolojiye, hiçbir zaman içine girmek istemediğim bir dizi iç dünyaya girdiğim gerçeğini hatırlatıyordu. Joe Louis, Haile Selassie, İsa, o *kara çakal*, komik çocuk şarkıcı, çocukluğun haz yoksunluğu ve korkuları, güçlü bir şekilde yeniden dirilmişti içimde. Ama Browne, sohbeti çoktan kendi ulusalcı yayınevine çevirmişti, fiskiyelelerden fişkırان suyun sesi, bana Roma evinin sağlamlığını hatırlatıyordu; kabile kültürünün yarattığı panik geçti. Bu bir ayrıntıydı, boğulan bir adamın bir saniyesi; benimle birlikte kaldı.

Sosyalist gazetesinde yayımlanacak babamla ilgili yazı kendi kendini yazdı. Bir gecelik işti. Çok çabuk kopardım, bunu daha sonra fark ettim çünkü benim ilk yazı denememdi. Bundan sonraki her yazım bir öncekinden daha zor geldi, buna rağmen yazmaktan hiç vazgeçmedim. Ama o ilk yazıda, kalemim kâğıt üzerinde koşturur-

ken, cümlelerin ardı ardına ve hatasız aktığını düşünüyordum. Bunun nedeni bir itirafta bulunmam, bir adı teşhir etmem, bir kefaret ödememdi. Ama ironi gözüm-den kaçmıyor; o ilk yazı son derece aldatıcıydı. Bir dönemin çalışmasıydı, yeni yaratılan bir adamın vesikalık resmiydi. Pek çok benzerinin ilkiydi; dengeli, adil, son gerçeğini açığa vurmayan, sonunda o gerçeği kaybeden yazıların ilki. Bu kitabın yazılması da, bütün o makalelerden kurtulma, o gerçeğin yeniden keşfi çabası aslında.

* * *

Böylece, yeni görünümlü *Sosyalist*'in yıldönümü sayısıyla, politik hareketimiz çelimsiz adımlarla başlamış oldu. Yarattığımız karmaşayı düşünün. Adımın özel gücünü göz önüne alın ve buna benim bir züppe olarak tanınmamı, ayrıca "çok çalışmış ve sert oynamış" çok genç bir "Isabella milyoneri" sıfatlarıyla nitelenen daha ürkütücü ünümü ekleyin. Browne'un bir firari, bir romantik, bir "radikal" olarak tescillenmiş ve adamızda kendini gösterme fırsatı bulamayan yeteneklerini de dikkate alın. Ancak o zaman, bireyler olarak politik anlamda bir şey ifade etmememize rağmen, birbirimizi destekleyerek nasıl kimsenin yok sayamayacağı bir ucube haline geldiğimizi anlayabilirsiniz. Bazı fikirler, insanı basitlikleriyle etkiler. Üç ay içinde –yeni *Sosyalist*'in, finansmanı ve organizasyonu tarafından sağlanan altı sayısından sonra– kendimizi politik bir uyanıştan çok, dümeni bizim elimize bırakılmış politik bir huzursuzluğun tam ortasında bulduk.

Aynı şey belki yirmi ülkede olmuştur. Başarımızı abartmak istemiyorum. Er ya da geç, bizimle ya da bizsiz, benzer bir şey meydana gelecektir zaten. Ama cesaretimiz için takdiri hak ettiğimizi sanıyorum. Tabii önce-

likle, adamızdaki politik hayatın doğasının anlaşılması gerek. Biz bir koloniydik; yardımseverlikle yönetilen bir sömürge. Yani, bağımlılığımız sorgulanmadığı sürece politikamız koca bir şakadan ibaretti. Babam gibi taşkın biri bile, huzuru ancak geçici olarak bozabilmişti. O da savaşın bitiminden hemen önce kabul edilen sınırlı anayasadan yararlanarak; ardından gelenler gibi, bağımlılık şablonuna uyum sağlayarak. Politikacılarımız şehirlerde müteahhitler ve tüccarlar, şehir dışında da çiftçilerdi ve kendileri dışında kimsenin çıkarını koruyamayan, küçük çaplı insanlardı. Pek fazla itibar görmüyorlardı. Adları ve resimleri sık sık gazetelerde yer alırdı ama biraz komik kişilikler olarak. Ortalıkta sürekli olarak onların cehaletlerine ve sahtekârlıklarına ilişkin hikâyeler dolaşırdı.

O zamanlar politikaya atılmak, şimdi görüldüğü kadar basit bir karar değildi. Kolaylıkla, var olan politikacılarla rekabete giriyormuş gibi görünme hatasını işleyebilirdik ve bu da felaketimiz olurdu. Kendimizi alay konusu haline getirebilirdik. Bunu yapmak yerine, onları yok saydık. Ölü ve önemsiz olduklarını söyledik. Böylece sadece halkın bir şaka olarak kabul ettiği bir şeyi yüksek sesle seslendirmekle kalmadık, arzu edilen ve mümkün olanın da bir gösterisini sunmuş olduk. Sistemin özünü sorgulayabilecek kaynaklarımız vardı. Hem akıl hem destek öneriyorduk. Rekabeti reddediyorduk, aslında ortada gerçekten de bir rekabet yoktu. Sadece öne çıkararak –Browne, ben ve *Sosyalist*, hep birlikte– eski düzene son vermiştik. Hepsi bu kadar.

Cesaret; şimdi hareketimizin ilk aşamalarında var olduğunu iddia ettiğim tek şey. Ne denli derme çatma da olsa, içinde büyüdüğünüz bir sistemi yok etmek cesaret ister. Biz bu derme çatmalığı kendi şartlarımıza uygun bir düzen olarak kabul etmiyorduk. Neye müstehak olduğumuzu ancak o sistemi süpürüp attığımızda göre-

cektik. Yine de bu derme çatmalık bizi temsil etmiyordu, fazla uzun ömürlü olamazdı. Eyleme geçen biz miydik? Yoksa eylem mi bizi yönlendirdi? İşimiz bittiği zaman, annemin babası gibi servet sahibi birinin, maceraya pek az yer olan bir ortamda, meclise aday gösterilmesi, “güvenilir biri” olarak bu konumunu elde tutması ve hayır işleriyle bir madalya ya da unvan için çabalaması artık mümkün değildi.

İki görüş açısından da bakarak yazdığımı biliyorum. Başka türlü gelmez elimden. Annemin babası kuşkusuz saygıdeğer bir şahsiyet değildi, kolay bir hiciv malzemesiydi. Ama en azından sonunda, eski düzen çerçevesinde ona hayırseverlik ve hizmet kisvesi giydirilmişti. Hiçbir zaman da onun yerine koyduğumuz kişiler kadar komik olmamıştı; yeteneksiz, toplumun sözümleri ona belli kesimlerini kontrol etme yeteneği haricinde başarısız üretkenlikten ve yaratıcılıktan uzak ama her yeteneksiz yöneticinin içinde gizli duran o “acılığı” abartarak kendilerini ortaya atıveren kişilerdi bunlar. Bu acılık, bizim savlarımıza verilmiş bir tepkiydi ve biz bu tepkide, savlarımızın başarısını ve barındırdığı gerçeği görüyorduk!

Yine de, kendimiz de bu tablonun bir parçasıyken gerçeğin bütün yönlerini nasıl görebilirdik? Başkalarını gözlemleyebiliyorduk. En sıcak günlerde bile yeni takım elbiselerinin içinde görebiliyorduk onları. Yeni görevlerinden duydukları keyfi gizlemek için, toplum içine çıkarken yüzlerine taktıkları müsamahasız maskeleri görebiliyorduk. Onları restoranlardan “sekreterleriyle” birlikte çıkarken görebiliyorduk. Gömlek kolları sıvanmış halde –ceketleri cam kenarındaki askıda sallanırken– bakan olduklarını göstermek için ısrarla B harfini taşımasını istedikleri resmî arabalarla dolaşırken görebiliyorduk. Araba, sıvanmış kollar, askıdaki ceket; bu moda devlet hizmetlilerinin motorize bölümünde hızla yayıldı ve

devrimimizin modası olarak tanımlanır hale geldi. Spor karşılaşmalarında en ön sıralarda oturuyorlardı; aylarca, rahat yaşamaktan ve spor yapmamaktan şişmiş boyunlarını seyrettik. Etraflarında hep, giderek artan sayılarda polis memuru bulunuyordu.

Bu meslektaşlarımız çok kolay korkan kişilerdi. Kır-sal kesimden korkuyorlardı, karanlıktan korkuyorlardı; oylarına ihtiyaç duydukları insanlara karşı da korku besliyorlardı. İktidarın nimetlerine görünürde hiç sebep yokken ulaşmış insanlar, bunları kaybetmekten korkar. Kendilerini güvensiz hissederler çünkü kendilerine benzer çok kişi görürler. İşte biz bu derme çatma tablodan, bir drama yarattık. Hiç değilse, bir tek oy bile talep etmeyen annemin babası, korunma da istemiyordu; hiç değilse o, kendi konumunun sağlamlığını ve oraya nasıl ulaştığını biliyordu.

Cesaret, demiştim. Yok etmek cesaret ister; çünkü hayatta kalabilme becerisinin güvenliğini gerektirir. O ilk günlerde hayatta kalabilme konusunu hiç düşünmedim. Önemli bir konu olarak görmedim. Gördüğüm zaman-sa, çok geçti. Çünkü o zaman geldiğinde, artık umursamıyordum.

2

Belki yirmi yerde, yirmi ÷lkede, adada, kolonide, memlekette olmuştur bu – kelimelerle oynarız, birbirlerinin yerine geçebileceklerini ve içlerinden özellikle birini kullanmanın, gerçeği değiştireceğini düşünürüz. Durumumuzun benzersiz olduğunu sanmıyorum. Bugün bile, gazete haberlerindeki yüzleri ve yerleri değiştirirsem, olayları kendime çok yakın hissedebiliyorum. Savaş sonrası politik değişimin hızından söz ediyorlar. Bu yaratıcılığın hızı değil. Bazılarının sandığı gibi yok etme hızı da değil. Bunların her ikisi için de zaman gerekir. Benim gözümde olayların hızı, kesin sınırlarla kuşatılan kaosun hızından daha fazla değil. Tabii Isabella gibi yerlerden, akıntıya bırakılmış ama tümüyle terk edilmemiş, kontrol altındaki kaosu çarpıcı konuşmalar ve sınır dışı etmelerin ardından durulmuş, sürekli bir düzene ulaşmış yerlerden söz ediyorum. Kaos, düzenin içinde gizlidir.

Hareketimizin ayrıntılarıyla vakit kaybetmeyeceğim. Bu hareketin, benim kişiliğimin doğurduğu bir olgu olduğunu söyleyemem. Ondan, kişisel terimlerle söz etmem kolay değil. Politikacı, kendisi söz konusuyken bile soyutlamalarla uğraşır. O, zaman zaman tanımlayabileceği kişiliğinden ayrı, kendini yukarı çekmiş biridir. Sitemizin işlerini kendi haline bıraktım; Latince çalışmaktan

vazgeçtim. Kendimi tamamen *Sosyalist*'e ve partimizi örgütleme işine verdim. Bu tür bir idarecilik için doğduğumu hissediyordum. Ama –daha önce olup bitenlere rağmen– toplum içinde tanınmış ve çekici biri haline geldiğimi bilmenin, yaptıklarımın keyfini artırdığını belirtmezsem, kendime haksızlık etmiş olacağım. Browne'un bende gördüğü kişilik buydu işte; zengin, bildik bir isim taşıyan, yoksulların yanında yer alan, para kazanmaya ve eski dostlarına sırt çevirmiş, birdenbire gerçeği kavramış görünen bir kişilik. Bu kişiliğin çekiciliğinin farkına yeni varmıştım. Londralı züppe, farklı şartlarda yeniden dirilmişti. Bu kişiliğin uyandırdığı sevgiyi ve iyi niyetli şakaları iyi biliyordum; o ilk günlerde bu kişiliğe bürünmek keyifliydi. Daha önce böyle bir şey yaşamamıştım.

Sonraki sahneleri gözünüzde canlandırın. Browne'u düşünün; pejmürde gazeteci kılığı içinde, enerjik, coşku- lu; komik ya da taciz edici olsun diye sık sık yerel lehçey- le konuşan bir lider. Onun yanına, giysileri de konuşma- sı kadar şık olan, rolünü bilen beni yerleştirin. Meydan- lardaki, salonlardaki halka açık toplantıları, akşamüstleri ve geceleri, her iki tarafındaki şekerkamışı duvarlarını aydınlatan farların ışığında geçilen tozlu köy yollarını hayal edin. Roma evinde gelişen örgütlenmeyi, işyerle- rinden, resmî binalardan yardım amacıyla bize uzanan siyah elleri düşünün. *Inquirer*'da, konuşmalarımıza iliş- kin, giderek uzayan makaleleri düşünün. Diğer başarı göstergemizi; ağır sayak kumaştan şortlarıyla sayıları art- tıkça daha az saldırgan, daha fazla koruyucu olan polis- lerimizi düşünün. Sevimlilikleri dokunaklıydı; kendini kibar bir topluluğun ortasında bulan bir gangsterin yu- muşak başlılığını andırıyordu. Buna bir de ferahlatıcı ay- rıntılar ekleyin; parlak siyah yüzlerdeki sarı ışığı, kalaba- lığın ortasında bir yerde kendi kıyamet bildirisini ilan eden yaşlı, deli bir kadını, orada burada direkler üzerine

asılmış ve artık halkın bir parçası olduğu için polisin kaldıramayacağı ya da kıramayacağı renkli fenerleri.

Parlak yüzlerindeki parlak gözlerinin arasından geçip kürsüye doğru ilerlerken, aralarında çok uzun ve ince kaldığımız, ufak tefek, güçlü yapılı zenci taraftarlarımızın ter kokusunu da ekleyin. Bir zamanlar uzak durduğum bu sıcak ter kokusunda bir erdem bulmaya çalışıyordum; yoksulun, emekçinin, zulme uğramışın erdemi. Ayaktakımının, kendisinde ve kendisini yönetenlerde uyandırdığı kabalık böyle bir şeydi işte. O ekşi ve keskin ter kokusunda bulduğum erdem, kitleleşmiş, pervasız bir korumacılıktı. Browne'un daha az duygusal olma gibi bir ayrıcalığı vardı. "Şu bizim *bouquet d'Afrique*,"¹ diye mırıldanırdı. Bazen de, kürsünün üzerindeyken, "Çiçek kokusunu duyuyor musun?" derdi.

Bu sözler, bu duygusallık içtendi, onun zıt hisler barındıran kişiliğinin bir parçasıydı. Ama aynı zamanda da halk arasında kullanmak için geliştirdiğimiz şifreli dille güvenimi tazelemek ve bir olduğumuzu hatırlatmak için bir çabaydı. Dekorun kalan kısmını tamamlamak için diğer ayrıntıları eklemeliyim; sıradan tarla işçileri, kederi paylaşmaya isteksiz tozlu köy yolunda aylak aylak dolaşan, isteksiz ama sadece adımdan ötürü bana saygılı, güzel görünümlü Asyalılar. Partimizden biri bir mikrofona ya da bir lambayla boğuşuyor. Bizim misyonumuza karşı kayıtsız, vurdumduymaz bir satıcı, karanlık dükkânında bir kıza şeker ya da un satıyor; az sonra da bize bira satacak. Ardından da sakın topraklarda, solgun ışıklı sessiz evler arasında, geri dönüş yolculuğu başlıyor. Çamur ve derin tekerlek izleri bizi şaşırtıyor. Buranın, şehrin güvenliğinden ve kolayca ulaşabildiğimiz rahatlıklarından

1. (Fr.) Afrika buketi. (Y.N.)

ne kadar uzak olduğunun farkına varıyoruz. Sessizliğimizin içinde, geride bıraktığımız güzel insanlara sempati duyuyoruz. Bu sempatiyle de misyonumuzu ve amacımızı tekrar doğruladığımızı hissediyoruz. İhtiyaç duyduğumuz tek şey, bütün dertli insanları kenetleyecek tek şey, zaman.

Roma evini bir kez daha insanlarla doldurun. Külhanbeyi tavırları, o gergin neşeyi göz ardı edin. Ama daha tamamlanmadan, kendilerini yaptıranların beyinlerinde terk edilmiş evlerin kaderi olan soğukluğu görmezden gelmeyin. Yeni kiracılar tarafından ısıtılana kadar bu evler asla içlerinde yaşanacak yerler olamaz. Soğuk mutfak ve kayıp bir kızın saf vücuduyla, başka manzaraları düşünerek dolaştığı mozaikli boş odaları hatırlayın. Şimdi bu odaları, yeni ve daha münasip, kadınsı bir atmosferle doldurun; kendini adamanın ve ortak sadakatin atmosferiyle. Bu atmosferin içinde konuşmalar yumuşaktır, açıklamalar ne kadar eksik de olsalar birbiriyle çelişmez; sadık kadınların değerli erkeklerine sundukları içkiler, kutsal bir ayin yapar gibi içilir.

Çevremizde bir maiyet oluşmuştu. Bize hizmet için bir rekabet başlamıştı ve bu yardımcılar arasında, bildiğimiz kadarıyla, cinayetler bile söz konusuydu. Akşamları kapıların dışında garip adamlar görülmeye başlamıştı. Önce polis olduklarını düşündük; hiç kuşkusuz, ilk günlerde birkaçı gerçekten de polisti. Ama zamanla yüzleri bize yabancı gelmemeye başladı. Bunlar, biz istemeden, şehirden bizi korumak için gelen kimselerdi. Böylelikle, maiyetle birlikte işin içine drama da girdi. Drama, çevremizde, kendi kendini yarattı. Değişik bölgelerden şiddet haberleri geldikçe, evin etrafındaki koruma da artıyordu.

Başlayan şey durdurulabilecek gibi görünmüyordu. Bundan biz mi sorumluyduk? Bu Roma evinin kadınsı

atmosferinde yalnızca iyi niyet ve kendini adanmışlık vardı. Kutsal ayın niteliği, sadece yiyecek ve içeceklerle değil, maiyetimizde bulunanlara; yakışıklı erkeklerle çirkin kadınlar ve güzel kadınlarla kaba saba erkekler arasında gelişen ilişkilere de sinmişti. Amacımız uğruna bir kurban ve gelecekteki kurtuluş için bir vaat olan seks, ikimiz de Isabella İmparatorluk Koleji'nde okurken Browne'un evine gittiğim o gün, Browne'un ablasıyla erkek arkadaşı arasında gördüğüm o karikatürümsü gerçek dışılıktan, sahte insanlığın içinde birbirine yaklaşan çirkinliklerden çok farklıydı.

Roma evinde, içine girmekten çekindiğim o iç dünyalar önümde açılıvermişti. Bu atmosferde zevk açıkça ilan edilemiyordu ve giderek artan, giderek ırkçı bir karakter kazanan şiddet haberleri bize ulaştıkça hepimizin içini bir heyecan bürüyordu. Durgun gecelerde geç saatlere kadar oturur, fiskiyelerin fısıltısı dikkatimizi sessizliğe çekerken, kat ettiğimiz yolu değerlendirir, konuşmalar yazar, geziler planlarken, kendimizi yeteri kadar heyecan verici buluyorduk. İçimizde güzel ve gerçek bir şey keşfettiğimizi hissediyorduk. Biz diyorum. "Biz" olduğumuzu hissediyordum belki. Ama bu heyecan, beni dışında bırakan bir şeydi. Maiyetimizdekiler için, öğretmenlik ve memurluk gibi zavallı işler yapan kadınlar ve erkekler için bu, ancak kutsal diyebileceğim türden bir heyecandı. Kontrollü yazıyorum; etkileyici ve taşınması ürkütücü bir heyecandı. Birdenbire, bulma umudu olmadan çok uzun zamandır bekledikleri gücün ve yenden doğuşun kaynağını, kendi halklarının içindeki diğer yeteneksizlerin tepkisiyle fark ediveren yeteneksizlerin heyecanıydı.

Bütün bunların içinde, Browne'un nerede durduğundan emin olamıyordum. O da kendini diğerleri kadar adanmıştı ama hiçbirimizin cesaret edemeyeceği kadar uçarı

davranıyordu. Düzenli olarak görüşüyorduk ama bir daha hiç Roma evindeki o ilk akşam olduğumuz kadar yakın olamadık. Sanki o zaman, ikimiz de kendimizi geri dönmeyecek kadar açığa vurmuştuk da, daha fazlasını araştırmaya gerek kalmamıştı. Garip bir biçimde, halkın önünde, her birimiz kendi karakterimize bürünürken yeniden birbirimize yaklaştık.

Maiyetimizi etkileyen heyecanın dışında kaldığımı söylemiştim. Bazen hadlerini aştıklarını, benden çok şey beklediklerini düşünüyordum. Ama buna sadece rıza gösterebilirdim; çok geçmeden Asyalı bir satıcı, hareketimiz adına dövüldüğünde ya da beyaz bir kız hakarete uğradığında, güven tazeleyecek açıklamalar yapmanın başkalarına düştüğünü hissettiğim günler de geldi. Böyle şeylerin bırakılması gerek. Yüzeysel davranışlar bunlar. Bunlar benim sözlerimdi. Yankılarını duyuyordum. Hareketimizin gerçeği Roma evinde; içindeki maiyette, dışındaki nöbetçilerde yatıyordu. Kendi sessizliğim ve rızamda, kurduğum örgüte adanmışlık vardı. Ayrıca kibir de vardı; kendi yarattığını düzene sokabilecek güce sahip olduğuna inanan liderin kibiriydi bu. *Sosyalist* için yazdığım yazıda kendime yönelik bir eleştiri yoktu. Amerika'daki şiddetin yeni olmadığını yazmıştım. Kolomb'la birlikte gelmişti ve o zamandan beri, şiddetle birlikte yaşıyorduk. Bu feryat maiyetimiz tarafından alkışlarla benimsendi. Ama kendi özel heyecanları içinde yaşamaya devam ettikleri de gözümden kaçmadı.

* * *

Hareketin gerçeği Roma evinde yatıyordu; tabii bir de inkâr edilemez başarımızda. Bütün ırkların ve sınıfların desteğini toplamıştık. Çok geçmeden görüldüğü gibi, "acılık" hissinden kurtulmaktan fazlasını sunuyorduk biz;

drama sunuyorduk. Hareketimize, benimkini biraz silikleştiren bir isim daha eklenmişti. Deschampsneufs ismiydi bu: Wendy, yakın geçmişten habersiz, terslenme ihtimaline karşı kayıtsız, atalarının eksantrik davranışlarını sürdürüyordu. Ne yapabilirdim? Bu ilişkiyi nasıl doğru yola sokabilirdim? İyi karşılanacağını biliyordu ve haklıydı. Roma evine geldi ve iki ay boyunca hareketi yönetti; onun kendisine güveni karşısında çaresizdim. O ele avuca sığmaz genç kız tavrıyla hepimizin annesi oldu; bize kendisini bizden ayıran adının ve ırkının son nimetlerini sundu. Çirkin, düztaban, cırtlak sesli Wendy!

Söylentiler onu etkilemişti; rıhtım işçilerine bağlanmıştı, Browne'a bağlanmıştı. Son olarak da bana bağlandı. İlk başlarda, söylentiler lehimizeydi. Daha sonraları benim aleyhime kullanılan kozlardan biri oldu; en başından beri işin parıltısına kapıldığım ve bu yüzden ihanete hazır olduğum iddiaları yayıldı. Wendy her söylentiye keyifle karşılıyor, her söylentiden bir yarar sağlamanın yolunu buluyordu. Ne zaman birlikte bir toplantıya katılsak, aramızdaki teklifsizliğin, tanımlamış olduğum türden kutsal bir nitelik taşıdığını ima etmek için elinden gelen her şeyi yapıyordu. İnsanlar bu durumdan hoşnuttu. Fedakârlığı yüzünden ona tapıyorlardı. Aptal suratlı, parlak gözlü, bodur adamlar, bizlere sundukları korumacı tavrı ona da sunuyordu. O da aralarında, onların çirkin kraliçesi gibi dolaşıyordu. Bana gelince, sonunda, en azından görünüşte, başkalarının bende gördükleri kişi haline gelmemi şaşırtıcı bulmazsınız herhalde. Bu benim için de, Wendy için de bir oyundu.

İki ayın sonunda hem hareketten hem de adadan sıkıldığını açıkladı. Herkes onu bağışladı; o da ağabeyinin yanına, Kanada'ya uçtu. Bir yıl boyunca Kanada'dan, ağabeyinden bir dizi mektup aldım. Hâlâ resim yapıyordu ve Hinduizm'i keşfetmişti. Bana kâinatla, varoluşla

ilgili bilmeceler yolluyor ve eski bilgelerin sözlerini açıklamamı istiyordu. Elimden geleni yaptım.

Ani bir kıskançlık, bir yalnızlık paniği; Wendy gittiğinde hissettiklerim bunlardı. Onu hepimizden daha özgür görüyor ve özgürlüğünü kıskanıyordum. O günlerin yoğunluğunda yarattığı rahatlama için ayrıca ona minnetterdim. Bu, karmaşa, sahtekârlık, korku, zevk ve dehşetten oluşan bir yoğunluktu. Benim heyecanım diğerlerinininkine benzemiyordu. Aniden fark edilmiş halk kavramının, tepki veren ve yönetilebilen, kendileri için Roma evinde en geniş taktiklerin bile planlanabileceği insanların yarattığı bir hayret ve şaşkınlıktı benimki. Artık itiraf edebilirim, bu hayretin yanında, o parlak yüzlerin uyandırdığı korku da vardı; bu aptalca bir güç tarafından korunmanın verdiği keyfin altında gömülü, o aptalca gücün ter kokusu kadar erdemli bir korkuydu; sözcü ve yönlendirici olmaktan duyduğum hazzın ardında yatan bir korkuydu; hayranlık uyandıracak büyük sözler için, geçmiş silip atıveren şakalar için, hayranlık nidaları için, kendisini çok iyi tanıyan bir topluluk karşısındaki bir komedyenin, içgüdüleriyle, uygun ânı kollayıp esprisini patlatışı gibi, züppelik için doğru zamanı seçmekle yükümlü olmanın korkusuydu. Ve sahtekârlık; son derece parlak bulunan, insanların dinlemek için çok uzaklardan geldiği nutuklarımın temelinde küçümseme duygusu, neler söylediğimin hiç önemli olmadığı bilgisi yatıyordu. Onların varlıkları yeterliydi. Ne söylenirse söylensin, sonuç hep aynıydı; alkışlar, kalabalığın arasından geçiş, omuzlarımı okşayan, sıvazlayan, sırtını dostça şaplaklayan eller; artık kendilerine ait olduğunu düşündükleri bir amaca hizmet eden kölelerin istekli elleri.

Karmaşa; karmaşa sonunda hepimizi ele geçirdi. Başarımız bizi sersemletmişti. Hareketi biz mi yaratmıştık, yoksa hareket mi bizi yaratıyordu, bilemiyorduk. Heye-

cana dönüp duruyorum. Kendimi incelediğim zaman, beni de yönlendirilebilir kalabalığın bir parçası yapabilecek hiçbir sebep, beni sokağa gönderebilecek yeterlilikte ya da inandırıcılıkta hiçbir politik söylev düşünemiyorum. Şevkle ve heyecanla bir düzeni yıktık ama kendi hedefimizi hiçbir zaman tanımlamadık. Yirmi ülkede olmuştur bu; halk kavramının farkına varış, politikacının insancılığı, politikacının gerçeğinin bu şaşırtıcı kanıtı.

Nelerden söz ettik? Hiç kuşkusuz sol kanattaydık. Sosyalisttik. Emekçinin saygınlığını savunuyorduk. Çekilen ıstırabın asaletini savunuyorduk. Adamızın itibarını, kendi uygunsuz davranışlarımızın kıymetini temsil ediyorduk. Ödünç cümleler! Sol kanat, sağ kanat; fark eder miydi? Özel mülkiyetin kaldırılması gerektiğine inanıyor muyduk? Bunun, asıl konumuz olan hakların ihlaliyle bir ilgisi var mıydı? Dürüst insanlar gibi konuşuyorduk. Ama düşünmeden, insanların görmesini istediğimiz halde kendimiz korkup yüzleşemediğimiz gerçeklikten kaçışın bir parçası olan ödünç cümleler kullanıyorduk. Hor görülenleri ve ıstırabı tahta oturtmuş, ondan öteye geçmemiştik.

Partimizdeki bazı gözüpeklerin bizden daha dürüst konuşup konuşmadıkları konusunda çelişkideyim. Yoksulluğu on iki ayda ortadan kaldıracaklarını vaat ettiler. Bisiklet ehliyetlerini kaldıracaklarını vaat ettiler. Polisi disiplin altına alacaklarını vaat ettiler. Irklar arasında evliliklere izin vereceklerini vaat ettiler. Çiftçilere şeker, kurutulmuş hindistancevizi içi ve kakao için daha fazla para ödeyeceklerini vaat ettiler. Boksit madenlerinin işletme hakları ve yabancılara ait mülklerin ulusallaştırılması konusunu yeniden tartışmaya açacaklarını vaad ettiler. Beyazları bir tekmeye denize atıp Asyalıları Asya'ya göndereceklerini vaat ettiler. Vaat ettiler, vaat ettiler ve adeta, dinleyicilerinde, bir ateş topu içinde göğe

yükselen, ulaşılmaz zenginlikteki bir dünya hayali sunan bir sokak vaizinin yarattığına benzer bir coşku yaratmayı başardılar. Biz bunları onaylamıyorduk tabii. Ama ne yapabiliirdik? Dediğim gibi, heyecan içindeydik. Heyecanımız bizi çaresizleştiriyordu. Bu sahtekârlık değildi. Olaylara uzaktan bakmak bize, hareketimizin başarısının temelinde, durumumuzun anlamsızlığının ve çaresizliğinin yattığını gösterebilirdi. Başarımızın tam ortasında, bizi her gün biraz daha korkutan o düzensizlik yer alıyordu.

3

Seçim çok yakındı. Coşku giderek yükselmiş ve had safhaya ulaşmıştı. Kazananları nüfuz sahibi olmak bekliyordu, Londra'daki anayasa toplantılarına katılacaklar, ardından da bağımsızlık gelecekti. Daha fazla gece toplantıları, daha fazla yürüyüş, gösteri, kortejler, sıkıcı arab gezileri, Roma evinde geç vakitlere kadar süren toplantılar. Taraftarlarımız ve maiyetimiz arasında zaman zaman panikleyenler vardı. Bu heyecan içinde topyekûn görünen bir yenilgi hayaliyle oyalanmalarına göz yumduk; bu tavrımız onları daha çok çaba göstermeleri için yüreklendirdi.

Bütün bunlar kaçınılmaza ulaştırdı bizi; seçim gecesi başarısına, tezahüratlara, bayrak sallamalara, içkilere; onca uzun bir çaba döneminden sonra, dengemizi bozacak kadar kısa bir başarı ânına ulaştık. Neredeyse süresi ölçülebilecek, giderek zayıflarken geride boşluk, yorgunluk hatta keyifsizlik, rahatsız edici bir tatminsizlik bırakan, sonunda da kendini endişe ve huzursuzlukla tanımlayan bir andı bu.

Huzursuzluk; Roma evinde, zaferimizin daha ilk saatlerinde, Browne'da odaklanmış halde. Aklımıza zaman zaman, onun birkaç saat içinde, bir gün önceki meslektaşımızla birkaç saat sonrasının başbakanı olma arasında

bölündüğü, bizden ayrı düştüğü geliyordu. Bizim çabalarımızla bizden ayrı düşmüştü. Oyun bitmişti. Coşku sona erdi. Artık birbirimizden güç alamıyorduk. Herkesin kendi içine döndüğü ve orada sadece zayıflığını, hiçbir zaman yok olmayacak o çocuğu gördüğü durumlardan biriydi bu.

Bu zayıflığı fark etme aşamasından –sadece güçlü olduğunu çıkarsadığımız bir şeyle savaşıırken güçlüydük– derin bir mutsuzluğa ulaştık. Sanki bir halat çekme yarışmasındaydık da, karşı taraf halatı birden bırakıvermişti. Aynı şey, bizimkine benzer yirmi ülkede de olmuştur; başarıdan ayılma anları yaşanır, oyun ciddiye dönüşüverir. Kederlerimiz kendi gerçekliğimizdi; bildiğimiz, büyümemize izin veren, bizi yaratan şeydi. Başarımızın rahatlığı içinde niye kimsenin blöfümüzü görmediğini merak ediyorduk. Başarımızın hileli olduğunu hissediyorduk. Ama giriştiğimiz bu oyunda geri çekilmek diye bir şey olamayacağını anlamasaydık, bütün bunlar bu kadar önemli olmayacaktı. Artık her birimiz yalnızdık.

O sabah Roma evindeki hayatın sonu geldi. Başarı ânında kadınsı atmosfer yok oldu. Herkes kolayca rahatsız oldu. Sayısız kıskançlık, sonunda ortalığa döküldü. Bir-iki açık tartışma yaşandı. Sihirli değnek dokunmuş; prens yeniden kurbağaya dönüşmüştü.

Bu tür durumlarda başı çekip yeni bir ruh hali oluşturacak birini ararız. Bakışlarımız Browne'a döndü. O da çabasını esirgemedi. Üslubunun her iki yönünü, hem otoriter hem sokak adamı tavrını güçlendirmeye çalıştı. Kendi gerçeğiyle dolu olan bizler de onu eleştirel gözlerle inceledik; ama o öğleden sonra Hükümet Konağı'nda valiyle yaptığı görüşmeden döndüğünde yaptığımızdan fazla değil. Zayıflık arıyorduk ve bulduk. Onun sosyal açıdan onurlandırılmış gibi davranması bizi biraz şaşırttı.

Ben bunun, Browne'un okuduğu gazetelerin yazarlarının, yorumcularının üslubunu benimsemesinin bir uzantısı olduğunu biliyordum. Hem her şeye harfi harfine riayet eden yanının hem de beslenecek yeni bir şey bulma coşkusunun bir parçasıydı bu. Ama maiyetimizdeki kafasız kadınları başka bir nedenle cezpt etti. Onlar, hareketin şimdi tamamen aklandığını, temsilcileri Browne'un, egemen güçlerin temsilcileriyle eşit şartlarda konuşarak ırkına zafer kazandırdığını düşünüyorlardı. Normal şartlarda Browne, onların bu keyfini kölelere yakışır bir şey olarak algılayıp dışlardı ama şimdi hiç de canı sıkılmış gibi görünmüyordu.

Soyut çözümlemelere yatkın, analizci bir beyni vardı; tanımlama yeteneğine sahip değildi. Ama şimdi böyle bir yanı ortaya çıkmıştı. Valiyle yaptığı görüşmeyi anlatığında aklıma annemin babasının Jamaika'ya yaptığı hava yolculuğundan döndükten sonraki konuşmaları geldi. Bu, ailemizden birinin uçağa ilk binişiydi ve bu olay ketum dedemin dilini açıvermişti.

Browne orada gördüğü mobilyalardan, âdetlerden, pencerelerden ve kapılardan şehrimizin nasıl görüldüğünden, tablolardan söz edip durdu. Bir ara vali, onu odanın özel bir köşesine çekip şöyle demişti: "Ama biz bu küçük şeyi hepsinden çok seviyoruz." Küçük şey dediği, bir Akdeniz balıkçı köyünün pembe-beyaz manzarasıydı. Valiye armağan edilmiş ve ön adla imzalanmıştı, "Winston'dan" diye. Bu, dünyayla, büyük adamlarla, büyük olaylarla kurulmuş yüceltici bağ karşısında Browne'un hayranlığını paylaştık. Sonra Browne yeni rolünü hatırladı. Keyif, yerini ciddiyete bıraktı.

"Düşünsenize," dedi, hayranlığımızın yarattığı o sessizlik ânında, "geleceğimizi ilgilendiren kararlar, onca zaman öyle bir odanın içinde alınmış."

Hayal kırıcı sözler. Ama Browne'un duyduğu keyif

yüzünden mi, yoksa o gün kanunlara uygunluk ve törenlere yüklediği anlam yüzünden mi hayal kırıklığına uğradık, merak ediyorum. Hayal kırıklığımız, basitliğimizin bir parçasıydı. Törenler, geçmişin güvenliğiyle bir bağ oluşturuyordu. Browne da, tıpkı bizler gibi güvene ihtiyaç duyuyor, o da davranışlarının yanlış yorumlanabileceği düşüncesinden rahatsız oluyordu. Daha sonraları, maruz kaldığım ihanetin önceden düşünülmüş olduğunu söyleyecektim ama buna asla inanmadım. Çünkü hiçbir zaman o kadar ince planlarla hareket etmedik.

Roma evinin önünde büyük bir kalabalık toplanmıştı. İşadamları saygılarını sunmaya gelmişti. Kalabalığın arasında daha iyi bir iş, bir ev ya da mahkeme kararlarının değişmesini istemek için gelmiş ricacılar da vardı. Çabucak yorulduk, içeri başka kimsenin alınmamasını emrettik ama yaşlı bir zencinin girmesine karşı koyamadık. Bağırarak sloganlar atıyor, arada bunlara dinî sözler de ekliyordu. Üzüntüden ve adalet tutkusundan deliye dönmüş gibiydi. İçeri girmesine izin verildiğinde, neredeyse ağlayacak haldeydi.

Hepimizi yok sayıp doğru Browne'a, ırkının kurtarıcısına yöneldi. Elinde taşıdığı paketi açıp içindekini ona sundu. Bu, kendi elleriyle yaptığını söylediği bir kitap altlığıydı. Hikâyesini anlatmaya başladı. Ama ıstırabı azalmamıştı ve sözlerini takip edebilmek güç oluyordu. Yıllardır bir İngiliz şirketinde çalıştığını ve yıllardır, iş terfi etmeye gelince kendisini atlattıklarını anlattı. İşverenlerinin, zencilerin sorumluluk isteyen işler yapamayacağını ispatlamak için beceriksiz zencileri terfi ettirdiğini söyledi. Yıllardır hakaretlere maruz kalmış ama sessizliğini korumuştur. Ama şimdi konuşabilirdi. Erdemlerini ve değerlerini kanıtlarcasına yıllar boyunca gizlediği hakaretleri kusuyordu. Geceleri kitap altlığını yapmakla uğraşmış, onu vermeye değer birini bulma konusunday-

sa, ümitsizliğe kapılmıştı. Ama artık durum değişmişti. "Bakın," dedi; kitap altlığı birbirinin içine geçen dört parçadan oluşuyordu; zımk kullanılmamıştı.

Anlattığı, artık kanıksadığımız türden eski bir hikâyeydi. İstirap bile, yeterince tekrarlanırsa, bayağılaşır. Ama tablo çok çarpıcı ve etkileyiciydi. Ceketinin kenarları ve kollarının altı solmuş eski elbisesinin içinde, yaşlı bir zenci; onu, hayalimde, işyerindeki aşağılamalardan sonra, başında saygınlık sembolü şapkası, bisikletiyle, hiç kuşkusuz saygı gördüğü, belki de kendisine, beyaz dünyanın kurallarını bilen ama yalnızca zamanı geldiğinde konuşan yaşlı ve bilge bir zenci karakteri yarattığı sokağına geri dönerken canlandırabiliyordum. Evet, zaman gelmişti!

Browne hiçbir rahatsızlık belirtisi göstermeden dinledi. İhtiyar adam sözlerini bitirince de, "O şirketten ayrılmalısın, sana ancak bunu tavsiye edebilirim," dedi. İhtiyar afalladı. Browne biraz bekleyip devam etti: "Bak, şimdi şu telefonu açıp genel müdürü isteyebilirim. Sen de kendini yarın müdür koltuğunda oturur bulursun." Browne'un konuşmasındaki bu açıklık, tabloyu çizerken gösterdiği bu samimi tavır yeniydi ve kendi gücüne duyduğu güven kadar etkileyiciydi. Yaşlı zenci mahcup görünüyordu; muhtemelen kendini müdür koltuğunda hayal ediyordu. Hepimiz susmuş, Browne'u, büyücüyü, artık bizden uzaklaşan bu adamı inceliyorduk. Aniden, rahatsız edici biçimde, "Peki ondan sonra?" diye sordu. Yaşlı zenci yere bakıyordu, başka bir şey söylemeyecekti. "Sonra ne olacak?" dedi Browne. "İstersen ben söyleyeyim. Londra'da biri, şu ya da bu anlaşmayı yapmak isteyecek. Peki sonra? Bunu benden rica etmesi için, bana rüşvet vermesi için kimi gönderecekler? Kimi?"

İhtiyar zenci, gururlu ve tatmin olmuş bir ifadeyle, oyunu sürdürerek, "Beni gönderecekler," diye cevap verdi.

Dinleyicilerin işi bitmiş, ricacı da, saray maiyeti de tatmin olmuştu. Bense birkaç saatür gücünün farkına varmış bir yarı politikacının, bir yarı ideoloğun, bir soytarının nasıl bir halk liderine dönüşüverdiğini düşünüyordum.

Hayranlığımızı fark etmişti. Sabırsız görünmeye çalışarak, "Eğer burada kalırsam, bu lanet olasılar beni yiyip bitirecek," dedi.

Artık onun belirsiz tavırlarını anlamlandıramıyordum.

Browne kendi gücüne inanıyor muydu? Başarı ânında gelen sıkıntının ve başarının hiçbir şeyi değıştirmediği bilgisinin altında boğuluyor muydu? Bana, seçim kampanyası boyunca işlediğimiz "hakların ihlali" temasının doğasını o göstermişti. Acaba o da, benim gibi, haksızlığın haksızlık olduğunu, şimdi bulunduğu mevkide bile bunu telafi edemeyeceğini, hırsının sınırının buraya kadar olduğunu hissediyor muydu? Artık onun belirsizliğini yorumlayamıyordum. Bildiğim tek şey, onun çıktığı yerden inmek, bir dereceye kadar yok ettiğimiz geçmişe dönmek arzusuyla kıvrınmasının zamanının geldiğiydi. Ama nasıl olmuştu da onun gibi bir adam, onca gücü olduğunu kanıtlayan bir adam, bizim yarattığımız, yüzü olmayan kişilerin –bakanın B'si, başkanın B'si– arasından sıyrılıp kendi yoluna gidecekti? O da benim gibi, rolünün esiri olmuştu.

* * *

Böylece Roma evi ikinci kez öldü. Browne resmî konutuna geçti. Orada dilencilerden, ricacılardan, akıl hastalarından ve hatta meslektaşlarından korunuyordu. Bana mektuplar yazmaya başladı. Önce bunların, tıpkı halk önünde kulağıma fısıldadığı sözler gibi, güvenimi tazelemeye yönelik olduğunu düşündüm. Sonra birer deney olduklarını hissetmeye başladım. Onun ruh halini yakaladım; kendi mektuplarımı da onunkilere uydurdum. Üni-

versite öğrencilerinin, biraz gösterişli yazışmalarına benziyordu bizimki; tıpkı, o aralar Québec'teki Fransız bölgesinde, Shiva'nın ölüm ve yaşam dansını hatırlatırcasına acı çeken Wendy'nin erkek kardeşiyle yazışmamız gibi. Browne da, ben de, sanki mektuplarımız yayımlanacakmış gibi yazıyorduk. Birbirimize, okuduğumuz kitaplardan, aklımıza gelen fikirlerden, üstlendiğimiz görevler dışında her şeyden söz ediyorduk ve mektuplarımızda görüşmelerimize değindiğimiz halde, görüştüğümüz zamanlarda asla mektuplarımızı gündeme getirmiyorduk. Zamanla seyrekleşse de, her birimiz kendi rolüne bürünmüş halde halk içinde birlikte görünmeye devam ediyorduk. Ama kabinede olduğumuzdan, yani herkesin yalnız, ketum ve dikkatli davrandığı o ortamdakinden daha yakın değildik. Öğrenme süreci başlamıştı ve herkes kendi bilgisini kendisine saklıyordu.

İktidarı öğrendik. Yoksulluğumuzu öğrendik. İkisi bir arada gidiyordu ama iktidarı öğrenmemizi acil kılan şey, yoksulluğumuzdu. Bizimki gibi ülkelerde iktidarı öğrenmek dört yıl sürer. Anayasalarımız genellikle beşinci yılda seçim öngörür ve insanlar beşinci yılda, hararetli bir şekilde rakiplerinin ya da meslektaşlarının gücüne meydan okumaya başlar. Herkesin blöfü görülür ve güçlü olan ortaya çıkar. Bir karışıklık doğar ve sonuç genellikle ikinci seçimin yapılmaması olur. Isabella'da birinin iktidar mekanizmasının dişlileri arasında ezilmesi gerekiyordu ve okkanın altına girecek olan bendim. Bir koyun gibi gittim. Kimseyi suçlamıyorum. Harekete geçmek bana düşüyordu; ben de geçmemiştim. Kartların çoğu elimdeydi ama ben onları açmadım. Bu davranışım o zaman bana yeterince mantıklı görünmüştü ama şimdi sorumsuzluk gibi geliyor.

Başlangıçta, tezahüratı ve ter kokusunu gücümüzün tek kaynağı kabul etmiş olmamız, masumiyetimizin so-

nucuydu. Ama dayanak olarak gördüğümüzün aslında ayaktakımı olduğunu, onlara tutunarak kendimizi güven-
ceye alamayacağımızı anlamamız fazla uzun sürmedi. Ben bir adım daha ileri gittim ve içinde bulunduğumuz
durumda, bu ayaktakımının yeteneksiz ve üretkenlikten
uzak olduğunu, hiçbir şey sunmadığını, sonuçta bir gücü
de olmadığını gördüm. Ayaktakımı, bir şehri yakıp yıka-
bilir ama sonunda devre dışı bırakılır, paranın gücü şehri
yeniden kurar. Zafer ânında, niye kimsenin blöfümüzü
görmediğini merak etmiştik. Çok geçmeden buna hiç ge-
rek olmadığını anladık; bizim iktidarımız hava cıvaydı.
Arkamızda ne sendikaların desteği ne de örgütlü bir ser-
maye vardı. Ulusalçılık kozumuz bile yoktu. Elimizde
sadece, daha büyük taşkınlıklara yol açabilecek, kökleri
derinde bir hak ihlalden kaynaklanan bir coşku, alev-
lerle yangın yerine dönen bir dünyanın görüntüsü vardı,
yalnızca bu bir kefaret olarak kabul görebilirdi.

Sefil bir durumdaydık ama kendimizi yabancı hükü-
metlerin davetiyle yurtdışı gezileri yapan, Londra'da
konferanslara katılan, özel şoförlü Humber arabalarla do-
laşıp düzinelerce şehrin birinci sınıf otellerinde kalan,
dünyanın zenginliğiyle aniden yüz yüze gelen insanların
arasında bulduk; iktidara geldikten sonra kendilerini daha
fazla kandırılmış hissedene, iktidarın daha da acılaştırdığı,
kendilerine olağanüstü bir şekilde açılıvermiş zengin dün-
yanın her an geri çekilivereceğinden korkan adamların
arasında. Bu yüzden her birimiz, endişelerimizin güven-
sizliğini açık ettiği bu hayalî gücü gerçeğe çevirme çaba-
sındaydık. Bazıları çabucak para kazanma telaşına düştü.
İsviçre bankalarının temsilcileri ayağımıza geliyordu. Bu
çürümeyi önlemeye yetecek gücümüz yoktu. Bazıları işçi
lideri olmaya çalıştı, bazıları polis teşkilatını bozmayı de-
nedi. Hepsi için, çekilen eziyetleri sömürmek, ırksal hu-
sumeti kızıştırmak bir gereklilikti.

Kendi yarattığımız duruma hapsolmuştuk. Kişisel güvenlik sağlama yolundaki her girişim yeni düzensizliklere yol açıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, geleceğe ilişkin görüşlerim beni korkutuyordu. Polis teşkilatının yeniden yapılanması için kabineye sunmak üzere beş bin kelimelik bir rapor hazırladım. Amacım, teşkilatın sosyal itibarını yeniden sağlamak, yanlış ilişkilerini yok etmek, onun, toplumun sorumlu bir birimi haline geldiğini görmektir. Kendi resmî görevliler sınıfımızı oluştururken, İngiliz polislerinin göreve devam etmesini, niteliksiz ya da sosyal açıdan uyumsuz kişilerin, alelacele terfi ettirilmemesini önerdim. Bu rapor beni bir zanlı yaptı. Çok keskin olduğu ve özgürlükleri engellediği gerekçesiyle dar görüşlü halk sözcüleri tarafından reddedildi ve hiçbir şey yapılmadı. Bizimki gibi bir durumda, emniyet teşkilatının ya da askerlerin kendi başlarına birer devlet olabileceğini, tıpkı asıl devlette olduğu gibi, onlar arasında da iktidarın her an el değiştirebileceğini, askerlerin itaati reddedebileceklerini ve on kararlı adamın, boyun eğmek için bir sebep görmediklerinden, tabi olmayı reddettikleri bir lideri silip atabileceğini görüyordum.

İtaatkârlığı hiçbir zaman bir sorun olarak görmemiştim. Ama şimdi bana toplumun mucizesi gibi geliyordu. Hemen harekete geçmezsek anarşi tükenmeyecekti. Ama enerjimizi iktidara ve onun geçici gücünün takviyesine harcamıştık; ta ki daha büyük bir gerçekle karşılaşana kadar. Bizimki gibi parçalanmış, cansız, insanıyla çevresi arasında bir bağı olmayan, ortak çıkarlarla kenetlenmemiş bir toplumda, iktidarın gerçek bir iç kaynağı olamayacağı ve dışarıdan gelmeyen hiçbir iktidarın gerçek sayılamayacağı gerçeği bu. Üzerimize giydirilmiş, coşkuyla yaşadığımız kontrollü kaos için de aynı şey geçerliydi.

Bu yanlış, cezai sorumluluktan uzak bir isteri vizyonuydu belki ama beni zayıf düşürdüğü kesindi. Gördüklerimin yansıttığı zulüm beni çok etkiliyordu. Kendi rolüme geri çekildim. Hiç durmadan ezilmişlikten ve saygınlıktan birer iç keşif gibi söz eden ama daha ileri gitmeyi düşünmeyen Browne da öyle yaptı. O ilk günün ötesinde hiçbir şey öğrenmedi. Halk lideri olarak kaldı ve benim gibi, mekanizmanın onu öğüteceği günü bekledi. Onun rolü, gücüydü. Benimkiyse, beni meslektaşlarımdan gelen tehlikelere maruz bırakıyordu.

Sosyalist'i eskiden olduğu gibi, yani ezilenlerin erdeminin vurgulayarak yönetmeye devam ediyordum. Konuşmalarım yine eski başkaldıracı tonunu yakalamıştı. Züppe karakterimi hiç terk etmedim çünkü onda ne dürüstlük vardı ne de sahtekârlık; en kolay çıkış yoluydu. Ama toplumun gözünde bir tür iç muhalif olarak tanımlanır hale gelmiştim ve bu da bana puan kazandırıyordu. Çok geçmeden, körlemesine tutarlılığımın, manevra yapmayı reddedişimin, konumumun, meslektaşlarımdan gözünde beni ne denli önemli ve tehlikeli bir güç haline getirdiğini gördüm. Kartların çoğunu elimde tutuyordum. Gerektiği zaman şuraya buraya biraz baskı uygulayarak çok büyük paralar kazanabilirdim; bankaları, hisse senetleri piyasasını, boksit şirketlerini, kendimi içgüdüsel bir şekilde bağlı hissettiğim orta sınıfı avucumun içine alabilir, kanlarının çağrısına uymaya hazır Asyalı kırsal kesim çalışanlarını yanıma çekebilirdim. Kendimi, ezilmişliğin basit bir hissedarı, hem inançlılarda hem inançsızlarda kuşku uyandıran bir örnek olmanın yanlışlığından kurtarabilirdim. Bütün kartlar elimdeydi ama hiçbirini oynamadım ve budalalığımla herkesi şaşırttım.

Browne gibi, ben de politikacı değildim. Isabella'daki iktidar oyunu beni yoruyordu. Bana eskiden biçilen rol, çok daha sakin, çok daha kolaydı. Bir de Browne'la ve Wendy'nin Québec'teki ağabeyiyle yazışmalarım var-

dı. Birine kozmik dans hakkında renkli söylevler çekiyordum. Öbürüne de, giderek artan dozlarda beni içine çeken tarihle ilgili mektuplar yazıyordum. Bir keresinde içsavaş hakkında Pompey'in, bana hep bir bilmece gibi gelen davranışlarına ilişkin uzun bir mektup yazdığımı hatırlıyorum – bu, Browne'la yazışmalarımızda yer alan "emin" konu türlerinden biriydi. Yazışmalarımı, mektup yazdığım kişilerin ve onların bende gördüğü kişinin hatırına sürdürdüğümü düşünüyordum. Ama bunun, gizli ve daha derin bir hayatım olduğu yolundaki kanımı güçlendirici bir etkisi de vardı. Halk züppesinin, politik manevracı ve örgütleyicinin altında böyle bir reddediş yatıyordu. Romantizme güvenmiyordum. Ama bakın, ona nasıl teslim oldum.

Bence bir insan, sadece umudu olduğunda, bir düzen vizyonu taşıdığı anda, üzerinde yürüdüğü toprakla kendisi arasında güçlü bir bağ olduğunu hissettiğinde savaşı. Ama benim gördüğüm düzensizlik, herhangi birinin yola sokabileceğinin çok ötesindeydi. Dönüş sabahının sükûneti içinde, köle adasına bakıp bana aitmiş gibi davranmaya çalıştığım zaman başlayan bir yanlışlık hissi taşıyordum. Gücümü kelimelerden aldığımı hissettikçe daha da derinleşen bir ihlal duygusu taşıyordum ve buna karşılık olarak zihnimde, kendi karakterimi, başka manzaralar için doğmuş bir davetsiz misafir olarak tanımladım.

Bir de deli tuzağı vardı; yıldızına inancım. Talih yıldızına değil; sadece durumlara teslim olursam, sadece yapmam gereken şeyleri yaparsam beni hak ettiğim yere taşıyacak yıldız. Mesih'in, dünya adına ceza çeken adamın sevecenliğini taşıyordum. İktidarın doruğunda ve kendimizi yücelttiğimiz anda yaşadığım, beni şaşırtan saçmasapan duygusallıkları daha önce açıkladım; hep birlikte dümdüz bir dünyanın sonuna doğru gidiyormuşuz hissiydi bu; çocuğun ya da fatihin vizyonu, dinin ya da nevrozun başlangıcıydı.

Çocuk, yağmurlu bir günde, büyükbabasıyla birlikte arabayla köy yolunda giderken, tarla işçilerinin sıırsıklam olmuş, çamur ve otlardan yapılma kulübelerini görüyor. İşçilerin baldırlarına kadar içine battıkları çamurun kuruyup kara derileri üzerinde beyaz lekeler oluşturduğunu görüyor ve hayretle soruyor: "Neden onlara tozluk vermiyorlar?" Büyükbabası, "Çünkü pahalıya mal olur," diyor. Çocuk bunun hayal kırıklığı uyandıran bir cevap olduğunu hissediyor ve çiftlik kâhyalarının, bakımlı bahçelerinde sarı saçlı çocukların oynadığı, aşıboyalı, kırmızı damlı evlerini görünce fena halde bozuluyor.

Politikacı da aynı bozgun hissini taşır ama kabinede otururken ya da mecliste tartışırken, tarımı diğerlerinden farksız bir konu olarak görmek zorundadır. Onun, ülkesinin istikrarsız ekonomisi için taşıdığı değerin farkındadır. Gerçekler ve rakamlar önündedir; şekerin ya da hindistancevizinin dünya fiyatlarını, dışsatım pazarını kimlerin yönlendirdiğini bilir. Rençberliğin ekonomik olmadığı, toprak reformunun donkişotvari bir girişim olduğunun farkındadır. Ülkesinin çıkarlarının arazi sahiplerininkine bağlı olduğunu, onların da kendi yanında olduğunu ve vergilendirmede bazı yeni düzenlemelere razı olacaklarını bilir. Çamura batmış insan görüntüleri-

ni, kâhyaların evlerini gördüğünde hissettiklerini unutmayı seçer. Bütün bunlar yüzeysel ve önemsizdir; ama onu politikaya soyunmaya kışkırtan şeyler bunlardı. Liderliği tümüyle bu mesajı halkına iletmekte yatmaktadır. O bir politikacıdır; kendinden çekilip koparılmış bir insan.

Blöfle başlamıştık, blöfle devam ettik. Ama bir fark vardı. Başlangıçta masumduk, ter kokusunun erdemine inanıyorduk; daha sonralarıysa iktidar ve yoksulluğu tanıyarak devam ettik. Bir koloni politikacısı hiciv için kolay bir malzemedir. Hicivden kaçınmak istiyorum. Cehalet ve sosyal masumiyet hikâyelerini bir yana bırakacağım. Politikacıya itibarını iade etmek ya da olduğundan daha az kusurlu göstermek istediğimden değil; durumu, zaten kendini hicvettiği, hicvi tersyüz ettiği, onu, bir trajediye değilse bile merhamet duygusu uyandıracak bir noktaya kadar taşıdığı için. Uğradığı haksızlıklar içinde kelimeler ona kolayca geliverir; hem de çok kolayca. Kelimelere sığınmak zorundadır. Başarılı olduğunda haksızlıkları bir yana bırakması gerekir. Kendine ihanet etmek zorunda kalır ve sonunda da kendi kurtuluşu dışında hiçbir amacı kalmaz. Sağladığı destek, idealin ideale değil, acının acıya desteğidir; ihanet eder, vurup parçalar. Özgürlük herkes için mümkün değildir.

Sözgelimi, devlet hizmetlerinde yönetim kesiminin tekeli sahiplenmiş İngilizlerden kurtulmamız gerektiğini konuşmuştuk. Onların varlığını, hazinemiz üzerinde onur kırıcı ve tahammül edilemez bir baskı olarak nitelendirmiştik. Denizaşırı ülke tazminatı alıyorlardı, konut giderleri karşılanıyordu, her üç yılda bir de, aileleriyle birlikte Londra'ya bedava seyahat hakları vardı. Her birinin bize maliyeti, bir yerlininkinin iki katıydı. Ama saflığımızdan biraz sıyrılnca, yabancılar olmadan yaşayabilme konusunda ne kadar beceriksiz olduğumuzu, sayıları bu kadar çok olduğu için onlara ödemek zo-

runda kalacağımız tazminatın ekonomimizi en azından iki yıl daha sarsacağını, onlarla anlaşmalarımızı bozacak durumda olmadığımızı gördük. Ayrıca, ormancılık ve tarım alanında en önemli görevleri yürüten teknisyenler, cömert bir koloni yardımı projesi çerçevesinde Londra tarafından maaşa bağlanmıştı.

Konuyu askıda bıraktık. Devlet hizmetlerini yürütenlerin sadakatine duyduğumuz güveni belirten bir açıklama yaptık; zaman zaman alt düzey görevlilerimizden, piyanonun siyah ve beyaz tuşlarının bir arada, uyumlu bir melodi yarattığına ilişkin, samimiyetten uzak bildirimler de aldık. Açıkçası devlet işlerini yerel yöneticilere bırakma konusunda içimizde derin bir isteksizlik keşfetmeye başlıyorduk. Kendi iktidar oyunumuzun gizli atmosferinde bazılarımız, kendileri için bir tehdit oluşturmayacak, hizmetlerinin sonunda kendi ülkelerine dönecek kişilerden hizmet görmeyi tercih ediyordu.

Bu gelişme yerli memurları tatmin etmedi. En bilinçli destekleyicilerimiz onlar olmuştu. Şimdiyse ihanete uğramışlık hissi taşıyorlardı; elli yaşında bir adam, ne kadar nazıkçe iletilirse iletilsin, ömür boyu sürececek bir anlaşma imzalamış kırk beş yaşındaki amirinden sonra terfi ettirileceği mesajını kabul etmez. Hoşnutsuzluk had safhadaydı. Bu gelişmeler, biz başa gelene kadar, tayinlerin, nakillerin ve emekliliklerin listelerini, izine ayrılanlarla, ücret tartışmalarıyla ilgili haberleri ve bazen de, genellikle bir barda içki içerek başlayan ve garip bir olayın kahramanı olan birinin hatırlatıldığı, özenle yazılmış kısa öyküler içeren devlet hizmetleri gazetesine, *Beyaz Gazete*'ye kadar sızmıştı. Hayal kırıklığını yüksek sesle dile getiren bir-iki yerel görevliyi yola sokmaya karar verdik. Bu zor olmadı. *Beyaz Gazete* bize yardım etti. Eski uysallıklarıyla yeni saygısızlıklarını karşılaştırıp yeni rejime kafa tuttuklarını ima ettik. Muhalif memurlar

kara deriliydi; izinlerini İngiltere’de geçiriyor, çocuklarını İngiliz okullarına gönderiyor, seçtikleri eşlerle, derilerinin rengini açmaya, saçlarını düzleştirmeye çalışıyorlardı. Aldıkları ceza adıldı. Söylediklerimizin hiçbirisi gerçek dışı değildi; kamuoyu hepsini onayladı.

Londra’dan, daha fazla teknik yardım ve kısa dönem kontratlarla uzman gönderme teklifleri geliyordu. Bunları memnuniyetle kabul ettik; sonuçta eskisinden fazla İngiliz konuğumuz oldu. Bakanlarımızdan bazıları, kusursuz davranışlı İngiliz sekreterleriyle sık sık toplum içinde birlikte görünmeye dikkat ediyorlardı. Taraftarlarına verdikleri mesaj şuydu: Beyazların siyahlara hizmet ettiğini herkes görmeliydi. İddia ettiğimiz devrimi yaratmıştık.

Anlatımın bir taşlamaya dönüştüğünün farkındayım; ama koloni politikacısını anlamaya çalışın. Onu yönlendiren kişisel olumsuzlukları olabilir. Başarıya ancak kişisel onuruyla karşılık verebilir ki bu da taraftarlarını kısa bir süre için tatmin eder. O bir semboldür; herkes için umut taşıyan biridir. İktidarın getirdiklerini –plakasında B yazılı bir araba, en sıcak günlerde bile takım elbise, beyaz kadın ve erkeklerden oluşan bir yardımcıları grubu– kabullenmek de, işlevinin bir parçasıdır. Huzursuzluğunu da anlamalısınız. Yetersizliğinin farkındadır ve zengin dünyadan kendi ülkesine her dönüşünde verdiği o hoş tepki –“hiç olmazsa dünyanın bu bölgesi benim”– konumunun taşıdığı riskler yüzünden duyduğu rahatsızlık içinde çabucak eriyip gider. Kestiremediği gelecek için para biriktirmesi gerekmektedir; kortejle havaalanından, aşıboyalı, kırmızı damlı kâhya evlerinin önünden geçerek şehre dönerken huzursuzluğu paniğe bile dönüşebilir. Bu rahatsızlığı, eleştirilere karşı gösterdiği hassasiyeti, yalnızlığı anlayın.

Browne’un saçmasapan panikli davranışlarını, rahat tavırlarının yok oluşunu, bizimleyken ve halkın arasın-

dayken öfkeli sahneler yaratmasını, kişisel onurunu korurken yatışmış bir ıstırapı değil, yeni keşfedilmiş ve öncekinden daha büyük bir ıstırapı yaşamasını da anlayın. Halkın lideri rolünü iyiden iyiye benimsemişti. Onun ötesine geçebilecek cesareti yoktu. Kendisine, bu rolle birlikte gelen acılık ve kendinden iğrenmeyle uzlaşmıştı. Topluma yansıttığı içerik aynı kalsa da konuşmaları değişmişti. Daha önce sadece ezilenlere hitap edermiş gibi konuşurken, artık suçlulara da seslenir gibi görünüyordu. Onlara haykırıyor, feryat ediyor, dehşet yaratmaya çalışıyordu. Karşı koyma tarzı da, aleyhine vaaz verdiği şey kadar utanç verici hale gelmişti. Gördüğüm kadarıyla kendinden aşağı seviyedekilerle rekabet halindeydi. Ama bunun karşılığını gördü. Bu tarz, onu önemli bir şahsiyet haline getirdi, ona uluslararası haftalık dergilerde sütunlar kazandırdı. Onun onur ve metanet üzerine yoğunlaştırdığı söyleminden ürperti duyan yabancılar, artık açıkça ilan ettiği bu daha kolay kabul edilebilir eleme övgüyle karşıladılar ve nihayet, onun liderliğini benimsemeye başladılar. Browne'da, konumunun yetersizliğinden öteye geçebilme isteği söz konusu olsaydı bile, bu kabulleniş o isteği zayıflatmış olmalı.

Yazışmalarımız, o ilgisiz imalarla dolu ama şimdi görebildiğim kadarıyla aslında çok şeyi açığa vuran iletişimimiz sürüyordu ve bu yazışmalar sayesinde onun, tıpkı bir zamanlar Kremlin berber dükkânının yanındaki evi gibi, ona hapsolmuşluk hissi veren bu rolden kurtulmak istediğini seziyordum. Mektuplarında beni geçmişe, Londra'ya, bitiremediği romanını yazdığı günlere, Isabella İmparatorluk Koleji'ne, babamın başkaldırı dönemine, güzelce giydirilip pudralanmış, ailesine keyif, arkadaşlarına kıskançlık veren bir başarıyla zenci şarkıları söyleyen çocuğa geri götürüyordu. Bu mektuplar bana yalnızca onun, bir zamanlar kişisel ıstırapını bile-

diği kişiler olmaktan uzaklaşmış meslektaşlarını ya da ortak ırk ve geçmişleri hatırına kendisinden ricalarda bulunan dilenciler ordusunu küçük gördüğünü anlatmıyordu; aynı zamanda kendimi, benimkine benzer bir hayal dünyasına girermiş gibi hissetmemi de sağlıyordu. Bu mektuplarda, yok ettiğimiz geçmişe duyulan özlem-den, politik bildirilerle dolu düzensiz dergilerden, ara sıra yazılan makalelerden, barlarda geliştiriliveren fikirlerden fazlası vardı. Başka manzaralara, farklı bir dünyaya, öğretmenine bir elma götürmekten ibaret ilkokul anılarına ve ödevlerde çiftlikte geçirilen günlerden söz edilen bir dünyaya duyulan özlem vardı. Özgürlüğe ve kişiliklerimizin gerçeği diye tanımladığımız şeylere bir özlem vardı. Bu gerçek belki imgelemimizde başarının getirmesi gereken şeylerden biriydi; imgelemin hayal kırıklıkları da daha az gerçek değildir. Böylece birbirimize, yaptıklarımızı ve yapmadıklarımızı açıkladık –benim Pompey’le ilgili o sıkıcı yazımın amacı da buydu– bir yandan da, birbirini destekleyen politikacı meslektaşlar rolünü sürdürdük.

* * *

Hükümetimizin üçüncü yılında, Isabella’nın adını kötüye çıkaran bir olay gerçekleşti ama neyse ki denge ve akliselim açısından dışarıdaki ünümüzü pek fazla örselemedi. *Cercle Sportif* Browne’un doğum gününü bir kıyafet balosuyla kutlamayı kararlaştırmış, bu arada bazılarının da bu partiye, küçük sakalları ve mızraklarıyla, Afrikalı kabile yerlileri kılığında katılmaları yolunda tatsız bir öneri ortaya atılmıştı. Bu haber Browne’a gece bitmeden ulaştı –*Cercle*’da çalışan bir garson, bunu görev saymıştı– ve ertesi sabah *Cercle Sportif*’teki bütün yabancıların sınır dışı edileceklerine ilişkin bir yazı gön-

derildi. Devlet görevlisi birkaç İngiliz de bu öfkeden payını aldı.

Browne iki gün boyunca halk toplantılarında, mecliste, radyoda çılgınlar gibi haykırdı. Aklını kaçırmış gibiydi, bir ırk ayaklanması örgütleyen birine benziyordu. Gazeteler sonunda tepki verdi. Bir tanesinde, üç kapılı bir havaalanı karikatürü vardı; "Gelen Yolcular", "Giden Yolcular", "Sınır Dışı Edilen Yolcular". Browne ânında yatıştı. Kendisinin ve hükümetin, ırkçı kulüplere karşı tavrını belirten makul bir açıklama yayımladı. "Açıkça ya da gizlice kamu fonlarından yararlanmadıkça onlara bir itirazımız yok," diyordu. *Cercle Sportif*'e de bir itiraz yoktu çünkü orası artık "ülkemin en derin çıkarlarına ilişkin kararların viski soda eşliğinde alındığı yer" değildi. Onun bu patlaması çoğumuzu utandırmıştı ama ona bir zarar vermedi. Konumunu güçlendirdi, yabancı basından destekleyici yorumlar kazandırdı. Irkçı kulüplerle ilgili açıklaması dışarıdakilerce "devlet adamına yakışır", taraftarlarınca da "diplomatik" olarak tanımlandı. Zavallı Browne! Kendini nasıl bir konuma sokmuştu? Herhangi bir konuda ne düşündüğünün farkında mıydı hâlâ?

Bunun devamı da geldi. Bir ay kadar sonra, ortalıkta, yazarı belli olmayan, *Zenci ve Sen* adlı bir taşlama dolaşmaya başladı. İngilizceydi ama *Candide*'e o kadar benzetilmişti ki, Fransızcadan tercüme edilmiş gibiydi. Kölelik henüz kaldırılmıştır ve bir Fransız ailesinin kızı bir gün evine gidip bir zenciyle evleneceğini söyler. Kararlılığını belirten sözlerini kesen babası onu kucaklar, sadece evliliğini onaylamakla kalmaz, aynı zamanda, zenciye ve ailesine itibar kazandırmak için de elinden geleni yapacağına söz verir. Damadını Paris'e gönderecek ve okul masraflarını ödeyecektir. Bütün bunlar olup biter ve çok geçmeden adada varlıklı bir zenci ailesi boy gösterir. Onların çocukları da ırklararası evlilik geleneğini sürdürür-

ler. Fransız ailenin çocukları da öyle; suçlarının yükü çok ağırdır ve liberalizm anlayışları çok güçlüdür. Zamanla iki aile de, bir ölçüye kadar ırksal değişikliklere uğrar. Sonra bir gün zenci ailenin, artık bir beyazdan ayırt edilmesi zor kızı, eve gidip Fransız ailenin artık tamamen zenci olan vârisiyle evlenmek istediğini söyleyince, babası bunu kesinlikle reddeder ve ırkçı küfürler savurur. Kız da kendini öldürür. Liberal çember tamamlanmış ve amacına hizmet etmiştir; bir daha tekrarlanmayacaktır.

Zenci ve Sen özenle yazılmış bir öyküydü. Zarif, nüktedan, etkileyici ama bir yandan da dayanılmaz ölçüde zalimdi. Froude'un ziyaretinden bu yana, Isabella hakkında hiç bu kadar açıksözlü bir şey yazılmamıştı. Bu öykü, adamızda ırkçı yaklaşımlara ilişkin tartışmaları yeniden gündeme getirdi. Adaletsizliğin ortasından, yeni bir denge ve düzen boy atmıştı. Ne var ki, kıyafet balosuyla, Browne'un patlamasıyla ve bu taşlamayla, bu düzenin de bozulmaya başladığı açıkça görülür oldu. Ve tabii acıyı çekecek olanlar, ortaklaşa kabul edilmiş efendi-köle anlayışının arasına girenler, tecavüzcülerdi.

Böylece adamıza bir tür drama getirmiş olduk. Bunun başarılarımızdan biri olduğunu iddia edeceğim. Bizi ne kadar korkutursa korkutsun, drama, dünyayı algılama kabiliyetimizi keskinleştirir, bize kendimize ilişkin duygular kazandırır, bizi oyuncu yapar, bize bir amaç verir; bazen günlük yaşantımızı anlamlandırır ve zaman zaman da canlandırır. Sıkıcı bir manzarayı değiştirir. Böylece kaos ortamı –pek çoklarının keşfettiği gibi– insan gelişimine düşman gibi görünse de kaos ortamı, pek çoklarının keşfettiği gibi, insanın kişiliğini daha çok değiştirir ve büyütür. Bu da yaradılışın ta kendisidir! Belki de bu sanayi şehrinin homurtusunun ortasındaki –bir zamanlar bana büyülü bir ışık gibi geliyordu– bu banliyö otelinin düzeni içinde, öznel duygularla yazıyorum. Şehrin yoğunluğu, ölgünlüğünü gizleyemiyor, ne zaman bir iç dünyaya girilse bu gerçek ortaya çıkıyor ve bu yoğunluk kendi içinde parçalara ayrılıyor. “Kim gelmiş? Bir asker. Ne istiyor? Bir kupa bira.”

Yarattığımız drama beni suyun yüzüne çıkarmıştı. Çocukluğumdan beri tanıdığım ve genel manzarayla ilişkilendirdiğim bezginliği ortadan kaldırmıştı. O sıcak, durgun pazar öğleden sonraları babam, eski ahşap evimizin içinde ve boş bahçemizde fanilas ve pantolonuyla amaç-

sızca dolaşır, bazen de kendini titiz bir temizliğe vererek bisikletini gelecek haftanın ağır temposuna hazırlardı. Kendimi bildim bileli oynadığım özel bir oyunu da kayıtlara geçirmek istiyorum; adlandırma oyununu. Şöyle konuşmaya başlardım: "Wellington ve Coyote sokaklarının kesiştiği köşedeki bir buluşmadan geliyorum..." Teneke damlı beton evlerle dolu sıkıcı sokaklara ad vermekten zevk duyardım; tıpkı belge ve açıklamalara, çıkış yerleri olan köy ve kasabaların adlarını vermekten zevk duyduğum gibi. Böylece adlandırma oyunumu sürdürdüm, zamanla her şeyin –her resmî binanın, her yolun, her tarım alanının– etiketlenmesini ister hale geldim. Bunda da drama vardı, hareket vardı. Gerçeği takviye ediyordu. Ne zaman bir yurtdışı gezisinden adaya dönsem beni etkisine alan mülkiyet hissini güçlendiriyordu; bu histen yoksun olduğumu düşünmeyin. Drama, kendi tezcanlılığım içindeki cankurtaranım oldu, bu adlandırma oyununda da drama vardı. Yönetim daha önceleri müdahaleci değildi. Şimdiyse bizler, başaktörler, ne kadar güçsüz, ne kadar boş da olsak, kamuya mal olmuş kişiler olarak, nereye gittiğimizi açık seçik belirtiyorduk. İçinden çekildiğim bu iktidar oyununda drama yer alıyordu. Bütün bölünmelerin ve ittifakların kamuya mal olduğu bir düzlemin yanı sıra, bunları yok saymanın mümkün olduğu bir başka düzlem daha vardı. Drama bizimle birlikte yürüyordu; can sıkıcı değildi. Sonuçları benim için pek hoş olmasa da, bunu bir başarı olarak nitelendireceğim.

Enerjimizi, zaten var olanları kamuya mal etmeye yönelttik. Çok meşguldük. Fazla gürültü çıkarmadan, kapılarını çocuklara daha önce de açabilecek okullar açtık, köy yollarında kurdeleler kestik, çamaşırhaneler, ayakkabı dükkânları ve benzinlikler açtık. Amerikan ve Alman seyahat acentaları aracılığıyla gelen akli başında ziyaretçiler fotoğraflarımızı çekti, bölge acentalığını al-

mak için gelen bir Fransız otomobil şirketinin temsilcileriyle el sıkışırken pozlar verdik. Adadaki bütün faaliyetlerin, bizimki gibi topraklarda sanayileşme ve yatırım adına ne yapılyorsa hepsinin içindeydik.

Bir İngiliz şirketi bisküvi üretmeye başladı. Bir başkasıysa dış macunu imal etti ya da dış macununu tüplere doldurmak için gereken makineleri getirdi; şu anda tam olarak ne yaptıklarından emin değilim. Yerli bir girişimciyi yerli meyveleri konservelemesi için yüreklendirdik. Başarısızlıkla sonuçlandı. Girişimci, yerli halkın yerli meyvelerin konserve haline getirilmesini isteyip istemediğini öğrenmek gerektiğini düşünmemişti. Aynı adam daha sonra margarin teneke kutulara koymayı denedi ve başarılı oldu. Margarin ithal ediliyordu, kutular da ithal ediliyordu. Bütün çabamız, düzleştirilmiş kutuları silindir haline dönüştüren bir makineyi çalıştırmak içindi. Silindirin bir tarafını kapatıyor, içini ithal margarinle dolduruyor, sonra diğer tarafını da kapatıyorduk. Bu işlemleri çok iyi hatırlıyorum. Fabrikayı ben açmıştım. Margarinimiz, ithal konserve margarinlerden biraz daha pahalıydı ve korunması gerekiyordu. Yanılmıyorsam fabrika beş zenci kadını işe aldı, biz de onların beyaz gömlekler içinde, ciddi ve teknik görünümlü fotoğraflarını çektik.

Bizimki gibi ülkelerde sanayileşme, ithal tüplere ve teneke kutulara, ithal malzemeyi doldurmaktan ibaret gibi görünüyor. Ne zaman bunun ötesine geçsek, sorunlarla yüz yüze geliyorduk. Sözgelimi, daha sonra benim adımın da karıştırılacağı bir skandala dönüşen, plastik işi vardı. Bir gün bir Çek beni görmeye geldi. Kendini dev bir Hollanda firmasından adımıza göç etmiş biri olarak tanıttı ve onu, devletçe yönetilen plastik fabrikasının başına getirmemizi teklif etti. Plastik yapılabilecekleri anlatıp başımızı döndürdü; ayrıca milliyetinin bana çok cazip geldiğini de itiraf etmeliyim. Zaman içinde plastik tarak-

lar ve kaplar üretti. Renkleri ya benekli kahverengi ya da iğrenç bir maviydi. Ama yaptığı işte, telafisi mümkün olmayan bir hata vardı. Ürettiği her şey, kelimenin tam anlamıyla berbattı. Öğütme vakti yaklaşıyordu –bütün bu maceraların, bu hareketlilik ve dramının ortasında, bunu da hatırlamakta yarar var– ve bu plastik işinin, zamanla beni zayıflatmak için kullanılacağından kuşum yoktu.

İlk günden itibaren kendimizi boksit anlaşmasıyla ilgili görüşmelere adanmıştık. En büyük kaynağımız oydu ve 1930'lu yılların sonunda işletilmeye başlanması, belki de ekonomimizi tümüyle çökmekten ve adamızı bir ihtilalden kurtaran tek şeydi. Ama pek çokları tatmin olmamıştı; yaygın bir kanıya göre anlaşma, endişe ve cehalet içinde yapılmıştı, çıkarlarımızı koruyamamıştık. *Sosyalist* gazetesi, artırılan işletme paylarıyla neler yapılabileceğine ilişkin parlak tablolar çizdi. Boksitle ilgili en önemli sorun, dünyadaki hemen herkesin konuya yabancı olmasıydı. Boksit anlaşmasını yeniden müzakere masasına yatırmaya yemin etmiş bir koloni politikacısı, beşinci sınıf öğrencilerine bir atom bombası yapmaya söz veren fizik öğretmenin konumundadır. Daha başlamadan sorunlara gömülmüştük. Hiçbir bilgimiz yoktu ve nereden bilgi edineceğimizi de bilmiyorduk. Londra yardımcı olmuyordu. Bir uzman istiyorduk; parasını ödemeye de hazırдық. Ama görünüşe bakılırsa, boşa ve adama gelmeye istekli bir boksit uzmanı bulunamıyordu.

Şirketlere resmî başvurularda bulundum. Yüzme havuzlarının kenarındaki mangal partileri için gayriresmî davetlerle cevap verdiler bana. Bunlar son derece dostane partilerdi. Erkeklerin bellerinin çevresinde, dost görünümlü et katmanları vardı; toplanan ve köpeklerle oynuyor, ara sıra da, suları sıçratan çocuklara sert uyarılarda bulunuyorlardı. Eşleri kahkahalar atarak, kömür ateşi

üzerinde cızırdayan etleri yağlıyordu. Böyle bir atmosferde boksitten söz etmek, benden gelirse ters, onlardan gelirse tehdit edici olurdu. Yeni gelen biri selamlanır, suskun bir yerli hizmetçi ortalığı toparlar, yüzen bir köpeğe gülünürdü. Bana, Güney Amerika'daki mükemmel kalitedeki boksitin beyaz kumlar altından çıkarılmak üzere olduğu, Jamaika'da taşsız toprağın birkaç santim altında bulunduğu ve Avustralya'nın da neredeyse tamamen boksitten oluşan bir kıta olduğu anlatıldı. Bu kadar zahmete girmekle geleceğimiz üzerine kumar oynuyorduk; şu anda bile şirketlerin Isabella'dan ayrılmasını önleyecek çok az şey vardı. Yerliler aynen 1935'ten önce yaptıkları gibi kırmızı tozla istedikleri kadar oynayabilirlerdi. Ayrıca herhangi bir belirsizlik, hazırlıkları yapılan alüminyum işletmeciliğiyle ilgili planların bir yana bırakılmasına yol açabilirdi. Bu da milyonlarca dolarlık yatırımın heba olması demekti.

Bu abartılı bir görüştü. Paniğe kapılmadım. *Sosyalist* öfkesini seslendirmeye devam etti ama duruma bakılırsa yapabileceğimiz tek şey de buydu. Değerini bilmediğimiz bir şey için nasıl tartışabilirdik? Şirketler bizim bütün resmî girişimlerimize gayriresmî davetlerle karşılık veriyordu. Yanılmıyorsam benim dönemim boyunca müdürlerinden bazıları değişti ama mangal partileri de, aile atmosferi de, konuşmalarımız da aynı kaldı. Şirketler bize kabalık etmek istemiyordu. Yeni bir ülkeydik, onlar da bizim hayatımızın içinde ve onun birer parçasıydılar –gazetelerimizdeki ikna amaçlı ilanlarının ana teması buydu– ama asıl söylemeye çalıştıkları, tartışılacak bir şey olmadığıydı. Biz de hiçbir şey yapamıyorduk. İşçileri greve çağırarak söz konusu olamazdı çünkü o sendika kontrolümüzde değildi. Ayrıca bu şirketlerde çalışanlar Isabella'da en çok kazanan kişilerdi –oralarda işe girebilmek için insanlar birbirini yiyordu– konut ve eğlence yerleri gibi ihtiyaçlar da karşılanmış, örnek işçi-

ler olmuşlardı. İşte bizim durumumuz. Halka iletilmesi gereken bir başka mesaj ve bir başka liderlik deneyimi.

Bizi kurtaran Jamaika oldu. Onların kaynakları daha fazlaydı, hükümetleri daha deneyimli ve enerjikti, uluslararası bağlantıları da daha çoktu. Onlar da kendi boksitlerini işletme girişiminde bulunmuşlardı, kolayca çıkarıyorlar, hakları yeniden müzakere ediyorlar ve en azından bir yerlere ulaşmak üzere gibi görünüyorlardı. Onları örnek alıp önerilerini uyguladık. Mangal partileri sona erdi. Onların yerine, bir konferans salonunda, yardımcılarımızla, kara kaplı defterler, cam sürahiler ve bardaklar arasında fotoğraflar çektiydik. Hepimiz ciddi ve işadamı havasındaydık. Reklamlarına bakılırsa, şirketlerden daha mutlusu yoktu.

Bu gerçek bir zaferdi. Politik başarılarımızın doruk noktasıydı. Bu noktadan sonra düşüş, hızlı olacaktı.

* * *

Toplum ne kadar küçükse, meseleler de o kadar karmaşık oluyor. Altı yüz kişilik bir parlamentodaki düşmanlıkları ve ittifakları takip etmek, yirmi kişilik bir meclisten çok daha kolay. Şimdi bile, bir olaylar zincirinden başka bir şey anımsamıyorum. Herkesin gerekçesi belirsiz ve ben, tarafsız bir soruşturma komisyonunun karmaşayı artırmaktan öteye geçeceği, bir tür çözüme ulaşabileceği konusunda kuşkuluyum. Boksit anlaşmasının yeniden görüşülmesinden sonraki bir ay içinde gerekçelerin ve ittifakların hızla değiştiğinden eminim. Dışlılar dönmeye başlamıştı, panik ve huzursuzluk yaşanıyordu.

Berbat plastikleri üreten Çek'in kaçışıyla yeni boksit anlaşmasının yarattığı zafer ortamının çakıştığı dönemde, Stockwell şeker kamışı tarlalarında, emniyet güçlerimizin ancak bir haftada kontrol altına alabildiği büyük bir kargaşa yaşandı.

İlk iki olayın nasıl beni odak aldığına, gergin sinirlerin beni üçüncü olaya nasıl bağladığına dikkat edin. Bu, ıstıraplı bölüşme fikrine soğuk bakan Asyalıların bir hareketiydi ve düzene karşı ilk kez bu kadar ciddi bir meydan okuyuşla karşı karşıyaydık. Bunu, gerçek bir güç gösterisi kabul ettik. Hasat mevsimiydi, olgun kamışlar tarlalarda kesilmeyi bekliyordu. Kundaklamaların yol açtığı zarar çok büyüktü. Gerginlik ne çabuk tehlikeye dönüşebiliyor; başlangıcında kontrol edilemez gibi görülen bir kargaşa için ne çok yorum yapılabilir, dikkat edin. Birbirlerine güvenmeyen ve kendi güçlerini blöften öte bir şey gibi görmeyen kişilerin kapıldıkları telaşı görün. Aniden ortaya konan bu gücü kazanmak da vardı, onu yok etmek de. Kişisel çıkarlardan ve topraklarını sahiplenmeyen toprak sahiplerinden söz ediliyordu; aynı zamanda da, pek çok yerde tümüyle ırkçı karakterli, karşı şiddete dönüşen gösteriler yapıyordu.

Kontrol edemediğim olayların merkezindeydim. Bende odaklanan duyguların farkındaydım. Her tür söylen-tiden haberim vardı. O mangal partileri bile fesatça yorumlanıyor, rüşvet almış bir adamın, politik hayatı boyunca kendini ırkının zenginliklerini sömürmeye adanmış birinin oyalama taktikleri olarak nitelendiriliyordu. Bir anlamda bunun ispatı da kolaydı; çünkü *Sosyalist* sağduyuya aykırı bir tavırla, şeker tarlalarının millileştirilmesini, arzu edilen bir hedef olarak ilan etmeyi sürdürüyordu. Bu benim tutarlılığımın, kısaca gücümün bir parçasıydı ve aynı şey, şimdi beni yok etmek için kullanılıyordu.

Yine de bütün o karmaşanın, kasabalardan gelen şiddet ve şekerkamışı tarlalarından gelen yangın haberlerinin içinde en çok duyulan ve adanın bir ucundan öbürüne yankılanan çığlık buydu; millileştirme. Tarlaların millileştirilmesi birlik ve beraberlik adına, üzerinde çok konuşulmuş olan sömürüden kurtulmak adına zorunluydu. Üretim yapılan topraklar, yeni boksit anlaşması-

nın sağlayacağı büyük kârı dengelemek için, ileride düzeni tehdit edecek benzeri tehlikeleri önlemek için millileştirilmeliydi. Ben karar mekanizmasının merkezindeydim; bu görev benimdi. Browne'un muğlak bir ifadeyle belirttiği gibi, benim görevimdi bu. Sayıları pek de az olmayan yandaşlarımın bir mucize umduğundan kuşku yoktu. Ama millileştirme, İngiltere'den gelmiş devlet görevlilerinden kurtulabilmek kadar imkânsızdı neredeyse; Londra bunu açıkça ortaya koymuştu. Londra'ya bir heyet gönderilmesi teklif edildi. Beklenen cevap geldi; tartışılacak bir şey yoktu. Ama adadaki çılgılık dinmiyordu; onu duymazdan gelemezdim. Millileştirme içi boşalmış bir kelime haline geldi. Hiçbir anlamı yoktu. Sadece Asya tipi bir tehdit ve bir umut taşıyordu. Bazıları için başarmayı, bazıları içinse intikamı tanımlayan bir kelimeydi. Zamanla kelime anlamı da azaldı; bir duygusallığın sesi oldu. Şekerkamışı tarlaları yandı, kırsal kesimdeki iki-üç polis karakolu işgal edildi, şehirlerde dükkânlar ve evler yağmalandı. Irkçı bir ayaklanmanın ortasındaydık ama bundan millileştirme diye söz ediyorduk. Dost düşman herkesin söylediği her şeye, millileştirmeye, birliğe, toplumsal saygınlığa, ıstırabın paylaşılmasına adanmıştım kendimi.

Bir keresinde, daha çok gençken, güneşsiz bir kumsalda bir Luger aracılığıyla ölüme gönderilme durumuyla karşı karşıya gelmiş ve buna gülmek, sonuna kadar bir şakaymış gibi davranmak zorunda kalmıştım. Çünkü gerçekten de bir şaka olabilirdi. Şimdi de, oynanan oyun son derece açıkken, olayların düşündüğüm gibi olmadığını farz etmek zorunda kalıyordum. Her iki durumda da şöyle haykırabilirdim: "Hayır! Beni öldürmeyeceksiniz!" Her iki durumda da şöyle bir cevap alabilirdim; "Kim seni öldürmeye çalışıyor ki?" Şaka olduğunu düşünmek, başka türlü olduğunu farz etmek daha iyiydi.

Her gün akıntıya biraz daha kapılmak, geri çekilme-

mi zorlaştırdı, beni güçsüzleştirdi. Güç benimdi; kontrolü ele alabilir, basit bir açıklama yapabilirdim. Abartmıyorum. O karmaşık durumda bile konumum, her zamanki kadar açıktı ve bu konumun yanlışlığına rağmen, kendi gücümü keskinleştirmek ve sükûneti yeniden sağlamak için adadaki unsurları bir araya toplamayı başara-bilirdim. *Sosyalist*'i iç muhalefetin bir aracı olarak tanıyan ideologlar vardı, boksit anlaşmasını hükümetimizin tek gerçek başarısı olarak görenler vardı, kabinedeki varlığını her zaman güven verici bulan, her ırktan, orta sınıfa mensup insanlar vardı, sadece güçlerinin sözcüsü olacak birini arayan tarım işçileri vardı. Hepsinin gözü bana çevrilmişti, hepsini yüzüstü bıraktım. Rol yapmamak için tek seçeneğim kontroldü, ölüme meydan okumaktı. Ama kontrol, güç kazanma ve her an elimde patlayıverecek olan o gücü koruma umudu, beni yoruyordu.

Drama anlayışım başarısız oldu. Benim için gerçek bir kayıptı bu. Dört yıl boyunca bana destek vermiş olan drama, iflas etmişti. Bu özel bir kayıptı; sorumluluk ve görev duygusu önemini kaybetti, saçmalığa dönüştü. Dramayı yaşatma mücadelesi verdim çünkü o giderse yerini ümitsizlik alacaktı; uçsuz bucaksız, terk edilmiş bir sahilde, yaşayan, çürüyen, ölmüş bitkilerin ve canlı ama akılsız bir denizin arasında yürüyen bir çocuğun ümitsizliği. O zamanlar sakin değildim; sükûnet daha sonra, ağır ağır geldi. Drama çökerken öfkeyi tanıdım. Beni sessizleştiren öfke oldu. Ve sessizlik de beni rol yapmaya yönlendirdi.

Millileştirme mi? Londra'ya gidecektim. Heyet gönderme fikri kabul görmüştü; perde arkasında dost düşman herkes bir şeyler yaptı. Yola çıktığım gece kuyum kazılacaktı. Şiddet beslenip kuvvetlenecek, bende geri dönme arzusu bırakmayacaktı. Doğrusunu söylemek gerekirse rahatlamaya başlamıştım; adadan ayrılmaya can atıyordum.

Rahatlama; üzerime çöken ruh hali beni şaşırtıyordu. Gitmek beni daha önce de kurtarmıştı. İşte nihayet, dolambaçlı yollardan arzuma kavuşuyordum: beklenen an ve gerçek. Tabii ki bir geri dönüş olacaktı ama bir ziyaretçi kimliğiyle, bildiğim şeylerin orada bulunacağından emin bir kafayla. Yola çıkmadan önceki zaman dilimi muhteşem bir şeydir. Hazırlıklarımı ağır ağır tamamladım. Brifing toplantısı beni hiç endişelendirmiyordu. Olayları ben yönlendiriyordum; argümanlarım ezberimdeydi. Londra, tavrını açıkça belli etti. Bir heyet kabul edilecekti ama bu heyet bakanla görüşemeyecekti. Londra oyunu bir noktaya kadar oynayarak bize arka çıkıyordu.

Isabella'da, yanmış şeker kamışı tarlalarında hasat zamanıydı, Londra'daysa erken bir bahar vardı. Havaalanımızın bekleme salonunun sıcaklığı ve aydınlığında, her zaman keyif aldığım ve bana seyahat etmek isteyen bir adam görüntüsü veren bir şeyi yaptım; paltomu koluma astım. Havaalanı yolundaki teneke ve ahşap evler, Akdeniz renkleri, tarlalar, ağaçlar, dükkânlar, tahta perdeler, diş macunu ve siyah bira reklamı yapan siyah yüzler, bir daha benimmiş duygusu uyandırmayacaktı. Havaalanında bir gösteri vardı. Bu kusursuzluk beni şaşırttı. Bunlar bizimkilerdi tabii; bizden yanaydılar. Duruma uygun bir

konuşma yaptım. Diğerleri kadar kolay oldu. Son konuşmamdı; üslubumu sonuna kadar korudum. Ardından uçağa bindik, kapılar kapandı ve tarlaların, nehirlerin, yolların, mantığı hiç bu kadar açık görünmemiş yerleşim bölgelerinin üzerinde yükselmeye başladık.

Böylesi bir uğurlamanın ardından Londra havaalanına neredeyse özel bir iniş yaptım. Bu durum, bizimki gibi ülkelerin politikasına gösterilen tavrı hatırlatıp bende hassasiyet yaratabilirdi ama o anki ruh halime uyuyordu. Alanda komisyonumuzun bir temsilcisiyle başkanlığın alt düzey görevlilerinden başka kimse yoktu. Ama dışarıda bir araba, bir şoför ve yolculuğun sonunda da birinci sınıf bir otel beni bekliyordu. Büyük bir şehirde, birinci sınıf bir otele gitmek kadar hoş pek az şey vardır. İnsan, sadece fatura ödeme sorumluluğunu üstlenerek, en lüks biçimde ağırlanır. Etrafında sessiz ama hızlı bir faaliyet sürer ve en küçük bir işaretle hizmetler art arda geliverir. Herkese bir ihtişam dokunmuştur sanki; oda hizmetçisine, sesinin tonu ve aksanı hiç değişmeyen santral kıza, danışmadaki görevlilere, gazete büfesindeki kıza kadar hepsi, bir masal ülkesinin birer parçası gibidir. Ve her şey bir masal ülkesindeymişçesine sürer, ta ki gözünüz, yanıp sönen ışıklarla dolu masasında oturan santral kıza, çamaşırhanede sandalyelerine bezgince yığılmış, yıpranmış üniformalı kişilere, pejmürde yağmurluğuyla gelen solgun suratlı gece görevlisine ilişene kadar. O zaman masal ülkesinin görüntüsü basitleşir, otel bir iş mekânı haline gelir; raflardaki havayolları tarifelerinin cazibesinden kopar, havaalanından dönerken görülenlere benzer evleri hatırlatmaya başlar. İşte bu ayrılma zamanıdır, günlerin tatsız bir şekilde birbirini kovalamaya başladığı noktadır. Ama o zamana, o noktaya kadar otel, şehre büyü saçıyan bir yerdir.

Özgürdüm. Resmî görevlilerle yapmayı planladığı-

mız görüşmelere daha birkaç gün vardı. Yalnızdım. Yardımcılarımın çoğu şehrin değişik köşelerinde kaybolmuştu. Kimi zevk peşindeydi kimi de rom ve sigara gibi armağanlar getirdikleri öğrenci ya da göçmen arkadaşlarını, akrabalarını arıyordu. Büyükşehirde ne de kolay önemsizleşivermişlerdi! Bu şehirdeki geçmişimle aramda bir bağ vardı. Ama bilinçli bir şekilde içimde iptal etmeye çalıştığım da, şimdi otelden keşfettiğim bu şehirdi. Onun cazibesini parçalayıp yok etmiştim; onu yalnızca kişilerden ibaret görmeye başlamıştım; görme yeteneğimi yitirmiştim.

Şimdi bu şehri bir gösteri, altında gölgesiz yürüyebileceğim büyülü ışıklar saçan bir şehir olarak yeniden yaratmaya çalışıyordum. Tütün satan dükkânların o sıcak, keskin ama hoş kokusunu, kurumlu soğuk havanın alacakaranlıktaki kekremsi, sert kokusunu yeniden keşfetmeye çalışıyordum. Bir zamanlar bana kaçışın imkânsız olduğunu öğreten şehirde bir turist olmaya çalışıyordum. Ruh halim uygun olduğu için de bunu başardım. Üç gün süresince tam anlamıyla mutlu oldum. Günler o kadar da boş geçmiyordu. Her gün demir atabileceğim bir olay vardı; bazı işadamlarıyla öğle yemeği, Isabella gazetelerinin Londra temsilcileriyle akşam yemeği ve bodrum kattaki kantininde, gelecekte korktuğu için sinir krizi geçiren yağmurluklu Sandra'nın bana evlenme teklif ettiği Bush House'ta, BBC'nin yurtdışı servisi için kaydedilen bir görüşme.

Ama bir de heyetin işleri vardı. Isabella'dan giderek daha kötü haberler geliyordu. Şiddet olayları artmış, *Daily Telegraph*'taki bir paragrafa bile yansımıştı. Görevlilerle görüşmelerimizi gerçekleştirdik. Bize, daha önce defalarca tekrarladıkları ve söylemelerini beklediğimiz şeyleri söylediler. Açıkça ve özetle, millileştirmenin sonuçlarını önümüze koydular. Bir dakikanın yeterli olaca-

ğı görüşmelerimizi üç güne yaydık ve her gün, Londra gazetelerinin görmezden geldiği basın toplantıları düzenledik. Bana karşı resmî bir saldırganlıktan fazlasının yöneldiğini sezmemin sebebi hayal gücüm müydü? Kişi olarak onaylanmadığımı, bir ırkçı, bir radikal, tehlikeli bir adam, sadece istikrara ihtiyaç duyulurken sorun yaratan biri olarak görüldüğümü hissediyordum.

Üç özgür günüm süresince Isabella'da sertleşen tavırlar Londra'ya da yansımıştı. Hiçbir şey yapamazdım; kendimi oyunumuza adamıştım. Aleyhimizdeki izlenimin güçlenmesine engel olamadım. Resmî görevlilerle görüşmelerimiz başarısızlıkla sonuçlandı. Bakanı görmek için ısrar ettim; yapabileceğim tek şey buydu. Talebim iki kez reddedildi ama ikincisinde, bakanın da bulunacağı bir öğle yemeğine davet edilebileceğim söylendi. Bana düşen son manevra şansını kullandım; Isabella basınının temsilcilerini çağırıp onlara talebimi açıkladım. İki gün sonra, bakanın benimle görüşeceği bildirildi ama heyetimi istemiyordu. Hiç yoktan iyidir, dedim.

Kısa ve aşağılayıcı bir görüşme oldu. Daha önce Londra'ya yaptığım pek çok resmî ziyarette, alçakgönüllü tavırlarına tanık olduğum, aşırı nazik ve hafif aptal bulduğum bu adam, şimdi nezaket gösterecek vakti yokmuş gibi davranıyordu. Davranışları açıkça, oyunumuzun yeteri kadar uzun sürdüğünü ve koloni politikacılarına halkla ilişkiler konusunda yardım etmekten daha önemli işleri olduğunu sezdiriyordu. Yaklaşık kırk beş saniye içinde Isabella hükümetinin aşırı bir davranışının doğurabileceği sonuçlar tablosunu bütün canlılığıyla çizip kendimi azarlanmış hissetmemi sağlayıverdi.

Sonra ben, söyler söylemez başımı ağrıtan bir cümle sarf ettim. Hiç kuşkusuz, bu görüşmeyi hafızamda bu kadar acı verici kılan da buydu. Şöyle dedim: "Bu mesajı halkıma nasıl götürebilirim?" "Halkıma"; karşılığında da

hak ettiğimi aldım tabii. "Halkınıza istediğiniz mesajı götürebilirsiniz," dedi. Bu da görüşmemizin sonu oldu.

Dağılmıştım. Oyuna çok hazırlıksız girmiştım. Bakanın şehrinde bir turist gibi dolaşmıştım. Çaresizlik içinde, dışlanmışlığımı hissederek yenilgi görüntüleriyle oyalanıyordum, oysa etrafımdaki her şey büyümenin, neşenin, yeniden yapılanmanın işaretlerini ve renklerini taşıyordu. Bu şehrin bana verdiği bütün cezaların intikamını alma dileğinin umutsuzluğunu hissediyordum. Bu şehirde yitip kaybolmak ne kolaydı! Eskiden olduğu gibi, bir çocuk, bir öğrenci oluvermek ne kolaydı! O büyümlü ışık neredeydi şimdi? Bu felaket şehirde dolaştım. Yollar hatırladığımdan daha genişti, daha fazla araba, daha keskin bir koku vardı. Palto giymek için fazla sıcaktı, terliyordum. Taksi şoförleriyle dalaştım, garsonlarla ve satıcı kadınlarla kavga ettim. Vakarımı yitirmiştim. İkinci kez büyük umutlar bağladığım şehrin kayıtsızlığıyla ikinci yaklaşmanın içimi kanattığını hissediyordum.

Merhem, hiç umulmadık bir kaynaktan, kendi toprakları da millileştirme tehdidi altında olan Lord Stockwell'den geldi. O kendine özgü, zor anlaşılır yazısıyla – her harfi ayrı ayrı yazardı ama çözmek kolay değildi – beni yemeğe davet eden bir mektup göndermişti. Böyle bir yemeğe katılma düşüncesi pek hoş değildi ama teklifini kabul etmenin politik bir tavır olacağına karar verdim. Belli belirsiz bir resmiyet umuyordum, bakanın, kısa görüşmemizden ona keyifle söz ettiğinden emindim. Bir acılık hissi salgılamaya başladım ve bunun bana bir tür güç verdiğini keşfettim. Yemeğe de, beni başkalarına gücenik kılan bu ruh haliyle gittim. Dram yüklü ruh halim bana karanlık taksinin içinde destek oldu, ilk dolambaçlı yola sapma girişiminde şoföre saldırmaya hazırdım. Esaslı bir sokak gösterisi için kuşanmış bekliyordum. Bu, basitlikten doğan, hem Lord Stockwell hem de

kendinden emin insan tavrı konusundaki cehaletimden kaynaklanan bir tepkiydi. Böyle yapmamam gerektiğini biliyordum; böyle davranmamalıyım. Kendime, dengesizliğime ve kabalığma kendim de şaşıyordum.

Taksi şoförü dolambaçlı yollara sapmadı. Sessizce ayrıldık. Kapıyı çaldım. Solgun, sevimsiz, ifadesiz suratlı bir tür güney Avrupalı tarafından açıldı kapı. O anda bundan başka pek bir şey fark etmedim. Hayatımı buna benzer evlerde geçirmiş gibi hissediyordum kendimi. Kara çamurlara, kırmızı ve aşıboyalı kâhya evlerine ilişkin anılarım, canlanmaları gereken anda silinip gitmişti. Adam paltomu aldı, katladı, öyle bir şey görmeyi hiç ummadığım için bir an beni çok rahatsız eden bir Kalig-hat¹ tablosunun altındaki sandalyenin üzerine koydu. Krishna, mavi tanrı, dimdik durmuş, sol bacağına sağ bacağının önüne atmış, dudaklarında bir flüt, beyaz bir sütçü kıza kur yapıyordu. Bir kapı açıldı, adım yüksek sesle söylendi. Çocukken aldığım eğitimin üzerimde bıraktığı ani bir refleksle, bakışlarımı kadın yüzlerinden kaçırdım; önce küçük bir adam, sonra da bana doğru ilerleyen çok iri bir adam gördüm. Çok uzun boyluydu; kocaman göbeği, düğmeli ceketi yüzünden, iyice belirginleşmişti. Kalın altdudağı aşağı doğru kıvrıktı. Daha ufak tefek, daha hoş birini bekliyordum.

Takdim törenleri yapıldı. Bir kadın sesi yüksek perdeden patladı. Havayla, Londra'yı nasıl bulduğumla ya da Isabella'nın güneşiyle ilgili bir şeyler sordu. Bir şey söyleyemedim. Sesin tonu yüzünden beynimi söylenenlere kapatmıştım. Ruh halim tehlikeli bir biçimde yoğunlaştı. Bu sefer düşman öldürülecekti, hem de çabucak.

Derken Lord Stockwell, "Hiçbir zaman kel kalma-

1. Hindu mitolojisine ait resim. (Ç.N.)

yacağınız kesin," dedi. Ve oda, tekrar gerçeğe döndü. Et-kilendim, mutlu oldum, rahatladım. Bu merheme şid-detle ihtiyacım vardı. Aptalca bir minnet hissine kapıl-dım. Lord Stockwell sözlerine devam etti: "Babanız kel kalmamıştı." Ve beni, taşıdığım isim üzerinde düşünme-ye terk etti. Uzunca bir süre başka bir şey söylemedi.

Sohbeti kadınlar devraldı. Üç kadın vardı; Lady Stockwell, kızı Stella ve bütün gece adının ne olduğunu öğrenemediğim, kırk beş yaşlarında bir kadın. Hiçbir özelliği olmayan yüzüne aşırı özen göstermişti; yine adı-nı ve görevini anlayamadığım küçük adamla birlikteydi. Mutlulukla söylemeliyim ki, benim görevim de onların kulağından kaçmıştı. Zaman zaman bana, nazik ama me-raktan uzak bir ilgi gösteriyor, arada bir de soru soruyor-lardı –Londra'da iş için mi bulunuyordum?– ki bu, için-de bulunduğumuz koşullarda patavatsızlık sayılırdı; ama genellikle Lady Stockwell'le, ortak tanıdıkları ve özel ilgi alanları hakkında sohbet ediyorlardı.

Yemekte Lady Stella'nın yanında oturdum. Tahmi-nime göre yirmili yaşların başındaydı. Babası susunca, beni oyalama görevini üstlenmiş gibi davranmaya başla-dı. Çok zeki bir kızdı. Herhalde onu germiş olmalıyım. Onun, annesinin kalın ama anlaşılır sesinden çok farklı, cıvıldaayan sesine alışmam oldukça uzun zaman aldı çün-kü Stella'ya bakıp konuştuklarını anlamaya çalışırken aslında, ilgiden çok rahatlamak amacıyla annesini dinli-yordum. Stella hafif çılgın birine benziyordu ama hiçbir şeyi değerlendirecek durumda hissetmiyordum kendi-mi. Akşam, bana aşına olmayan bir üslupta yaşanıyordu. Kendimi bitmek bilmeyen şingirtılardan ayırmaya, onun konuşmasına vermeye uğraşıyordum; bu yüzden de, ne kadar güzel olduğunu ancak yemek masasına oturdu-ğumuzda fark ettim. O zaman çok rahatsız oldum, gözleri-mi yüzünde tutamadım. Şeffaflığın güzelliğiymiş karşı-m-

daki; şeffaf bir cilt, renksiz saçlar ve şeffaf gözler. Belki de beni rahatsız eden gözleriydi; parlak mavi gözler bana hep boş ve anlaşılmaz gelmiştir; onlara baktığımda sadece renklerini görebilirim. Başta bu, sonra da o dinlenmesi zor sesi yüzünden beni öfkelen-dirmiş olmalı.

Konuşmaya devam ediyordu. Giderek daha fazla sözcük seçer oldum, böylece sohbet etme imkânımız doğdu. Bana çocukken hangi kitapları okuduğumu soruyordu. Aklıma hemen *Ari Irk ve Göçleri* geldi ama kendimi tuttum. O, çocuk kitaplarıyla ilgileniyordu, ben de Andersen hikâyeleri dışında başka hiçbir şey okumadığımı itiraf etmek zorunda kaldım.

“Henty, Enid Blyton ya da onlara benzer bir şey de mi?”

Kafamı sallamak zorundaydım.

“Peri masalları ya da çocuk şiirleri de mi?”

“Galiba bir keresinde *Pat-a-cake*’i okumuştuk.”

Üzülmüş ve inanmamış gibi bakıyordu. Çocukken okuduğu şeyler onun için önemliydi, aynı çocuk kitaplarını okumamış, aynı çocuk şiirlerini duymamış kişilerin birbirini anlamayacağını savunuyordu.

Lady Stockwell, çocukluğa ve çocuk kitaplarına bu denli tapınmayı onaylamadığını söyledi; ona göre çocuk edebiyatı da ticarileşmişti. Ayrıca bunun “fazla İngiliz” bir şey olduğunu ve –benim söylediklerimden yola çıkarak– benimki gibi toplumların çocukları, “bir an önce” yetişkin kılmak için daha akıllıca cesaretlendirdiklerini düşündüğünü de ekledi.

Stella’nın alnı seyiriyordu. “*Goosey-Goosey Gander*’ı biliyor musunuz?” dedi.

Kafamı salladım.

“*Goosey-Goosey Gander* adım, ben nerede dolaşacağım’ı bilmiyor musunuz?” dedi.

Lady Stockwell, “Bence bütün o hayvanlara elbise

giydirmek iğrenç bir şey. Farbelalar içindeki ayılara, tavşanlara dayanamıyorum,” dedi.

“*Yukarıda mı, aşağıda mı, yoksa karımın odasında mı?*” Gerçekten bilmiyor musunuz?”

“Şu mönülere dayanamıyorum,” dedi kırk beş yaşındaki kadın. “‘Sabah çiyinde toplanmış mantarlar’a ya da benzeri şeylere. Neden sadece ‘mantar’ demiyorlar?”

“Mutlu ineklerden sağılmış süt,” dedi eşi.

“*Mutlu inek, durma, sütünü ver bana,*” diye atıldı Stella. “*Ben de ipek elbisemi vereyim sana.*’ Bunu da mı bilmiyorsunuz?”

“Ben bile bilmiyorum,” dedi Lady Stockwell. “Oxford kitabında okuduğun bir şey olmalı.”

“Onları düzenli olarak çalışmalısın,” dedi Stella, “Müthiş bir cinsellik içeriyorlar.”

Kırk beş yaşındaki kadın, “Ben de sık sık Jack’le Jill’in, edebiyattaki en müstehcen çift olduğunu düşünmüşümdür,” dedi.

“Bilmiyorum,” diye cevap verdi Lady Stockwell. “Çoğunun XVIII. yüzyılda yazıldığını ve gerçek insanları konu aldığını okumuştum.”

“En büyüleyici olanları da en anlamsızları,” dedi Stella.

Bu konuşma süresince, Lord Stockwell’in beni seyrettiğinin farkındaydım. Zaman zaman ben de ona; o kocaman ahlak suratına, dikdörtgen geniş alnının altındaki küçük, huzursuz gözlerine bakıyordum. Bakışlarıma tepki vermiyordu. Sol eli sürekli tabağıyla ağzı arasında gidip gelirken beni seyretmeye devam ediyordu. Fındık yiyen bir adama benziyordu; küçük ekmek kırıntılarını topluyor, ağzına atıyordu sadece ama hareketleri çok abartılıydı. Beni incelemesini mazur gördüm ve babamı, çocukluğumu, kaçırdığım onca kitabı düşündüm. Şarabın ve bendeki kurtuluş duygusunun üstünde bir

şeydi bu. Diyorum ya, akşam pek de aşına olmadığım bir havada geçiyordu.

Bir' daha ancak kadınlar odayı terk ettiğinde konuştu. Hiç olmazsa yapacak bir şey bulmuştu. Brendi ikram etti ama kendi içmedi, puro ikram etti, kimse içmedi. Ekmek kırıntılarını yemeye devam ediyordu.

"Babamla tanıştığınızı bilmiyordum," dedim.

"Onunla iki kez karşılaştım."

Babam hakkında çok az şey biliyordum; çok az şey bilmek istemiştim. Ama Lord Stockwell'in sesinde, benim adıma utanç yaratacak şeylere dokunmayacağını anlatan bir şey vardı.

"İkinci karşılaşmamızda politikayı bırakmıştı," dedi. "Deniz kenarında küçük bir kulübesi vardı. Hem de, gariptir, devlet arazisi üzerinde. Politikayı bırakmıştı ama onu görmek için bekleyenler kapısında kuyruk olmuştu. Bana ne istediğimi sordu, söyleyemedim. O da, 'Pekâlâ, şuraya otur öyleyse,' dedi. Gidip bir köşeye oturdum. Çok etkileyiciydi. O basit insanlar gelip ona sorunlarını anlatıyorlardı. Her zamanki şeyler işte; iş sorunları, hastalık, ölüm. Onlar konuşurken baban hep başka bir şey yapıyordu ama sonunda birkaç kelime, bazen de bir cümle söylüyordu. Olağanüstü bir şeydi. Orada öyle oturup buna şahitlik etmek beni öyle rahatlatmıştı ki, oradan ayrılamadım."

"Gerçekten olağanüstü," dedi küçük adam.

Kendimi rahatsız hissediyordum. "Nasıl şeyler söyledi?" diye sordum.

Lord Stockwell'in alnı da, tıpkı kızınunki gibi seyirdi. "Bazı şeyler basittir, bayağıdır. Ama bazı insanlar, sana onları yaşatır yine de." Gülümsedi; gülümsemek ona yakışmadı. "Tıpkı karayolları kanunu gibi. Yola çıkıncaya kadar işe yaramaz. Çıkınca mantıktan daha fazla anlam kazanır." Onu hayal kırıklığına uğrattığımı hissedebiliyordum.

Vakur görünmeye çalışarak, "Babamı o günlerde çok az gördüm," dedim.

"Normal. Sana onun hakkında başka bir şey daha söyleyeyim. Onu ikinci görüşümde sadece sarı bir *dhoti*'ye bürünmüştü. Göğsü çıplaktı. Teninde bir parıltı vardı."

Bir süre sessizce oturduk. Sonra sohbet başka konulara kaydı. İzin isteyip tuvalete gittim. Kendimi hastalanacakmış gibi hissediyordum ama geçici bir baygınlıktı bu. O küçük odada yeniden kendime gelirken, yalnızlığımı ağlayabilirdim.

Evden ayrılmadan az önce Lady Stella, "Bir dakika," dedi. Koşarak odadan çıktı ve *Oxford Çocuk Şiirleri Kitabı*'yla geri döndü. "Şuna bir göz atın. Nasıl bulduğunuzu öğrenmek isterim." Kitabı almamak için biraz direndim, Londra'da çok az kalacağımı, iade etmenin zor olabileceğini söyledim. "Çok mu meşgulsünüz? Yarın ya da öbür gün geri getiremez misiniz?" dedi. Bu kadarını hiç beklemiyordum, gururum fazlasıyla okşanmıştı. İçimde geçmişle, büyümlü ışığın şehriyle bir bağ kuruluverdi. Öğle yemeği için sözleştik. Kendine ait bir dairesi vardı, bana telefon numarasını verdi.

Otele yürüyerek ve soğuk, kurumlu havayı koklayarak döndüm. Gökyüzü alçalmıştı sanki, sokak seviyesinin biraz üstünde sokak lambalarının ve dükkân vitrinlerinin ışıkları vardı. Şehrin üstü örtülmüş gibiydi, teşhir ediliyormuş hissi duymuyordum. Etrafımda gökyüzü parlıyordu. Büyük ihtimalle, farklı nedenlerle Isabella'da da parlıyordu. Gece yarısını geçmişti. Şu anki ruh halimin bağlandığı geçmişte, şehir bu saatte sakin olurdu oysa şimdi sokaklar, karanlıkta kırmızı stop lambaları birer uyarı ışığı gibi görünen arabaların homurtularıyla doluydu. Ama bu bir şeyi değiştirmiyordu.

Elimde, hacmi ve verdiği hisle garip bir yoğunluk ve akademik bir hava taşıyan *Oxford Çocuk Şiirleri Kita-*

bi'ni tutarak otelin masal dünyasına girdim. Sıcak bir banyo yaptım, her akşam vakumlu bir şişede beni bekleyen sıcak süttten birkaç yudum içtim. Okumaya başladım. Bana buyurulduğu gibi, bir çocuk gibi okuyordum. Çabaya gerek yoktu. *Kim gelmiş? Bir asker. Ne istiyor? Bir kupa bira.* Ruhum yatışmıştı. Bir süre sonra hüznünlendim ama mutlu bir şekilde, bu kükreyen kırmızı şehirde yemyeşil köylerin, atlıların, sütçü kızların, panayır-
ların, sepetlerdeki yumurtaların, Londra yolculuğu yapan köylülerin yok oluşuna değil, o berrak, o açık dünya görüşünden yoksun kalışıma hüznünlendim. İkisine de hiçbir zaman sahip olamamıştım; ne keyifli bir vizyona ne de düzenli bir dünyaya.

*Ama temizlenip de,
İnsan içine çıkacak hale gelince,
Bir hanımefendi gibi giyinip,
Dans edecek, yeşillikler üstünde.*

"Winnie the Pooh, ha?" dedim, kitabı geri verirken. "Kitapçılarda sık sık görmüş ve söz edildiğini duymuştum ama itiraf edeyim ki, hiç okumadım. Herhalde adı bana itici geldiğinden."

"*Ther Pooh*," dedi Stella.

"*Ther Pooh* mu?"

"Anlamıyor musun? Galiba sana okumam gereken bir şey de bu." Oturdu ve çarşafı göğüslerinin üzerine kadar çekti. "Hazır mısın? Öyleyse başlıyorum."

Heyet Isabella'ya geri dönmüştü, ben Londra'da kaldım. Artık olayları açıklamaya çalışmayacağım, sadece olanları anlatacağım. Ünümden geriye ne kaldıysa onun da mahvolduğu sekiz gün boyunca, Londra'da, ilk buluşmamızda Stella'nın davranışlarında keşfettiğim şeye tutunup kaldım. Başta bunun çılgınlık olduğunu düşün-

müştüm, evet, bir tür çılgınlıktı. Tıpkı Sandra'da bulduğuma benzeyen ama Sandra'nın acısını taşımayan bir keyif alma kapasitesiydi. Bir kayıtsızlıktı. Sandra'nın arada bir hissettiklerinden çok daha fazlasıydı. Şehre bakmanın ve içinde bulunmanın, onunla başa çıkabiliyor, onu bir dizi farklı ve mükemmel zevk için organize edebiliyor görünmenin bir yoluydu. Bir daha geri dönmeyeceğini bildiğim için bitirmekten korktuğum o ruh haline asılı kalmaktı. Bir zamanlar aradığım şehrin kendini yaratması, beklenmedik bir tamamlanmaydı. Belki Stella'nın davranışlarına ve yeteneklerine kanmıştım. Belki de bunlar onun sınıfı insanlara özgü şeylerdi ama öyle bile olsa, isteyerek kanmıştım.

Bütün bunların bedelinin, öğleden sonraları, onun dairesinde ödenmesi gerekiyordu. Başkalarının cinsel kapasitelerine ilişkin bilgilerimi kitaplardan edinmiştim. Bu bilgilere dayanarak benden aşırı taleplerde bulunduğu söyleyemem ama şimdiye kadar, cinsellik açısından cephanemin kısıtlı ve güvenilmez olduğunu açıkça ifade edebilecek çok şey anlattığıma inanıyorum. Aslında kapalı perdeler ardındaki o ikindilerden ürküyordum; sonunda beni sürükleyip götürüyorlardı sanki. Evine ikinci ziyaretimde başladı; bana bazı hikâyeler anlatacağına söz vermişti. Üzerinde kapitone bir sabahlık ya da gecelik vardı. Onu alnından hafifçe öptüm. Tatsız, yanık bir koku; kuaförden yeni gelmişti. İfadesi değişmedi, ben de onun teslimiyetine hazır değildim. Birden, "Yatağa gidelim mi?" dedi. Sakin, çocuksu sesiyle teklifi arasındaki tezat beni sarsmıştı; ama sesinin tonu yabancı değildi, hatırlıyordum. "Sana açık saçık resimlerimi göstereyim mi?" Bu cümlede de aynı kurnazlık vardı. Reddetmek mümkün değildi.

Sevişmemiz normal ölçülerde ve o öğleden sonraya uygun biçimde gerçekleşti. İki bölüme ayrılmıştı. İlk bö-

lüm bana adanmıştı, ikincisini ise Stella kendisi için istemişti. İlk bölümde yan yatıyordu ve pasifti. İkinci bölümde üzerime tırmandı, ellerini yatağa ya da baldırlarıma dayadı; vücudunu geriye atarak hiç durmadan hareket ediyordu; gözleri kapalıydı, teni nemlenmişti. Hiç ses çıkarmıyordu; sadece bir kez kendi kendine konuşmuş gibi, “Vücutlar ne harika şeyler, değil mi?” dedi. O zaman görüşünü paylaşmadım ama sonradan sözlerinin açıklığına ve dürüstlüğüne hayran kaldım. Vücudunu geriye attığında göğüsleri ne kadar küçüktü! Özel bir cinnet ânı yaşıyor gibiydi, ben orada yoktum sanki. Biraz korkutucuydu. Benim için bu konuşmasız, uzun ikinci bölüm işkenceden farksızdı. Aklımı başka konulara verdim. Yatağın yanındaki sehpanın üzerinde duran büyük, resimli kitabı alırken –Tutankhamon’un mezarındaki hazinelerle ilgiliydi, yanılmıyorsam– ve sadece kafamdan konuştuğumu sanırken, şöyle söylediğimi duydum: “Demek bu da var sende?” Cevabını ani ve hafif bir tokatla aldım. Kitabı yerine bıraktım.

Giderek ağırlaşan bir kalple, daha ağır şeylerle yüz yüze geleceğim ânın çok yakın olduğunu bilerek, Pooh’nun, Eeyore’un ve Pigret’in maceralarını dinledim. Ve o an geldi. Çarşaf atıldı, kitap kenara kondu; ben sabırla sırtüstü yattım. Kitap uzanabileceğim mesafedeydi; sessizce okumaya devam etmeme izin verilmesinden başka bir şey istemiyordum. Kapağını inceledim. Hâlâ beynimde kazılı duruyor ve onu ne zaman görsem, şu anda kendini yoksunluk olarak tanımlayan bir hisse kapılıp rahatsız oluyorum. Derken, olmasından korktuğum, kaçınılmaz şey gerçekleşti. Gücüm tükenmeye başladı. Üzerimdeki figürün cinneti çok dokunaklıydı; ona yardım edebilmeyi diledim. Sonra, güçsüzlüğüm kendini kesin bir şekilde ilan edince, çocuksu yüz hayal kırıklığı ve bağışlamaz bir öfkeyle kaplandı. Bu da son demekti.

Hiçbir ilişki, özellikle de bizimki gibi, oyunu andıran bir ilişki, böyle bir başarısızlıktan sonra düzelmez.

Gerçekten gitme vakti gelmişti; hayaller şehrinden, artık bir masal ülkesi olmayan otelden ayrılma vaktiydi. Ama Stella'nın *Pooh Köşesindeki Ev*'i otelime göndermesi ince bir düşünceydi.

Gitme vaktiydi ama Isabella'ya dönmemi gerektiren bir durum yoktu. Yine de bunu çok geç fark ettim; uçagımızın adaya inişinden birkaç dakika önce, emniyet kemerlerimizi bağlarken. Şehir ve kar, ada ve deniz; biri ancak diğeriyle değiştirilebilirdi. Kafam çalışmaya başladı; ayrılış bir varışı işaret ediyordu. Sakindim. Bu, kriz anlarında pek çok kişiye gelen bir sükûnetti; hâlâ da Stella'nın deneyim kazanmak için yaptıklarının, belki de sınıfına ya da ırkına özgü bir yetenek olan o özel kibirinin, var olanın devam edeceğinden emin tavrının etkisi altındaydım. Tatmin kendi yanılgılarını yaratır. Sandra o çok özlediği zenginliğe karşı dikkatsiz davranmıştı, ben de nihayet göze çarpmaya başladığım şehire rahatça sırt çeviriyordum. Ancak havaalanında tam zamanında kendimi bulduğum havaalanında sükûnetimin farkına vardım. Ve derhal onu sorgulamaya başladım. Hata! Sorgulama, kendini sına, güven tazeleme; bu işlemler hızla süreklilik kazandı ve o tanıdık nevroz sürecine yeniden girme korkusuna kapıldım. O zaman, üzerimde etkili olan sadece bu korku gibi gelmişti. Korkuyordum ve korkumda haklı olduğumu görüyordum. Birkaç dakika içinde dünyam yıkıldı –daha yeni bütünleşmişti– ve sükûnetim yok oldu.

O zaman bile kendi kendime, Isabella'ya dönmem gerekli miydi, diye sormadım. Sadece geciktirmek, yolumu uzatmak, bir anlık bir kaçış yaşamak istiyordum. Sükûnetime, artık beni ilgilendiren tek şey olan o berrak dünya görüşüne yeniden kavuşmaya can atıyordum. Bunun dışında her şey önemini yitirmişti; Stella da, Isabella da, orada beni bekleyen şeyler de. Şehirde bir öğrenciydim yine. Yeni görüntülere, yeni manzaralara, aşına olmayan bir dile ihtiyacım vardı. Kar fırtınası altındaki kuzey İspanya'ya, beyazlaşan kahverengi topraklara, birden loşlaşan ışıklara, güneşli bir sabahta yeşil, sarı ve puslu Provence'a, ağır bir kaşık sayesinde dengede duran büyük yataklı vagon kupasına.

Mola; havayolu reklamlarındaki kelime karşıma çıkıverdi. O aşamada kolay değildi ama cinnetim, uyandıracağım tepkiyi duymazdan geldi ve zorlukları yenmemi sağladı. Birkaç saat sonra sanki rüyadaymış gibi, tuhaf bir sessizlikte, sanki ikinci, üçüncü, dördüncü kez üzerinde bir şeyler yaşadığım ya da tanık olduğum hissi veren mahalleleriyle, tanıdık yanlarına ilişkin küçük ipuçları veren köşeleriyle gerçekliği bozan bir şehrin sokaklarında dolaşıyordum. İlk kez on yıl önce tattığım içkileri içtim, mideme aynı ağırlıkla oturan aynı iştah açıcı şeyleri atıştırdım. Tanıdık desenli yer karolarının üzerinde gözüme ilişiveren talaşlar, karanlık bir köşedeki göz yorucu floresan lambası, bir yüz, kısmen anlayabildiğim bir dilde bölük pörçük konuşmalar sayesinde, huzursuzluğum tamamlandı. Havayolları görevlileri beni o gün ikinci kez deli etmişti. Ama o gün Isabella'ya uçak yoktu. Yarın? Evet; biletime yeni bir etiket yapıştırıldı. Önümde on altı saatlik bir bekleyiş vardı.

Kitapçılara gittim ve satış elemanlarının dikkatini fazlasıyla çekinceye kadar ülkenin klasiklerinin edinilmesi güç, pahalı baskılarını inceledim. Sonra dükkânlar

bile kapandı, sokaklarda beni oyalayacak bir şey kalmadı. Otelde, lobide, odamda oyalandım. Krem renkli çağrı düğmelerinden birinin üstünde sakın bakışlı, düztaban bir hizmetçi, diğerinde de elinde bir tepsiyle, ceketinin eteklerini uçuşturarak koşan bir garson figürü vardı. Lezzet vaadi! Canımın istemediği yiyecekler ve bitiremediğim içkiler için düğmeye bastım. Otel hizmetlilerini bitap düşürdüm. Bir duş alıp yattım. Bir süre sonra kalktığımda saat daha dokuzdu. Bir çabayla giyinip yeniden sokaklara çıktım.

Küçük, tuğlalı barlarda, yorgun barmenlerin elinden küçük içkiler içtim; her biri midemdeki ağırlığı biraz daha artırdı. Sokakların sonundaki bir kavşak, bir bina, bir yokuş, bir dönemeç; hatırlanan bir yer. Önümde ağır ağır yürüyen bir kadın, bir kafenin girişine saptı. Hatıralar canlandı; kadını takip edip döner kapıdan içeri girdim. İçkiden fazla bir şeye ihtiyacım vardı. Çok yorgundum, aradığım son şey içkiydi. Ama midem eski bir heyecanla hafifledi. Buraya, bu ışığa; alçak masaların ve sandalyelerin, yarısı dolu ince bardakların, kruvaze ceketli, yalnız genç erkekler ile ikili üçlü gruplar halinde oturan, özenle makyaj yapmış, sakın, becerilerini, enerjilerini gizleyen kadınların bulunduğu bu yere yönlendirildiğimi hissettim.

Böyle yerlere yüzler için giderim. Vücut beni ilgilendirmez çünkü vücutlar birbirine çok benzer. Duyduğum heyecan yeterlidir, ardından gelen, ahlaksızlık ya da -garip ama- görev duygusudur. Diğerleri kadar hantal bir bedene bağlı olmasına rağmen, taze, çekici ve bu ülke için alışılmadık derecede ince görünen bir yüze doğru gittim. Bütün bu tür kadınlar gibi, arkadaş canlısı ve nazikti; kafeden çıkıp yürüyerek otele giderken, dışarıdan bakan birine iki eski dost olduğumuz izlenimi verecek kadar rahat bir tavırla şundan bundan söz etti. Şakacı

tavır, otelde bile münasebetsiz kaçmadı. Danışmadaki zayıf, yaşlı kadın, kolalı önlüğünün içindeki sert işkadını havasına rağmen onu coşkuyla selamladı. Onu yeniden gördüğüne çok sevindiğini, çok iyi bulduğunu söyledi, kendini daha iyi hissedip hissetmediğini sordu. O da çok daha iyi olduğunu belirtti. Danışmadaki kadın, imzaladığım defteri inceleyerek hiç şaşırmadığını söylerken, arkadaşşıma şakacı bir tavırla daha önceki kederli hali yüzünden serzenişte bulundu ve şartlar ne olursa olsun, her şeyi Tanrı'ya bırakmanın daha akıllıca olduğunu da ekledi. Loş bir ışıkla aydınlanan halı kaplı merdivenlerden yukarı çıktık. Bana hiçbir şey söylenmemişti ama bu otelde çalışan hanımların, müşterilerinin müşterilerini görmezden gelmek gibi nazik bir âdetleri vardı. Gülümseyen arkadaşım, hastalık konusu açıldığında kapıldığım sessiz korkuyu anlayışla karşılayıp zayıfladığını açıkladı. Komik bir yüz ifadesi takındı, ellerini iki yana açarak eskiden sadece şişman değil, dev gibi olduğunu söyledi.

Perdeleri çekilmiş oda sıcaktı, kırmızı abajurlar odaya samimi bir hava veriyordu ama bir yandan da parlak beyaz lavabo, lekesiz klozetin yanına asılmış iki küçük havlu ve katlanıp yatağın ayakucuna konmuş diğer havlular yüzünden bir ameliyathaneyi hatırlatıyordu. Arkadaşıma, kafede gülerek yaptığımız pazarlık sonucu karşılıklı kabul ettiğimiz ücreti ödedim. Yanağımı okşadı ve aslında parayı önceden almaktan hoşlanmadığını –fazla modern ve açgözlü bir tavırdı– ama bazı tatsız tecrübeler yaşamış olduğunu söyledi. Bu nezaketi hoşuma gitti. Büyük ihtimalle ona ödediğim paranın bir kısmını danışmadaki kadına vermek üzere odadan çıktı; aralarında canlı bir konuşma geçtiğini duydum. Az sonra da nedense nefes nefese geri döndü ve bir çocuk gibi, ortadan kaybolduğu için özür diledi. Çoktan soyunmuş ve yatağın üzerine uzanmıştım. Ne kadar yorgun olduğumu

fark etmeye başıyordum. Bu sıcak, ameliyathanemsi oda-ya girerken duyduğum heyecan sönmüştü ve karşımdaki genç kadının –genç olduğunu o an fark ettim– beni mutlu etmek isteyen gülüşü uzak, biraz dokunaklı, biraz da saçma geldi.

Üzerinden elbisesini çıkardığında –dikkatle bir sandalyenin arkasına astı– birdenbire, sandığımdan daha iri olduğunu fark ettim. Ülkenin cömert standartlarını bile aşıyordu. Kolları geniş ve sarkıktı. Memeleri sıkıca yukarı kaldırılmış ve göğüs kafesine iyice bastırılmıştı ama o halde bile iri ve dolgun görünüyordu. O memeler, arkadaşımın kahkahaya dönüşen iç çekişiyle serbest kaldı, bir çağlayanın suları gibi aşağı düşüverdi. Çok iriydiler, çok kabaydılar; bomboş iki torbaya benziyorlardı, yine de uçlarında –ki tek biçimli yerleri onlardı– biraz cevher var gibiydi. Bağlarından, fazlalıklarından kurtuldu, kendini özgür bıraktı. Soyunuk, bereli, buruşuk etler, kontrolden çıkıp her yanına düşüverdi. Memeleriyle karnının arasındaki bölüm geniş, sarkık ve kabuk kabuktu, gamzeli gevşek karnı sönmüş bir balona benziyor, bacaklarını çevreleyen ve su torbacıklarını andıran kıvrımlar da kabaran hamur gibi titreşiyordu. İğrençti, trajikti, açlık çeken zayıf bir kızın gülümseyen yüzünü takınmış bir cehennem figürünü andırıyordu. Eti tarafından işkenceye maruz kaldığı için etine ilişkin bilgi sunuyordu. *Şişko, şişko*, deyip duruyordu; trajik bir ifadeyle gülümseyerek ve nezaket, merhamet benim yerime cevap veriyordu: *Hayır, hayır*. Ona asla dokunmayacağımı biliyor ve bana dokunmasından korkuyordum. Hiç kıpırdamadım. Et, et, diye düşünüyordum; nasıl hor görebilirdim? Hatta nasıl yargılayabilirdim? Bedenini bideden kaldırdı ve yatağın üzerine oturdu, akışkan görünümlü etleri yanlara düştü, memeleri, baldır diye geçinen yerlere dokunuyordu. Gözlerimi kapadım ve bekledim.

Gelen nemli, kaba, boğucu bir sarılma değil, kelimelerin en yumuşakları, kelimelerin en tatlıları, meme uçlarımda bir sürtünme hissi –sürtünenler o memeler miydi acaba?– ve çevrelerinde daireler çizen tınak dokunuşlarıydı. Ben ona hiç dokunmadım, ellerim hâlâ iki yanımda duruyordu. Yine de kendimi teslim ediyordum; yargılamayı bırakıyordum. Tınaklar, dil, soluklar ve dudaklar, bu bedensiz keşfin araçlarıydı. Göğsümden aşağı doğru iki hafif çizgi çekildi, karnımın yan tarafına hızlı bir dil dokundu, gergin karın kaslarım titredi, dalgalandı ve eridi. Keşif, aşağı doğru devam ediyordu, akışkan sesler ve nefesler arasında konsantre olma çabasına, dünyayı dışarıda bırakmaya gerek kalmamıştı. Yargım sönüp gitmiş, yerini acı veren bir duygu almıştı. Et, et; ama onu giderek daha az fark eder olmuştum. Karın üstü çevrildim, keşif aynı araçlarla devam ediyordu. Benliğim çözülmeye başlamıştı; kat kat ayrışlıyordu sanki. Geride sadece, ne zevke ne acıya duyarlı, nötr bir algı hücresi kalana kadar inceldi, inceldi. Hâlâ var olmasının tek nedeni de, giderek hafiflese de hissedilebilen keşifti çünkü hayatın tek kanıtı buydu; algı sadece zamana –ki zaman, ayrıca kâinattı– en küçük birimine kadar tepki veriyordu. Uzadıkça uzayan, uzatıldıkça uzatılan bir andı bu. Boşalma söz konusu olamazdı; meyvesiz rahatlamayla birlikte algının tekrar genişlediği, kendini uzatılmış bir dehşet olarak tanımlayan bir andı bu. Bana kalan bu an işte. Üç yıl sonra onu, o sonsuzluk, dehşet, teselli ânını kendi isteğimle geri çağırabiliyorum. O zavallı, iğrenç et yığını aracılığıyla eti tanıdım, et aracılığıyla etin ötesine geçtim.

Ne var ki yanımdaki ucube üzüntülüydü. İsterik gülüşü, yerini gözyaşlarına bırakmıştı; benim başarısızlığım yüzünden kendini suçluyordu. Onu yatıştırdım; o an çok samimiydim. Göğüslerini ve göbeğini kaldırarak, *Şişko, şişko*, dedi, ben de, *Hayır, hayır*, dedim. Tekrar gülüm-

semeye başladı, ağzını çalkaladı, yüzünü boyadı, saçlarını düzeltti. Onun dilinde yarım yamalak konuştuk. Söylediğim bir şeyi yanlış anladı. Sanki bir soruya cevap verirmiş gibi, "O anlarda gözlerimi hiç açmam, hiç düşünmem," dedi. Konuşamayacak kadar etkilenmiştim. Bakışlarımda aşağılama ya da yargılama olmaksızın, kafeye dönmek için vücudunu yeniden toparlayışını seyrettim; onun için yapabileceğim tek şey buydu. Onunla döner kapıya kadar yürüdüm. Yukarıda bir saatten az kalmıştık.

O gece otelde bir bulantı hissiyle uyandım. Banyoya koşar koşmaz, günün bütün sindirilmemiş yiyecekleriyle içeceklerini kustum. Midem kasılıyordu, kendimi kötü hissediyordum. Plastik düğmenin üzerindeki hizmetçi hâlâ bana bakıyor, garson da hâlâ koşuyordu. Ama saat üçü geçiyordu, otel sessizliğe gömülmüştü. Sabahı beklemeye başladım. Rahatsız bir uykuda bir dizi rüya görmüştüm; kiminde sırtüstü kiminde yüzüstü bir halde, bir Londra sokağında ya da kırmızı metro trenlerinin çapraz hatları üzerinde mekik dokuduğu bir tünelde bulmuştum kendimi. Trenlerin arkasında Sally'yi, Sandra'yı, babamı, Lord Stockwell'i görüyordum; ben onlara doğru gidemediğim için yanıma gelmeye çalışıyorlardı. Uyuyup uyanarak hayal şehrin aydınlanmasını beklerken, bilinenle bilinmeyen, hatırayla hayal birbirine karıştı. Ortalık ışıdığı anda bitkin ve hastaydım. Mola süresi bitmişti. Kalkıp başka bir ayrılış için hazırlanmam gerekiyordu.

Dönüşüm sessiz oldu. Beklenmiyordum. Dönüş yolunu uzatmam, ortadan yok olduğum ya da kaçtığım yolunda söylentilerin çıkmasına sebep olmuştu. Bu yüzden sıradan biri gibi davrandım, bir taksiye binip Roma evine gittim. Uyumak istiyordum. Araba yolculuğu hızlı olmuştu; daha sonra, pek de haksız sayılmayacak bir şekilde dönüşümün sinsice olduğu söylenecekti. Gerçekten de, dayanmak için dikkat çekmeye ve dramaya ihtiyaç duyduğum bir adada, yalnız kalmaktan duyduğum keyif beni bile şaşırtmıştı. Bir süre imkânsız, istifa edip sessizliğe gömülerek bu keyfi uzatmayı düşünerek oyalandım. Ama bizimki gibi bir politik hayatın doğasında, böyle bir şey söz konusu değildi.

Fazla uzun süre yalnız kalmama izin verilmedi. Dönüşüm haberi hemen yayıldı. Sobalı evimin önünde bir koruma polisi bekliyordu. Bu koruma gerekliydi. Verdiğim mola, beni havaalanında karşılamak için düzenlenen töreni aksatmış, bu da halkı kızdırmıştı. O törende bir açıklama yapıp soruları cevaplamama izin verileceğini öğrendim; bu da gösterinin bir parçası olacaktı. Ama şimdi, aceleyle düzenlenen toplantıda konuşmama izin verilmiyordu. Davet bile edilmemiştim.

Bu toplantıda benim aleyhime çok büyük, çelişkili

ama tatmin edici suçlamalar yöneltildi. Özel hayatım, para kazanma yöntemlerim, Carippleville'in ortaya çıkışındaki ırkçı dışlamalarım, Sandra'yla evliliğim, Wendy'yle ilişkim, Stella'yla kaçamağım, hepsi beni halkın gözünden düşürmek için kullanıldı. Millileştirme konusunda ülkemi satmıştım, sıkıntılar karşısında kendimi çapkınlığa vermiştim. Öte yandan, özellikle Asyalılara çıkar sağlayacak olan millileştirmeyi ısrarla savunmam, kendi gücümü garantiye alabilmek için ırk ayrımı yapma girişimi olarak değerlendirilmişti. Ezilmişliğe karşı her zaman kaçamak tavırlar sergilemiştim. Harekete katılmış, onun yaratılmasına yardım etmiştim ama onun temsil ettiği şeyleri yok etmeye çabalamıştım. Hatta polisin kontrolünü de ele geçirmeye çalışmış ve gizlice, teşkilatın İngilizlerin yönetiminde kalması gerektiğini yaymıştım. Dediğim gibi, çok ağır suçlamalardı bunlar. Halka açık bir toplantının isteri ortamında, herhalde daha da etkili olmuşlardı. Bütün bunlara mantıklı cevaplar vermek zordu, özellikle de böyle zayıf bir konumdayken; çünkü içlerinde pek çok doğrular da vardı. Böylesi ithamlar, ancak güçlü bir konumda ve bir meydan okumayla cevaplandırılabilirdi.

Ama benim cevabımla ilgilenen yoktu. Bir ay içinde, bütün gücümü tüketmiştim. Bir ay içinde gözden düşmüştüm. Gazeteler hürdü ama kimse beni destekleyen bir tek söz etmedi. Bana yönelik herhangi bir kısıtlama da konmamıştı ama Roma evine kimse gelmiyordu, ben de evden hiç çıkmıyordum. Drama yaratmıştık; gücün ve incinebilirliğin farkına varış, kırılmaya karşı isteksizlik yaratmıştık. Annem, kız kardeşlerim ve çocukları beni görmeye geldi. Havuzda sular sıçratarak oynadık. Bana tanınan bu garip mahremiyetin içinde, her sabah, gazeteleri dolduran kabahatlerimi sıradan bir vatandaş gibi okuyordum. Çok geçmeden kendi adımı görünce tepki

vermez oldum; adım, kendimi bağıladığım bir şey olmaktan çıkmıştı artık. Başkalarının kaderlerini izlemeye başladım. Wendy'nin Montreal'de Fransız isimli biriyle nişanlandığını okudum. Bir de muhabbet yüklü bir fotoğraf vardı. Ortalama bir hayal, kurtuluş!

Browne'a yazmıştım. Cevap vermemişti. Şimdi, gazeteleri okurken, onun sessizliklerine yeterince önem vermemiş olduğumu hissediyordum. Beni mahkûm eden toplantıya katılmamıştı. Birbirimize çok yakın olduğumuz yolundaki belli belirsiz imalar yüzünden çağırılmamış olduğu çıkıyordu ortaya. Isabella'ya dönüşümün yalnızca gereksiz değil, ayrılışımdan bile daha sorumsuz bir davranış olduğunu gördüm.

Browne'u, kendi yarattığımız, yüzü olmayan insanlarla rekabet ederken, o kısır kaderden kurtulmayı beceremeyen siyah bir halk lideri olarak görmüştüm. Ben geri dönsem de, dönmesem de bu rekabet, yine aynı düzeyde devam edecek, hareketimizin içinde iktidar yeniden tanımlanacak ve gerçek sahipleri ortaya çıkacaktı. Yer aldığım bütün gazete köşelerinde işi bitmiş biri olarak nitelendiriliyordum. Ama geri dönmekle, güzel ve züppe bir Asyalı olarak kendimi olayların pasif merkezine yerleştirmekle mücadeleye bir tür yön vermiştim. Benim varlığım, mücadeleyi daha makul kılıyor, kişilik savaşı olmaktan çıkarıyordu. Mücadelenin benim dışımda oluşacak koşullarını belirliyor, yüzü olmayanların düzeni bozarak kendi güçlerini sergileyebilecekleri bir yöntemi öneriyordu. Huzursuzluklara her zaman sempatiyle yaklaşmış olan dış basınsa bunu onaylıyordu! Ne yapabilir dim? Koruma polisim vardı. Roma evimde kaldım.

Gelen, afetin –küçük bir toprak parçası üzerindeki açık bir ırk çatışmasını tanımlayacak başka sözcük bulamıyorum– sorumluluğunun büyük kısmını üstlenmek zorundayım. Bu sorumluluk o sakın sabahta bu köle ada-

sına dönüş ânımla başladı, adadan son ayrılışıma kadar sürdü. Suçu kabullenmek harekete geçmekten daha kolay ve bazı açılardan daha tatmin edici diye, suçu üzerime almaya çalıştığımı sanmayın. Bu tür düzensizliklerin içinden çıkıp zirveye yükselen ve kısa zaferler yaşayan, yüzü olmayan kişiler asla suçlu değildir. Onlar, içten gelen ve tedavisi olmayan bir kederle oynarlar. O keder tarafından yaratılmışlardır ve onun birer parçasıdır. Aynı şey, arkalarından gelecekler için de geçerli olacaktır.

Kendini fiziksel olarak emniyete almış, binlerce mil ötede, akşam yemeklerini koruyucularımız olarak kabul ettiğimiz bir kadınla bir erkeğin portreleri altında yediğim bir banliyö otelinde sığınak bulmuş birinin soğukkanlılığıyla konuştuğumu da sanmayın. Aylaklığım ve budalalığım zalimlik kertesindeydi. Ama bu zulmün çaresiz seyircisiydim sadece. Çaresizdim; ama o sıralar suçluluk duyduğumu söyleyemem. Yaşadım; gün geçirdim. Roma evindeki çark dönmeye devam etti. Yüzme havuzundaki su sürekli değişti, sürekli filtreden geçti. Motor otuz altı saat çalışmasa, derinliklerden gelen ışıkla sürekli dalgalanan mavi sular durgunlaşıyor, minik bitki kalıntıları yüzünden, bulanık yeşil bir renk ve orman ortasındaki bir gölün yüzeyi gibi donuk bir görünüm kazanıyordu. Bu yüzden fiskiye her durmadan çalışıyordu, ben de her sabah onların arkasında, gölgelik bir yerde kahvaltı masama oturup –avokado, kızarmış ekmek, tarçın kokulu çikolata, beyaz masa örtüsü, ütülü beyaz peçete, küçük bir vazoda taze çiçekler– gazetelerimi okuyordum.

Örgütlü şiddet başladığında; öfke, korku ve zulümden çılgına dönmüş ve kendilerini benim tarafımdan ihanete uğramış saydıkları halde, içinde bulundukları durumda gidebilecek başka kimseleri olmayan insanlar, şehrin sokaklarından akın akın Roma evine gelip tecavü-

ze uğramış kadın ve çocuklara, ahşap evlerinde diri diri yakılan ailelere ilişkin acılı Asyalı hikâyeler anlattıklarında gözlerimi kapadım ve dünyanın sonuna doğru giden atlıları düşündüm. Fiziksel acının ayrıntıları içimi yakıyordu. Bir zamanlar, Japon savaş esirleri kampıyla ilgili bir kitapta; gözleri bağlı, dizlerinin üzerine çökmüş, yurdundan çok uzakta boynunun vurulmasını bekleyen bir Avustralyalının fotoğrafını görmüştüm. Kapıldığım o anı korkuyla, fotoğrafın ortasındaki o figürü çok kahraman biri, o ânı da çok mahrem bir an olarak değerlendirmiştim. Bu mahremiyet onun, cellatlarının'alaycılığıyla alay etmesini sağlıyordu sanki. Muhbirlerime, bana ayrıntı vermemelerini söyledim. Kendime sunduğum teselli onlara yönelterek, "Bunun bir gazetedeki, bir kitaptaki bir olay olduğunu düşünün. Bana isimleri bildirmeyin, kaç kişinin öldüğünü söylemeyin. Bunların yerine, 'Ayaklanmalar oldu, kayıplar söz konusu,' deyin," dedim.

Zavallı bir adam üzerinde kan ve ince saç telleri –muhtemelen bir çocuğa aitti– olan, yapış yapış ve lekeli bir taş getirmişti. Bu delille, bu tanıkla ne yapabiliirdim? Dünyayı benim gözlerimle görmesini istedim, onu benimle birlikte boş dünyanın sonuna götürmeye çalıştım. Büyük acısı, diğerleri gibi onu da etkilenmeye hazır hale getirmişti. Geceydi. Onu Roma evinin bahçesine götürdüm ve taşı bahçede bir yere bırakmasını istedim. Memnuniyetle itaat etti. Aramızdaki bağ, bir sohbetin sağlayacağı bağdan daha kuvvetliydi. Ona sunduğum şey, kendime de sunduğum, âciz bedene ilişkin hayallere son verme tesellisiydi. Bu zalimlik ya da sahtekârlık mıydı? O an kendi içimde keşfettiğim teselli etme yeteneği, dünyaya ilişkin kendi vizyonumu aktarabilme kabiliyeti, mucizeler yaratmamı sağlayabilecek bir şeydi; hatta o en son aşamada bile. Ama bunun için, hemen bir düzen kurulacağı vaadinde bulunmam gerekiyordu; şu vaadin

gerçekleŖeceđine de kimseyi inandıramazdım. Sunduğum vizyonun gerekleŖmesi için, harekete geçme ve kendini gerekleŖtirme arzusu Ŗarttı; bunlar olmadan salt yetenek iŖe yaramaz, hatta tahrip edici olabilirdi. Bu yüzden yeteneğim, daha keŖfedildiđi anda terk edildi. Lider olmak için geç kalmıŖtım.

Yüzünü karanlık bahçede seemediğim o adam bir hafta sonra, yeni liderlerimizin, otuz üç kiloluk bagaj ve elli bin dolarla –servetimin küçük bir bölümüydü bu– Londra’ya özgürce ve güven içinde tekrar uabileceğim yolundaki tekliflerini kabul ettiğimi duyduğunda bana dŖman kesilse, benim için sürpriz olmazdı. Sorumsuzluğum kendime kadar uzanmıŖtı; gerekli tedbirleri almamıŖtım. Bunlar basit, korkmuŖ insanlardı, bana bir zarar vermek istemediklerinden eminim. Ama içinde bulundukları durumda artık kendilerine gvenemiyorlardı; bana sadece, zaman geldiğinde kendilerine de sunulmasını umdukları Ŗeyi sundular.

Belki gerçekten bir haındım. Ama iddia edildiği gibi değil. Bu –eğer hâlâ benimle grŖmek isteyen kaldıysa– bir gazeteciye açıklanabilecek bir Ŗey değildi. Ve bana verilen rolü, yine uysallıkla kabulleniŖime de ŖaŖmamak gerekiyor.

Bu kitabı yazmaya başladığımda, bunun en fazla üç-dört hafta sürecek bir iş olduğunu düşünmüştüm. *Sosyalist* gazetesiyle, kabinedeki ifade yeteneğimle ilgili anılarımla hâlâ tazeydi; polis teşkilatının yeniden yapılandırılması gibi yabana atılmayacak bir konuda yazdığım o beş bin kelimelik önemli belge, bir gecelik yoğun çalışmamın ürünüydü. Bu otelin, insanı uyuşturan düzeninde geçirdiğim on sekiz aydan sonra, üzüntü ve boşluk hissi, kendi kendini yakıp yok etmişti. Endişenin ve tekrar bir şeyle meşgul olmanın verdiği hoş bir duyguyla otel yetkililerinden bir yazı masası istedim, masayı pencerenin önüne yerleştirdim ve kendimi çalışmaya adadım.

Kahvaltıdan hemen sonraydı. İrlandalı, orta yaşlı, sevimli oda hizmetçisi odamı erkenden toplayıp hazırlamıştı ve saat on birde kahvemi getirecekti. Ağzımda bir ferahlık vardı, kollarım gergindi, ellerim heyecanla titriyordu. Kararlaştırılan saatte kahvem geldi. Heyecanım bir tür rahatsız yorgunluğa dönüşmüştü; hiçbir şey yazamadım. Duvar kâğıdı, gri, siyah ve yeşil renklerde antika otomobil desenleriyle bezeliydi; masanın yanından sarkan perde kabartmalı, kırmızı, ağır bir kumaştan yapılmıştı, sık tutulan yerleri kahverengileşmiş, sürekli güneşe maruz kalan kıvrımların rengi atmıştı; modern metal

çerçevesi pencere alçaktı; otelin önündeki çimenliğe, onu sınırlayan soluk kırmızı, yağmurlarla yıpranmış tuğla duvara ve onun da ötesinde yine kırmızı tuğlalara, depolara, garajlara, evlere, şehrin küçük bir bölümüne bakıyordu. Sadece deneyimlerimin biçimsizliği ve onları yeniden değerlendirmeye niyetlendiğim ortamla ilgisizliği değil; ortamın kendisi de; bu şehir, bu oda, bu donuk ışık, bu manzaraya karşı içinde bulunduğum fiziksel konum da beni bunaltıyordu. Ancak ikindiye doğru, heyecanım kaybolduktan sonra, aydınlık azalmaya yüz tutup perdelerin çekilme vakti geldiğinde, midem, kafam ve gözlerim, sönük bir hastalık duygusunda birleşti. Bütün gün yüzeye çıkmak için kendini zorlayan hatıra; ilk kara ve büyüğü ışık şehrine ilişkin hatıra sonunda geldi, defterin, tarih dışında hiçbir şey yazılmamış ilk sayfasına yerleşti.

Üzerinden on dört ay geçtikten sonra, havası elektrik sobası yüzünden fazlaca kuruyan bir odada, Kensington'ın beyazlaşan çatılarına karın nasıl yağdığını seyretmek için karanlık merdivenlerden Mr. Shylock'un tavan arasına tırmanışımı yeniden canlandırdım. Bu sayede olay tarihî ve başa çıkılır bir nitelik kazandı; beni artık rahatsız etmeyecek şekilde yerini buldu. Amacım bu oldu; öğrenci, politikacı ve şimdi de göçmen-sığınmacı olarak tanıdığım bu şehirde, bu ortamda kendi tarihimi düzene sokarken, aktaracağım bir olayın beni sürükleyebileceği rahatsızlık duygusundan kurtulmak.

Isabella'da başlarda ben de herkes kadar kültürden ve milli bir edebiyat ihtiyacından söz etmiştim ama doğrusunu isterseniz, yaptıkları işler hoşuma gitse de, yazarlara pek insan gözüyle bakmıyordum. Yazmayı, benim o zamanlar hayat demekten hoşlandığım şeyin yerine koyan, eksik kişiler olarak değerlendiriyordum onları. Üç-dört hafta süreceğini düşündüğüm bu kitabı yazmaya oturduğumda, düşündüğüm gibi, olayların ötesine bakmaya

başladım. Kitabımın, bittiğinde büyük bir mali başarı sağlamayacağını biliyordum. Yine de bunun, benim için düzensiz ama hoş bir iş olabileceğine, bana kolonilere ya da Üçüncü Dünya konularına ilişkin makale yazma, yorum yapma fırsatı verebileceğine, konuşma hazırlamak ya da bir radyo tartışmasına katılmak için Bush House'a çağırılma olanağı doğuracağına inanıyor; bir-iki yıl sürecek böyle mütevazı bir yeraltı faaliyetinden sonra, banliyödeki otelinden sakın bir şekilde, parasını başkalarının ödediği taksilerle ayrılıp geri dönen, kendini tabii ki fark etmiyormuş gibi davranacağı bir hayranlığın öznesine dönüşmüş olarak bulan bir koloni uzmanı olarak, televizyonda bir köşe edinebileceğimi düşünüyordum. İtiraf etmeliyim ki, özellikle hayranlık kısmı benim için tekrarlanan bir hayaldi. Otelde benim hakkımda hiçbir şey bilinmiyordu. Aptallık edip kendimi işadamı olarak tanıtmıştım ve on sekiz ayı aşan hareketsizliğim şüphe uyandırmaya başlamıştı.

Bu kitabı yazmanın, kendi içinde bir amaca dönüşebileceği, bir hayatın kaydedilişinin o hayatın bir uzantısı olabileceği hiç aklıma gelmezdi. Ayrıca, önceden beni bunalan otel hayatının sıkıcılığından ve düzeninden hoşlanmaya başlayacağımı da, değişmeyen odamla orada yaratılan şeyin ağır ağır gelişimi arasındaki zıtlığın beni bu denli tatmin edeceğini de düşünemezdim. Düzen, devamlılık, intizam; elektrik sayacının, şilinlerimden birini daha kabul ederken çıkardığı seste, hep oradaydı. On dört ay içinde bu sayaç, bazen yankılı, bazen tok sesler çıkarak, yüzlerce şilini yuttu. Otelin çimenliğini her türlü havada görmüştüm; ama en çok kışın görmeyi tercih ediyordum; orta yaşlı hanımlar lahana gibi kat kat giyinmişken, barmenimiz, "Güneş banyoları bitti artık," derken ve evsiz beylerimizin hafta sonları spor giysiler içinde bir araya gelip yaptıkları ateşli sohbetler sona erdiğinde.

Masamın üzerindeki duvar kâğıdının her çizgisini tanıyorum. Hiçbir yıpranma görmememe rağmen, dekorasyonun yenileneceğinden söz edildiğini duyuyorum. Ve masam! İlk gördüğümde kaba ve çok dar olduğunu düşünmüştüm; koyu renkli yüzeyi lekeli ve çizik doluydu; küçük oyuklar, tozlarla, kirle yıpranmıştı, çekmecesini açılmıyordu, bacakları da kesilip kısaltılmıştı. Standart otel mobilyasından değildi. Özel bir parçaydı, bir eskici malzemesiydi, kimseye ait değildi ve işlevi yoktu; ama şimdi onarılmış ve temizlenmiş hissi veriyor. Tanıdık ve rahat geliyor, çizikleri bile parıltıya kavuştu. Bu dikkatli gözlem yeteneği, bana kitabı yazmamla birlikte geldi: bir boyutla rolümü biçimlendirdim, diğeriyle de yarattım. Bu yeteneğin yanı sıra en az umduğum şey de geldi: zamanın geçişinden sürekli ve sessizce haz duyma yeteneği.

Otele uyum sağladım, gerçek ortaya vuruldu. Şüpheler yok oldu; günümü doldurmayı öğrendiğimden bu yana şüpheleri besleyecek bir şey kalmamıştı. Kahvaltı ediyorum, odamda çalışıyorum. Öğle yemeği için yürüyerek *pub*'a gidiyorum. Bardak altlıkları hiç değişmiyor. *Kim geliyor? Bir asker.* Bazen, öğle ortası kızartma yağının havada sis gibi asılı kaldığı bir restorana gidip yol yol buğulanmış camın ardından, kendi mavi dumanları içinde hiç durmadan geçip giden kamyonları, otobüsleri, arabaları seyrediyorum. Çay içip bir akşam gazetesi okuyorum. Pazarları çayımızı hep birlikte, lobide içiyoruz. O gün hanımların erkeklere servis yapması gibi bir âdetimiz var. Yaşlılar kâğıt oynuyor, bizler de gazete okuyoruz. Orta tabakanın biraz altından, 1947'ye kadar Hindistan'da kalmış, Kenya ve Kuzey Rodezya'dan sonra, kocasının ölümü ve ailesinin dağılmasının ardından artık imparatorluktan vazgeçmiş –benim gibi– hoş bir hanımın karaktersiz elinin falına bakıyorum. Akşam yemeklerinden önce sık sık bara inip bir içki içiyor, televiz-

yon seyrediyorum. Burası, otelde sürekli kalıp da başka yerlere gidenlerin gönderdiği kartpostalların ve armağanların özenle sergilendiği özel bir bar. Yemek salonunda özel bir masam var. Verniklenmiş çam kaplı, köşeli bir sütunun arkasında. Sütun neredeyse masam kadar geniş olduğu için bana bir tür mahremiyet sağlıyor. Ayrıca kimseyi rahatsız etmeden “çöplük” diye tanımladığım adamın ellerini seyredebilme imkânı veriyor.

Çöplük bir sütunun arkasında oturuyor. Bu yüzden sadece ellerini görebiliyorum. Bunlar uzun, orta yaşlı ve eğitilmiş eller; en büyük kaygıları bir tabak eti ve sebzeyi mazur görülebilir bir çöplüğe çevirmekmiş gibi görünüyor. Karmaşa hızla ve eşzamanlı olarak diğer tabaklara sıçrarken; et kıyılır, itilir, sebzeler karıştırılır, tabağa yayılmış yoğun et suyunun içine saçılırken; bıçaklarla çattallar hiç durmadan yeni, karışık lokmalar hazırlar, yaptıkları kargaşayı çoğaltır, keser, doğrar, ezerken o iki el, acele etmeden, adeta bilimsel bir titizlikle düzeni sağlıyor, çöpü tanımlıyor, yenilebilecek kısımlarla, atılacak kısımları ayırıyor. Atılacak olanlar yukarı kaldırılıp dikkatle, tabağın kenarında çöplere ayrılmış ve giderek dolan bölüme konuyor. Ancak bu ayırım tamamlandığında –bu arada diğer tabakların çoğu terk edilmiş ve teslim hazır hale gelmiştir– yeme işlemi başlıyor. Bu da bir dakika sürüyor, tabak, diğerleriyle birlikte teslim hazır. Garson kadın geçiyor. Kendinden emin eller uzanıp yaptığı işi, güzel bir çöp tabağını sunuyor ona. Eski bir Hıristiyan ayininin ilk bölümüne tanık olmuşum gibi bir duyguya kapılıyorum. Ama hepsi bu kadar değil. Çöp tabağından sonra sıra peynirin katline geliyor. Koca sol el, bir çedar kalıbı üzerinde kemer kuruyor, baş ve orta parmaklar yerlerini bulup peynire hafifçe bastırıyor, sağ el, kıvrık, çatal uçlu bıçağı aşağı indiriyor. Ama eller sonunda, peynir sanki canlıymış da kaçıyormuş gibi davranı-

yor. Çedar yağlı kesme tahtasının üzerinde kayıyor, bir mücadele yaşıyor; baş ve orta parmaklar, avlarını bir an bırakıyorlar ama sadece daha sıkı tutup bastırabilmek için. Aynı anda bıçak, temiz bir vuruşla iniyor ve peynir kesilip de hareketsiz kalana kadar hamleler sürüyor. Neredeyse kan görmeyi umuyorum.

Böylece zaman geçiyor. Ara sıra bazı tatsızlıklar da yaşanmıyor değil. Biri, sağır bir müşterinin bıçağını tabağına vurmasına ve sürtmesine itiraz ediyor. Çöplüğün aksine sağır adam, tabağını tertemiz geri vermekten hoşlanıyor. Barmen sarhoş oluyor, garson kızlardan biri, bir tartışmanın ardından işi bırakıyor. Bazen yanımdaki iki kişilik oda, yakındaki bir fabrikada –yanılmıyorsam sabah akşam Amerikan darısını glikoza çeviren bir fabrika– çalışan erkek işçiler tarafından tutuluyor ve bir ya da iki haftayı onların bitmek tükenmek bilmez *pub* öncesi, *pub* sonrası, yavan, neşesiz, nefret ettiğim sahte gülüşlerle süslü gevezeliklerine katlanmaya çalışarak geçiriyorum.

Ama bu insanlar gelip gidiyor ve çabucak unutuluyor; otelin hayatında bir yer tutmuyor. Buraya ilk geldiğimde buradaki hayatı sakatların hayatı olarak düşünürdüm. Ama bizler, yani buraya ait kişiler ne sakatız ne de çok yaşlı. Erkeklerin dörtte üçü benim yaşında ve her sabah arabalarına binip gittikleri, sorumluluk isteyen birer işleri var. Bizler ayrı ayrı, şu ya da bu sebeple, ülkelere, kendilerini buldukları şehirlerden, ailelerinden uzaklaşmak zorunda kalmışlarız. Gereksiz sorumluluk ve bağlılıklardan çekilmiş, hayatlarını basitleştirmiş insanlarız. Bu otelin tek örnek olduğuna inanmıyorum. Sadece bu şehirde bizimkine benzer yüzlerce, binlerce yer olduğunu düşünmek içimi rahatlatıyor.

Kavga ve hırgürün yanı sıra kutlamalar da yapıyoruz. Tabii ki en önemlisi Noel. İnanan ve hep inançlı klanlarla, yıl boyu değişmeyip yıl sonunda hüznü bir

sadakati açığa vuranları birbirinden açıkça ayıran dönem. İnananlar arasında Noel haftalar öncesinden konuşulmaya başlıyor. Bir imza listesi dolaştırılıyor; bizler, otelin sahibi ve sahibesiyle birbirimize hediyeler veriyoruz, onlar aynı şeyi çalışanlarıyla da yapıyorlar. Yarı şaka yarı ciddi kıdem sohbetleri yapılıyor; o büyük gün geldiğinde masalar E harfi şeklinde birleştirilecek; hanımefendi, beyefendi ve inananlar, hep birlikte yemek yiyeceğiz. Aramıza en son katılan kişi kendini merkezden en uzak yerde bulacak.

Her yıl biraz daha ortaya doğru hareket etmeme rağmen hiçbir zaman otel sahibemizin sağ yanına oturamayacağımı biliyorum; çünkü orası, buraya yirmi üç yıl önce gelmiş, utangaç, kibar, narin yapılı, hâlâ oldukça genç görünüşlü, salonda, barda, çimenlikte çok iddiasız olduğu için Noel günü gördüğü ayrıcalıklı tavırla çoğu kişiyi şaşırtan bir adama ayrılmış durumda. Noel yemeği çok samimi bir tören. Hiçbir konuda hasis davranılmıyor, bol bol sunulan şarap ve likörler için ekstra ücret de alınmıyor. Ama biz, bu yemekten fazlası için minnettarız. Güvende oluşumuzu kutluyoruz, duygularımız çok yoğun. Bu gibi günlerde çalışanları temsil eden nazik ve yaşlı garson kadının, üniformalı meslektaşları arasında mutfak kapısından çıkıp elinde birazdan yapacağı kısa, sönük, tutuk ama tek kelimesi bile yanlış olmayan konuşmadan sonra otel sahibesine sunacağı büyük, selofan kaplı buketle sessizce ortaya doğru yürüyüşü dayanılmaz kadar dokunaklı. İtiraf etmeliyim ki, otel sahibi-miz geçen yıl ilk kez, "Uzaklardan gelen konuklarımızın şerefine," diyerek herkesi kadeh kaldırmaya davet ettiğinde bütün başların bana çevrilmesi gözlerimi yaşartmıştı ve otel sahibiyle sahibesi yemeğin sonunda masadan kalkıp koridorda gözden kayboluncaya kadar onları alkışlayan ve utanmadan ağlayanlar arasında ben de var-

dım. Isabella'nın serin kakao vadilerinde konuşulan Fransızcayla, gerçekten, diye düşünmüştüm, *je viens d'lué*. "Çok uzaktan", uçurumun kıyısından gelmiştim.

* * *

Böylece Londra'daki ikametim –ki buna sürgün de denebilir– çok verimli oldu. Oysa başlangıçta her şey çok saçmaydı. Buraya gelirken, Londra'da kalmamaya karar vermiştim. Aklımda kalan parıltısı çok yeniydi ve tanıdığım herkesten uzak durmak istiyordum. Şehir dışındaki bir otelde kalmayı düşündüm. Daha önce ne İngiltere'de ne de başka bir yerde yapmıştım bunu ama son olayların ardından, yeniden iyi organize edilmiş bir ülkede olduğuma ilişkin kanılarım güçlenmişti. Araştırma yapmaya gerek duymadan, öğrenciyken bir British Council grubuyla ziyaret ettiğim bir kasabayı seçtim. "Şehir dışı" ve "otel" kelimeleriyle beslenen hayal gücüm, bahçeler, sü-kûnet, serinlik ve yalnızlık, çitler arasında ötüşen kuşlar, sabah yürüyüşleri, geniş odalar ve antika eşyalarla dolu tablolar yaratıyordu; benim istediklerim de bunlardı.

Ama hemen fark ettiğim gibi, tatil zamanıydı; dondurma külahlarının, meşrubat şişelerinin, çiş yapan çocukların, sandviç ambalajlarının mevsimi. Oteller ya dolu ve bakımsız ya da yarı dolu ve çok bakımsızdı. Yemek hazırlıklarının telaşı, kızartma yapılırken yağ tavaşının çıkardığı ses her yerden duyuluyordu. Tavanlar adeta çürümüştü; duvarlar kâğıt inceliğindeydi, kırk vatlık ampuller çıplaktı; viraneye dönmüş oturma odalarında her zaman paramparça otomobil, seyahat dergileri ve havayolu yıllıkları bulunurdu. Köy yolları karayolu, bahçeler arabaların park yeriydi. Adeta üst üste yığılmış tatilci arabalarından kaçıışı engelleyen yüksek ağaç çitler, dar arazi parçalarını ölüm ve yok oluşun yeşil tünellerine dönüştürmüştü;

yol kavşakları toz haline gelmiş cam kırıklarıyla doluydu. Bizzat ölümün kendisini ağırlayan yerler de vardı; sessiz ve sakin, çok yaşlı olanların ölmek için bir araya geldikleri yerler. Buralarda yemekler sıvı ve ilaçlıydı. Yaşlıların her biri, transistörlü radyosunun kulaklığını işitme cihazı gibi kulağına takıp oturuyordu; küçük plastik vantilatörler sessiz aralıklarla yalnızca sıcak hava üflüyordu.

Her gün düzensiz otobüslerle ve zor aktarmalarla küçük kasabaları dolaştım, otuz üç kiloluk bagajımla kendime bir barınak aradım, her akşamüstü, yakında evsiz kalabileceğimi fark ettim. Güneş ışığını uzun beklemeler ve kısa yolculuklarla tükettim. Sonunda değerinin farkına varabildiğim para, adeta cebimden akıp gidiyordu. Çamaşırlarım da sorun olmak üzereydi. Bir hafta sonra bitkin düştüm. O zaman bile araştırmalarımın vazgeçemedim; o zor kararı veremeyecek kadar cansızlaşmıştım. On birinci günde, artık çamaşırlar iyiden iyiye sorun olduğunda kararımı verdim; Londra'ya dönecektim. Ama yine tatili, üstelik de karara vardığım gün doruğa ulaşan tatili hesaba katmamıştım; tabii böyle zamanlarda demiryolu tarifelerini kâbus rehberlerine dönüştüren düzensizlikleri de.

Erkenden yola çıktım. Öğleden sonra Londra'dan saatlerce uzakta, adı duyulmamış, boş bir istasyondaydım. Trenler geçip gidiyor, hiçbiri benim için durmuyordu. Çok uzun ve tıklım tıklımdılar; insanlar koridorlarda ayakta duruyordu. Yemek vagonundaki masa örtülerinde domates sosu, yemek suyu ve kahve lekeleri vardı. Biliyordum. Saatler önce, tıpkı böyle bir tren beni bu istasyona getirmişti; şimdi bir başkasının alıp götürmesini bekliyordum. Sabırsızlık umutsuzluğa, umutsuzluk umursamazlığa, umursamazlık kayıtsızlığa, algının tuhaf bir tarafsızlığına dönüştü. Beton peronlar güneşin altında bembeyazdı; uzayan çapraz gölgeler keskin ve siyahtı.

Raylardan ve zeminlerindeki kuru, yağlı çakıllardan bir sıcak dalgası yükseliyordu. Arkadaki çalılık tarlada, soluk yeşiller sarıyla, beyazla, kahverengiyle birleşmişti; paslanan metaller insanın gözünü alıyordu.

Öğleden sonranın evsizlik korkusuyla savaşıyordum. Bu, açıklaması olmayan bir biçimde üzerime sinen Çingene hayatının ayrılmaz bir parçasıydı; ama perişanlığın da sınırıydı. An, hiçbir şeye bağlanmıyordu. Geçmişim yoktu sanki. O sabah, dün ya da son on bir gündür hiçbir şey olmamıştı. Bu istasyondaki varlığımı kendime açıklayabilmek için çaba göstermek, bir türlü yakınlaşamadığım Londra'da beni bekleyen ve gerçekleşmesi giderek daha az mümkün görünen arayış için heyecanlanmak, bu ikisini de yapmaya yeltenmek gerçekten kaybolmak, kendimi dünyanın sonunda görmek demektir. Büfenin yeşil kapıları kapalıydı. İçeride yapış yapış üç masa, yapış yapış daracık bir tezgâh, yapış yapış bir döşeme görünüyordu, bardak bölmeleri boştu, plastik portakal sıkma makinesinin üzerindeki plastik portakal bile istirahatteydi.

Üzerleri morumsu brandalarla kaplı, altları siyah madenden uzun yük trenleri geçiyor ve dalgalanarak hem üzerime hem perona hızla düşen gölgeleriyle beni kör ediyorlardı. "Tek başına Swindon İstasyonu'nda beklerken." Bunlar erkek izcileri yetiştiren Mr. Mural'ın sözleriydi. "Zavallı imparator. Böyle bir tanığı olmuş," diye düşünmüştüm. Onu hayalimde, Swindon İstasyonu'nda beklerken canlandırmıştım; Browne'un evindeki fotoğrafta durduğu gibi; sırtında pelerini, başını geriye atmış, vakur ve soğuk. Mr. Mural'ın sürgünü böyle biriydi işte; vakarı ve soğukluğu ona seyirci kazandırmıştı. Benim durumumsa farklıydı; iki Antler valizin içindeki otuz üç kiloluk yüküyle perişanlığın sınırında oturan, başka hiçbir şeyle bağlantı kurmaması gereken, o âna yoğunlaşan biriydim ben. Bir gün bana Mr. Mural'ın bu âna ilişkin

tanıklığı kadar olsun ilgi gösterecek biri olacak mı? Tam anlamıyla bir çaresizlik ânıydı; güneşli bir öğleden sonra, tatil trenleri geçerken yaşanmıştı.

Ama bu çok uzun zaman önceydi. Öyle bir an geri dönemez. Hayatımın şu son dört aydır kaydettiğim bölümünü gerçekten noktalayan an bu. Saçma bir an ama ondan yola çıkarak ve onun aracılığıyla ne kadar iyileştigimi ölçüyorum. *Je vens d'lué.*

* * *

Kırk yaşında kendimi faal hayatımın sonunda bulmak fikri, artık beni bu kitaba başladığım zamanki kadar endişelendirmiyor. Bunun doğru olduğunu bile düşünmüyorum. Artık ideal manzaraların özlemini çekmiyorum ve şehrin tanrısını tanımak istemiyorum. Bu da bana bir kayıp gibi gelmiyor. Aksine, kendimi bağımlılıklardan ve olaylar zincirinden kurtulmuş hissediyorum. Böylelikle Ari atalarımızın salık verdiği gibi, hayatı dörde bölmeyi başarmış olduğumu fark etmek de beni mutlu ediyor: Öğrenci, ev sahibi, olayların adamı, münzevi.

Hayatım fiziksel açıdan hiç şu son üç yıldır olduğu kadar kısıtlanmamıştı. Yine de bu süre içinde, yeniden harekete geçmek için kendimi hazırladığımı hissediyorum. Bu, özgür bir insanın eylemi olacak; nasıl bir şey olacağını ben de bilmiyorum. Gazetecilik yapmayı düşünüyordum, bazen de Birleşmiş Milletler'de bir işe girmeyi; ama bunlar sadece kırgın insanlara cazip gelen şeyler. Yeniden iş dünyasına girebilirim ya da önümüzdeki on yılı, İngiliz İmparatorluğu tarihi üzerinde çalışarak geçirebilirim. Bilmiyorum. Yine de içimde hafif bir harekete geçme korkusu var. Kendimi kurtardığım o çarka yeniden kapılmak istemiyorum. Bu şehirde sonsuza kadar silik kalmak istemiyorum.

Dokuz on ay önce, evliliğimi yazarken ve kendimi yazı yüzünden Sandra'ya duyduğum o ıstıraplı aşkın içinde tekrar bulmuşken, bir gün sütunumun arkasından, onun tek başına yemek salonuna girdiğini görsem ne yaparım, diye kendi kendime sorardım. Ne yapacağımı biliyordum tabii; bu bir sorudan çok bir dilekti. Ama şimdi, gerçek bakış açım daha yakın bir yere geri dönmüş olduğumu hissediyorum. Evliliğimi bir kez daha, parantez içinde bir bölüm olarak görüyorum; içimdeki bütün duyguların sahte olduğunu anlıyorum. Ve yazmak, ilk başlardaki çarpıtmalara rağmen olayları berraklaştırıyor, onları hayatın süreçlerinden biri yapıyor.

Ne Sandra ne de kendi ruh halim hakkında anlattıklarımı abarttığıma inanıyorum. Geçen cumartesi otelde büyük bir heyecan vardı. Uluslararası bir kardeşlik derneğinin yerel şubesi için verilecek yemek sayesinde, genç ama seçkin bir finans uzmanı, otel sahibimiz ve sahibemiz aracılığıyla bizi onurlandıracaktı. Yemek üst katta, düğün ziyafetleri için kullanılan, salonlardan birindeydi. Yemek salonundaki bizler, otel çalışanları ve sadık müşteriler, konukların gelişini ve merdivenlerden çıkışını seyrediyorduk. Derken onur konuğumuz, eşiyile birlikte geldi. Lady Stella'yla. Yüzümü sütunumun arkasına sakladım ve çöplüğün, ucu çatallı peynir bıçağını direnen peynire doğru indirişini seyrettim. *Dizi*.¹

Ağustos 1964 - Temmuz 1966

1. (Lat.) Konuştum. (Y.N.)